

T.C

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

DİVAN-I MURÂDÎ
(MUHABBETNÂME-İ SEYYİD MURÂDÎ)

(İnceleme- Metin)

Zübeyde BİLDİRİCİ

2501060134

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

İstanbul 2009

Zübeyde BİLDİRİCİ
Seyyid Murâdî Divanı ve İncelenmesi

ÖZ

Tezimizde 16. y.y. mutasavvıf şairlerinden Seyyid Murâdî'nin divanı'nın ilk yüz elli beş varağında bulunan nazımların latinizesi verilmiştir. Nazımların konusunu Allah'ın isim ve sıfatları, Hz. Peygamber, eserin yazılış sebebi, dînî kavramlar, dört halife, devrin padişahı Sultan Süleyman ve devrin paşalarından Lütü Paşa'ya kasideler oluşturur. Türkçe yazılmış bu eser, devrinin özelliği ve müellifinin medrese tahsilinden dolayı içerisinde yoğun olarak Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar bulundurulur. Biz burada eserin latinizesini verip eseri şekil ve muhteva yönünden inceledik.

Bu çalışma ile şimdiye kadar ne kendi ne de divanı ile ilgili bir çalışma kaleme alınan Seyyid Murâdî'nin nin Klasik Türk Edebiyatı'ndaki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Zübeyde BİLDİRİCİ
Seyyid Murâdî's Diwan and Its Textual Analysis

ABSTRACT

In this thesis study, the first hundred and fifty-five leaves of The Diwan of Seyyid Muradi, one of the mystic diwan poets of sixteenth century, have been latinized. Names and attributes of Allah, Prophet Muhammed and The Four Caliphs, religious concepts and issues, the motivation behind writing this piece, kasidas about Suleyman The Magnificent who was the Sultan of Ottoman Empire when this was written and his admiral Lutfu Pasha are the main subjects of the poetries in this piece. The language of Diwan is Ottoman Turkish language and contains significant amount of Arabic and Persian words and phrases because of the time period it was written and the madrasah education Seyyid Muradi took. In this study, the Diwan has been latinized into modern Turkish language and then analyzed in terms of formal structure and content.

This study aims to find the place in Classical Ottoman Turkish Literature of Seyyid Muradi whose Diwan and himself have not been studied until now.

ÖNSÖZ

Hayatı hakkında tezkire ve edebiyat tarihleri, hâl tercemeleri gibi şair veya mutasavvıfları zikreden eserlerin hiçbirisinde bir bilgiye rastlamadığımız Seyyid Murâdî'nin Divanı'nı latinize ederek incelediğimiz kısım olarak, tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Bu kısım eserin başı olup 4506 beyitten ibarettir. Eserin ikinci kısmı üzerinde de Gül GÖNÜLTAŞ çalışmıştır. Şairimizin kendisi hakkında verdiği bilgi ve ipuçlarına göre seyyid ve müderris olduğunu düşündüğümüz gibi şeriata bağlı bir tarikata intisab ettiği ve orada postnişinliğe kadar yükseldiği de kuvvetle muhtemeldir. Divanı klasik şiir anlayışımız doğrultusunda incelediğimiz gibi tasavvufî bakış açısını da ihmal etmedik.

Birinci bölümde Seyyid Murâdî'nin hayatı ve edebî kişiliği hakkında elimizdeki tek kaynak olan divanından yararlandık. Şairimiz divanında diğer eserlerinden bahsetmediği için diğer eserleri hakkında herhangi bir şey söyleyemedik. Eserin genel durumu, konuların tavsifi ve muhtevası hakkında bilgi vermeye çalıştık.

İkinci bölümde eserin yazılış sebebi, şiir özellikleri, şiirlerin konuları, nazım şekilleri, vezin, kafiye, incelenmiş, Allah için kullanılan ve peygamberi anarken zikredilen isim ve sıfatlar çıkartılmıştır.

Üçüncü bölümde ise eserde bulunan nazım türleri incelendi. Murâdî divanında tevhid, kaside, na't, müseddes, murabba gibi türleri kullanmıştır. İncelememizde edebî sanatlardan sadece teşbih'i ele aldık. Teşbih unsurlarından Allah, Hz. Muhammed (SAV), Hz. Yusuf (AS), dört halife, devrin padişahı Kânûnî Sultan Süleyman ve devrin büyüklerinden Lütfî Paşa için olanlar belirtildi. Üçüncü bölümün sonuna latinize ettiğimiz metni koyduk, metinde transkripsiyon yapmadık sadece ayın, hemze, nazal nun ve uzun seslileri kullandık.

Tezimizi hazırlarken önemli yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Kemal YAVUZ'a ve bana yardımcı olmak için ellerinden geleni yapan tüm arkadaşlarıma, ayrıca maddî ve mânevî desteğiyle hep yanımda olan sevgili anneme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MURÂDÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	7
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	8
1.3. ESERİ.....	11
1.3.1. DİVAN-I MURÂDÎ (MUHABBET-NÂME).....	12
1.3.1.1. Eserin Genel Durumu.....	12
1.3.1.2. Eserin Tavsifi ve İçeriği.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

MUHABBET-NÂME

2.1. YAZILIŞ SEBEBİ.....	18
2.2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	18
2.2.1. Nazım Şekilleri.....	18
2.2.2. Vezin.....	19
2.2.3. Kafiye.....	19
3.2. ŞİİRLERİN KONULARI.....	24
3.2.1. Babların İçeriğinin Açıklanması.....	24
3.2.2. Allah'ın İsim ve Sıfatları.....	66
3.2.3. Hz. Muhammed'in İsim ve Sıfatları.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ESERİN EDEBÎ DURUMU

3.1. TÜRLER.....	93
3.1.1. Tevhid.....	93
3.1.2. Kaside.....	94
3.1.3. Na‘t.....	95
3.1.4. Müseddes.....	95
3.1.5. Murabba.....	95
3.2. EDEBÎ SANATLAR.....	95
3.2.1. Allah ile İlgili Olan Teşbihler.....	95
3.2.2. Peygamberlerle ve Dört Halife ile İlgili Olan Teşbihler.....	96
3.1.2.1. HZ. MUHAMMED (SAV).....	96
3.1.2.2. HZ. YUSUF.....	101
3.1.2.3. DÖRT HALİFE’YE TEŞBİHLER.....	101
3.1.2.3.1. Hz. Ebubekir.....	101
3.1.2.3.2. Hz. Ömer.....	102
3.1.2.3.3. Hz. Osman.....	102
3.1.2.3.4. Hz. Ali.....	103
3.2.3. Devrin Büyükleri ile İlgili Olan Teşbihler	103
3.2.3.1. KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN İLE İLGİLİ OLAN TEŞBİHLER.....	104
3.2.3.1.LÜTFÜ PAŞA’YA TEŞBİHLER.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. DİVAN-I MURÂDÎ (MUHABBET-NÂME)’NİN METNİ.....	109
4.2. SONUÇ.....	530
4.3. KAYNAKÇA.....	532

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adı geçen eser
s. :	Sayfa
İst. :	İstanbul
ev. :	Çeviren
Terc. :	Tercüme eden
Dr. :	Doktor
a.s :	Arapça sıfat
yay. :	Yayınları

GİRİŞ

Seyyid Murâdî'nin Muhabbet-nâme'sini, 16.yy'da Kanunî devrinde yazmış olduğunu, eserinde Kanunî'ye kasideler yazmış olmasından ve onu “*zamanın padişahı*” diye anmasından anlıyoruz. Eser muhtemelen Kanunî'ye sunulmuştur.

16.yy'da divan şiirimiz özellikle Osmanlı bünyesinde gelişen Anadolu Edebiyatı olarak en parlak devirlerinden birisini yaşamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasî, idarî ve coğrafi yönden genişleyip kuvvetlenmesi, edebiyatın da gelişmesini hızlandırır. Bu yüzyılda divan edebiyatının kuruluş dönemi tamamlanmış, bu asır şairleri artık İran şairlerini taklit etmeyi bırakmış, kendilerinden önceki Türk ustaları örnek almışlardır.¹ Nitekim Muradî de kendinden önceki Necati, Ahmet paşa gibi şairleri zikreder.²

Bu yüzyıl gerçekten de Türk edebiyatının inkişâf ettiği dönemdir. Elbette yukarıda belirtildiği gibi önceki asırlarda yetişen şairler bu durumu hazırlayacak eserler vermişlerdir. Ama bu asır hakikaten Fuzulilerden Nedimlere, Bakilerden, Taşlıcalı Yahyalara bir devler geçididir. Bu dönemin şiirinde ve nesrinde toplumsal hayattan, tasavvufa ve çeşitli ilimlere dair bugün bile aşlamayan eserler verilmiştir. Bu devrin eserlerinde didaktik anlayış aslında çok yaygın değildir. Daha çok âşıkâne eserleri, mesnevîleri görürüz. Didaktiklik daha çok önceki asırların özelliğidir. Zira yeni bir devlet, yeni bir halk ve yeni bir dinle tanışan Anadolu, siyasî çalkantılardan ve henüz oluşmaya başlayan tarikatleşmelerden dolayı halka bu yenilikleri benimsetmeye çalışan mürşit ve aydınlar yetiştirmiştir.

Bu devrin parlak simaları arasında Murâdî'ye rastlamayışımızın nedeni eserinin gün ışığına çıkmamış olması ya da diğer eserlerinin kaybolmuş olmasından başka, o döneme göre biraz da üslûbunun artık daha dar bir çevreye-sâliklere- daha çok hitap ediyor olması olabilir. Zira çağdaşlarının yolundan farklı ve daha eski bir yol çizmiştir.

¹ Dr. Numan KÜLEKÇİ, Divan Edebiyatından Seçmeler, Akçağ Yayınları, 2005, s.118.

² Cihânuñ yokdurur hergiz sebâti
Kanı Şeyhî vü Ahmed'le Necâtî (159b-4654).

Murâdî, eserinin özellikle ilk kısmında dinî bilgilere yer vermiş, tıpkı İslam'ı yeni öğrenen birine dinin özelliklerini anlatır gibi eserini işlemiştir. Cihan Okuyucu'nun bir makalesinde dediği gibi Türklerin din değişikliği eş zamanlı bir sosyal hadise olarak yerleşik düzene geçilmesiyle beraber gerçekleşmiştir. Bu iki temel değişiklik Türk kültür hayatına yeni ve farklı bir üslup kazandırmıştır. Manevîleşme temâyülü adı verilen bu uzun süreli değişme ve İslamlaşma süreci önceleri iki dönem kültürünün yer yer eklemlenmesine ve manevî olanın lehine dâimî bir yer değiştirmesine vesile olmuştur. Yavuz'dan itibaren Osmanlı hükümdarlarının dünyevî iktidar yanında dinî bir temsil yetkisini de hâiz olmaları dönem kültürünün karakteristik özelliğidir.³ Muradî de gerek muhtemelen tasavvuf ve tarikat bağlantısından dolayı gerek de yüzyılın temâyülü olarak dinî kavramların üzerinde özellikle durduğu bir eser hazırlamıştır.

Aslında Murâdî'nin hazırladığı bu eser klasik müretteb divanlardan farklı bir şekil arz eder. Eserin çalıştığımız ilk 155 varaklık bölümünde Muhabbetname'nin babları arasında mesnevî şeklinden başka yine mesnevî nazım şekli ile yazılmış tevhid, nat, kaside, murabba ve müseddesler bulunurken daha sonraki bölümlerinde mürit-mürşit ilişkisini gösteren tam bir mesnevî nazmedilmiştir. Bizim çalıştığımız bölümde daha çok didaktik ve şer'î bir dil kullanılırken diğer bölümde âşıkâne ve lirik bir dil tercih edilmiş ve şair kendisi, eserine "*Muhabbet-nâme*"⁴ adını vermiştir ki bunun daha çok mesnevinin olduğu 155 varaktan sonraki bölümler için uygun olduğunu düşünüyoruz.

Eser sanki, tarikat yoluna yeni girmiş bir sâlike önce dinî, sonra tasavvufî kavramları öğretmek için yazılmış gibidir. Eserin içinde dinî ve tasavvufî olmayan kısımlar sadece Kanunî ve Lütü Paşa'ya sunulan kasidelerdir.

Lütü Paşa, Arnavut kökenli bir devşirme olarak 2. Bayezid'in saltanatı döneminde saraya alınıp iyi bir tahsil gördü. Kanunî döneminde Kastamonu ve Aydın sancakbeyi oldu. Rodos kuşatmasına katıldı. Yanya sancakbeyliği yaptı ve Viyana muhasarasına katıldı. Daha sonra Karaman beylerbeyliği'ne tayin edildi.

³ Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'a Armağan, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2006, s.126.

⁴ Başlıkta bu şekilde geçiyor : MUHABBET-NÂME-İ SEYYİD MURÂDÎ (1b).

İrakeyn seferine katıldı. Belirli sürelerle Anadolu ve Rumeli beylerbeylikleri yaptı ve üçüncü vezirliğe yükseldi. Korfu seferinde donanma kaptanı Barbaros Hayrettin Paşa ile birlikte hareket etti ve Osmanlı deniz kuvvetlerinin kumandasını üstlendi. Murâdî'nin "Porfu" diye bahsettiği sefer bu olmalıdır.

Lütfi Paşa devlet adamlığı yanında tarihçiliği ve şairliği ile de maruftur. Sehî Bey tezkiresinde "meded" redifli bir şiirini verir. Âlim olduğu ve şairleri himaye ettiği bilinmektedir. Murâdî'nin de bu şairlerden olması ihtimali yüksektir. Lütfi Paşa döneminin katı dînî düşüncesine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır ve bu durum onun edebî eserlere bakışını da belirler. Bu zaviyeden baktığımızda Murâdî'nin eserindeki dînî ve şer'î doku daha da netleşir. Zirâ Vâsî'nin Âlî'sinin bir nüshasını kendisine sunduğu Hümâyün-nâme'yi "*boşuna vakit harcanmış, hayvan masalları*" olarak nitelediğine göre ona sunulacak olması muhtemel bir eserin daha ciddî konuları içermesi gerekecektir.

Şairimizin derin bir dînî ve tasavvufî bilgisi ve eğitimi olduğu yazdığı eserden bellidir. Anlattığı konulara oldukça hâkimdir ve bu konudaki temel kaynakları okumuş olduğunu düşünüyoruz. Özellikle tasavvufun temel eserlerinden biri olan Kuşeyrî Risâlesi'ni okuduğunu ve bu eserden alıntılar yaptığını kendisi söylemektedir.⁵

Bu dönem dilimize Arapça ve Farsça kelimelerin çok yoğun girdiği bir dönemdir ve edebiyatımız artık klasikleşmeye doğru gitmektedir. Dünyevî olana değil yüksek ve yüce olana yönelik bir edebiyat olan divan edebiyatı kendisine özgü bir dil geliştiriyordu.⁶ İşte Murâdî de bu dönemin mükemmel dil ve anlam özelliklerini taşıyan bir eser kaleme almıştır. Gerçekten kusursuz sayılacak bir kafiyesi olan şairimiz, sahip olduğu derin İslam literatürünü de mükemmel bir biçimde kullanmıştır. Arapça ve Farsça'ya da oldukça hâkim olduğu anlaşılan Murâdî, bu dillerin kelime ve terkiplerini de başarıyla nazmının içine yerleştirir.

⁵ Kuşeyrî'den rivâyetdür bu ahbâr
Kitâbından idüp ihrâc iy yâr (18a-501).

⁶ Yekta SARAÇ, Osmanlı'nın Şiiri, 3F Yayınevi, 2006, s.43.

Murâdî, tasavvufî kimliği ön plana çıkan bir şair olmasına rağmen artık tarikatlerin şeriaten yavaş yavaş uzaklaşıp daha ziyade vahdet-i vücudçu bir anlayışın yaygınlaşmaya başladığı bir dönem için oldukça şer'î kurallara bağlı bir tasavvuf anlayışı sergiler.

Vahdet-i Vücut anlayışının en önemli temsilcisi İbn-i Arabî'dir ve onun eserlerinden çıkan bu görüş, Anadolu'ya gelip Sadreddin-i Konevî'yi yetiştirmesinden sonra Anadolu'da da yayılmış ve daha çok aşk ağırlıklı, şeriat kurallarının avam için geçerli olduğunu savunan ya da en azından bu şekilde yorumlanan, biraz da yeni bir İslam yorumu olarak mutasavvıflar tarafından benimsenince tarikat-şeriat arası ayırım derinleşmiş ve bu yüzyılda Osmanlı'da Şeyhülislam Çivizâde İbn-i Arabî ve mu'tekitlerinin küfrüne fetva verir.⁷ Bizzat Kanunî'nin şeyhülislamı tarafından böyle fetva verilirken Kanunî'ye sunulan bir eserde de elbette vahdet-i vücudçu bir anlayış görülemezdi.

Murâdî aynı zamanda hâricîler konusunda da serttir⁸. Haricîler, Hz. Ali ile Muaviye arasında cereyan eden çekişmede Hz. Ali'nin yanında yer alan, ancak Sıffîn Savaşı'nda (658) savaşı kaybedeceğini anlayan Muaviye'nin hileli bir anlaşma önerisini kabul eden Ali'ye kızarak onu terk eden ve bu tarihten itibaren Abdullah İbn Vehb liderliğinde ayrı bir siyasal hareket olarak çıkan akımdır. Kendilerine katılmayanları kafir saymak ve bunların mallarıyla canlarını mübah saymak gibi aşırı görüşleriyle tanınan Haricîler, ilk zamanlar kendilerine Haruriyye ve Muhakkime adlarını verdiler. Diğer Müslümanlar ise onlara, Müslüman cemaatten ayrı kalanlar anlamına gelen Havâric ya da Haricîler adını verdiler. Hz. Ali bir süre bunlarla barışçıl şekilde ilişki kurmaya ve onlara telkinde bulunmaya çalıştı; ancak Haricîler, Hz. Ali'yi tekfir ettikleri gibi, kendilerine katılmayan kadın-erkek birçok Müslüman'ı öldürdüler. Bunun üzerine Hz. Ali, askerî bir sefer düzenleyerek Haricîler'i ağır bir yenilgiye uğrattı. Aralarında liderleri İbn Vehb'in de bulunduğu birçok Haricî öldürüldü. Fakat Haricîler, tarih sahnesinden çekilmediler. Nitekim 661'de Hz. Ali, Abdurrahman İbn Mülcem isimli bir Haricî tarafından suikastle

⁷ Mustafa KOÇ, Baleybelen, 2005, Klasik, s. 10; Muhyi-i Gülşenî, Reşahat Tercümesi, 244a-248a.

⁸ Havâric olmayup ol ehl-i îman
Anuñla dîn olur ihyâ bil iy cân" (65b-1885).

öldürüldü. Haricîler, sonraki yıllarda da varlıkların, siyasal ve askerî muhalefetlerini sürdürdüler; sık sık ayaklanma hareketlerini örgütlediler. Haricîlerin yirmiye yakın kola ayrıldığı ve bunlardan en önemlilerinin Ezarika, Acaride, Muhakkime, Sufriyye, İbadîlik olduğu belirtilir⁹.

Murâdî, eserinde hayâ, sıdk, muhabbet, istikâmet, inâbet, cihat, zühd, vera, takva, tevekkül, yakîn, havf, reca, sabr, şükr gibi temel dinî kavramlar için ayrıca bir bölüm açarak yine ehl-i sünnete dayalı şer'î akidelere sıkı sıkıya bağlı âlimlerden birisi olan Kuşeyrî'nin risalesinden sırası farklı olarak ama neredeyse bire bir tercüme edip nazma çekmiştir.¹⁰

Murâdî, eserinin başında “*bu kitabı tercüme ettim*” derken Kuşeyrî'nin¹¹ risâlisini kasteder ama tercümeyi bazı cümleleri Arapça'dan Türkçe'ye çevirme anlamında kullanmış, aslında bu kitaptan “*intihab ettiğini*” içerisinde seçip aldığını açıkça söyler. Eserin bütünü Kuşeyrî'den tercüme değildir. Dinî kavramlar bittikten sonra na'tlar, dört halife ve padişahla vezirine kaside ve sonrasında da bir aşk mesnevisi vardır. Oysa Kuşeyrî'nin risâlesinde bu şekilde bölümler bulunmaz. Kuşeyrî'de mutasavvıfların hâl tercemeleri, tasavvufî istilâhlar, sûfîlerin makam ve hâlleri ile müritlere tavsiyeler yer alır. Murâdî'nin “*seçip aldığı*” bölüm “*sûfîlerin makam ve hâlleri*” kısmındadır.¹² Ama tabii ki eserin “*müritlere tavsiyeler*” bölümünden de yararlandığını söyleyebiliriz. Bu da bize Murâdî'nin bu eseri tercüme edecek ve yorumlayacak ya da bir anlamda bazı bölümlerini muhtasar olarak nazma çekecek kadar Arapça'ya ve tasavvuf bilgisine vâkıf olduğunu gösterir.

Bu arada Murâdî'nin görüşlerini aldığı Kuşeyrî'yi biraz tanıtmamız gerekecek. Nişabur civarındaki Üstüvâ kasabasında 986'da dünyaya geldi. Babası ve annesi cihetinden Arap kabilelerine mensuptur. Devrin önemli alimlerinden kelam, hadis dersleri almış bir yandan da şer'î, resmî, zahirî ilimleri en iyi şekilde öğrenmiştir. Şeyh Ebu Ali Dekkak'ın vaaz ve sohbet meclislerine devam eder ve bu

⁹ Şinasî GÜNDÜZ, Din ve İnaç Sözlüğü, Vadi Yay., 1998, s. 157.

¹⁰ Süleyman ULUDAĞ, Kuşeyrî Risalesi, Dergah Yayınları, 1999, s. 185.

¹¹ Kuşeyrî'den rivâyettür bu ahbâr
Kitâbından idüp ihrâc iy yâr (18a-501).

¹² Uludağ, a.g.e, s.11.

mutasavvıfın kızıyla evlenir. *Et-Teysir* isimli bir tefsir ve *Letâifü'l-İşârât* adlı bir de tasavvufî tefsir yazmıştır.

Tasavvuf tarihine bakılınca, amel esasından hareket eden tarikatların zamanla amele az, marifete çok değer verir hâle geldikleri, neticede, amelin değerinin başlangıç dönemine inhisar ettiği ve onun için de geçici olduğu kanaatine vardıkları görülür. Zamanla bazı tarikat kolları amele değer vermez; amel ve ibadeti cahil halk için faydalı görür, kalp temizliğine önem verir hâle gelmişlerdir. Bu da sûfilikte tembellik, ihmal ve gevşekliğe sebep olmuştur. Tasavvuftaki tehlikeli saha burasıdır. Tekkenin çöküş ve bozuluş sebeplerinden birisi de budur. Kuşeyrî'nin tasavvufu bu bakımdan değerlendirildiğinde açıkça görülür ki o, tasavvufun marifet cihetine büyük değer vermekle beraber amel cihetine ondan daha fazla ehemmiyet atfetmektedir. Geylânî ve Mevlânâ gibi büyük mutasavvıflardan daha çok şeriata yakındır. Kuşeyrî tasavvufu şeriata, Gazalî ise şeriata tasavvufa yaklaştırdı.¹³ İşte Murâdî de böyle bir tasavvuf çizgisindedir.

Murâdî, hazırladığı eseri anlatırken onun gönüllere ferahlık veren bir kitap olmasını, avamın da havasın da okuyup nasipleri miktarınca feyz almasını murad ettiğini söyler. Zaten eserde hâller anlatılırken avamın, havasın ve "*ehassü'l-has*"¹⁴ dediği daha üst düzey bir zümrenin- evliyalar ya da tarikat şeyhleri- hâllerini ayrı ayrı anlatır. Böylelikle bir öğretme yöntemi belirler. Verilen bilgiyi üç şablona koyar.

Neticede şairimiz ehl-i sünnet anlayışına sahip bir mutasavvıf ve medrese eğitimi görmüş bir âlimdir diyebiliriz. Ayrıca Lütfü Paşa'ya yazdığı kasidelerden dolayı hâmîsinin Lütfü Paşa olduğu da düşünülebilir. Demek ki bir şekilde saraya bir yakınlığı vardı. Eserini de muhtemelen Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuştur. Bu eser gün ışığına çıkması gereken önemli vesikalarımızdan birisidir. Zira içerisinde hem mürit-mürşit ilişkisini doyurucu, güzel ve anlaşılır biçimde veren bir mesnevi olması hem de dinî bilgileri iyi bir biçimde öğretiyor olması ayrıca, güzel nazmı ve dili ile 16.yy'ın eserleri arasında hak ettiği yeri alması gerekmektedir.

¹³ Uludağ, a.g.e, s. 19

¹⁴ Ehass : (a.s.) En husûsî, Ferit DEVELLİOĞLU, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYYİD MURÂDÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Hayatı hakkında sınırlı bilgileri eserinden çıkardığımız yazarın mahlası Murâdî'dir. 16. y.y şairlerinden Murâdî mahlaslı şairin asıl ismini bilmiyoruz. *Muhabbet-nâme* adlı eserinde padişaha ve paşaya yazdığı kasidelerden onun, Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatı, daha özelde, Lütü Paşa'nın vezirliği (1539-1541) döneminde yaşadığını anlıyoruz.

Murâdî kendisinin "seyyid" olduğunu söyler:

Beni halk eyledüñ çün ol nesebden

Benüm de hissem oldı ol sebebden (127b-3711)

Utatur varmaz dili ger diye nesl-i Ahmedem

Zîra 'isyân eyleyüp tapuñda oldı bî-hayâ (104b-3023)

Hem ehl-i 'ilm ü efkar u hem âl-i Ahmedem

Vir bir fezâ ü tevlîte vü ya nezâreti (152a-4409)

Ayrıca şairimizin derin bir dinî ve tasavvufî bilgisi ve eğitimi olduğu yazdığı eserden bellidir. Anlattığı konulara oldukça hakim olması ve öğretici bir tarzda vermesi de onun bir şeyh olduğu fikrini bize kuvvetlice düşündürmektedir.

Murâdî'nin hayatı hakkında sınırlı bilgileri eserinden çıkardığımız kadarıyla biliyoruz. Eserine baktığımızda onun iyi bir tahsil gördüğünü, devrinin temâyülü olarak iyi derecede Arapça ve Farsça ayrıca, dinî ilimleri öğrendiği anlaşılıyor. Eserinde Türkçe'nin yanında Arapça ve Farsça kelime, terkip ve ibareleri bolca kullanması, bazı beyitleri ya da ikinci mısralarını bu dillerde kaleme alması bunu

gösteriyor. Ayrıca onun dinî ve tasavvufî kavramlara da vâkıf olduğunu görüyoruz. Muhtemelen çok iyi bir medrese tahsili görmüştür. Tasavvuf konusundaki derinliği de göz önüne alındığında ve eser konu bakımından incelendiğinde Murâdî'nin mutasavvıf bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Şairimiz yüksek ihtimalle bir tarikata intisab etmiş ve bir şeyhe bağlanmıştır. Eserinde mürit-şeyh ilişkisine büyük yer verir. Ama elimizdeki veriler hangi tarikat ve şeyhe bağlandığını kesin olarak söylememiz için yeterli değildir. Yalnız, şairimizin şeriata bağlı bir tasavvuf ekolüne mensup olduğunu söyleyebiliriz. Yani diyebiliriz ki ehl-i sünnetçi bir tarikat anlayışına sahiptir, dalaleti kesinlikle reddeder. Onun postnişîn bir şeyh olduğuna dair bilgiyi de yine şiirinden alıyoruz.

Murâdî'nin doğum tarihi ve nerede doğduğuna ilişkin bilgimiz olmadığı gibi ölüm tarihi ve nerede öldüğünü bilmiyoruz.

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Murâdî'nin hayatı hakkında tezkirelerde bilgi olmadığı ve elimizde divanından başka eseri de olmadığı için edebî kişiliği hakkındaki yorumları sadece bu eserden hareketle yapabiliyoruz.

Murâdî ilk bakışta didaktik üslûbu benimsemiş olarak görünmektedir. Bununla birlikte anlatımında akıcılık vardır. Divanında yer yer güzel beyitlere de rastlamak mümkündür.

Pes ol idi dü- 'âlem âfitâbı

Hicâb oldu aña mevtuñ sehâbı (84a-2428)

Kankı câye kim ire olur mu 'attar ol diyâr

Eyle beñzer kim şefâ 'at bûyudur işbu hevâ (103b-2998)

Dürüşüp ider anlar dahı peydâ

Nice sûret k'olur kim görse şeydâ (146b-4260)

Eserinde Kuşeyrî'nin risalesini,

Kuşeyrî'den rivâyetdür bu ahbâr

Kitâbından idüp ihrâc iy yâr (18a-501)

ve Yazıcızâde'nin

Kılup Yazıcızâde anı tebyîn

Kitabı içre kılmış anı ta'yîn (59a-1697)

eserlerini gördüğünü belirten yazar özellikle Kuşeyrî'nin anlattıklarını nazma çekerken okuyucuya bu dînî kavramları iyice öğretmeyi amaçlar. Bu yüzden sıklıkla tekrarlara başvurmuştur. Bunun yanında konu ve hikaye başlıklarını Farsça olarak vermiştir.

Murâdî'nin tasavvufla ilgili konuları işlemeden ve şeyh-mürîd ilişkisine geniş bir yer vermesi ve önem atfetmesinden dolayı onu mutasavvıf bir şair olarak değerlendirmek mümkündür.

Divanda Arapça, Farsça kelime ve terkiplere sıkça rastlarız.

Bihamdi'l-kâdiri'l-ferdi'l-kadîm

Ve bismi'l-gâfirü'l-vitri'l-mukîm

Ve bismi'l-hâlıkı'l kerîm

Bihamdillâhi zi'l-lutfi'r-rahîm(1b-1-2)

İblâg ider iseñ yaraşur bendeñi bezme

Tâpuñdurur iy şâh-ı cihân genc-i belâgat

Şâkir idüm iy gonçe-dehen hâr-ı gamuña

Göstermese fûrkat dikenî özge kabâhat (139a-4027-4028)

Bununla birlikte Eski Anadolu Türkçesi'nin kelime ek ve terkipleriyle dolu eser için güzel bir Türkçe kullanılmıştır da diyebiliriz.

Bulavuz işbu yolda bir şikârı

Alavuz behre andan ıztırârı (51b-1475)

Kılurlar emr-i Hakk'ı key riâyet

Anuñçun pâk u tâhir kalbi gâyet (53a-1517)

Murâdî, eserini münacatla başlatır. Münâcâtına “Bütün aşk ehlinin gönüldeki murâdı budur” diye başlık koyar ve Allah’ı, Allah’ın vasıflarını, isim ve sıfatlarını, dünyanın yaratılış sebebini vs. anlattıktan sonra dua ile bitirir. Oldukça uzun olan bu bölüm 1b-17b arasında ve 476 beyittir. Arapça ibarelerin bolca kullanıldığı bu bölümde didaktik bir anlatım kullanılmıştır. Daha sonraki bölüm klasik divan tarzından farklı bir yol izler. Bu kısım hazırlayacağı nazmın doğru yolda gitmesi için Allah’tan bir rica formundadır ve bunu da başlığında belirtir. 476-499. beyitler arasındaki bu bölüm, yine bir tür münacattır denebilir. Bu kısım 18a’nın ortalarına kadar gelir. Çeşitli şeyhlerin “sıdk” hakkındaki görüşlerine yer verdiği bölüme 18a’nın ortalarında geçer ve 500-540 arasındaki beyitleri kapsar. Bu kısımdaki üslûpta da yine didaktikten ayrılmamış ve sanatlı kullanımlara çok fazla yer vermemiştir. 19b’nin ortalarında bölüm biter ve bu kısımdan sonra hayâ bahsinin çeşitli şeyhlerin görüşlerine göre anlatılması başlar. Üslûp aynıdır. 540-568 arası olan bu bölüm de 20b’de biter. Murâdî şeyhlerden bahsederken bazen isim verir bazen de meşâyih diyerek genel bir terim kullanır.

Meşâyih lîkin itdi anı te’vîl

Ne didiler işit imdi anı bil (19b-544)

Genellikle bu bölümlere peygamberin bu konuyla ilgili bir hadisiyle başlayan Murâdî, bu hadislerin-ve bazen de ayetlerin- bazen aynen Arapça aslını verir (iktibas) ve tercümesini yapar bazen de sadece tercümeyle yetinir. Bu dînî kavramları işlediği ve sırasıyla hayâ, ârifin hâlleri, muhabbet, istikâmet, inâbet, cihad, mücâhidin hâlleri, zühd, verâ, takvâ, tevekkül, yakîn, havf, reca, sabr, şükr, havl, tarikat ahvâli, riyâ ehlinin örnekleri, şeyhin kalbini tasfiyesi, şeyhlerin amelleri, şeyhten faydalanmak, câhil şeyhin misâli, tâlib olan mürid, müridin hâlleri, şeyhlerin mürid hakkındaki çalışmaları, başlıkları altında 1423. beyite ve 49.varağa kadar sürer. Bu bölümler kavramları anlatmak için hadisler, şeyhlerin görüşleri ve küçük hikayelerle desteklenir. Sonra bu sözlerini tamamlayarak şeyh ve mürid derecelerini anlatmağa başlar. Şeyhten gelebilecek yarar ve menfaatleri anlattığı bir kısımdan

sonra yine câhil şeyh ve riyâkâr tâlibleri anlatıp okuyucusunu uyarır. Bundan sonra genişçe tarikat, şeyh, ulema vs. gibi tasavvufa girecekler için tanıtıcı önemli bilgileri yine sanatsız denebilecek didaktik bir üslupla anlatan yazar, kâmil şeyhi ve tâlib olan müridi iyice halkın zihnine yerleştirmeyi amaçlamakta ve yanlış yola ya da sahtekâr şeyhlerin eline düşmelerini engellemek istemektedir.

1622. beyitten itibaren (56b) ehl-i sünnet anlayışını genişçe anlatmağa başlar. Murâdî'nin bu konularda derin bir bilgisi ve iyi bir kavrayışa sahip olduğu gözden kaçmaz. Hadisler ve büyük şeyhlerin sözleri ve nasihatleriyle desteklenen bu kısımlar ehl-i dünya ve ehl-i ukbâ arasındaki tezatları ortaya koyar. Murâdî ehl-i sünnet anlayışını Yazıcızâde ve Kuşeyrî'yi de örneklendirerek kendi yolunun da sapkın ve dalalete kayan bir tasavvuf değil ehl-i sünnetçi bir tasavvuf anlayışı olduğunu ortaya koyar. Bundan sonra şark ve garb üslûplarını da uzun uzun anlatır. Daha sonra yine İslam ve iman gibi dinî kavramlara geçerek standart divandan çok farklı bir çizgide devam eder. Konuların beyit ve varak aralıkları da yukarıda verdiğimiz küçük örnekleme olduğu gibi değişiklik gösterir.

Hız. Hasan ve Hüseyin'in menkabeleri, murabba'lar, dört halifeye yazılmış kısa şiirlerden başka Hız. Peygamber'e na'tlar, Hız. Muhammed'in mucizelerinin anlatıldığı bir bölüm, devrin padişahı Kanuni Sultan Süleyman ve yine devrin büyüğü Lütü Paşa'ya uzun kasideler yazar.

Eserinden edindiğimiz bilgilere göre Murâdî, muhtemelen divanını Kanûnî Sultan Süleyman'a sunmuştur ve hâmîsi Lütü Paşa olmalıdır. Kasideler devrin özelliklerine uygun olarak baştaki şiirlere göre daha sanatlıdır diyebiliriz. Bu kasideleri incelediğimizde Murâdî'nin oldukça iyi bir genel kültür sahibi olduğu ve Şehnâme'yi okumuş olduğunu da -ki devri itibarıyla her ilim adamını bu tarih ve edebiyat kitabı hükmündeki eseri okumuş olması kesinlikle şarttır- görmekteyiz.

1.3. ESERİ

Murâdî'nin, Muhabbetnâme eserinden başka bir eserine henüz ulaşamadık.

Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrüşah 360 numarada bulunan Murâdî'nin Muhabbetnâme'si üzerinde daha önce herhangi bir çalışma yapılmamış olup bilinen başka bir nüshası da yoktur.

1.3.1. MUHABBET-NÂME-İ SEYYİD MURÂDÎ

1.3.1.1. Eserin Genel Durumu

Murâdî'nin *Muhabbet-name*'si klasik Türk edebiyatındaki anlayışa göre mürettep bir divan şeklinde değildir. İncelemeye esas alınan nüshanın ilk 155 varlığında bir giriş ve 97 bab bulunmaktadır; ayrıca 4 tevhid, 11 kasîde, 4 na't, 2 müseddes ve 2 de murabba yer almaktadır. Eserin neredeyse tamamı Türkçe yazılmıştır. Ama içerisinde bazı beyitlerde Arapça ve Farsça mısralar bulunmaktadır.

1.3.1.2. Eserin Tavsifi ve İçeriği

Çalıştığımız kısımda eser, 97 babdan oluşmaktadır; ayrıca aynı sayıda beyitlerden meydana gelmeyen mesnevî nazım şekli ile yazılmış 4 tevhid, 12 kasîde, 4 na't, 2 müseddes ve 2 de murabba bulunmaktadır.

Giriş, bütün âşıkların gönlünün muradı başlığı altında verilmiştir. Hamd ile Allah'ın isimlerini, sıfatlarını, yaratışını ve Hz. Muhammed'i anlattığı uzun bir bölüm yer alır. 476 beyittir olup 17b'de biter.

1. Bab (17b-18a): Şair bu babda, şiirinin düzgün ve kendi katında makbul olması için Allah'tan yardım ister. Ayrıca sebep-i te'lif kısmı da bu bab içerisinde yer alır. 23 beyittir.

2. Bab (18a-19b): Ulemanın, 'sıdk' kavramı ile ilgili görüşlerinin anlatıldığı babdır. 41 beyittir.

3. Bab (19b-20b): Ulemanın, 'haya' kavramı ilgili görüşlerinin anlatıldığı babdır. 28 beyittir.

4. Bab (20b-24a): Ulemanın, ârifin hâlleri ile ilgili beyanlarının anlatıldığı babdır. 105 beyittir.

5. Bab (24a-26b): Ulemanın, ‘*muhabbet*’ kavramı ile ilgili görüşlerinin anlatıldığı kısımdır. 72 beyittir.
6. Bab (26b-27a): Ulemanın, Yüce Allah’ın katında ‘*istikamet*’ kavramı ile ilgili görüşlerinin anlatıldığı babdır. 21 beyittir.
7. Bab (27a-28b): Ulemanın, Yüce Allah’ın katında ‘*inâbet*’ kavramı ile ilgili görüşlerinin anlatıldığı babdır. 39 beyittir.
8. Bab (28b-30a): Ulemanın, ‘*cihad*’ kavramı ve mücâhidin halleri ilgili beyanlarının anlatıldığı kısımdır. 43 beyittir.
9. Bab (30a-31b): Ulemanın görüşleri ve hadisler ışığında ‘*zühd*’ kavramının anlatıldığı babdır. 47 beyittir.
10. Bab (31b-33a): Ulemanın görüşleri ve hadislerle ‘*vera*’ kavramının anlatıldığı babdır. 39 beyittir.
11. Bab (33a-34a): Ulemanın görüşleri ve Allah’ın emri olarak ‘*takva*’ kavramının anlatıldığı babdır. 39 beyittir.
12. Bab (34a-35a): Ulemanın görüşleri ve hadisler altında resûlî tevekkül bahsinin anlatıldığı babdır. 40 beyittir.
13. Bab (35a-36a): Ulemanın görüşleri ve hadisler altında ‘*yakîn*’ kavramının anlatıldığı babdır. 31 beyittir.
14. Bab (36a-36b): Ulemanın görüşleri ve Nebi Aleyhisselam’ın sözleri ışığında ‘*hayf*’ kavramının anlatıldığı babdır. 17 beyittir.
15. Bab (36b-37a): Allah’ın emri olan ‘*reca*’ kavramının ulemanın tefsirinden yararlanılarak anlatıldığı babdır. 13 beyittir.
16. Bab (37a-37b): Ulemanın görüşleri ve Nebi Aleyhisselam’ın sözleri ışığında ‘*sabr*’ kavramının anlatıldığı babdır. 17 beyittir.
17. Bab (37b-38b): Ulemanın görüşleri ve Nebi Aleyhisselam’ın sözleri ışığında ‘*şükür*’ kavramının anlatıldığı babdır. 27 beyittir.
18. Bab (38b-39b): Ulemanın sözlerini konu alan babdır. 21 beyittir.
19. Bab (39b-40a): Tarîkatın hâllerinin anlatıldığı babdır. 21 beyittir.
20. Bab (40a-41a): Riya ehlinde olan şeyhlerin misallerinin beyan edildiği babdır. 27 beyittir.
21. Bab (41a-42a): Şeyhin kalbinin temizlenmesinin misalinin beyan edildiği babdır. 35 beyittir.

22. Bab (42a-43a): Şeyhlerin amellerinin beyan edildiği babdır. 15 beyittir.
23. Bab (43a-43b): Faydasız şeyhin beyan edildiği babdır. 17 beyittir.
24. Bab (43b-44a): Câhil şeyhin misalinin beyan edildiği babdır. 21 beyittir.
25. Bab (44a-46b): Talebkar müridin beyan edildiği babdır. 76 beyittir.
26. Bab (46b-47b): Tâlibkar müridin beyan edildiği babdır. 21 beyittir.
27. Bab (47b-48b): Müridin fiillerinin beyan edildiği babdır. 36 beyittir.
28. Bab (48b-49b): Müridin, şeyhinden hakkının beyan edildiği babdır. 27 beyittir.
29. Bab (49b-50a): Şeyhlerin hâlleri hakkındaki sözlerin tamamlanmasını beyan eden babdır. 13 beyittir.
30. Bab (50a-51b): Şeyhin müride emirleri ile tarikat derecelerinin anlatıldığı babdır. 35 beyittir.
31. Bab(51b-52b): Şeyhin, müride sağladığı faydaların örneklerinin anlatıldığı babdır. 25 beyittir.
32. Bab (52b-53a): Câhil müridin hâlinin anlatıldığı babdır. 7 beyittir.
33. Bab (53a-55b): Ulemanın doğru yola davetinin anlatıldığı babdır. 92 beyittir.
34. Bab (55b-56a): Müridin hâllerinin üzerine şeyhn terbiyesinin anlatıldığı babdır. 13 beyittir.
35. Bab (56a-56b): Kâmil şeyhin velâyeti talebinin anlatıldığı babdır. 19 beyittir.
36. Bab(56b-57a): Ehl-i sünnetin anlatıldığı babdır. 16 beyittir.
37. Bab (57a-58a): Büyük şeyhlerin nasihatlerinin anlatıldığı babdır. 22 beyittir.
38. Bab (58a-58b): Dünya ehlinin hâllerinin örneklerinin anlatıldığı babdır. 17 beyittir.
39. Bab (58b-60b): Dünya ehlinin anlatıldığı babdır. 46 beyittir.
40. Bab (60b-61a): Yazıcızâde(RA)'nin sözlerinin anlatıldığı babdır. 15 beyittir.
41. Bab (61a-62b): Şark yolunun aslının beyan edildiği babdır. 59 beyittir.
42. Bab (62b-64b): Magribî şeyhinin garbî yolunun beyan edildiği babdır. 50 beyittir.
43. Bab (64b-66b): Resûlullah'ın sözleriyle iman bahsinin ele alındığı babdır. 103 beyittir.
44. Bab (66b-69a): Şeyhlerin görüşlerine ve Resulullah'ın sözlerine göre '*ubûdet*' bahsinin anlatıldığı babdır. 36 beyittir.
45. Bab (69a-70a): Bir destanın girişini beyan eden babdır. 25 beyittir.
46. Bab (70a-70b): Hakk yolunun aslı ve tevhidin anlatıldığı babdır. 11 beyittir.

47. Bab (70b-75a): Tevhidin aslının beyan edildiği babdır. 151 beyittir.
48. Bab (75a-77b): Tevhid sebebinin beyan edildiği babdır. 64 beyittir.
Tevhid kasidesi (78b)(evveli mim harfiyle). 36 beyittir.
49. Bab (77b-79b): Tevhide olan hürmetin anlatıldığı babdır. 27 beyittir.
İkinci Tevhid Kasidesi (81a). 45 beyittir.
50. Bab (79b-82b): Tevhid sahiplerinin anlatıldığı babdır. 7 beyittir.
Ayrıca bu babta 27 beyitlik tevhid kasidesi vardır.
51. Bab (82b-82b): Tevhidin izzetinin anlatıldığı babdır. 3 beyittir. Arkasından 25 beyitten meydana gelen tevhit kasidesi yer alır.
52. Bab (82b-87a): Allah'tan yardım istemeye dair babdır. 103 beyittir.
53. Bab (87a-90b): Şükür için örnek olacak hikayenin anlatıldığı babdır. 103 beyittir.
Bu babta 21 beyitlik bir reca kasidesi vardır.
54. Bab (90b-91a): Tevhid ve ta'zim babıdır. 17 beyittir.
55. Bab (91a-92a): 'Acz'in beyan edildiği babdır. 21 beyittir.
56. Bab (92a-93b): İsyankarın af dilmesine dair kaside yer alır. 47 beyittir.
57. Bab (93b-95a): Hamd ü senâ babıdır. 47 beyittir.
58. Bab (95a-96b): Niyaz babıdır. 41 beyittir.
59. Bab (96b-100b): İyilerin ve kötülerin anlatıldığı babdır. 119 beyittir.
Bu babta 17 beyitlik bir na't kasidesi yer alır.
60. Bab (100b-102a): Resûlullah'tan şefaahat istenen babdır. 17 beyittir.
Bu babta 81 beyitlik na't kasidesi vardır.
61. Bab (102a-104b): Resûlullah(sav)'a ta'timenin yer aldığı babdır. 39 beyittir.
62. Bab (104b-107b): Resûlullah(sav)'ın methedildiği babdır. Mesnevî nazım şekli ile yazılan bu bab 43 beyittir.
63. Bab (107b-111b): Resûlullah(sav)'ın mucizelerinin anlatıldığı babdır. 91 beyittir.
Bu babta 31 beyitlik bir de na't vardır.
64. Bab (111b-133b): Resûlullah(sav)'ın anlatıldığı babdır. (Na't). 65 beyittir.
65. Bab (133b-115b): 'Tevfik'in talep edildiği babdır. 52 beyittir.
Resûlullah(sav)'a na't(117b)(müseddes). 65 beyittir.
66. Bab (115b-118b): Resûlullah(sav)'a vuslatın talep edildiği babdır. 20 beyittir.
Ayrıca Resûlullah için yazılmış 29 bentlik bir de müseddes yer alır.
67. Bab: (118b-126a)Destan girişinin babıdır. (Elif kasidesi) 7 beyittir.

Bunu 125 beyitlik bir na't kasidesi takip eder.

68. Bab: (126a-126b)Dört Halife'nin anlatıldığı babdır. 9 beyittir.
69. Bab: (126b-126b) Dört Halife'nin anlatıldığı babdır. 5 beyittir.
70. Bab (126b-126b): Hz. Ebubekr'in menkıbesinin anlatıldığı babdır. 4 beyittir.
71. Bab (126b-127a): Hz. Ömer'in menkıbesinin anlatıldığı babdır. 4 beyittir.
72. Bab (127a-127a): Hz. Osman'ın menkıbesinin anlatıldığı babdır. 4 beyittir.
73. Bab (127a-127a): Hz. Ali'nin menkıbesinin anlatıldığı babdır. 4 beyittir.
74. Bab (127a-127a): Eshab ve ehbâbın menkıbelerinin anlatıldığı babdır. 4 beyittir.
75. Bab (127a-127b): Hasan ve Hüseyin'in menkıbelerinin anlatıldığı babdır. 4 beyittir.
76. Bab (127b -128a): Evlâd-ı Resûl'ün menkıbesinin anlatıldığı babdır. 19 beyittir.
77. Bab (128a-129a): “*Yâ İbâdi ve recâyi minellâh*” âyetinin te'vil edildiği babdır. 21 beyittir.

Allah'tan kurtuluşu talep eden havf murabbası. 10 beyittir.

78. Bab (129a-130a): İlahi aşkın cünunluk hâlini anlatan babdır. 11 beyittir.

Ayrıca 7 bendlik bir reca murabbası vardır.

79. Bab (130a-130b): Dünya ve ahiret işlerinin Allah'tan talep edildiği babdır. 21 beyittir.
80. Bab (130b-131a): Darb-ı meselin anlatılma sebebinin beyan edildiği babdır. 3 beyittir.
81. Bab (131a-131b): Darbü'l- mesel babıdır. 23 beyittir.
82. Bab (131b-132a): Allah'tan nazmı tamamlama talebine dair babdır. 5 beyittir.
83. Bab (132a-132a): Resûlullah'a hürmet ve tertib sebebinin anlatıldığı babdır. 7 beyittir.
84. Bab (133a-133a): Resûlullah'a hürmetin anlatıldığı babdır. 25 beyittir.
85. Bab (133a-133a): Resûlullah'a hürmetin anlatıldığı babdır. 5 beyittir.
86. Bab (133a-137a): Zamanın padişahının methedildiği babdır. 13 beyittir.
Zamanın padişahına kaside. 99 beyittir.

87. Bab (137a-137a): Cihan padişahına övgü yer alır. 3 beyittir.

Zamanın padişahına kaside(141a)(padişahın vasıfları üzerine) 123 beyittir.

88. Bab (137a-142a): Zamanın padişahının vasıflarına dair babdır. 23 beyittir.

Zamanın padişahının methedildiği 3. kaside(143b). 41 beyittir.

89. Bab (142a-143b): Zamanın padişahının methedildiği babdır. 7 beyittir.
Zamanın padişahına 4. kaside. 17 beyittir.
90. Bab (143b-147a): Zamanın padişahının vasıflarının anlatıldığı diğer babdır. 80 beyittir.
91. Bab (147a-147b): Yusuf aleyhisselam'ın hikayesinin anlatıldığı babdır. 15 beyittir.
92. Bab (147b-148a): Bir darb-ı meselin anlatıldığı babdır. 9 beyittir.
93. Bab (148a-149b): Zamanın paşasının methedildiği babdır. 25 babdır.
94. Bab (149b-149b): Allah'tan zamanın Paşa'sına vuslat talep edilen babdır. 21 beyittir.
Zamanın Paşa'sına kaside (150b). 37 beyittir.
95. Bab (149b-151a): Zamanın Padişah'ından lütuf talep edilen babdır. 5 beyittir.
Zamanın Paşa'sının lütufları üzerine kaside(152a). 31 beyittir.
96. Bab (151a-153b): Lütüf Paşa'nın anlatıldığı babdır . 51 beyittir.
Lütüf Paşa'nın methedildiği kaside (154b). 25 beyittir.
97. Bab (153b-155a): Lütüf Paşa için Allah'a duanın yer aldığı babdır. 19 beyittir.

İKİNCİ BÖLÜM

MUHABBET-NÂME

2.1. YAZILIŞ SEBEBİ

Murâdî hem suflerin hem gönül ehli olanların okuyup zevk alacakları bir kitap yazmak istediğini söyler. Öyle bir kitap yazmalıdır ki yazdığı bu eser kapıları açsın. İçerisinde her zaman için okunabilecek bölümler olsun, marifeti ve muhabbeti anlatsın, avamın ve havasın âdetinden, ehassü'l-hasların hâllerinden bahsetsin, dünya kelamını geçersiz kılsın. Yine Murâdî sözünün inceliklerden haber veren mücevher olmasını ister. Bu beyitlerde bazı Kur'an ayetlerinin tefsirini, bazı hadislerin şerhini yaptığını söyler. Ayrıca elfaz-ı araptan ve şeyhlerin edeple ilgili sözlerinden alıntı yaptığını belirtir. 485. beyitte kitabı tercüme ettiğini söyler ama hangi kitap olduğunu söylemez. Sözünden pek çok mana ortaya çıkmasını ister. Bunun için de Allah'tan yardım ister.

İdüben tercüme işbu kitâbı

Getürrem anda niçe dürlü bâbı (17b-485)

Fakat daha sonra 501. beyitte bize tercüme ettiği kitabı hangi kitap olduğunu açıkça belirtir.

Kuşeyri'den rivâyetdür bu ahbâr

Kitâbindan idüp ihrâc iy yâr (18a-501)

2.2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Nazım Şekilleri

Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî, mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır. Klâsik tertip hususiyetlerine pek de uygun olmayan eser, hamd ile Allah'ın isimlerini,

sıfatlarını, yaratışını ve Hz. Muhammed'i anlattığı 476 beyitlik uzun bir bölümle başlar.

Mesnevî şekliyle yazdığı şiirleri arasına serpiştirilmiş 4 tevhid, 12 kasîde, 4 na't, 2 müseddes ve 2 de murabba bulunmaktadır.

2.2.2. Vezin

Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî, mefâîlün/ mefâîlün/ feûlün kalıbıyla kaleme alınmıştır.

Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olmakla beraber başka nazım şekilleri de ihtiva eder. Mefâîlün/ mefâîlün/ feûlün temel kalıbının yanında Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî'de değişik nazım şekilleri metnin içine serpiştirilmiştir:

Tevhid bâbında (81a), fe'îlâtün / mefâ'îlün / fe'îlün.

Recâ kasidesinde (90a), mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

Resûlullah'a üçüncü na'tında (102a), müseddes na'tta (115b), Hz. Muhammed'e murabbasında, recâ murabbasında (129b), Lütfü Paşa'ya olan kasidesidelerinde (151a, 152a, 154a), fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

Kasîde-i Na't-ı Resûl'de mef'ûlü / fâ'îlâtü / mefâ'îlü / fâ'îlün

Na't konulu kasidesinde, Kânûnî'ye kasidesinde, mef'ûlü / fâ'îlâtü / mef'ûlü / fâ'îlün

Zamanın padişahına olan iki kasidesinde mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

2.2.3. Kafiye

Osmanlı dönemi Türk şiiri ahenk unsurlarının başında vezin ve kafiye gelirdi. Bu yüzden şiir, "mevzûn ve mukaffâ söz" olarak tarif edilir, vezinsiz ve kafiyesiz sözler şiir sayılmazdı.

Mesnevî nazım şekliyle yazılan Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî'de de en önemli ahenk unsurları vezin ve kafiye'dir. Eserin kafiye durumu çok sağlamdır. Çoklukla Arapça kelimeler Arapça, Farsça kelimeler Farsça, Türkçe kelimeler

Türkçe mısra sonlarında aynı beyitte yer almış ve kafiyede aynı dilden kelimelere dikkat edilmiştir. Böyle olmakla beraber bunun dışına çıkılan yerler de vardır. Aşağıya aldığımız örnekler bu hususta bir fikir vermektedir.

Türkçe- Türkçe

Ne didiler bilüñ sıdkı da imdi

Anı da ideyin takrîr şimdi (18b-509)

Anı kasd eyleyüben yasdana taş

Koya taş işiginüñ taşına baş (46a-1319)

Tama' idüp ol altuna hemân ol

Pes andan hisse almaga diler yol (41a-1172)

Arapça- Arapça

Ne yüzden kılmaz aña cümle ikrâr

'Ademden kıldı bu mecmû'ı izhâr (2b-30)

Ehad zâtı ki şirketden mu'arrâ

Bilür her şey'i fikretten müberrâ (3b-57)

Çün irmez ittilâ'-ı nâs üsûle

Budur bâ'is ki reh olmaz duhûle (6a-156)

Farsça- Farsça

Kıluñ bu resme imdi siz de her bâr

Olasız tâ ki lutf-ı Hak ile yâr (46b-1339)

Dakîk ü tîz ola haddinde bir râh

Gezer olur mı olmaz çünkü hem-râh (16a-438)

*Kiminde 'abd iken sultân ide cüst
Geh ola şehleri 'uryan ide süst (16b-450)*

Arapça- Türkçe

*Ki ya 'ni kılmadı eyle halâyık
Kim anlarda bulına naks bayık (9b-239)*

*Hele bu nev'a var itdi Hak anı
Anuñla zînet ide bu cihânı (11b-305)*

*Dahı viridi te'alluk vâlidâta
Kalup hubbi veled de gitdi ata (12a-320)*

Farsça- Arapça

*Kaçan kim bir kulun sevse ol Allah
Nidâ eyle kılur Cibrîl'e her gâh (24a-676)*

*Habîbinden ire yüz biñ belâ ger
Anı kılca dutup olmaya ebter (25a-695)*

*Uzadur hortumın u kaldurur ser
Kılur igvâ azıdur kalbi ekser (29b-840)*

Türkçe- Farsça

*Velî ba'zı hakâyık ehli anı
Didi ref' iyleyüp dilden gümânı (18b-517)*

*Beni sayd itdi gerçi nefis bed-kâr
Umaram yine tapuñda yirüm var (113b-3287)*

*İşidüp bu sözi ol iki ugrı
Didiler kim diyelüm sözi togrı (51b-1480)*

Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî'nin kafiye düzeninde redife de oldukça yer verilmiştir. Redifler, daha çok Türkçe kelime veya eklerle yapılmıştır.

*Niçe biñ ol kadar yatmak gerekdür
O deñlü zecre katlanmak gerekdür (42a-1192)*

*Çi ger bu cümleyi izhâr kıldı
'Ademden bî-tereddüd var kıldı (3a-45)*

*Alalar menzili vahdet bulalar
Ki ya 'ni dergeh-i kurbet bulalar (39b-1118)*

*Mesel budur aña diñleñ makâlin
Yine şerh ideyin anuñ da hâlin (41a-1170)*

*Anuñçun ki ana bu cism u cânı
Mukarrer virdi bir kimesne nihânı (4b-88)*

*Di imdi gâfil olmak bu 'amelden
Ki nesne 'âyid olmaz hiç emelden (38b-1085)*

Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan rediflere az da olsa rastlanmaktadır.

*Şükür de oldı üç aksâm dahı hem
Olupdur biri şükürü'l- 'âm dahı hem (38a-1083)*

*Ne şey kim ister ise var ider cüst
'Ademden lahzada izhâr ider cüst (3a-55)*

*Müzevvec olup oldu her biri şâd
Ki ya 'ni buldı me'nûs oldu dil-şâd (12a-315)*

*Kim esrârında 'akl oldu muhayyer
Çü lem'a irdi remzinden muhayyer (8a-195)*

*Buyurdu bu hadîsi şâh-ı kevneyn
Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn (38a-1084)*

*Hüve'l-evvel hüve'l-âhir huvallâh
Hüve'l-bâtın hüve'z-zâhir huvallâh (2a-15)*

Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî'de şâir, aşağıda görüleceği gibi yer yer cinaslı kelimeler kullanarak cinaslı kafiye de yapmıştır.

*Yüki artuk urup ırmaya anı
Katı sürüp yola ırmaya anı (47a-1350)*

*Dahı hem emr ü yâsı añlañuz key
Ki şeytan urmasun kalbüñüze key (65b-1879)*

*Teneffüs ide yine ola bâdî
Nefesden giçüre beyninde bâdı (74a-2133)*

*Kaçankim 'azm idersin yig berîde
Yaraguñ bî-had eylersin berîde (84b-2443)*

*Recâ kılmak dilersem var midur yüz
Suçum tâpuñda fâhiş oldu yüz yüz (98b-2853)*

*Habîbüñ medhini kıl baña yoldaş
Yüzüm üzre varam ger ola yol taş (105b-3063)*

*Ya kanı ancılayın bir bahâdır
K'izi tozına anuñ cân bahâdır (152a-4417)*

2.3. ŞİİRLERİN KONULARI

2.3.1. Babların İçeriğinin Açıklanması

Bölüm, “bütün aşıkların gönlündeki dileği” başlığı ile başlar. ¹ Şair burada kendi ismiyle de “murâd” kelimesi arasında ihâmî bir söz oyunu yapmıştır. Bölüm hamdele ile başlar, ilk beyitlerde yoğun olmak üzere bütün bölüm içerisinde ‘*esmâü’l-hüsna*’ sıkça bulunur. Aslında Murâdî bu kısımınla sebep-i telif yapmaktadır. Bu yüzden eserine Allah’ın ismini anarak başlamıştır.

*Anuñçun itdüm evvel ismini yâd
İre fazlı uram bu nazma bünyâd (1b-9)*

Bütün varlığı Allah yaratmıştır. Âlemlere gelmiş ve gelecek olan her şeyi Allah takdir eder. Yaratılmış olan her şey Allah’ın sanatının bir eseridir. Bu yüzden bütün âlemlerin padişahı ve yaratılmış olan her şeyin ilahı O’dur. Allah’ın rahmeti çok geniştir. Muradî bölümün içinde özellikle rahîm isminden sıkça bahseder. Allah’ın isim ve sıfatlarını bu kadar çok kullanması ve Rahim isminin üzerinde durması bu girişi daha çok münacata yaklaştırır. Zira sürekli Allah’tan merhamet istemektedir.

Allah cihanı nimetlerle doldurmuştur. Eşyanın var olması Allah’ın varlığı için bir şehadettir. İnsanlar onu nasıl inkar edebilir? Bütün varlık yokluktan yaratılmıştır. Eşyanın kesretine bakan gözler Allah’ın birliğinin ilmini bedihî bir şekilde temaşa ederler. Murâdî burada tasavvufî itikatta yaygın olan “birlikte çokluk, çoklukta birlik” felsefesini yansıtmış ve “Âlemde görünen her şey, her ayrıntı aslında tek bir

¹ Kamu ‘ışk ehlinin dilde murâdı (1b)

yaratıcıyı hatırlatmaktadır.” diyerek vahdeti ispata çalışmıştır. Zaten metin ilerledikçe görülecektir ki şairimiz vahdet anlayışının sağlam savunucularından birisidir.

Varlıklar Allah’ın varlığının delilleridirler. İnsan için en kötü haslet şirke bulaşmaktır. Gaflet, terk edilmesi gereken bir harabedir. İnsanoğlunun yolu vahdet menziline doğrudur. O Allah ki her şeyden münezzeh ve arınmıştır. Burada İslamiyetteki aşkın Tanrı inancını görürüz. O en yüce, en mükemmel, hiçbir şey ve kimseye muhtaç olmayan (müstağni), herkesin kendisine muhtaç olduğu, her şeyi “adem”den var eden, kudretli, ezeli ve ebedi tek Tanrı’dır. Onun sanatının çok ve çeşitli olması “tek” olmasına engel değildir.

Pes eyle olsa imdi sun ‘-ı sâni‘

Olur mı hiç ahad sun ‘ına mâni‘ (3a-44)

Allah, genellikle sultan, dâna gibi hükümlerlik sıfatlarıyla anılır. Ama bu hükümdarlık dünya saltanatlarına benzemez, hem ezeli ve ebedi olmak hasebiyle zamansız hem de her an her yerde hazır, sonsuz kudret sahibi ve adaleti mükemmel bir hükümlerlik’in sahibidir.

Ne dânadur ki kevniyyâta hâzır

Ne bînadur ki levniyyâta nâzır (3b-59)

Allah her şeyden, kainattaki her zerreden haberdardır. Âdem’in misyonu ise Allah’ı bilmektir. Her şeyden önce O bilinmelidir. Bunun yolu, nefsini bilmekten geçer. Nefsin(benliğini) bilme ve tanıma insan için nefsin hilelerinden korunmak gayesiyle, çok önemlidir. Öyle ki nefsini bilmeyen Rabbi’ni de bilemez.

Şu kim nefsini bilmez Rabb’i bilmez

Menâhîden kaçup emrini kılmaz (4a-82)

Murâdi 4. varakta Muhammed ismini anarak peygamberden bahsetmeye giriş yapar. Burada konuyla ilgili bir hadisten bahsedecektir. Peygamberi şefaat edici olarak andıktan sonra hadisin tercümesini verir. Bu beyitte Hz. Peygamber’in ismi Muhammed, Mahmud ve Ahmed olarak üç şekilde geçer.

*Nite kim buyurup didi Muhammed
Şefi 'u'l- müznibîn Mahmûd u (4b-86)*

İnsanın nefsini dolayısıyla Rabbi'ni bilmesi kendi çabasıyla gerçekleştireceği bir şey değildir. Bunun için ona yol gösteren bir kılavuza, üstada yani mürşide ihtiyacı vardır. Burada artık hitab ettiği okuyucu sıradan insan olma çizgisinden biraz kayar ve yavaş yavaş bir salike dönüşür. Tarikatlardaki klasik mürit-mürşit ilişkisini öğretici bir tarzda kaleme alınan devamı beyitlerde de okuyucu bu konuda (her tâlibin bir mürşidi olmalıdır) iyice aydınlatılmaya çalışılmış ve sağlam deliller verilmiştir. Zira kulu yaratan da rızkını veren de O'dur. O'na ziyadesiyle ibadet ve şükr etmelidir.

*Ki zîrâ kendiüden olmaz bu ecsâd
Anı kılmak gerek lâ-büd bir üstâd (4b-89)*

Aslında burada yukarıdaki sözü geçen hadis² şerhini yapmaya çalışmaktadır fakat bu şerh “Bu hadisın daha pek çok anlamı vardır ve şeyhlerin bu konudaki sözlerinin sonu yoktur.” cümlesinden anlaşılacağı üzere çoğunlukla başkalarının yorumudur.

*Dahi işbu hadîsüñ ma'nîsi çok
Meşâyih kavlinüñ hod gâyeti yok (5a-104)*

Mürşidinin feyziyle tarikata devam eden salik aldığı bu ilimle Hakk'ın atâsına muhatab olur. Burada tarikata intisab ettikten sonra devamlılık ve mürşidine layıkıyla bağlanmanın önemi vardır.

Her iki âlem de Allah'ın ilminden bir eserdir, cin ve insan taifesi onun kudretinin tezahürleridir. Allah dilediği anda sonsuz sayıda ve çeşitte “şeyler”i (eşya) yaratır. Her şeye hayat veren odur. Dilerse de her şeyi bir anda helak eder. Allah'ın kudreti sonsuzdur ve anlatılmakla bitmez. Şairimiz bundan sonraki beyitleri hep bu minvalde işler. 148. beyit itibarıyla, Bâsıt, Müdebbir, Cemal, Celal, Kahhar, Kâdir gibi Allah'ın isimlerini (esmâü'l-hüsna) uzun uzun şerh eder.

² Nefsini bilen Rabbi'ni bilir.

*Bu resme emr olıncak anda derhâl
Gelür ef‘âle hep esmâyı ef‘âl (6b-148)*

276. beyitten sonra Allah’ın varlıkları yaratırken kullandığı “kün”³ emrini açıklar.

*Ki ya ‘ni kâf u nûndan eyledi vâr
Kamu harfeyn-ile oldı bu devvâr (10b-280)*

Artık, Âdem’in yaratılışı,⁴ eşyanın isimlerinin Âdem’e öğretilmesi,⁵ Allah’ın meleklerle Âdem’e secde emrini vermesi ⁶, şeytanın bu emre karşı çıkması⁷, kibrinden dolayı kovulması⁸ gibi kaynağını Kur’an’dan alan temel dînî konular anlatılmıştır.

Murâdî bölümü ihlaslı bir mümin için sadakat ve dürüstlüğün öneminden bahsederek bitirir.

1. Bâb

Kitabın “*sebeb-i telif*” kısmı buradadır. Şair, kitabın içeriğini anlatır. Murâdî bu bölümde yazdığı kitabın içindeki sözlerden bazısının Kur’an tefsiri, bazısının hadis, bazısının “*ilm-i edeb*”, bazısının şeyhlerin sözleri , bazısının “*elfaz-ı ‘arap*” olduğunu söyler.

*Elümden geldügince bir niçe söz
Diyem andan irişe her dile söz (17b-481)*

*Nice söz ba ‘zısı tefsîr-i kur‘an
Ehâdîs ü kimi âdâb-ı insânı (17b-482)*

³ Bakara 117, Âli İmran 47, En‘âm 73, Meryem 35, Yâsîn 82, Mü‘min 68, Nahl 40

⁴ Bakara 30

⁵ Bakara 31

⁶ Bakara 34

⁷ Bakara 34

⁸ Araf 18

Bu kitabı Arapça'dan tercüme ettiğini, içerisinde çok manalar bulunduğunu, hem halkın (avamın) hem havasın âdetlerinden “*ehassü'l-has*”ın ise hâllerinden bahsettiğini, içerisinde çok fazla bölüm olduğunu, her kesimden insanın okuyabileceğini, bunların içerisinde gönül ehli olanların, âşıkların ve diğerlerinin bulunduğunu, bu kitabı okuyanların kitaptan lezzet aldıklarını ve pek çok kapının onlara açıldığını söyler.

Cemî'i nâs içinde ola makbûl
Kamu dil okumaga ola meşgûl (18a-486)

Allah'tan yardım isteyerek bâbı bitirir.

Gücüm yitdikçe diyem ben dil-figâr
Yine îy Hakk 'inayet eyle tekrar (18a-499)

2. Bâb

Ulemanın çeşitli görüşleri ışığında ‘*sıdk*’ kavramını açıklar. Açıklamasının kaynağını ise Kuşeyrî (Kuşeyrî Risâlesi) olarak gösterir ve onun risâlesinden tercüme ettiğini söyler.

Kuşeyrî'den rivâyetdür bu ahbâr
Kitâbindan idüb ihrâc îy yâr (18a-501)

“Şüphesiz ki Allah sâdiklarla beraberdir.” (Bakara, 2/153) âyetini açıklar.

Ki ya 'ni Râhim ü Hâdî vü Hâfir
Şu sâdik kullarıyladur bu zâhir (18b-506)

Kuşeyrî'ye göre bazı ulema bu âyeti te'vil etmiştir. Sıdk, kalbinde olanı hakikat üzere diliyle söylemek, dili kalbe tasdik ettirmektir.

Anı sıdkan dil ile söylemekdir
Dilin kalbine tasdik eylemekdir (18b-511)

Kalp aynasını silip temizlemek, yalanı tamamen gönlünden ve hayatından çıkarmak, sözüyle kalbinin uyması, ağızdan haramı men etmek, gönlünden şüpheyi çıkarmak, sağlam bir tevhide kastetmektir. Buna ilâveten Fethullah İbn-i Musûlî'ye sıdktan sorulunca, gönül aynasının temizlenmesi olduğunu söyler. Elini demirci

ateşine sokar, tek kılına bile zarar gelmez, ateşin içerisinden kor hâlinde bir demir çıkarıp el ayasının üzerine koyar. Ve der ki, bunu sıdk bilin ve siz de böyle olun. Burada diliyle kalbi bir olan gerçek sıdk sahibini, ateşin yakmayacağını anlatır ve Halil örneğini verir. Onu da Nemrut'un ateşi yakmamış ve ateş, kalbindeki sıdktan dolayı gülbahçesine dönüşmüştür. Bu yüzden sıdk makamı, Haliliyyet makamıdır.

Halîliyyet kılun sizler dahi kesb

Dilersiz sıdk ola kalbünüze nasb (19a-530)

Şair, okuyucuları sâdik olmaya davet ederek bâbı bitirir.

Dürîşüñ siz dahi sâdik oluñuz

Bu kavli tutmaga âşık oluñuz (19b-539)

3. Bâb

Ulemanın görüşlerine göre 'hayâ' bahsi yer alır. Murâdî konuya "Hayâ, imandandır." (Buhârî, İman, s.16; Müslim, İman, s. 12; Aclûnî, s. 369) hadisiyle başlar. Ulema bu hadisi tevil etmiştir. Ulemaya göre; hayâ insanların birbirlerinden utanıp sıkılmaları değil, gerçekten Hakk'dan utanıp emirlerini unutmamak ve yerine getirmek, Hz. Muhammed'den utanmak – yani sünneti yaşatmak- şeri'atın emirlerini icrâ etmek, kişinin bütün hayatının şeriat üzere olmasıdır. İncil'de de Allah bu yolu göstermiştir. Orada der ki, üzüntü zamanında beni hatırlayın ve beni zikredip kalbinizi şâd edin ki ben de gazap zamanında sizi anayım, der. Murâdî, İncil'de geçen bu âyetin açıklamasını da verir, yani der: Gazap vaktinde Allah denildiğinde, Allah'tan yardım istemektir. Murâdî devamla hayâ hakkında daha bir çok söz söylendiğini, ama bunun , sözü çok uzatacağını oysa makbul olan sözün kısa söz olduğunu, hayânın , ilm-i âdâptan bir bölüm olduğunu, ne kadar anlatılsa bile bunun az olacağını, zaten anlayışlı bir kimsenin bu kadar sözden anlatılmak isteneni anlayacağını söyler. Murâdî, okuyucularını hayâ üzre olmaya davet ederek bâbı bitirir.

4. Bâb

Ulemanın, ârifin hâllerini anlattığı bâbdır. Şair, mârifeti açarak bâba başlar. Mârifet, Allah'ın birliğini bilmektir. Öyle ki ârifleri hayatta tutan(hayy) bilgi budur. Allah'ı vahdaniyet ile bilmek, gönüldeki şüpheleri temizler. Herşeyden önce bunu bilmek gerekir. Eğer insanın bedeni tertemizse, mârifet, ona yol bulur. Her ne kadar zâhidlerin mârifete talip oldukları söylense de bu bilgi, âriflerin gönlüne gelir. Belki ârifler, sürekli ağlamaktadır, ama onların kalpleri daima mutlu ve sürurludur. Çünkü onlar Allah için ağlamaktadırlar. Ârif parlak bir güneşe benzer, çünkü onlar kapleriyle nurlar içinde aydınlanan bir yere ulaşmışlardır. Ârifin yanına kim gelirse gelsin, ister aşağı tabakadan ister yüksek tabakadan, ışığını üzerine salar; ayırt etmez. Çünkü onun gözünde bütün cihan halkı birdir. İster iyi ister kötü ister insan ister cinler, hepsini bir görür ve hepsini aydınlatır. Hiç kimseden aydınlığını sakınmaz.

Didiler ba'zılar benzer zemîne

İlüñ bakmaz eyüsüne kemine (21a-590)

Ârif insanları dînî inanışlarına göre de ayırmaz. Onun için kâfir, Yahudi veya Müslüman herbiri aydınlatılması gereken insanlardır. Ârifler aşk denizine batmışlardır. O yüzden hiç kimsenin önünde eğilmezler. Kalplerini bütün dünya işlerinden uzaklaştırmışlardır. İyi yada kötü dünyaya ait bir hevesleri de yoktur. Bunlar bu yüzden başkalarının işlerine karışmaz, kendi makamlarıyla ilgilenir, başkalarını kıskanmazlar. Ârif, herkesi gölgesiyle korur.

Bazı ulema âriflerin yağmur gibi olduğunu söyler. Sevdiklerini de sevmediklerini de sularlar, bazı ulema ise âriflerin suya benzediğini su gibi dima toprağa yüz sürdüklerini söyler. Bu sudan herkes içer ama kanamaz. Bazılarına göre, ağaç gibidirler; kim ölürse onun gölgesinde kalır. Ârifler asla cimri olmazlar, herşeyi paylaşırlar. Bazı ulema onların yaptığı her işin helal olduğunu söyler. Kısacası der, varı yoğu olan herşeye Hakk yoluna veren ârif bunun için en küçük bir pişmanlık duymaz.

Eğer bir insan Allah'tan başka bir şeyle meşgul olursa, ârif olamaz. Âlimler, nebilerin varislerdirler. Onların mirasları da âriflerindir. Ama ârifin sözü âlimin sözünün üstündedir. Çünkü âlim ilmî yakînden bahseder; yani zâhir ulemasıdır. Ârif ise aynel yakînden bahseder; yani bâtını aydınlanmıştır. İşte bu yüzden mârifet ehline keşf-i hâl olur. Sır-ı ilâhî onlara açılır. Âriflerin riyâkâr olanları olduğu gibi gerçek

ârifin ihlası da müriden çok daha fazladır, gerçek ârifin faydası çok olduğu gibi sözü tatlıdır, eksik söylemez. Zâhidler için, kıyamet gününde her biri sâadetli birer bey olur, derler. Olurlarsa da âriflerin dervişleridirler aslında. Ne kadar sultan da olsalar onlar âriflere hizmetkârdırlar. Çünkü ârifler mârifet hazinesini bulmuşlardır. Onlar daima Allah’la beraberdirler. Allah’tan başka hiçbir şey görmezler, gaybı görmüşlerdir. Onlar için üç tane alamet vardır. Onlar mârifet nuruna sahip oldukları için diğer bütün ışıkları söndürürler. İkinci alamet, bir mezilden diğerine yol bulurlar(tayy-i mekan). Üçüncü alamet ise, onların gözünde hiçbir perdenin olmamasıdır. Her ne durum olursa olsun haberleri olur. Âriflerin seyri Hakk’ı seyretmektir.

Murâdî bu bâbı, ârifleri bir gül bahçesine benzeterek bitirir.

5. Bâb

Ulemanın görüşüne göre ‘muhabbet’in anlatıldığı bâbdır. Murâdî bu bâba bir hadisle giriş yapar. “Eğer Allah bir kulunu severse, Cebrail’e şöyle nidâ eder: Ben fülân kulu sevdim, sen de sev. Cebrail de, Allah bu kulu sevdi, diye gök ehline nidâ eder; bu sûretle yer ve gök ehli de o kulu severler.” (Buharî, Edeb, s.41; Müslim, Birr,48.) Murâdî bu hadisin şerhini şöyle verir: Eğer Allah bir kulu sevmezse , bütün kainat da o kulu sevmez. Sevgili olan, ‘mahv’ sıfatına sahip olur. Sevgiliden başka herşeyi unuttur, kalbinden heves ve arzular gider; sevdiği şeyle kalbi bir olur. Sevgilisinden yüzbinlerce belâ da gelse onu üzmez. Kalbi her zaman mülâyimdir. Daima sevgilisine kavuşmak ister. Muhabbeti, ne vefa ve sevgiyle artar ne de eziyetle eksilir. Muhabbet kalbe ve göze nur verir. Murâdî burada bir hadis daha nakleder: “Kişi sevdiğiyle beraberdir.” (Buharî, Edeb, s.6; Müslim, Birr, s. 50)

Muhabbet ruhdan ve bedenden çıkmaz. Ruh kelimesinin sonundaki ha harfî, ve beden kelimesinin başındaki ba harfî hub kelimesini verir. Yani beden de ruh da muhabbeti işaret eder. Ba ile önce beden var olur, sonra can hâ harfî ile çıkar. Bu yüzden hub kelimesinin binası iki harf iledir; başlangıcı ve bitişi gösterir. Murâdî muhabbeti pergele benzetir. Bir benzetmeyi de yokluk ülkesi olarak yapar. Muhabbet bir “milk-i ‘adem”dür ve sonu olmayan bir denizdir. Bu bölümün sonunda

okuyucuları Allah'a muhabbet etmeye çağırır. Eğer bir insan kalbinde Allah sevgisini duyarsa uluların gittiği yoldan gidecektir.

6. Bâb

Ulemanın görüşü doğrultusunda 'istikamet' bahsini açar ve "sümme estekâmu(İstikâmet üzere olun)"(Hud, 11/112) âyetiyle başlar; ulemanın görüşüne göre açıklar. İstikamet 5 kısım üzerinedir; biri nefis için, biri kalp, biri ruh, biri sır ve biri de lisan için ortaya çıkar. Nefis için istikamet güzellik, iyi ahlâk ve hizmettir. Cehdde aşırıya gitmektir. Kalp için istikamet; sıdk, himmet, havf ve recâdır. Lisan için istikamet hikmetli söz söylemektir. Düşüncede ve zikirde şükürdür. Ruh(can) için istikamet, hizmet, saygı göstermek ve vefadır. Sır için istikamet haya ve saygılı olmak ve imanla meşgul olmaktır.

7. Bâb

Ulemanın görüşüne göre 'inâbet' bahsini anlatır. Murâdî inâbet sahibi olmak için daima Allah'tan ricacı ve bütün emirlerine gönülden tabi olunmasını öğütler. İnâbet bütün uzun vadeli isteklerden(tûl-i emel) sakınmaktır. Nefsini terketmek ve Allah'ı gözlemektir. Avam için inâbet tamamen Allah'ın emrini tutmaktır. Hassın inâbeti Allah'tan başkasına kıymet vermemesidir; o sadece Allah'ı bilmeye talip olur, kalbinden masivayı çıkarır. Ehassül-hasın inâbeti Allah aşkıyla dolu olmaktır. Sürekli Allah'la meşguldürler. Bütün başka sevgileri kalplerinden çıkarırlar. Muhabbet bağınyı seyrederler. Başka hiçbir heves ve arzuyu gönüllerine getirmezler. Onlar Allah'ın has kullarıdır. Murâdî burada okuyucularına isyanı terketmelerini öğütler. Eğer isyanlarından vazgeçip de kalplerine Allah sevgisini koyarlarsa onlar da ehassü'l- has olabilirler. Ehassü'l has olmak için çalışmak gerektir.

8. Bâb

Ulemanın görüşlerine göre cihadın ve mücahid'in hâllerinin anlatıldığı bâbdır. Murâdî bu bölümü de bir hadisle açar. "(Hakîkatte) *mücâhid, nefisine karşı*

*cihâd eden kimsedir. " (Tirmizî, Fezâ-ilü'l-Cihâd, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 20) Murâdî bu hadisi şöyle açıklar: Cihad âlemin huzurunu ve rahatını kalpten çıkartmaktır. Nefsin azmasına ve pişman olmasına izin vermemektir. Hiçbir şekilde nefsin isteklerine boyun eğmemeyi öğütleyen Murâdî, cihadın üç kısma ayrıldığını söyler. Bir tanesi, avamın cihadı, diğeri havasın cihadı, üçüncüsü ise ehassü'l-hassın cihadıdır. Avamın cihadı kâfirlere karşı savaşmak ve bu alemi onlara dar etmektir. Nitekim Kur'an'da "Hak yolunda cihad edenler kurtuluşa erenlerdir." (Hucûrât, 49/15) buyrulur. Allah rızası için hem nefsinizle hem malınızla size cihad öğütlenmiştir. Havasın cihadı ise, bâtının kâfiri olan şeytanlardır. Onunla mütemadiyen savaşır ve Allah'ı anarak ona galebe çalarlar. Murâdî bu bahis için de bir âyet verir: "Gerçekte o(şeytan), sizin için apaçık bir düşmandır."(Bakara, 2/168) Ehassü'l-hassın cihadı ise nefsin isteklerine karşı gelmektir. Murâdî bunun için de " Nefsinizi hevâdan arındırın!" (Şems Suresi, 8-9) âyet meâlini verdikten sonra bir hadisle devam eder: "Sizin gerçek düşmanınız zâlim nefsinizdir, siz ancak ondan zulüm görürsünüz."(**Beyhaki:157; Ali el-Müttaki,Kenzü'l-Ummal:IV/431**) Murâdî nefsi 'ayyar' olarak tanımlar. Nefis, kalbi yurt edinmiştir. Nefs şeytandandır ve ancak Hakk'ın zikriyle üstesinden gelinir. Murâdî, nefsi hortumu olan bir hayvana benzetir; o, hortumunu kaldırdıkça kul da isyankâr olur. İblis ezelde bir isyankârdır. "Kalles nefis" de ona uymuştur. Nefs insanın ruhunu sürekli bir kargaşaya sürükler ve kederlenmesine sebep olur. İnsanın şeytandan ve nefsdan uzak olması yüzünü ak edecektir.*

9. Bâb

Ulemanın görüşlerine ve peygamberin hadislerine göre 'zühd'ün beyan edildiği bâbdır. Konuya "yâsîn" ve "tâhâ" cümlelerinin yer aldığı beyitle başlar;

Dahi ol mufahhar ser-cümle eşyâ

Ki ya 'ni hazret-i Yâ Sîn vü Tâ Hâ (30a-848)

ve arkasından bir hadis verir: "Zühdde hayır vardır." Zühd sahibi dünyayı terkeder. Allah'la arasındaki sır bâkîdir. Zühd; avamın zühdü, havasın zühdü, ehassü'l-hassın zühdü olmak üzere üç kısımdır. Avam zühdünde, bütün haramları terkeder. Havas

ise şüpheli helallerden bile sakınır, hatta gereksiz helalleri de terkeder ve bu şekilde doğru yolu bulur. Buna şu misali verir. Allah için vermek helaldir. İnsana yetenden fazlasını vermek helaldir. Ama havas kendisine yetecek olandan da verir, hâlim ne olur diye düşünmez. İhlas sahibidirler ve tevekkül ederler. Ehassü'l-hâsın zühdü ise süflî olan herşeyi terketmektir. Onlar ihlası zühd ile bulurlar. Murâdî bundan zühde ait haberler verir. İbrahim Ethem'in bir sözünü nakleder: *Zühd üç harf üzere inşâ edildi. Biri za harfidir, zeyn-i dünyayı(dünya süsü) terketmektir. Ha harfi, hevây(arzu, heves) terketmeye işaretir. Dal ise dünyayı terketmektir. Bu şekilde, Allah'ın aşkı gönülde parlayacaktır.*

Murâdî, zâhidler için söylenen önemli bir sırdan bahseder. Zâhid hakikatin yolunda yürüyüp Hz. Muhammed'in izinden gidecektir. Şehvetten uzak olacak "ar" sahibi olacaktır. İşte onlar kıyamet gününden emin ve mesut olurlar. Zâhid için beş şey önemlidir; helâle şükretmek, haram mala sabretmek, Allah'tan belâ geldiği zaman isyan etmemek, zenginlik ve fakirliğin de üzüntü ve mutluluğun da onun katında bir olması, beşincisi ise Allah'ın ona verdiği rızka şükresidir.

10. Bâb

Ulemanın görüşleri ve hadislere göre 'verâ' bahsini bir hadisle açar:

Dahi Ahmed didi iy serv-i kâmet

Vera' birle bulur nefis istikâmet (31b-895)

Tarikat sahipleri de verada hakikat olduğunu beyan ederler. İnsan kendisini vera ile idrak eder. Verâ nefsi şehvetten uzaklaştırmaktır. Kalbine gafleti asla getirmez. Verânın aslı Allah'tan korkmaktır. Verâ; avamın verası, havassın verası ve ehassü'l-hasın verâsı olmak üzere üç kısımdır. Avamın verası Allah için söylemesidir. Gazabında da rızasında da Allah'ı anar. Hiçbir kelâmı kin güderek söylemez. Havassın verası mücevher gibidir; onu içerisinde saklar. Ehassü'l-hasın verası, Allah'ın rızası olmayan bütün işlerden sakınmaktır. Bütün fiileri Hakk'ın rızasını kazanmak üzeredir. Allah Resûlü verâ için; bütün dertlerin devâsıdır, demiştir. Verâ iki kısımdır. Biri farz, diğeri de kaçınmaktır. Farz olan Allah'a isyan

etmemektir; kaçınmak ise şüpheli olan herşeyden sakınmaktır. Verâ için en küçük günah bile bütün amellerden daha ağırdır, denmiştir.

11. Bâb

Ulemanın görüşüne ve Allah'ım emrine göre “*takva*” bâbıdır. Murâdî bu bâbı bir âyetle açar:

Buyurdu ya'ni ol Allah u Gaffâr

Kim ismidür anuñ Settâr u Kahlâr (33a-935)

Azıklanuñ dürişüñ çekmeñ igvâ

Hayırlu zâd ile k'ol oldu takvâ (33a-936)

Yüce Allah:“ *Allah katında derecesi en yüksek olanınız, en çok takvâ üzerinde bulunanızdır.*” (*Hucurât, 49/13*) buyurmuştur.

Bu âyetin manasıyla mutabık olan bir de hadis verir. Takva ehli helâlin dahi en uygun olanını seçer. Yüreği hafv(korku) üzeredir. Malıyla gururlanmaz. Takva üç kısımdır; avamın takvası, havasın takvası ve ehassü'l-hasın takvası. Avamın takvası imanını diliyle söylemesidir. Allah'ın hizmetinine devam eder. Kaderinde olanı yaşar, râzıdır. Havasın takvası, Allah'a hizmetini gönülden yapmaktır. Ehassü'l-hasın takvası Allah'a gönülden muhabbet duymaktır.

12. Bâb

Ulemanın görüşlerine ve hadislere göre “*tevekkül*” bahsini beyan eder. Tevekkül, kulun, bütün tedbirleri terketmesidir ve gönlünde sıdkı barındırmasıdır. Çünkü Allah insanı yarattı ve O'na ancak sıdk ile yol bulunabilir.

Tevekkül üç kısımdır; avamın tevekkülü, havasın tevekkülü ve ehassü'l-hasın tevekkülü. Avamın tevekkülü şefaata üstünedir, havasın tevekkülü ta'at üstünedir. Ehassü'l-hasın ise ibâdet üstünedir. Murâdî herkesin çalıştığına kazandığını belirtir, akıllı olan kalbinden şüpheliyi siler; câhil ise hasat vaktinde ekinini biçmeyen köylü

gibidir. Derviş(câhil) ekini yoktur ki ne biçecektir; kuru fikir ile kalbi karmakarışıktır. Başkalarının harmanlarını görüp “gönlünün eteğini” hırs ateşiyle yakar. Kişinin, Hakk’ın rızası ile beraber olması gerekir.

13. Bâb

Ulemanın görüşlerine ve hadislerle göre ‘*yakîn*’ bahsini beyan eder. *Gönlünde yakîni sıdk olanın dini üstündür*, hadisiyle bâb başlar. Yakîne sahip olan kişi dinde olgunlaşmıştır, gayba nazar edebilir, kalbi keşfe açılır, ona sırların hazineleri gösterilir, Allah’ın sevgilisidir. Yakîn üç kısımdır; avamın yakîni, havasın yakîni ve ehassü’l-hasın yakîni. Avamın yakîni ilme’l-yakîndir(haberdar olarak bilmek), havasın yakîni aynel-yakîndir(şahit olarak bilmek), ehassü’l-hasın yakîni hakkel yakîndir(içerisinde eriyerek bilmek). İlmel yakîn şeriattir. Aynel yakîn hakîkattir ve âriflerin makamıdır. Hakkel yakîn ise idrak ehlinin makamıdır. Bu bâbda anlatılanları kavramak hâl ehlinin işidir.

14. Bâb

Ulemanın görüşlerine ve hadislerle göre “*havf*” bahsini beyan eder. Havf müminlerin şiarıdır, buyurur Peygamber. Havf, yolunu Hakk’ın yolu eylemek ve Hak’tan ayrı olmamaktır. Bunun dışındaki korkular masivadır. Havf üç kısımdır; avamın havfi, havasın havfi ve ehassü’l-hasın havfi. Avamın havfi Allah’ın gazabından korkmaktır. Havasın havfi Allah’ın ayrılığından korkmaktır. Ehassü’l-hasın havfi Allah’tan korkmak ve Resûlüllah’tan utanmaktır.

15. Bâb

Ulemanın tefsirlerine göre Allah’ın emri olan “*recâ*” bâbıdır. Yüce Allah: “*Allah’ın didârını isteyenlere de ki: Allah’ın tayin ettiği zaman gelecektir.*” (*Ankebut* 29/5) buyurmuştur. Recâ üç kısımdır; avamın recâsı, havasın recâsı ve ehassü’l-hasın recâsıdır. Avamın recâsı, çok recâ etmesidir. Güzel bir amel işler ve bunun kabûlünü ümit eder. Havasın recâsı, recânın fazîletini ummasıdır. Ehassul-hasın recası ise,

gönlünün huzur bulmasıdır. Murâdî bâbı, ehassul haslar daima Allah'ın rızasını gözetirler, diye bitirir.

16. Bâb

Ulemanın görüşlerine ve hadislere göre “*sabır*” bahsi yer alır. Resûlullah , *Yakîn sabır ile kuvvetlenir*, demiştir.

Sabır, nefsi ubûdiyyet makamında zabt eder. Sabr için çalışmak gereklidir. Sabır üç kısımdır: avamın sabrı, havasın sabrı ve ehassü'l-hasın sabrıdır. Avamın sabrı ma'siyettendir. Havasın sabrı ta'at üzeredir. Ehassul hasın sabrı Hak ile hoş olmasıdır. Çalışarak her makama ulaşılabilir. Emekle geçirilen zaman asla zayi olmaz.

17. Bâb

Ulemanın görüşüne ve hadislere göre “*şükür*” bahsidir. Resûlullah, *Zayıflar şükür ile kuvvetlenir ve Hakk'ın nimetlerini anlarlar*, demiştir. Yüce Allah: “*Eğer şükrederseniz, nimetimi ziyâdeleştiririm.*”(*İbrahim, 14/7*) buyurmuştur.

Her nimete şükretmek gerekir. Nimete şükretmeyen daima unutkan olur. Hakk'ın nimetlerinin sınırı yoktur; kul niçin şükretmesin? Şükür üç kısımdır: avamın şükürü, havasın şükürü ve ehassü'l-hasın şükürüdür. Avamın şükürü söz iledir. Avam “elhamdulillah” der. Havasın şükürü fiil iledir; o, cömertliği ile şükreder. Ehassul hasın şükürü nimeti, Mün'im olan Allah'dan bilmektir. Peygamberimiz, *İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır*, buyurmuştur. (Murâdî bu hadisi arapça olarak vermiştir: *Hayru'n-nâsi min yenfa ünnâs*)

18. Bâb

Ulemanın bazı sözleri üzerinedir. Murâdî bu bâbda şeriat mücevherinden beyanlar ve tarikat incilerinden sözler söyleyeceğini ifade eder. Tarikat mücevherini saçacağını söyler. Nasihat altınlarını hediye edeceğinden bahseder. Murâdî bu giriş

beyitlerinde sözü, kıymeti yönüyle, altına mücevhere ve inciye benzetmiştir. Sözlerinden birisi nükte, birisi şâhit, biri nokta ve biri de müşahittir. Murâdi aslında bundan sonraki bâblarında söyleceği sözleri kastetmektedir ; onlara bir giriş yapar. Bundan sonraki bâblarında tarikatlerden bahsedecektir. Bu sebeple, o, okuyucuya bir irfan hazinesi açar. Mânâ definelerini ortaya çıkarır ama sözlerinin kimi yukarıda söylediği gibi kimi nükteli, kimi çok gizli sırları barındırır mahiyette kapalı, kimi de açıktır. Sözlerinin kimi altın kimisi gümüşdür. Anlatacakları Hakk'a talip olanlardır, gerçek matluplardır. Mürşidlerden, müridlerden, kâmil şeyhlerden bahsedecektir. Bunlar, Allah'ın dergâhında birliği bulmuşlardır. Bu bâbları okuyanlar gerçek mürşidle riyâkârlar arasındaki farkı anlayacaklardır.

19. Bâb

Tarikat hâllerinin beyânıdır. Murâdî, tarikat ilmine tâlip olana seslenir. Ona, hakikat ilmine dair incelikleri öğretmeyi vaad eder. Önce şeyhin, sonra da müridin hâllerini anlatacaktır. Şeyh, bağlı olduğu tarikatın isminin neden verildiğini bilmelidir ve o ismi, şerhetmelidir. Sonra onun özelliklerini anlatmalıdır. Ona icâzeti kimin verdiğini ve sülûk etmenin inceliklerini müridine anlatmalı, ona pîrinden bahsetmelidir. Kâmil olmalıdır, şeriat ilmine de vâkıf olmalıdır. Hakîkî şeyhin dışı viran, içi ise mâmurdur. Heves ve arzuları, içinde yok etmiştir. Gönlü saftır. Dosdoğrudur. Her durumda Hakk'ı bilir. Zâhiri ve bâtını dâimâ gözetir. Önce ve sonrayı bilir. Hakikati bilir ve onu uygular.

20. Bâb

Riyâ ehli olan bir şeyhin misâli anlatılır. Murâdi burada bir hikâye anlatır. Dışı temiz bir hâne vardır, bir zerre bile toprak veya çamur görünmez. Her yeri gümüş ve altınla donatılmış ve sanatlı taşlarla örülmüştür. O kadar güzel süslemişlerdir ki onu, anlatmakla bitmez. Dışarıdan gören, işte cennet budur, der. Ama içini görenler, içerisinde çöp ve dikenlerle karşılaşmıştır, öyle ki , eşeklerin meskeni olmuştur veya içi karanlık bir ev vardır. Onun üstüne bir mum yaksan, o evin içi aydınlanır. İşte bu misâller gibi şeyhin içinin aydınlık olması gerekir.

Dışarısi mamur, içi harap olan o binanın ne faydası vardır. Eğer binanın içi iyi ise, ona iyi ev demek gerekir. Dışını görüp beğenenlerin yorumu gerçek bir yorum değildir. Öyle ise, şeyhin, öncelikle kalbini temizlemesi gerekir; dışı taş ve toprakla harap bile olsa.

21. Bâb

Şeyhin, kalbini tasfiyesinin misâlini beyan eder. Murâdî burada da bir mesel anlatır. Bir üstad eline bir altın alır. Bu altına tamah eder, içerisine bakır katar. Böylelikle altını çoğaltır. Bu altın başka bir üstada gelir, o üstad altını teraziye koyar ve içerisindeki bakırı çıkarır. Bu üstad gayet hünerlidir, mücevher ilminde üstaddir. Yani gerçek cevher bu üstadın elinde ortaya çıkar. Altın yanmayınca ortaya çıkmazdı. Üstad onu, eritti ve içindeki bakırı alıp altını ortaya çıkarttı. İnsanın içerisinde kötü huylar vardır. İnsan, çalışarak sabrederek ve eziyetine katlanarak yani yanarak bu kötü huyları arındırmalı, kalbindeki cevheri ortaya çıkarmalıdır. Allah nimetlerini, kusur sahiplerine vermez. Fakat insan iyi bir iş yaptığında , Allah'ın merhametine nâil olur.

22. Bâb

Şeyhlerin amellerini beyan eder. Şeyhin amelinin terazide ağır gelmesi gerekir. Şeyh, müridine şefaatecektir. Murâdî bundan sonraki iki bâbında câhil ve faydasız şeyhin hâllerini anlatacaktır; bu bâbda buna giriş yapar.

23. Bâb

Faydasız şeyhin hâllerini anlatır. Faydasız şeyhin hâli, cihan içinde sayısız ve gereksiz sanat yapan insanlara benzer. Hiçkimseye yardımı olmaz. Tıpkı sabah akşam çalışıp çalışıklarının bereketini göremeyen, sermayesi kendisine yâr olmayan, boğaz tokluğuna çalışan, o kadar gayret etmesine rağmen kuru ekmek yiyen kişilere benzer. Onların çalışmaları kendisine vefalı olmaz. Çünkü onlar, arzu ve heveslerinden geçememişlerdir, bu yüzden Hakk'ı bulamazlar. Emekleyen bebek

gibi gitmek istedikleri yola bir türlü ulaşamazlar. Yürürler ama mesafe alamazlar. İlim ile âmil değillerdir. Belâlardan bir türlü kurtulamazlar. Onların engeli cehaletleridir. Bu yüzden Allah'ın rahmeti onlara ulaşmaz.

24. Bâb

Câhil şeyhin misâli anlatılır. Câhil şeyhin misali, tıpkı bir ipi tutmuş giden bir köre benzer; bir başka kör de onu tâkip eder. İpi tutan kör, arkasındakinin kör olmadığını düşünür. Bir yere ulaşırlar ve farkederler ki sağları da solları da deniz. İpi tutan, arkasındakinin de kör olduğunu anlar. Çünkü kendisini uyarmamıştır.

Aramızda gören biri gereklidir ki biz de ona uyalım. Yoksa menzile ulaşamayız. Birbirimize uyarsak yolda kalırız. Hak yolunu murad eden bir kâmil şeyh bulup ona tâbi olmalı, ona hizmet etmeli, onun emrini uygulamalıdır. İki âlemde de mutlu olmak ve menzile ulaşmak buna bağlıdır. Öyleyse ey tâlip, kâmil bir şeyh bulup, onun eteğine yapış ve vefânın harmanına ulaş!

25. Bâb

Allah yolunu isteyen müridin beyanıdır. Tâlibin, öncelikle, kalbini temizlemesi gerekir. Gönlünde Allah'tan başka hiçbir şey kalmamalıdır. Allah'ın meclisine gönülden tâlip olmalıdır. Hakikat sınırlarına erişmeyi canla başla isteyecektir. Allah'tan devamlı utanacak ve Allah'ı düşünmeyi âdet edinecektir. Ağladıkça gözünden yaş yerine kan akacaktır. Her âh ettiğinde gönlünden ateş saçılacaktır. Ağlayışı gözünden değil ciğerinden olacaktır. Kalbini gamla yakacak, muma çevirecektir. Recâ sahibi olacaktır. Gönlünde Allah'ın aşkı, mum alevi gibi yanacak, bu mumun ipi de gönlündeki muhabbet olacaktır. Gece ve gündüz uyumayacak, sürekli ağlayacaktır. Öyle ki bütün âlem feryadlarından usanacaktır. Allah aşkıyla ihtiyar elinden gidecektir. Bazı vakitler akıllı, bazı vakitler mecnun gezecektir. Sürekli mahsun bir hâldedir. Mâsivâyı unutmuştur. Artık yatmaya bile mecâli kalmamıştır. Artık ne soru sorar ne de cevap verebilir. Sadece kendi özüyle ilgilenir. Allah'a gerçekten, lâyük bir kul olmaya çalışır. Herşeyi unutarak Allah'ı zikreder. Bedenini de, canını da terketmiştir. Sürekli Allah kapısını gözler. Allah

sevgisinden başka herşeyi terkeder. Seyr-i sülûk'un eteğine yapışır. Sonunda vatanını da terkeder ve seyahat etmeye başlar. Parasını pulunu yitirir. Bir lokmaya, bir yudum suya muhtaç kalır. Yine de Allah'a tevekkül ve şükür eder. Yarın ne yiyeceğini düşünmez. İki büklüm bir hâlde gezer. Ömrünün yarısını bu şekilde harcar. Ve sonunda bir pîre inâbet eder. Bu pîr, hakikatler denizi gibidir. Onunla uzun zaman geçirir. Eziyetler çeker. Onunla birlikte sırları temâşâ etmeye başlar. Artık mânâlar ona açılmaktadır. O gönüller padişahının yolunun toprağına varmış ve dergahında cân u gönülden mürîd olmuştur. Tâlip iken artık, hazinelere kavuşmuştur. Bu defneler ona nasip olmuş, izzete ermiştir. Çünkü nasıl ki lal mücevheri kan yutmadan olgunlaşamazsa mürid de yok olmadan yükselemez. Tıpkı altına gümüşün eritilmeden içindeki bakırdan ayrılıp saflaşamayacağı gibi. Şeyh de müridi öyle terbiye eder. Eğer mücevher işçisi, incinin bağırmı delmeseydi inci rağbet görmezdi; incinin bağı delindi, zincire takıldı ve kıymetini buldu. Böylece melek yüzlüler onu, kulaklarına taktılar. Hiç kargaya şeker(papağan yiyeceği) verilir mi? Lal de, yâkut da birer taştır ama diğer taşlardan kıymetlidirler. Sıradan taşlar lal ve yakutla birlikte olsa yine de onlar kadar kıymetli olamazlar. Çünkü onlar, kan yutmamışlardır. Mücevherler ustaların elinde kıymetlerini kazanırlar. Misk, kan yuttuğu için bu kadar kokar. Mürid de işte miske yada lale benzer. Gerçek mürid şeyhine hizmetkar olmuştur. Onun kapısına ermiş, günlerce eşğinde yatmıştır. Günlerce feryat etmiş, âhlarının şeyhi tarafından duyulmasını ümit etmiştir. Eğer şeyh benim gözyaşlarımı görmezse Allah ona nazar edecektir ve ona lütufta bulunacaktır. Şeyh, hakikat ehli ise ve mürid de hakîkî tâlip ise ve kabiliyeti varsa şeyh-i kâmil onu farkeder. Sülûkuna alır ve onu yetiştirir.

26. Bâb

Tâlip olan müridin beyanıdır. Mürid bu şekilde tâlip olduktan sonra maksadına erişir. Şeyh, onun kılavuzu olup yaralarına merhem olur. Bunun için tâlibin yüzündeki Allah aşkını görmesi gerekir. Eğer tâlibin yüzünde Allah aşkından bir eser varsa ona lutfeder. Önce ona uygun bir görev verir. Mürid gece gündüz çalışır, hizmetini irca eder. Şeyhinin emirlerine hazırdır. Heves ve arzusuna uymazsa nakdini boşa harcamayacaktır.

27. Bâb

Müridin işlerini beyan eder. Mürid, namus ve arı bırakıp şeyhine hizmet eder. Şeyhinin kudretini kavrar. Şeyhinin verdiği işlere kolay yada zor demez, cânudilden çalışır. Gönlündeki bütün sevgileri terkeder, sadece, şeyhinin kuvvetine kuvvetle yapışır. Şeyhinde uygunsuz olan bir şey bile görse kalbine hiçbir şüphe düşmez. Der ki, bu sırrın da bir hikmeti vardır. Nasıl Musa, Hızır'ın yol arkadaşı idi, ondan kötü bir iş bile görse sonunda hayır çıkardı; tıpkı bunun gibi şeyhinin işlerini sorgulamaz, rızasını gözler. Hem işlerinde hem ibadetinde şeyhiyle beraberdir. Günleri, ayları, yılları saymaz; bu kadar zaman hizmetinde bulundum demez. Ona ettiği hürmetle övünür. Der ki, eğer o beni hizmetine almasaydı, ben ne yapar, nereye giderdim. Bu düşünceyle şeyhine hizmet eder, hiçbir zaman “ben” demez. Bana benlik gerekmez, der. Çünkü ben âlemde bir avuç toprağım, aşk ateşine yanıp kül oldum, der. Onun gözünde bey de kul da birdir. Hizmeti uzadıkça şeyhine sevgisi artar. Bu şekilde daima emirlere riayet eder, şeyhi gerektiğinde ve mürid kemâle erdiğinde onu başka yerlere hizmet etmeye gönderir. Bu şekilde mürid, maksadına ulaşır.

28. Bâb

Kâmil şeyhin gayretiyle gerçek tâlibin olgunlaşmasını beyan eden babdır. Şeyhin işi de oldukça önemlidir. Mürid, kapısına gelince onu uygun bir yere koyması, hâllerini ve sözlerini sürekli tâkip etmesi, çalıştırıp onu yetiştirmesi, ona yol göstermesi, kabiliyetine göre olgunlaştırması, zikir ve tefekkürü öğretmesi, müridinin aldığı yolları ve geldiği makamları iyi gözlemlemesi, ruhunu açıkça görmesi, aslını cevherini farketmesi gerekir. Eğer müridini evliya safları içerisinde görürse sülûkunu tamamlamış demektir. Fakat kâfir zümresi içerisinde görürse/(mânevî görüş), ruhunun ateşler içinde yandığını da görür. Kâmil bir şeyh bütün müridlerinin makamlarını bilir.

29. Bâb

Şeyhin hâllerine ait sözlerin tamamlanmasını beyan eder. Allah ehlinin kalbine ateş düştüğü zaman Kâbe yoluna gitmeyi ister. Allah nasip ederse bu olur. Ama eğer yolu, kuzeye düşerse menzilini nasıl bulacaktır? Kuzeye giden güneye erişebilir mi? Namaz içinde oyun olur mu hiç? Batıya giden doğuya gidebilir mi? Kâmil şeyh bütün bunları kavrar ve herkese yol gösterir. Allah'ın isimlerini ve mânâlarını bilir. Hangi perdede hangi isim zâhirdir, bilir.

30. Bâb

Şeyhin müride emirlerini beyan eder. Şeyh önce müridi karşısına alır, ona yol göstermeyi diler. Ondandır tevbe ve istiğfar etmesini ister. Tpkı kara topraktan altının sızıp çıkması gibi tövbeyle de müridin kalbi saflaşacaktır. Şeyh, müridine nazar eder ve tövbeyi doğru olarak yapıp yapmadığına bakar. Eğer tövbesi kabul olmuşsa günahlarının sevaba döndüğünü görür. Tevhidi ona anlatır. Böylelikle müridin içindeki ateş de nur da şeyhe zâhir olur. Şeyh, müride nazar eder; ruhunun hangi mekanda olduğunu görür. Müridin gözünü gaflet uykusundan uyandırır. Menzilleri almasını sağlar. Artık ikilik, zâyil olmuştur. Kâmil şeyhin ledün ilmini bilmesi gerekir. kâmil şeyhe hizmet ederseniz, yaptıklarınız boşa gitmez. Onun himmetiyle ululardan olursunuz.

31. Bâb

Şeyhden gelen fayda ve menfaatlerin misâllerini beyan eder. Murâdî bu bâbda şeyhin faydalarını bir hikaye ile anlatır. İki hırsız yolda giderken birisine rastlarlar. Bu kişi onlara nereye gittiklerini sorar. Onlar da “Falan yere gidiyoruz. Eğer Allah nasip ederse insanların yolunu kesip paralarını alacağız. Avlayacak ahmak birilerini arıyoruz.” derler. Fakat karşılaştıkları kişi onları azarlar; yaptıkları için doğru olmadığını, haramilik yapmak yerine kendisine katılmalarını söyler. Kendisi bir hazine aramaktadır. Fakat sırrını kimseye söylemeyeceklerdir. İki hırsız, hazine lafını duyunca sırrı saklayacaklarına söz verirler ve ona katılırlar. Uzun zaman yolculuk yaparlar. Her dağı, her yolu kazarak hazineyi ararlar. Murâdî hazineyi arayan şahsı şeyhe, iki hırsız da müride benzetir ve okuyucuların bu hikayeyi kıyâs etmelerini

ister. Sözü, eğer bir kimse hastaysa onun doktora ihtiyacı vardır, müridin doktoru da şeyhdir, diye bitirir.

32. Bâb

Câhil müridin hâlini beyan eder. Câhil mürid sûret uğrusına(hırsız) benzer. Onlar hemen herkese inanır ve doğru yolu bulduklarını zannederler. Sözü söyleyenin ehliyetine bakmazlar. Murâdî burada sözünü söylediğini, hikayelerini anlattığını, anlayış kapısı açık olanların da bu sözlerden gerekli fazileti alacağını beyan eder.

33. Bâb

Şeyhlerin doğru yola davetini beyan eder. Halk içerisinde işleri daima ibadet etmek olan, Allah'ın emrini gözeten, dünyayı terketmiş insanlar vardır. Onlar böyle oldukları hâlde yine de kendilerine yol gösterecek birisine ihtiyaçları vardır. Yoksa hakikat incilerinden uzak kalacaklar, altın değerindeki incelikleri farkedemeyeceklerdir. Hiç kimse tek başına doğru yolu bulamaz. Muhakkak, âriflerin denizine ermesi gerekir. Gerçek kâmil şeyhler, hakiki tâlibi anlarlar. Onların yüzünde Allah aşkını görebilirler. Kâmil şeyh, doğru yola davet edici ve doğru yolu göstericidir. Murâdî kendisini de burada bir yol gösterici olarak tanıtır.

Murâdî bigi soñra göstere rah

Bu deñlü bende virði çünkim Allah (54a-1549)

Tâlibin terbiye edilmesi gerekir. Allah'ı isteyen kendi başına kalırsa, bir yol göstericisi olmazsa farklı yönlerde sapabilir. Kâmil olan şeyh, hastalığın ilacını bilen ve terkiğini yapan kişidir. Murâdî bunu tâkip eden beyitlerde şeyh-tabib benzetmesini yapar, şeyhin müride olan yardımlarını şerbet(ilaç), merhem, deva ve gıdaya benzetir. Bu bölümde de vahdet inancını savunur.

Anuñla bula tâ dergâha kurbet

İkilik gide vü kesb ola vahdet (55a-1586)

34. Bâb

Müridin hâlleri ve şeyhin, müridi terbiyesini beyan eder. Bazı insanlar akılsızdırlar, cahildirler, idrakleri yoktur; ibadet etmezler. Çünkü içleri temizlenmemiştir. Nefsin heveslerini kendilerine yol edinmişlerdir. Tıpkı boynuna mücevherlerin asıldığı eşek gibidirler veya domuzun ağzına koyulan lal taşı gibidirler. Yada kargaya şeker verilmesi gibidir. Ama Rabb'ini tanımak isteyen kişiler de vardır. Onların yolu kendilerini bilmektir. Zaten özünü anlamayan, doğru yolu bulamaz.

35. Bâb

Kâmil şeyhten evliyalığını göstermesini isteyenleri beyan eder. Dünyada binlerce genç, binlerce yaşlı insan vardır. Bunların hepsine hakikatler denizi bir şeyh gerekir. Bu şeyh, onların hâllerine göre terbiyeler uygular ve onlar, bu şekilde mârifete ulaşırlar. Murâdî, ey tâlip, yükün taşıyamayacağın kadar olursa, bil ki yolda kalırsın, diye seslenir.

Riyâ sahipleri bir hasıra benzerler, içleri bomboştur. Onlar, şeyhlerinden keramet isterler. Kerametleri görmezlerse tâbî olmak istemezler. Bilmezler ki aslında gözleri perdelidir. Böyle insanlara şeyh ne yapabilir ki? Hiç hazineye sahip olan onu, herkese gösterir mi? Eğer şeyh onun hâlini hâlis görseydi, kerametlerini belki izhar ederdi. Kerâmet dediğin kîlûkâldir. Ama şeyh gerçek deva sahibidir. Kerametden çok daha ötesine sahiptir. Ama bunları ehli olmayana izhar etmez.

36. Bâb

Ehl-i sünnet ve'l-cemaatin beyan edildiği bâbdır. Murâdî okuyucularına, ehl-i sünnet vel cemaati olmalarını önerir. Bu şekilde nâdân olana minnet etmeyeceklerdir. Sapkın yollara girmeyeceklerdir. Murâdî burada bir hadis verir: *“Benim ümmetim sapkınlığın kokusunun bile olduğu yerde olamaz.”*

Murâdî okuyucularına şöyle seslenir: Bir cemaat hâlinde toplanın, kesinlikle sapkın kişileri aranızda almayın. Hz. Muhammed'in sünnetini tutun. Büyük-küçük sıra

sıra dizilin(namaz kılmak için), Allah'ın emrine gönülden tâlip olun. Buyurduğu bütün işlere rağbet edin. İşlerinizde Allah'ın sizden razı olması için çalışın. Emir ve yasakları gözetin ki Allah'ın rahmetini kazanasınız. Allah'ın rahmetinin sınırı yoktur.

37. Bâb

Büyük şeyhlerin nasihatlerini beyan eder. Murâdî, ey Allah'ın emrini tutmakta tembellik eden, işlediği suçlarla övünen kişi! “İbâdet kıl”, diye seslenir ve devam eder. Bir tarikate intisap etmeli ve orada nefsinle savaşmalısın. Nasıl ki insan, sormadan kendi başına bir yol bulamazsa, tarikat olmadan da yapılan amellerin hiçbirinden sonuç alamaz. Ona bir şeyh gerekdir; çünkü kişinin kendi başına ilmi yoktur. Halbuki Allah'ın emirlerini yerine getirmenin birden fazla yolları vardır. Bunları ya ilimle yada bir ustanın nezaretinde yapmak gerekir. Elbette bir insana müşid gerektir. Nasıl ki kılavuz olmadan kuş uçamaz veya bir kervanda delîl(mum ışığı, kılavuz) olmadan menzile varılamayacağı, aynen bunun gibi, tarikat olmadan yapılan amel, sabah- akşam Kur'an okuyup da onu anlamayan kişinin yaptığı gibidir. Kur'an'ı anlamadığı için günahlarını ve sevaplarını da bilemez, ona yol gösterecek bir üstad gerekmektedir. Bu üstad sahih kıraatla onu Kur'an okumaya alıştırır. Şeyh ve üstadın(usta) önemi budur. Gel artık, nefesine uyma ve ömrünü boşa harcama.

38. Bâb:

Dünya ehlinin hâllerinin misâlini beyan eder. Murâdî burada bir hikâye anlatır:

Çok eski zamanlarda olgun bir padişah vardı. Üç tane oğlu vardı. Bunlardan bir tanesi akıllı idi. Çok çalıştı ve bir sürü mal biriktirdi. Tahtın kendisine kalacağını düşünüyordu. Ama bir baktı ki diğer kardeşi pâdişah olmuş. O da şehirden çıktı ve bütün malını kazdığı yere gömdü. Kazdığı yerde bir de kabir gördü. Kabirde genç bir delikanlı yatıyordu. Bir kılıcın üstüne düşmüş ve can vermişti. Hikaye burda biter. Murâdî okuyucusuna sorar. Geçici dünyaya heveslenmenin ne demek olduğunu şimdi anladın mı? Ne mal ne de gençlik insana ebediliği vermez. Kendisine fayda vermeyecek malı toplamak için çalışmak yerine, Allah'ın sevgisi için çalışıp gerçek

hazineye ulaşmak ve Yüce Padişaha bende olmalıdır. Hak yolunda yürürken her zaman kanaat etmek gerekir. Kanaat, tükenmez bir hazinedir, denilmiştir. Kanaati öğrenen hiçbir zaman muhtaç olmaz.

39. Bâb

Dünya ehlinin hâllerini beyan eder. Hakikati bulmak istersen muhakkak bir tarikate ve bir şeyhe intisap etmen gerekir. Tarikat yolu tâ ezel meclisinde kurulmuştur. Silsile hâlinde Hz. Muhammed'den bu yana gelmiştir. Şeyh olgunluğuna erenlere icazetler verilmiştir.

Dünya ehlinde basit ameller görülür. Onların uzak amaçları vardır(tûl-i amel). Sürekli vesvese hâlinedirler. Oysa Allah'ın yoluna dönüp o yolda çalışmak gerekir. Murâdî bu bâbda Yazıcızâde'den bahseder;

Nitekim kıldı anı magribîler

Oyunu anuñ-ıçun key didiler(59a-1696)

Kılub Yazıcızâde anı teybîn

Kitabı içre kılmuş anı ta 'yîn (59a-1697)

ve onun Megârib-üz-Zeman isimli kitabına gönderme yapar. Yazıcızâde bu kitabında irşadı, Hak yolunu, şeyhi ve müridi anlatmıştır. Murâdî ilerleyen beyitlerde yukardaki nasihatleri tekrarlar. Bunları anlayacak olanlara dua eder ve bu şahıslara Allah'ın rahmetini ve Resûlullah'ın şefaatinin diler.

40. Bâb

Yazıcızâde(ra)'nin sözlerinde tarikat beyan edilir. Murâdî tarikat yolunu seçenlere, Yazıcızâde'nin kitabında yazanları özetler. Tarikatin, şarkî ve garbî olmak üzere iki yolu vardır. Bunlardan biri kolay, diğeri ise zordur. Kolay olan ilimle açıktır, diğeri ise riyazattır ve gizlidir. Riyazatle olan şarkîdir. İlimle olan garbîdir.

İki temiz şeyh vardır; bir tanesi garbda ve bir diğeri de şarkta. Yani bir tanesi açık, bir tanesi gizlidir.

41. Bâb

Şark yolunun aslını beyan eder. Bu bölümde şark yoluna niçin bu şekilde ad verildiği anlatılır. Resûlullah iki şekilde Allah'ın dergâhına yol bulmuştur; bu yollardan biri ilim ve biri de riyazattır. Bu yola şarkî denmesinin sebebi günün doğudan doğmasıdır. Tıpkı gün doğudan doğduğu gibi riyazattan da hakikatler doğar. Riyazatta çok sırlar vardır. Güneş onun içerisinde gizlidir; kutsaldır. Riyazatla rûhânî olunabilir. Elbette bu yolda da tehlikeler vardır ve onlardan sakınmak gerekir. Riyazat ehline şeytan musallat olur, ona bir sürü vesveseler verir. Eğer o kişinin ilmi eksikse şeytan ona galebe çalar. Fakat imanı ve ilmi kuvvetli ise o, şeytanı hüsrana uğratar. Riyazat ehlinin ilmi takvadır. Murâdî bu bâbda Yazıcızâde'nin güneşin doğuşu, güneşin aldığı mesafe ile riyazatı benzetmesi ile yer alır. İşte bu yüzden bu yola tarik-i şarkî denmiştir.

42. Bâb

Magribî ve garbî yolunun beyan edildiği babdır. Gerçi güneş doğudan doğar ama batıyı menzil edindir. Ne kadar çok feleği dolaşsa da sonunda geldiği yer batıdır. Güneş batı yönüne ışık verir. Güneşin görülmesi ilme'l-yakîndendir ama sizin bunu anlamanız ayne'l-yakîndendir. Magribî ehli ledün ilmini bilir. Onlar ilimleriyle nurları tamamlarlar. Bu kişilere sırlar ilimle keşfolur. Güneş orada gizlendiği için onlara garbî denmiştir. Çünkü sırlar halka gizli, onlara açıktır. Güneş nasıl garba gömülüyorsa ilim de bunların içinde gömülüdür. İstersen riyazat yolunu istersen ilim yolunu tut, her ikisi de Allah'ın yoluna varır. Bu yolların kapısı itikattır. Bu hazinenin anahtarı gönülden itaat etmektir. Bu şekilde Allah'ın sevgisine ve Allah'a ulaşılacağını anlatır. Bu iki yoldan birisini seçip şeyhe tâbî olmak gerekir. Bu bâbla Murâdî, tarikat ve müridle ilgili bahsi tamamladığını söyler.

43. Bâb

Resûlullah'ın sözlerine göre 'iman' bahsi yer alır. Murâdî halkın, tarikatla ilgili şüphelerini giderdiğini ve biraz da şeriaten bahsetmek istediğini söyler. Bu bâbda imanı anlatacaktır. İman gönülden şirki çıkarmak, gönlü temizlemek, onu yaratana idrâk etmektir. Allah'ın ortağı yada yardımcısı yoktur. Bütün varlığı Allah, yokluktan yaratmıştır. Herşeyden münezzehtir. Melekleri de O yaratmıştır. Her birisini meşgul eden O'dur. Onlar sürekli Allah'a hamdederler. Her kitap gökden inmiştir(4 kutsal kitap). En son inen kitap Kur'andır. Kur'an indikten sonra diğerleri nesh olmuştur. Peygamberleri kavimlere gönderen O'dur. İsa'yı Yahudiler inkar etmişlerdi, öyle ise onların imanları sağlam değildir. Çünkü İsa'yı da Musa'yı da Allah göndermişti. Allah en son Hz. Muhammed'i göndermiştir. Hepsine iman etmeli ama Mustafa'nın ümmeti olmalıdır. Daha sonra 4 halifeyi de kabul etmek ve sevmek gerekir. Bunların birisini inkar etmek hâricîliktir.⁹

Havâric olmayup ol ehl-i îman

Anuñla dîn olur ihyâ bil iy cân (65b-1885)

Bu da iman ehlinin işi olamaz. Kıyamet gününe inanmak gerekir. Bütün ölümler kıyamet gününde tekrar dirileceklerdir. Hem sırat hem de terâzîler kurulacaktır. Cennet ve cehennem yaratılacaktır. Allah'ın hesabına, sualine ve azabına inanmak da imanın bir parçasıdır.

Murâdî kişiyi kervanla bir yere ulaşmaya çalışan birine benzetir. Bu dünya hayatı kervanla yapılan bir yolculuktur. İnsan, er-geç, eşyasını toplayıp bu dünyadan göç edecektir. Elbette insan yola yanında azık olmadan çıkamaz, diyerek imanı gıdaya benzetir.

Murâdî, bundan sonra, imanın diğer bir bölümü de hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmaktır, der ve böylece imanın 6 şartını da bize anlatmış olur. Daha sonra Allah'ı rahmetinden, gazabından bahseder; Allah'ın rahmeti gazabından çoktur, diyerek insanların Allah yoluna girmelerini öğütler.

⁹Hız. Ali ile Muaviye arasında cereyan eden çekişmede Hz. Ali'nin yanında yer alan, ancak Sıffin Savaşı'nda (658) savaşı kaybedeceğini anlayan Muaviye'nin hileli bir anlaşma önerisini kabul eden Ali'ye kızarak onu terk eden ve bu tarihten itibaren Abdullah İbn Vehb liderliğinde ayrı bir siyasal hareket olara çıkan akım. (Şinasî GÜNDÜZ, Din ve İnaç Sözlüğü, Vadi Yay., 1998, s. 157.)

44. Bâb

Hadislere göre 'islam' bahsi beyan edilir. Murâdî bu bâbda İslam'ın beş şartını anlatır. Öncelikle Allah'a şirk koşturmak gerektiğini, sonra namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek, hacca gitmek gerektiğini söyler. Bu emirleri de rükunlarına riayet ederek yerine getirmelidir. Bunları Hz. Muhammed'in hadislerinden anladığımızı söyler ve bunlar farz olan ibadetlerdir. Bâbı Hz. Muhammed'in bir hadisiyle bitirir. *İslam dört şeyden oluşur: devlet katında tevazu, kudret katında afv, nasihat ve hediye(atâ)dir.* Bunların islamın 4 rüknü olduğunu söyler ve islamın bunlarla tamamlandığını belirtir.

45. Bâb

Ulemanın görüşlerine, Allah ve Resûlünün sözlerine göre 'ubûdet' bahsini beyan eder. İbadet gönülden yapılmalıdır. İbadet üç kısımdır: avamın, havasın ve ehassü'l-hasın ibadeti. Avamın ibadeti taattir. Havasın ibadeti taatte ihlastır. Ehassul hasın ibadeti ise taatteki ihlasda ileriye gitmektir. Ehassü'l-hasın gönlünde bir zerre dahi kaygı olmaz. Devamlı, Allah'ın rızasını gözler. Murâdı Allah'tır. Murâdî bundan sonra avam için bir şeyler söyleyeceğini belirtir. Ebubekir-i Sıddık'ı sevmeyenlerin zındık olduğunu belirtir. Çünkü Ebubekir; *"Bütün insanlar cennete girse ve içlerinden birisinin cehennemlik olduğu bildirilse o kişi olmaktan korkarım/o kişinin ben olduğumu düşünürüm."* demiştir. İşte herkesin ibadette bu şekilde düşünmesi gerekir. İbadetleriniz ne kadar da çok olsa önemli olan onların, Allah katında makbul olmasıdır.

46. Bâb

"Mârifet isteme" hikâyesine girişi beyan eder. Murâdî burada Allah'a yalvarır; aczinden bahseder. Allah'tan merhamet ister. Onu ilim ile şereflendirmesi için dua eder. Bu bâb, Allah'tan recâ bâbıdır.

Umuban dâyimâ 'afvından anuñ

Dahı havfide ahzından Hüdâ'nuñ (37a-1051)

47. Bâb

Allah'a seslendiği münacat şeklinde bir bâbdır. Allah'ın kainatı yoktan var edişinden ve insanı yaratışından bahseder. Okuyucuya “tevhid” fikrini aşılır.

48. Bâb

Tevhidin aslının beyan edildiği babdır. Burada okucuya hitap eder. İbadetlerin kurallarına riayet ederek yapılmasını, ibadeti bilinçli olarak yapmayı, Allah'tan utanmayı (hâif) , idrak ve anlayışı arttırmayı, ibadetin inceliklerini bilmeyi, basiret gözünü açık tutmayı öğütler. İbadeti doğru yapmak insanı sıdk makamına ulaştırır. Böyle kişinin yolu vahdet makamına çıkar ve Allah'ın lütfuna mazhar olur. Vahdet, ehadiyet menzilindedir. İnsan bu makamda yokluktan ebediliğe(fenadan bekaya) erişir. Vahdet şarabını içen kesreti izale etmiştir(vahdet şaraba benzetilir, bezm-i elest itibariyle¹⁰). İnsanın, ibadetinden önce tövbe etmesi gerektiğinden bahseder. Tövbenin nasıl olması gerektiği üzerinde durur. Tövbe üç kısımdır; avamın tövbesi, havasın tövbesi, ehassul hasın tövbesi. Avam, yaptığı kötü davranışlardan tövbe eder. Havas, kendinde olan eksikliklerden, gafletlerinden tövbe eder. Ehassul hasın tövbesi de sürekli ibadet etmek ve kazaları ödemektir. Murâdî tövbeyi suya benzetir(ma-i tövbe). O, insanları kirlerinden temizlemek için yıkayan bir su gibidir.

Yuyuban mâ-i tövbe ide tâhir

Ki tâhir olduğın fehm ide zâhir (72b-2089)

Sonraki beyitlerde Murâdî tevhidi bir bağa benzetir.

Olincak âb-ı istigfâr-ıla pâk

Gire ol bâg-ı tevhîd içre bî-bâk (72b-2090)

¹⁰ İnsanlar yaratılmadan evvel ruhlar yaratıldığında Allah elest meclisini kurmuştur ve ruhlara onların, tek yaratıcı olduğunu nida etmiştir. Bu nida ‘eletü birabbiküm’ sözüdür. Ruhlar bu meclisi Allah'ı görmüşler ve sesini duymuşlar; bu görüş ve duyuşla kendilerinden geçmişlerdir. İşte bu yüzden Allah'ın tek yaratıcı olması anlamına gelen vahdet bu yüzden şaraba benzetilir.

Bu, öyle bir bağıdır ki içinde dolaşanları hayran eder. Vahdet bağınyı seyredenler cennet bahçelerine de erişeceklerdir. Tevhid sahipleri Resûlullah'ın yoldaşlarıdır. Onların ağızından Allah lafzı düşmez. Murâdî, İsm-i Azam'ın ne olduğı konusunda bazı fikirler ileri sürer. Bazı ulema 'Hu' lafzını, bazıları 'Celal' adını ism-i azam olarak söylemişlerdir. Tevhidin de kim sağlam olursa, onun kalbi gam pasından temizlenir. Bunun için insanın, kalbinden sürekli 'Hu' çekmesi gerekir. Böylelikle insanın içi de dışı da aydınlanır. Murâdî burada 24 harften oluşan kelime-i şehadeti anlatır. Bu kelime 24 harften oluştuğı için 24 saatin içerisinde her bir harf saklıdır. Bu yüzden gün boyunca kalpten kelime-i şehadet getirmek gerekir. eğer günün herhangi bir saatinde başınıza bir sıkıntı gelirse, kelime-i şehadetin o saati sakladığı harfini telaffuz edenlerin sıkıntıları gider. Muradî böylelikle günün her saatinde kelime-i şehadeti getirmenin yada okumanın yararını anlatır.

49. Bâb

Tevhidin sebebinin anlatıldığı babdır. İlk 29 beyit münacat şeklindedir. Bundan sonra tevhidin sebebini anlatır. Önce âlimleri bir kandile benzetir. Tevhidi ve İslam'a ait diğer bilgileri âlimlerden dinlemenin önemini anlatır(burada kendi yaptığı işi de bir anlamda methediyor). Bu babda vahdeti bir şarap kaynağına benzetmiştir(ayn-ı vahdet). Bundan içenler ayrılığın bütün ıstıraplarından âzâde olurlar. Sonraki beyitlerde de vahdeti, gülbahçesine ve âb-ı hayata benzetir. Birkaç beyit boyunca da vahdetin izzetini anlatmıştır.

TEVHİD KASİDESİ

Lâ ilâhe illallah(kelime-i tevhid) kelimesinin her ikinci mısırda tekrarlandığı 36 beyitlik bir kasidedir.

50. Bâb

Tevhide hürmetin beyan edildiğı babdır. Tevhide hürmet gösterenlerin erişeceği nimetlerden bahseder. Bunların içerisinde Resûlullah'ın şefaatine nail olmak, güzel makamlara erişmek ve Allah'ın rızasını kazanmak en önemlileridir.

TEVHİD KASİDESİ(2): Yine her beyiti kelime-i tevhidle bitirdiği 45 beyitlik bir kasidedir.

51. Bâb

Tevhide saygı göstermenin ta'zimin (saygının gösterildiği) beyan edildiği babdır. Tevhidin faydalarına bir sınır yoktur. Herkesin kurtuluşu Allah'ın birliğine inanmaktır.

TEVHİD KASİDESİ(3): Her beytini kelime-i tevhidle bitirdiği 27 beyitlik bir tevhid kasidesidir.

52. Bâb

Tevhide izzetin anlatıldığı babdır. İnsan tevhide ne kadar saygılı olur ve tevhid yolunda giderse o kadar da Allah'ın nimetlerine ve lütuflarına mazhar olur.

TEVHİD KASİDESİ(4): Murâdî burada da 25 beyitlik bir tevhid kasidesi koymuştur. Her beytin sonu kelime-i tevhidle biter.

53. Bâb

Allah'a *recâ* babıdır. Bu babda ilk 21 beyitte münacat özellikleri, daha sonraki 13 beyitte na't özellikleri görülür. Daha sonra okuyucuya seslenir. Bütün bu gerçekler ve güzellikler ortada iken insanın nasıl Allah yolunda olmamasını eleştirir. İnsan ömrünü bir harmana benzetir ve bu gerçekleri görmeyen insan bu harmanı, rüzgarda hebâ etmiştir. Daha sonra ömrü bir kervana benzetir ve insanın, kervanın göç vakti gelmeden hazırlanması gerektiğini tembihler. Faydasız işleri ve hâlleri(kâl u kâl) terketmelerini öğütler, gaflet uykusundan uyanmalarını söyler. Allah'tan başka hiçbir şeyden ümit ve istekte bulunulmamalıdır. Allah'ın azabından korkmak gerekir, isyankâr olmamalıdır. Allah'tan başka sevgili yoktur; insanın bunun kıymetini bilmesi gerekir. İnsan ancak bu şekilde güzel bir yere ulaşabilir.

54. Bâb

Şükrün anlatıldığı bir hikaye beyan eder. Bir zamanlar çok adaletli ve cömert bir padişah varmış. Allah bu padişaha güzellikte eşi benzeri olmayan bir şehzâde nasip eylemiş. Padişah çocuğunun bu güzelliğini görünce onu herkesten saklamaya başlamış. Zira şehzade o kadar güzelmiş ki halkının onu görüp ona tutulmalarından, aşk ateşiyle yanmalarından ve ülkenin düzeninin bozulmasından korkarmış. Fakat bir gün padişah vefat etmiş ve şehzade sultan olmuş. Yeni sultan bir gün sarayından çıkıp şehri gezmeye karar vermiş. Şehirde halka görüldüğü zaman, onu gören herkese bir *'kavga'* (fitne) düşmüştü. Herbirisi ona âşık olmuşlar ve onunla saraya kadar gelmişler. Padişah saraya girip onlara gitmelerini söylemiş fakat onlar gitmemişler. Sultan atından inmiş, tek tek hepsiyle görüşmeye başlamış. demiş ki, ben size emrettiğim hâlde gitmediniz, bana isyankâr oldunuz. Ne istediğinizi söyleyin ben de ona göre davranayım, demiş. Onlar, hepimiz sana âşık olduk, diye yemin etmişler. Seninle sohbet etmek isteriz. Pâdişah bu sözü duyunca düşünmüş ve demek bana âşıksınız, ben de sizin sadakatini ölçmek isterim, hanginiz bana gerçekten âşıksınız bilmek istiyorum, demiş. Hepinizin uğraştığı bir sanat(iş) var. Size kırk gün mühlet veriyorum. Maharetlerinizi getirin, onların karşılığında hazinemden size uygun olan mücevherlerden vereyim, bunu da benim vuslatım olarak sayın, benden size bir hatıra oldun, demiş. Halk padişahı dinler ve dönerler. Herbiri gece gündüz çalışır. Kimisi kılıç yapmış, kimisi yay yapmış, kimisi kaftan dikmiştir. Bunların içlerinde halkın en fakiri olan bir *'gedâ'* vardır. O, bir şey hazırlayamamış, âh vâh etmektedir. Padişah bu feryadları duyar. Onunla konuşur; *'gedâ'*, yoksul olduğu için bir şey yapamadığını, ağlamaktan başka sanatı olmadığını, verebileceğinin tek şeyinin gözyaşı olduğunu söyler. Bu sözler padişahın çok hoşuna gider, gözyaşı incisinin karşılığı olabilecek bir mücevherin hazinesinde bulunmadığını bu yüzden gözyaşlarının karşılığında ona, sohbetini hediye edebileceğini teklif eder. Böylelikle gerçek vuslata bu geda kavuşur. Padişah o

gedayı sarayında kendisine hizmetkâr yapar. Hikâye burada biter. Murâdî burada Allah için dökülen gözyaşının gerçek hazine olduğunu anlatmış olur.¹¹

RECÂ KASİDESİ : 21 beyitlik bir münacat şeklindedir.

55. Bâb

Tevhid ve ta'zim bâbıdır. 17 beyitlik bir münacat şeklindedir. İlk dört beyit Allah'ın isimlerinden meydana gelir.

56. Bâb

Siyah yüzlülerin aczini anlatan babdır. Murâdî bu babada bir insanın zayıflığını, acizliğini, isyankarlığını, günahkarlığını anlatır. Aslında tasavvufta 'rû-siyeh' denilen bu kavram hem günahkarlar için olumsuz anlamda kullanılan bir kavram; hem de insanın kendisinin yaptığı ibadetlerden dolayı gururlanmamasını sağlayan, kendisi böyle görmesi gerektiğini ifade eden bir kavramdır. Murâdî bu babda ikinci şekilde Allah'a yalvarmaktadır. Bir anlamda tövbe etmekte ve rahmet istemektedir.

57. Bâb

İsyankâr bir kişinin yazdığı kaside yer alır. Yukardaki babla aynı istikamette giden bu kaside 47 beyittir.

58. Bâb

Hamd ü senâ babıdır. Bu bâb da 47 beyitlik, münacat özellikleri gösteren bir babdır. İçerisinde tövbe-istiğfar ve Allah'a şükür vardır.

59. Bâb

¹¹ Hasan-ı Basrî'den itibaren gelen 'hüzün' ekolü tasavvufta, sürekli ağlamak olarak anlaşılmıştır. Bu yüzden çok ağlamak makbuldür. Murâdî de bu ekolü bir anlamda devam ettirir.

Allah'tan niyaz bâbıdır. Bu bâb 41 beyitlik tam bir münacattır.

60. Bâb

İyi ve kötü hâlleri anlatan bir bâbdır. Bu bâb da aslında bir münacat şeklindedir. Murâdî burada yine Allah'a gnahlarından ve eksikliklerinden yakınıp tövbe eder, Allah'ın lütfunu ister. Ona iyi bir kul olması için yardım etmesini ister.

RESÛLULLAH'A KASİDE (na't)'nin yer aldığı babdır. 17 beyitlik bir na'ttır.

61. Bab

Resûlullah'tan şefaate bahsidir. Bu bab da 17 beyitlik bir na'ttır. Murâdî burada Hz. Muhammed'n şefaatinin ister.

RESÛLULLAH'A 2. KASİDE: 81 beyitlik uzun bir na'ttır.

62. Bab

Resûlullah için yazılmış bir babdır. 39 beyitlik bir na'ttır.

63. Bab

Hz. Muhammed'in methi için olan 43 beyitlik bir na'ttır. Murâdî bu natlarda Hz. Muhammed'in dünyanı yaratılış sebebi olduğunu der ve onu över.

64. Bab

Hz. Muhammed'in mucizelerinin anlatıldığı babdır. Murâdî bu babda Resûlullah'ın mucizelerini anlatır. Bu mucizeler arasında; şakkul kamer mucizesi, akar suyun durup ona yol vermesi, Kuran-ı Kerim'in inişi, parmaklarından sular akıtması ve bu suların bereketi, her hastalığa deva olduğu; gençlik verdiği, cüzamlıları iyileştirdiği, gökten ayın inmesi, dili tutulmuş olanları konuşurması, körlerin gözünü açması, ettiği duaların kabul olması, daima genç görünmesi,

yüzünde nur olması, bulutun ona gölge olması, ölüleri diriltmesi, pişmiş koyunları diri koyun hâline getirmesi(dua ile), gölgesinin hiçbir zaman yere düşmemesi, dağ-taş herşeyin O'nu övmesi, yaratılışın sebebi olması vardır. Murâdî bu babı, Resûlullah'ı metheden gönüllerin gerçek gıda ile gıdalanacağını söyleyerek bitirir.

RESÛLULLAH'A KASİDE: 31 beyitlik bir na'ttır.

65. Bab

Hz. Resûlullah'ı beyandır. Bu babda Murâdî'nin 65 beyitte Resûlullah'ı övmesidir; bir çeşit nat'tır.

66. Bab

Allah'tan yardım talep edilen babdır. 54 beyitlik bir münacattır.

RESÛLULLAH'A NA'T : Bu na't müseddes şeklindedir, 10 benttir.

67. Bab

Resûlullah'a vuslat talebinin anlatıldığı babdır. Murâdî bu babda adından da anlaşılacağı gibi Hz. Muhammed'e kavuşmayı talep etmekte, şefaatinin istemektedir. Bütün insanların ümidi de zaten Hz. Muhammed'dir.

HZ. MUHAMMED'DEN TESELLİ İSTENEN MURABBA: Murâdî murabbada Hz. Muhammed'i över. O'na salavat getirmenin öneminden bahseder. Bu şekilde kalp, Hz. Muhammed'in şefaatine nail olma umuduyla teselli bulacaktır.

68. Bab

Elif kasidesine ve destana giriş babıdır. Murâdî bu 7 beyitlik kısımda yazdığı Elif kasidesine giriş yapar.

RESÛLULLAH'A NA'T (ELİF KASİDESİ): Bu kaside 'elif' harfiyle biter. 121 beyitlik bir na'ttır.

69. Bab

Dört halifenin beyan edildiği babdır. Bu bab, dört halifenin anlatılacağı babların giriş kısmıdır. Bu babda Murâdî, dört halife'nin de Allah'ın ve Peygamber'in sevgilileri olduğunu söyler(ehl-i sünnet görüşü), hiçbirisini birbirinden ayırmamak gerekir.

70. Bab

Dört Halife'nin anlatıldığı bab. Murâdî burada, her birisinin müminlerin yol kılavuzu olduğunu belirtr. Bir diğer baba isimlerini söyleyeceğinden bahseder.

71. Bab

Hiz. Ebubekir(RA)'e ait menkıbenin anlatıldığı babdır. Hiz. Ebubekir, Resûlullah'ın sâdık dostudur(siddîk). Allah'ın güneşlerinden bir tanesidir. Resûlullah'ın peygamberliğini ilk kabul edendir. Resûlullah, Mirac Gecesi'nin armağanlarını ilk önce ona getirmiştir. Bu da onu ne kadar sevdiğinin kanıtıdır. Ebubekir'i sevmeyenler zındıktır.

72. Bab

Hiz. Ömer(RA)'e ait menkıbenin anlatıldığı babdır. Hiz. Ömer de bir Allah güneşidir. Müminlerin emiridir. Adalet timsalidir. Her iki cihanda adı Faruk'tur. Resûlullah: *“Eğer ben peygamber olmasaydım Ömer peygamber olurdu.” demiştir.* Hiz. Ömer bir velîdir. (beyit yz.

73. Bab

Hiz. Osman(RA)'a dair menkıbenin anlatıldığı babdır. Allah'ın güneşlerinden biridir. Üçüncü halifedir. Kuran'ı yazılı bir şekilde toplayan odur. Hiz.

Muhammed onun için: “*Onun cihanda bir benzeri yoktur. Melekler de felek de ondan utanırlar.*” demiştir.

74. Bab

Hız. Ali(RA)'ye dair menkıbenin anlatıldığı babdır. O da Allah'ın güneşlerinden bir tanesidir. Dördüncü halifedir. Lakabı Haydar'dır. Kafirlere ve müşriklere korku salan bir cengaverdir. Hız. Muhammed onun için: “*ilim şehrinin kapısı*” demiştir. Hız. Muhammed'n gözünün nurunun sevgilisidir(kızı Fâtımâ'nın kocası).

75. Bab

Eshab ve ehbabın (ae) menkıbelerinin anlatıldığı babdır. Murâdî burada Hamza ve Abbas'ın isimlerini verir. Diğerlerinden genel olarak bahseder. Bunlara hayır dualar eder.

76. Bab

Hasan ve Hüseyin(ra)'e dair menkıbelerin anlatıldığı babdır. Her ikisinin de iman ehlinin sevgilisi olduğunu söyler. Kerbelâ şehididirler. Onlar, Hız. Muhammed'in gözlerinin nurudurlar. Murâdî bu bâbı, makamları cennet olsun diye bitirir.

77. Bab

'Evlâd-ı Resûl' hakkında menkıbenin anlatıldığı babdır.

Murâdî bu babda evlâd-ı Resul'den Zeynel-Abidin, Cafer, Muhammed Bakır, Musa Rıza, Hasan el-Askerî ve Nâkî'nin isimlerini verir; herbirisini yazmanın çok uzun olacağını söyler. Hepsinin ayrı ayrı kıymetli olduklarından bahseder. Onlara hayır dualar eder. Allah'tan onların aşkı yüzü suyu hürmetine günahlarının affını diler. Bâbın devamını Allah'a dua ile getirir ve bitirir.

78. Bab

“Kulyâ ibâdî ve recâi minellah” âyetinin tevil edildiği babdır. Murâdî bu babda “Ey kullarım, Allah’a döndürüleceksiniz!” âyetini tevil eder. Allah, nimetlerini kulları için yaratmıştır. Allah, bir kulunu severse o kul, bu dünyanın padişahı olur. Dünyadaki saltanat hep geçicidir. Ezelî ve diri olan sadece Allah’tır. Bütün âlemlerin sultânı Allah’tır. Kible, Allah’ın kapısıdır. Allah’ın kudretine kıyaslanacak hiçbir şey yoktur. Allah’ın bir kula, “*kulum!*” diye hitap etmesi, o kulun, izzetlere mazhar olacağını gösterir. Böyle bir kul bütün korkulardan âzâd olmuştur. Murâdî bâbın bundan sonraki kısmını dua ile tamamlar. Allah’tan günahlarının affını ve Allah’ın merhametini talep eder.

ALLAH’TAN, KURTULUŞUN TALEP EDİLDİĞİ MURABBA

Murabba 5 bentten oluşur. Murâdî bu murabbada, günahlarının çokluğundan dolayı Allah’tan; lütuf, afv, hidayet ve rahmet diler.

79. Bab

İlâhî aşkın mecnunun hâllerini beyan eden babdır. Murâdî Allah’a olan aşkını Allah’a anlatır. “Ey pâdişahlar pâdişâhı, seni metheden diller ne kadar kutludur. Ben senin kudretsiz ve aciz bir kulunum. Buna karşılık aşkımdan sarhoşum. Huzuruna gelip yüzümün karasını kapına sürmem edepsizliktir. Ama ne var ki, senin aşkınla divaneyim. Senin aşkına düşenler, muhabbet mumunun pervaneleridir. Onların yaptıklarını mazur gör. Onları dergahından uzaklaştırma. Benim kalbimde gizli olan ne varsa, sen bilirsin. İçimi gör ve bana ihsanda bulun. Senin aşkınla yaptıklarına bakıp bana eziyet etme. Amellerimi ve niyetlerimi gör, bana vefa göster. Allah’ım günahlarım çok, bağışla!”

RECÂ MURABBASI

14 beyitlik bir murabbadır. Murabbanın içeriği münâcât şeklindedir.

80. Bab

Allah'ın indinde dünya ve ahiret işlerinin talebinin anlatıldığı babdır. Bu bab da konu itibariyle bir münâcât şeklidir. Murâdî hem dünya hem âhiret işlerinde Allah'ın rızasını kazanmayı talep eder. Allah'tan ihsan, rahmet ve bağışlanma diler.

81. Bab

Hukuk'a ait bir darb-ı meselin anlatılma sebebinin beyan edildiği babdır. Murâdî bir sonraki babda anlatacağı darb-ı mesele giriş yapar. Böyle bir şeyi anlatarak kalbinin ferahlayacağını söyler.

82. Bab

Kötü niyetli bir adamın hikâyesinden bir darb-ı meseldir.

Kötü huylu bir adam, bir âşığa kin bağlayıp dururmuş. Devamlı onu öldürmenin bir fırsatını kollarmış. Bir gün onu yakalayıp ellerini bağlamış ve sürükleyerek evine götürmüş. Sonra onu bir taşın üzerine koyup, zevcesine bu genci öldürmesini söylemiş. Tam öldüreceği sırada bu gencin yüzünün güzelliği karşısında içindeki kaygı ve sıkıntıların gittiğini görünce, onun ölmesine gönü razı olmamış. Düşünmüş ve şöyle bir çare bulmuş. Bir parça ekme alıp gence vermiş. Kocasını kendi ekmeği yiyen birisini öldürememiş. Bunun üzerine adam, ellerini çözmüş ve onu serbest bırakmış. Murâdî bu hikâyeyi anlattıktan sonra Allah'a yalvarır: “Sen bize bir lokma değil bunca nimet verdin. Biz bu vediğin nimetlerle beslendik. Bizim günahlarımızı affet ve bizi bağışla. Nimetlerinin hakkı için bizi huzuruuna kabul et ve dergahında kul olmamızı nasip eyle. “

83. Bab

Nazmın tamamlanmasını talep eden babdır. Allah insanı yokluktan yaratmıştır ve ona bir sürü lütuflarda bulunmuştur. Murâdî bu kez de nazmının uygun bir şekilde tamamlanması için dua eder.

84. Bab

Resûlullah'a hürmet bablarının sebebinin anlatıldığı babdır. Hz. Muhammed(sav) âlemin övüncü, âdemin özüdür. Bütün peygamberlerin önderi, bütün evliyaların kılavuzudur. O, dünyanın yaratılı sebebidir. Âlem halkı, hayvanlar kuşlar ve cinler O'nun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Nasıl ki her şey O'nun için var olduysa her yazılan yazı da O'nu övmek için olmalıdır. Bu yüzden Murâdî, aşağıdaki babları nazmetmiştir.

85. Bab

Resûlullah'a hürmetin beyan edildiği babdır. Murâdî bu babda, Allah'tan, Resûlullah'ın hürmetine rahmetini ister. Nazmettiği eserin, Resûlullah hürmetine muteber ve kıymetli bir eser olmasını nasip etmesini ister. Allah'a gönül vermiş herkesin, bu kitabı okumasını ve eserin rağbet görmesini talep eder.

86. Bab

Resûlullah'a hürmetin(resulullahın yüzüsuyu hürmetine nazmının hayırlı ve kıymetli olmasını talep eder) anlatıldığı babdır. Murâdî beş beyitten oluşan bu babda Resûlullah'ı över. Allah'tan, kendisini, Resûlullah'tan nasiplenen kişiler arasına katmasını ister.

87. Bab

Cihan padişahının methinin anlatıldığı babdır. Bu bab, 28 beyitlik bir kasidedir. KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN övülür. Kasidenin sonunda padişahın ömrü, tahtı ve bahtı için hayır dua edilir.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A KASİDE

99 beyitlik bir kasidedir. Bu kasidede KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'ın Kanuni Sultan Süleyman olduğunu açıkça anlarız:

Pes oldı anuñ ismi Süleyman ile hem-nâm

Kuvvetde dahi artuk olursa n'ola evlâ (134a-3886)

Murâdî bu kasidede Hz. Süleyman ile Sultan Süleyman arasında benzerlikler kurmuş ve kelime oyunları yapmıştır.

88. Bab

Kanuni Sultan Süleyman'a yazılacak olacak olan kasidenin beyan edildiği babdır. Murâdî bu üç beyitlik kasidede, Kanuni Sutan Süleyman'ın çok büyük bir padişah olduğunu ve bu yüzden O'na tekrar kaside yazdığını anlatır. 123 beyitlik bir kasidedir.

89. Bab

Kanuni Sultan Süleyman'ın vasıflarının anlatıldığı babdır. Murâdî bu babda, Kânûnî'nin, saadet burcunun ayı olduğunu, adalet ve cömertliğin timsali olduğunu, dünyanın daha önce onun gibi bir padişahı görmediğini, zulmü önleyen bir padişah olduğunu, bu yüzden methedilmeye lâyık olduğunu söyler.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A 3. KASİDE

41 beyitlik bir kasidedir.

90. Bab

Kanuni Sultan Süleyman'ın methedildiği babdır. Murâdî 7 beyitlik bu babda, "*gölgesi âlemin nizâmıdır*" dediği Kanuni Sultan Süleyman'ı över.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A 4. KASİDE

17 beyitlik bir kasidedir.

91. Bab

Kanuni Sultan Süleyman'ın huylarının anlatıldığı ve övüldüğü babdır. 70 beyitlik bir kasidedir. Kasidede ağırlıklı olarak Kanuni Sultan Süleyman'ın âdil oluşundan bahseder.

92. Bab

Hz. Yusuf (as)'un hikâyesinin anlatıldığı babdır. Murâdî, Yusuf peygamberi, Kanuni Sultan Süleyman'a örnek olarak anlattığını söyler. Bu bölümde Yusuf peygamberin güzelliğinden bahseder.

93. Bab

Darb-ı mesel babıdır. Murâdî nasıl ki Yusuf'un güzelliği anlatılamazsa Sultan Süleyman'ın da adaletinin anlatılamayacağını beyan ederek methinin yetersizliğinden bahseder.

94. Bab

Lütfi Paşa'nın methedildiği babdır. Murâdî bu 25 beyitte Lütfi Paşa'yı övmüştür.

95. Bab

Lütfi Paşa'ya vuslat talebinin anlatıldığı babdır. Muraâdi bu bada Lütfi Paşa'yı över ve huzuruna çıkma isteğini belirtir. Ondan lütuf ve atâ ister.

96. Bab

Lütfi Paşa'ya kasidenin yer aldığı babdır. 37 beyitlik bir kasidedir.

97. Bab

Lütfi Paşa'nın lütuflarının talep edildiği babdır. Murâdî bu babda Lütfi Paşa'dan yardım ister.

LÜTFİ PAŞA'YA KASİDE

31 beyitlik bir kasidedir.

98. Bab

Lütfi Paşa'nın anlatıldığı babdır. Murâdî bu babda Lüfi Paşa'yı över, onun deniz seferlerinden bahseder. 33 kaleyi aldığını, 34 bin esir getirdiğini, gerçek bir cengâver olduğunu; 4 düşman kadırgasını ele geçirdiğini, ikisini batırdığını; heybetli bir pehlivan olduğunu, akıllı, mert ve âdil bir insan olduğunu, cömert olduğunu, Hz. Muhammed(sav)'in huylarını huy edinmiş olduğunu söyleyip onun için hayır dualarda bulunur. Bu bab da aslında bir kasidedir:

Olam diyu tapusiñda anuñ şâd

Yine itdüm asîde bunda bünyâd(153b-4462)

LÜTFİ PAŞA'YA KASİDE

25 beyitlik bir kasidedir.

LÜTFİ PAŞA'YA KASİDE

Çalıştığımız metinde bu kasidenin sadece 19 beyiti bulunmaktadır.

2.3.1. Allah'ın İsim ve Sıfatları

Âhir: Allah'ın isimlerindendir. Sonrası olmayan, en sonra anlamındaki bu isim tek bir yerde geçer. Allah, mağfiret ile işin kendisine döndüğü kimse olması itibariyle de el-Âhir'dir¹².

Hüve'l-evvel hüve'l-âhir huvallâh

Hüve'l-bâtın hüve'z-zâhir huvallâh (2a-15)

Allah: Allah, kudret, yoktan yaratma ve halk ve emrin sahibi olan kimse demektir. Bu isim, zât, sıfat ve filleri kendinde toplar¹³. Bu isim yirmi dokuz yerde geçer.

19b-535, 20a-558, 20b-574, 22b-624, 24a-676, 29a-816, 30b-864, 32a-907, 32a-911, 32b-916, 33a-935, 34b-976, 34b-979, 36b-1042, 38a-1086, 39b-1121, 46a-1323, 48a-1370, 49b-1414, 51b-1474, 51b-1477, 54a-1549, 64a-1846, 72b-2084, 73b-2122, 109b-3169, 110a-3194, 129a-3742, 136a-3746

Ola sâdık olur Allah anuñla

Makâmı sıdka irer gâh anuñla (19b-535)

Allah Tebârek u Te'âlâ: Te'âlâ yüksek olsun anlamında Arapça bir cümledir. Tebâreku da mubarek olsun anlamında Arapça'dır.

Gör kim nice zeyn itmiş anuñ rûy-ı kemâlin

Sun 'ı ile Allah Tebârek u Te'âlâ (136a-3946)

Âlem Pâdişâhı: Türkçe olarak kullanılmıştır. Her ne kadar kelimelerden ilki Arapça, ikincisi Farsça ise de terkipli Türkçe isim tamlaması şeklindedir. Altı yerde kullanılmıştır.

2a-14, 5b-122, 17a-475, 67a-1928, 84b-2436, 96b-2796,

Hem oldur kamu 'âlem pâdişâhı

Kamu halkuñ rahîmi vü ilâhı (2a-14)

Alîm: Allah'ın isimlerindendir. El- Alîm, malûmlarının çokluğunu bilen demektir¹⁴.

¹² Sadreddin Konevî, Esmâ-i Hüsnâ Şerhi, s. 196

¹³ Konevî, a.g.e, s.25

3b-58, 33b-951, 91a-2625, 115a-3343

'Alîm ü hem Semî' vü hem Basîr ol
Rahîm u hem Kerîm ü hem Habîr ol (3b-58)

Azîm: Allah'ın isimlerindendir .Bu isim çok büyük, azamet sahibi anlamındadır ve sadece bir yerde geçer.

Rahîm oldur 'Azîm oldur Mukîm ol
Kadîm oldur Kadîr oldur Kerîm ol (1b-3)

Azîmü'ş-şân: Büyük şân sahibi anlamında sıfat olarak iki yerde geçer.
2a-19, 148a-4295

'Azîmü'ş-şân ü sultânu's-selâtîn
Kadîmü'z-zât ü Subhân'ü-l mesâkîn (2a-19)

Bârî: Yaratıcı anlamında Arapça isimdir. Dokuz yerde geçer.

2b-32, 9a-228, 11b-303, 20b-565, 22b-632, 38a-1081, 41b-1185, 47b-1361, 86b-2491

Ne Bârî'dür ki kılur cümle eşyâ
Şehâdet kim ol itdi cem'in ihyâ (2b-32)

Bâtın: Allah'ın isimlerindendir. Görünmeyen, gizli anlamındaki bu isim iki yerde geçer.

2a-15, 8a-203

Diledi ism-i bâtın ola izhâr
Kim andan keşf ola bir niçe esrâr (8a-203)

Bihamdi'l-kâdiri'l-ferdi'l-kadîm : 1b-1

Bismi'l-gâfirü'l-vitri'l-mukîm : 1b-1

¹⁴ Konevî, a.g.e, s.80

Bihamdi 'l-kâdiri 'l-ferdi 'l-kadîm

Ve bismi 'l-gâfirü 'l-vitri 'l-mukîm

Bismi 'l-hâlıkı 'l kerîm: 1b-2

Bihamdillâhi zi 'l-lutfi 'r-rahîm: 1b-2

Ve bismi 'l-hâlıkı 'l kerîm

Bihamdillâhi zi 'l-lutfi 'r-rahîm (1b-3)

Burhân-ı Vâcid: Allah'ın sıfatlarından. Vücuda getiren anlamındadır. Bir yerde geçer.

Hüdâvend-i cihân Deyyân-ı vâhid

Nigehdâr-ı zamân Burhân-ı vâcid (2a-18)

Celâl: Allah'ın isimlerindedir. Ululuk, azâmet anlamındadır. Bir yerde geçer.

Velî evlâ budur ola Celâl'e

Anı zikr eyleyen irer Cemâl'e (73a-2104)

Cemâl: Allah'ın isimlerindedir. Yüz, yüz güzelliği anlamındaki bu isim bir yerde geçer.

Velî evlâ budur ola Celâl'e

Anı zikr eyleyen irer Cemâl'e (73a-2104)

Dânâ: Bilen, bilici anlamındaki bu Farsça kelime Âlim isminin müteradifi olarak kullanılmıştır. Üç yerde geçer.

2a-16, 90b-2624, 135b-3637

Ben nicesi kul olmayam ol şâh işigine

Çün bende olupdur derine 'Âlim ü Dâna (2a-16)

Deyyân-ı Vâhid: Tek bir yerde geçer. Tek hakim anlamında sıfattır.

Hüdâvend-i cihân Deyyân-ı vâhid

Nigehdâr-ı zamân Burhân-ı vâcid (2a-18)

Emîn: En güvenilir manasındadır. İki yerde geçer.

2a-23, 76a-2188

Emîn ü Nâsır ü sâhib-hisân ol
Te'âlallâhü Rabb'ül-müste'ân ol (2a-23)

Ehad: Ulûhiyeti cihetinden bölünmeyen demektir. Onun varlığı hiç kimseye bağlı değildir ve hiç kimsenin hükmü ona işlemez¹⁵. 2b-26, 3b-57, 14b-375, 94b-2737

Bilürler kim Ehad'dur zü'l-Celâli
Göñülden ref' iderler kîl ü kâli (2b-26)

Evvel: Allah'ın isimlerindedir. Öncesi olmayan, en evvel olan anlamındaki bu isim sadece bir yerde geçer.

Hüve'l-evvel hüve'l-âhir huvallâh
Hüve'l-bâtın hüve'z-zâhir huvallâh (2a-15)

Fazlu'llâhi zi'l-menni'l-kadîm:

Bedâen nazm bi'l-lutfu'r-rahîm
Ve fazlu'l-lâhi zi'l-menni'l-kadîm (1b-5)

Feyyâz: Çok temiz, çok cömert anlamındadır. Üç yerde geçer.

46b-1333, 62a-1780, 125b-3650

Bilürsin buhl yok Feyyâz'da hiç
Virür takdîrini ir ü eger giç (46b-1333)

Gaffâr: el- Ğaffâr, ayıpları örten demektir. O, her bir günahı bakanların gözlerinden gizler ve kendisine yakın meleklerin sayfalarından siler¹⁶. Bu isim eserde üç yerde geçer.

2a-17, 33a-935, 38a-1076

Buyurdu ya'ni ol Allah u Gaffâr
Kim ismidür anuñ Settâr u Kakhâr (2a-17)

¹⁵ Konevî, a.g.e, s.185

¹⁶ Konevî, a.g.e, s.67

Gaffâr-ı Âdem: İnsanın suçlarını çok örtücü, tükenmeyen mağfiret sahibi anlamındadır. Tek bir yerde geçer.

Mukîm-i lem-yezel Settâr-ı ‘âlem

Kadîm-i sermedî Gaffâr-ı âdem (2a-17)

Gâfir: İnsanın suçlarını çok örtücü, tükenmeyen mağfiret sahibi anlamındaki el-Gafûr isminin ism-i failidir. Bir yerde geçer.

Ki ya ‘ni Râhim ü Hâdî vü Gâfir

Şu sâdık kullarıyladır bu zâhir (18b-506)

Gafûr: Allah’ın isimlerindedir. Tükenmez mağfiret sahibi anlamındadır. İki yerde geçer. Allah’ın isimlerindedir.

2a-20, 91a-2625

Rahîmün Râhimün Rabbün Gafûr ol

Âlimün Âlimün Hayyun Şekûr ol (2a-20)

Girdigâr: Yaratıcı anlamındaki Farsça bu isim onbir yerde geçmektedir.

10b-278, 14a-381, 38b-1101, 60a-1718, 92b-2669, 106a-3069, 112a-3149, 114b-3319, 116a-3368, 116a-3369, 124b-3628

Görün ol ‘âlemün perverdigârı

Garib avâre diller Girdigâr’ı (10b-278)

Hâdî: Allah’ın isimlerindedir. El- Hâdî, hidayet kelimesinden türetilmiştir. O, kalpleri marifetine; nefsleri itaatine; sevdiklerini kendisine; âlimleri se, işin gerçeğini müşahedeye ulaştırandır¹⁷. Bu isim üç yerde geçer.

18b-506, 102b-2970, 128b-3739

Ki ya ‘ni Râhim ü Hâdî vü Gâfir

Şu sâdık kullarıyladır bu zâhir (18b-506)

¹⁷ Konevî, a.g.e, s.233

Hak: Bu isim Allah'ın isimlerindedir. Ezelden ebede hiçbir değişime tabi olmayan manasına gelir ve dinî literatürde sıkça kullanılır. Allah anlamında bu kelimeyi Murâdî'de çok kullanmıştır. Diyebiliriz ki en çok kullandığı isimlerden birisidir.

1b-8, 3a-53, 5b-121, 9a-234, 10a-252, 11b-304, 15a-402, 16b-458, 18a-499, 18b-505, 20a-549, 20a-556, 20b-566, 20b-569, 22b-623, 22b-624, 22b-630, 23a-636, 23a-643, 24a-667, 24a-668, 26b-740, 27b-772, 27b-776, 29a-819, 31a-878, 31b-891, 32b-915, 32b-917, 32b-919, 32b-924, 32b-927, 33a-930, 34a-966, 34b-975, 34a-997, 35a-1001, 35a-1006, 36b-1031, 36b-1036, 38a-1075, 36a-1080, 36a-1081, 36a-1082, 38b-1090, 38a-1113, 39b-1117, 40a-1138, 42a-1198, 43a-1230, 44a-1249, 44a-1259, 44b-1261, 44b-1269, 44b-1272, 44b-1273, 45b-1290, 46b-1330, 46b-1332, 46b-1335, 46b-1337, 46b-1338, 47a-1346, 48b-1389, 48b-1390, 48b-1392, 48b-1394, 49b-1413, 49b-1423, 51b-1478, 53a-1517, 53b-1530, 53b-1593, 55b-1598, 56b-1619, 56b-1620, 56b-1625, 57a-1631, 57a-1638, 58a-1668, 58b-1678, 59a-1689, 59a-1691, 59a-1694, 59a-1700, 59b-1706, 59b-1712, 60a-1720, 60b-1731, 61a-1752, 61b-1770, 62a-1784, 62a-1788, 62b-1789, 63a-1808, 63a-1809, 65b-1876, 65b-1877, 66a-1903, 67a-1923, 67a-1924, 67a-1926, 67a-1935, 67b-1936, 68a-1950, 68a-1960, 68b-1967, 70b-2024, 73b-2117, 76a-2176, 79a-2274, 81b-2348, 83a-2394, 84a-2421, 86b-2505, 90b-2615, 104a-3012, 108a-3130, 109b-3179, 109b-3182, 110a-3196, 116a-3367, 116a-3371, 118b-3444, 119b-3475, 120a-3483, 120a-3490, 120b-3507, 121b-3533, 121b-3534, 123a-3569, 123b-3590, 126a-3662, 130b-3783, 133b-3865, 137b-3987, 137b-3989, 138b-4017, 142b-4141, 143a-4153, 144b-4191, 144b-4195, 145a-4198, 145a-4199, 146a-4230, 149b-4346, 151a-4379, 151a-4381, 151a-4383, 153b-4459

Dilerse kimin ki emr-i intihâsın

İde Hakk ismi birle ibtidâsın (1b-8)

Hakk Te'âlâ: Allah anlamında kullanılan bu terki b on dört yerde geçer.

12a-311, 18b-505, 23a-644, 26b-745, 29b-830, 34a-863, 36b-1044, 60b-1731, 68b-176, 106b-3089, 120a-3490, 120b-3507, 121a-3511, 154a-4527

Hele elyak görüp ol rabbü'l- a'lâ

Ol hallâku'l- halâyık-ı Hakk Te'âlâ (12a-311)

Hallâk-ı Âlem: ‘Alemin yaratıcısı anlamında sıfat olarak üç yerde geçer.

9b-248, 61b-1765, 101b-2933

Nitekim didi ol hallâk-ı ‘âlem

Degül ‘âlem ki her eşyâ vü âdem (9b-248)

Halk-ı ‘Âlem pâdişâhı: Âlem halkının sultanı anlamında sıfat olarak bir yerde geçer.

O bahruñ hürmetine yâ ilâhî

Îlâhî halk-ı ‘âlem pâdişâhı (17a-475)

Hallâk’ul-Halâyık: Yaratılmışların Yaratıcısı anlamında kullanılan bu terki b sadece bir yerde geçer.

Hele elyak görüp ol rabbü’l- a ‘lâ

Ol hallâku’l- halâyık-ı Hakk Te ‘âlâ (12a-311)

Hâlık: Bu isim on yerde geçmektedir. El- Hâlık, kudretiyle varlıkları izhar eden ve iradesiyle de onların bir kısmını diğerlerinden önce var eden demektir¹⁸.

1b-2, 1b-10, 2a-12, 4b-90, 64a-1842, 66a-1942, 72a-2071, 110a-3197, 125b-3651, 143a-4153

Hem oldur Hâlık’ı kevn ü mekanuñ

Dahu hem Râzık’ı halk-ı cihanuñ (1b-10)

Hâlık-ı Eşyâ: Her şeyin yaratıcısı anlamındaki bu terki b bir yerde geçer.

İy Sâni ‘-i eflâk ve iy Hâlık-ı eşyâ

Tapuñdan ider çünki cihân halkı temennâ (143a-4153)

Hüdâvend-i Cihân: Cihanın padişahı anlamındadır. Sıfat olarak kullanılmıştır. Tek bir yerde geçer.

Hüdâvend-i cihân Deyyân-ı vâhid

Nıgehdâr-ı zamân Burhân-ı vâcid (2a-18)

¹⁸ Konevî, a.g.e, s.61

Hüdâ: Yaratıcı anlamında Farsça bir isimdir. Mûrâdî'nin en çok kullandığı isimlerden bir tanesidir.

11b-299, 13b-369, 15a-402, 20b-472, 22a-615, 23a-644, 23a-645, 28a-789, 28a-793, 31a-883, 32b-922, 36b-1032, 36b-1039, 37a-1045, 37a-1051, 42a-1197, 43a-1219, 44b-1266, 44b-1274, 45a-1279, 48a-1380, 49b-1424, 55a-1584, 60a-1730, 63b-1822, 66a-1899, 66a-1902, 68-1979, 71a-2049, 74b-2155, 84b-2438, 85b-2472, 86a-2479, 89a-2577, 93b-2711, 95b-2765, 102a-2949, 102a-2956, 103a-2980, 103b-2995, 108b-3149, 108b-3150, 109a-3165, 110b-3202, 111b-3247, 114a-3310, 116a-3370, 116b-3382, 117a-3384, 118a-3429, 119b-3464, 121b-3528, 122a-3545, 122b-3553, 123b-3587, 126b-3676, 126b-3688, 127b-3710, 127b-3711, 131b-3822, 133b-3875, 134a-3884, 139b-4054, 145b-4229, 146b-4247, 151a-4395, 155a-4494

Hüdâ'nun hikmetine nâzır olmaz

Bu sırrun fehmi için hazır olmaz(11b-299)

Hayy: Allah'ın isimlerindedir. Allah, sadece hayat sahiplerinin vasıflanabilecekleri özelliklerin kendisine nispet edilmesinin kesinliği nedeniyle el- Hay'dır¹⁹. Bu isim sekiz yerde geçer.

2a-16, 2a-20, 2a-24, 33b-951, 90b-2624, 91a-2625, 91a-2626, 92b-2670

Huvallâhu'l-lezî Gaffâr u Mâcid

Hüve'l-Hayy u hüve'l-Kayyûm u Vâcid (2a-16)

Hayy-ı Lemyezel: Ebedî yaşam sahibi olan (Hayy) ve asla zeval bulmayacak, tükenmeyecek olan, bâkî, kalıcı (lem-yezel) anlamındaki bu terkinin lem-yezel kısmı sıfat, Hayy kısmı ise Allah'ın doksan dokuz isminden biridir.

58b-1682, 91a-2626

Kurulmuş ola bir yol tâ ezelden

Virilmiş ola Hayy-ı lem yezelden (58b-1682)

¹⁹ Konevî, a.g.e, s.177

İlâh: Yaratıcı, Allah anlamında kullanılan bu isim genel olarak diğer semavi dinlerde de kullanılan bir kelimedir. Eserde bu ismin kullanımına pek çok yerde rastlarız. Murâdî'nin Allah'ı kastederek en çok kullandığı isimlerden biridir.

5b-122, 6b-154, 17a-469, 17a-475, 17b-477, 38b-1101, 44b-1260, 55b-1600, 69a-1985, 69b-2005, 75b-2172, 76a-2193, 77a-2216, 77a-2230, 79a-2277, 89a-2576, 90a-2600, 90b-2623, 91b-2640, 91b-2648, 92a-2660, 92b-2674, 93a-2683, 93b-2703, 94a-2713, 94a-2718, 94a-2726, 95a-2745, 95a-2750, 95a-2752, 95a-2755, 95b-2778, 95b-2784, 96b-2796, 97b-2816, 100b-2909, 101a-2926, 102b-2972, 103b-2995, 105a-3040, 105b-3058, 106a-3069, 112a-3249, 112a-3253, 113b-3299, 114a-3313, 115b-3349, 115b-3359, 116b-3384, 117a-3399, 119a-3453, 121b-3523, 126a-3668, 126a-3670, 127b-3709, 128a-3717, 128a-3718, 128a-3723, 128b-3733, 128b-3738, 129a-3740, 129a-3750, 129b-3756, 129b-3759, 129b-3762, 130a-3775, 131b-3822, 132a-3834, 133a-3858, 133b-3869, 141a-4099, 144b-4190, 145a-4208, 149a-4327, 149b-4336, 151a-4389, 153a-4445

Gör imdi kim ne şehdür ol İlâhî

Kim oldur cümle 'âlem pâdişâhı (5b-122)

İki Alem Halkının Puşt u Penâhı: Hem bu dünya hem ahiret halkının koruyucusu anlamındaki bu terkiib sadece bir yerde geçer.

İlâhî kainâtüñ padişâhı

Dü- 'âlem halkınuñ puşt u penâhı (17b-478)

Kadîr: Kudreti çok olan anlamındaki bu isim iki yerde geçer.

1b-3, 1b-4

Kadîr oldur kim anuñ kudretinden

Müzeyyen oldı 'âlem ni'metinden(1b-4)

Kadîm: Ezelî, en eski anlamına gelen bu isim sekiz yerde geçmektedir.

1b-3, 1b-6, 2a-17, 2a-19, 14a-381, 90b-2623, 90b-2624, 114a-3249

Kadîm oldur kim urdı milke bünyâd

Gerekdür ismin evvel eylemek yâd (2a-17)

Kadîm-i Sermedî: Tek bir yerde geçer. Daimî, sürekli anlamlarına gelir.

Mukîm-i lem-yezel Settâr-ı 'âlem

Kadîm-i sermedî Gaffâr-ı âdem (2a-17)

Kadîmü'z-Zât: Kadîm olan Zat anlamında bir yerde geçer.

Azîmü 'ş-şân ü sultânu 's-selâtîn

Kadîmü 'z-zât ü Subhân 'ü-l mesâkîn (2a-19)

Kainâtın Pâdişâhı: Tüm yaratılmışların padişahı anlamındaki bu kelime iki yerde geçer.

17b,-478, 69a-1985

Îlâhî kâinâtun pâdişâhı

Za 'if üftâdeler püşt u penâhı (69a-1985)

Kahhâr: Allah'ın isimlerindedir. Çok kahredici anlamındadır. İki yerde geçer.

8a-193, 33a-935

Düşenler ism-i Kahhâr'a mezâhir

Mefâhirden kılup kesb-i mukâsir (33a-935)

Kâyim: Ezelî anlamındaki bu isim bir yerde geçer.

Kaviyy ü Kâdir ü Kayyum u Dâna

Mukîm u Kâyim u Hayy u Tüvânâ (2a-16)

Kayyûm: Allah'ın isimlerindedir. Her nefsin elde ettiği şey üzerinde kâim olması²⁰ manasındaki bu isim iki yerde geçer.

2a-24, 90b-2624

Huvallâhu 'l-lezî Gaffâr u Mâcid

Hüve 'l-Hayy u hüve 'l-Kayyûm u Vâcid (2a-24)

²⁰ Konevî, a.g.e, s.179

Kaviyy: Allah'ın isimlerindendir .Güç kuvvet sahibi anlamındaki bu isim bir yerde geçer.

Kaviyy ü Kâdir ü Kayyum u Dâna
Mukîm u Kâyim u Hayy u Tüvânâ (2a-16)

Kebîr: Allah'ın isimlerindendir. El- Kebîr, kibriya örtüsüyle idraklerin kendisine ulaşmasından perdelenen demektir²¹. Metinde bir yerde geçer.

Gafûr u hem Vedûd u hem Kebîr ol
Mu'id ü Mübdî' ü Hayy u Münîr ol (2a-20)

Kerîm: Allah'ın isimlerindendir. El- Kerîm, kulun rızasını elde etmek için herhangi bir vesileye muhtaç olmadığı kimse²² anlamındaki bu isim on yerde geçmektedir.

1b-2, 3a-1, 3b-3, 11a-286, 14a-381, 90b-2623, 92b-2629, 112a-3249, 115a-3243, 116a-3368

Velîkin hadd-i Zâtı Rabbi Yezdân
Kerîm ü Mâlik ü Vehhâb ü Sultân (3a-1)

Lemyezel: 8b-220, 58b-1682, 91a-2626, 123b-3590, 128a-3724, 129b-3761

Meger kim 'ilm-i takdîr-i ezelden
Emir bu resme idi lem yezelden (8b-220)

Mâcid: Allah'ın isimlerindendir. Kadr ve şanı büyük , kerem sahibi anlamındadır. Bir yerde geçer.

Huvallâhu'l-lezî Gaffâr u Mâcid
Hüve'l-Hayy u hüve'l-Kayyûm u Vâcid (2a-24)

Mevlâ: Efendi, sahip anlamındaki bu ismin Allah anlamında kullanımı İslâmî literatürde oldukça yaygındır. Murâdî'de ise on yerde geçer.

4a-81, 41b-1174, 101a-2919, 102a-2954, 104a-3018, 107b-3121, 109a-3162, 116a-3369, 118b-3447, 120b-3502

²¹ Konevî, a.g.e, s.125

²² Konevî, a.g.e, s.135

Ki ya 'ni aña varlık iden i 'tâ
Kim ise ol-durur pes aña Mevlâ (4a-81)

Mukîm: İkamet eden anlamındaki bu isim iki yerde geçer.
1b-3, 90b-2624

Kadîmün Kâdirün Kayyûm-ı Dâna
Mukîmün Kâyyimun Hayyun Tüvânâ (90b-2624)

Mukîm-i-Lemyezel: Tek bir yerde geçer. Lemyezel, yaratıcı demektir. Mukîm ise ikamet eden anlamındadır. Ebedî ikamet edici olan Allah anlamında kullanılmıştır.

Mukîm-i lem-yezel Settâr-ı 'âlem
Kadîm-i sermedî Gaffâr-ı âdem (2a-17)

Müdebbir: Tedbirli anlamındadır. İki yerde geçer.

K'olur işbu tebeddül ya tagayyür
Müdebbir ismi itmezken tedebbür (7b-178)

Mubtî: Allah'ın isimlerindedir. Yaratılmışları, hiç biri ortada yok iken hiçbir örneksiz ve ve maddesiz halkeden anlamındadır. Bir yerde geçer.

Gafûr u hem Vedûd u hem Kebîr ol
Mu'id ü Mübdî' ü Hayy u Münîr ol (2a-20)

Muîd: Allah'ın isimlerindedir. Yaratıkları ortadan kaldırdıktan sonra tekrar yaratacak olan anlamındadır. Bir yerde geçer. 2a-20

Münîr: Çok nurlu manasına sıfat olarak kullanılmıştır. Bir yerde geçer.

Gafûr u hem Vedûd u hem Kebîr ol
Mu'id ü Mübdî' ü Hayy u Münîr ol (2a-20)

Nâsır: Çok yardımcı manasındadır. İki yerde geçer.
2a-23, 91a-2626

Mu'inün Nâsırın Rabbi ezeldür
Mu'allâ zât ü Hayyi lem Yezel'dür (2a-23)

Nigehdâr-ı Zaman: Bir yerde geçer.

Hüdâvend-i cihân Deyyân-ı vâhid

Nigehdâr-ı zamân Burhân-ı vâcid (2a-18)

Pâdişâhlar Pâdişâhi: Sultanlar sultanı anlamına gelen bu tamlama on yerde geçer.

46a-1320, 128a-3718, 129a-3750, 129b-3762, 129b-3764, 129b-3766, 129b-3768, 129b-3771, 129b-3772, 129b-3774

Aña tâ pâdişahlar pâdişâhi

Ser-â-ser 'âlemüñ püşt ü penâhi (46a-1320)

Perverdigâr: Besleyen, yaşatan, koruyan, terbiye edici manalarında daha çok Rab kelimesinin müteradifi olarak İslâmî literatüre giren bu Farsça kelime dîvanda yedi yerde geçer.

10b-278, 14a-381, 38b-1101, 60a-1718, 93a-2696, 96a-2778, 132b-3846

Gör imdi ol Kerîm ü Girdigâr'ı

Kadîm ü Kâdir ü Perverdigâr'ı (14a-381)

Rabb: 2a-23, 3a-41, 4a-76, 4a-79, 4a-82, 4a-84, 4a-85, 4b-87, 5a-102, 5a-103, 5a-111, 5b-121, 10a-252, 11a-290, 12a-311, 20a-553, 22a-621, 27a-767, 30a-853, 38a-1076, 68a-1951, 69b-1997, 69b-2000, 71a-2046, 76b-2207, 78b-2270, 79a-2277, 90a-2606, 91a-2626, 92a-2658, 94a-2724, 94b-2731, 99b-2884, 99b-2885, 102a-2954, 103a-2988, 107a-3096, 109a-3158, 110b-3199, 111b-3231, 111b-3233, 112b-3271, 114b-3320, 114b-3321, 114b-3324, 114b-3328, 115b-3357, 116b-3376, 117a-3391, 121a-3522, 123a-3576, 124a-3603, 124a-3613, 125a-3640, 125b-3656, 126a-3661, 129a-3752, 130a-3770, 130b-3787, 130b-3794, 136a-3947, 137a-3975, 141a-4101, 143a-4150, 149a-4329, 150b-4385, 151b-4412

Di imdi işbu nev'a fehm iden er

Bilür nefsinî hem Rabb'in mukarrer (3a-41)

Rabbül'l-Âlâ: Yüce Yaratıcı anlamındaki bu terki b tek bir yerde geçer.

Hele elyak görüp ol rabbü'l- a 'lâ

Ol hallâku'l- halâyık-ı Hakk Te'âlâ (12a-311)

Rabbü'l-Âlemîn: Âlemelerin Rabbi anlamındaki bu Arapça terkid bir yerde geçer.

Her dil-i bîmâra timar itdügi-y-içün dâyimâ

Dest-gîrûñ ola her emrûñde Rabbü'l- 'âlemîn (150b-4385)

Rabbü'l-Erbâb (İncil'de böyle geçtiğini söylüyor.): Terbiye edicilerin terbiye edicisi anlamındaki bu tamlama iki yerde geçer.

11a-290, 110b-3199

Dahî gûş idin imdi Rabbü'l- erbâb

Ne yüzden isteye feth eyler ebvâb (11a-290)

Rabbü'l-Müsteân: Yardım isteyeneye yardım eden Allah manasına sıfat olarak kullanılmıştır. İki yerde geçer.

2a-23, 144a-4183

Hâsılı dâyim cefâ bâbın tapuñçun setr idüp

İrgüre her dem vefâ tâbindan aña Müste'ân (144a-4183)

Rabb-i Zi'l-Celal: Ululuk sahibi Rab anlamındaki bu terkidin Zi'l-celâl (ululuk sahibi) kısmı esmâü'l-hüsnâdandır. Bir yerde geçer.

Pes irgürdi anı vasla kemâli

Görür ol vech-i Rabb-i zi'l-Celâli (71a-2046)

Rahîm: Allah'ın isimlerindedir. Er- Rahîm, kendisine vacip kıldığı şekilde, özel manevî kemali kullarından itaat ve ibadet edenlere verendir²³. Bu ismi on iki yerde kullanmıştır.

1b-3, 1b-5, 3b-54, 7b-186, 76a- 2186, 91a-2625, 92a-2666, 100b- 2913, 101a-2930, 112a-3249, 115a-3343, 115b-3353

Rahîm oldur 'Azîm oldur Mukîm ol

Kadîm oldur Kadîr oldur Kerîm ol (1b-3)

²³ Konevî, a.g.e, s.39

Rahmân: Allah'ın isimlerindedir. Er-Rahmân, hikmetin gerektirdiği tarzda a'yânın kabiliyetlerine göre varlığı ve kemali her şeye yayan demektir. Bu isim altı yerde geçer.

2a-21, 29a-816, 67a-1932, 89b-2595, 101a-2928, 128b-3739

Hüve'r-Rahmân ü zü'l-'arşi'l-Mecîd

Hüve'l-fa'âlü lâ-şek mâ yürîd (2a-21)

Râzık: Allah'ın isimlerindedir. Rızık veren anlamındaki bu isim üç yerde geçer.

2a-12, 4b-90, 66a-1900

Pes anı yaradıcı Hâlık oldı

Yine rızkın virici Râzık oldı (2a-12)

Rezzâk: Allah'ın isimlerindedir. Er- Rezzâk maden, bitki, hayvan ve insan gibi gıdalanan herkesi rızıklandıran ve onlara rızık veren demektir²⁴. İki yerde geçer. 16b-460, 89a-2567

Dahı dir kim eyâ Rezzâk-ı insân

Degül insân toyar ü kamu hayvân (89a-2567)

Sânî'-i Eflâk: Feleklerin yaratıcısı anlamındaki bu terki bir yerde geçer.

İy Sâni'-i eflâk ve iy Hâlık-ı eşyâ

Tapuñdan ider çünkü cihân halkı temennâ (143a-4153)

Settâr: Ayıpları, günahları örten manasındadır. Dört yerde geçer.

2a-17, 33a-935, 57a-1632, 130b-3790

Mukîm-i lem-yezel Settâr-ı 'âlem

Kadîm-i sermedî Gaffâr-ı âdem (2a-17)

Settâr-ı Âlem: İki yerde geçer. Âlemi örten, kuşatan anlamındadır. Sıfat olarak kullanılmıştır.

2a-17, 130b-379

²⁴ Konevî, a.g.e, s.73

Mukîm-i lem-yezel Settâr-ı ‘âlem

Kadîm-i sermedî Gaffâr-ı âdem (2a-17)

Subhân: Allah’ın isimlerindedir. İki yerde geçer.

2a-19, 30a-853

‘Azîmü’ş-şân ü sultânu’s-selâtîn

Kadîmü’z-zât ü Subhân’ü-l mesâkîn (2a-19)

Subhânü’l-Mesâkîn: Sıfat olarak bir yerde geçer.

Azîmü’ş-şân ü sultânu’s-selâtîn

Kadîmü’z-zât ü Subhân’ü-l mesâkîn (2a-19)

Sultân: 2a-19, 2b-39, 3a-41, 3b-56, 3b-70, 6b-162, 11a-282, 16b-460, 87b-2521, 94b-2738, 96a-2782, 101a-2931, 131b-3818

‘Azîmü’ş-şân ü sultânu’s-selâtîn

Kadîmü’z-zât ü Subhân’ü-l mesâkîn (2a-19)

Sultân-ı A‘zam: En büyük, en ulu anlamındaki bu terkiib bir yerde geçer.

Bu bir üftâdeyüz sen şâh-ı ‘âlem

Kamumuz bende sen sultân-ı a‘zam (6a-1986)

Sultânü’s-Selâtîn: Sultanlar sultanı anlamında sıfat olarak geçer. Bir yerde kullanılmıştır.

‘Azîmü’ş-şân ü sultânu’s-selâtîn

Kadîmü’z-zât ü Subhân’ü-l mesâkîn (2a-19)

Sultân-ı Hallâk: Yaratan en büyük sultan anlamındaki bu kelime tek bir yerde geçer.

Pes eyle olsa ol sultân-ı Hallâk

Kim oldur cümle-i eşyâya Rezzâk (16b-460)

Sultân-ı Muazzam: En büyük sultan manasında sıfat olarak iki yerde geçer.

7a-162, 109a-3162

*Görüp anları ol mahbûb-ı Mevlâ
O sultân-ı mu'azzam şân-ı a'lâ (7a-162)*

Şâh-ı Âlem: Âlemin padişahı anlamındaki bu terkiib iki yerde geçer.
6a-1986, 128b-3727

*Bu bir üftâdeyüz sen şâh-ı 'âlem
Kamumuz bende sen sultân-ı a'zam (6a-1986)*

Taîrî: Bu kelime Türkçe'dir ve Yaratıcı anlamında yedi yerde geçer.
28b-798, 28b-801, 31a-873, 32b-927, 36b-1041, 36b-1043, 51b-1478

*Anuñla oldı añlar Taîrî hâsı
Bu yüzden buldılar hem ihtisâsı (28b-798)*

Tüvânâ: Farsça güçlü kuvvetli anlamındaki bu kelime sıfat olarak kullanılmıştır. İki yerde geçer.
2a-16, 90b-2624

*Kadîmün Kâdirün Kayyûm-ı Dânâ
Mukîmün Kâyyimun Hayyun Tüvânâ (2a-16)*

Vâcid: Allah'ın isimlerindedir. Talep ettiği şeyi bulan demektir. Bunun anlamı, her şey kendisine muhtaç olduğu halde, kendisi her şeyden müstağni kalan zengin, el-Gani demektir²⁵. İki yerde kullanılmıştır.

2a-18, 2a-24
*Hüdâvend-i cihân Deyyân-ı vâhid
Nigehdâr-ı zamân Burhân-ı vâcid (2a-24)*

Vâhib-i Lutf u 'Atıyye: Allah'ı kasdetmek üzere kullanılan bu tamlama sadece bir yerde ve sıfat olarak kullanılmıştır. Lutuf ve hediye bağışlayan, hibe eden anlamındadır.

²⁵ Konevî, a.g.e, s.181

Hem oldur vâhib-i lutf u 'atıyye
Mu'id ü Mübdî' ü Hayy u Münîr ol (2a-20)

Vedûd: Allah'ın isimlerindendir. Seven ve sevdiklerinin sevgisine mazhar olan anlamındadır. Bir yerde geçer.

Gafûr u hem Vedûd u hem Kebîr ol
Kamu in 'âm u ihsân ü hediyye (2a-13)

Zâhir: Allah'ın isimlerindendir .Varlığı apaçık, âşikare ortada anlamındaki bu isim dört yerde geçmektedir.

2a-15, 8b-201, 8b-202, 8b-202

Dü kevnî kıldı çünkim ism-i Kâdir
Yeni mazhar dilerse ism-i Zâhir (8b-201)

Zü'l-'Arşi'l-Mecîd: Arşın sahibi Allah anlamındadır. Bir yerde geçer.

Hüve'r-Rahmân ü zü'l-'arşi'l-Mecîd
Hüve'l-fa'âlü lâ-şek mâ yürîd (2a-21)

Zü'l-Celâl: Allah'ın isimlerindendir. Büyüklük, lutuf ve kerem sahibi anlamındadır. Altı yerde geçer.

2b-36, 116a-3363, 129b-3766, 130a-3768, 130a-3772, 130a-3774,

Bilürler kim Ehad'dur zü'l-Celâli
Göñülden ref' iderler kîl ü kâli (2b-36)

Zât-ı Muallâ: 2b-39, 135b-3933

Ne sultândur gör ol zât-ı mu'allâ
Kılır biñ emrin eşyâya müvellâ (2b-39)

Yaradan: Murâdî'nin Allah'ı kasteden ikinci Türkçe kelimesidir. Yoktan var eden Allah anlamındaki bu kelime divanda tek bir yerde geçer.

*Şu resme hayf iderem kim Hüdâ'dan
Beni salmış ola nâra Yaradan (68b-1979)*

Yüce Pâdişâh: Ulu sultan anlamındaki bu tamlama bir yerde geçer.

*Odur kenz iresin hubb-i ilâha
Olasın bende yüce pâdişâha (58b-1672)*

2.3.3. Hz. Muhammed İçin Kullanılan İsim ve Sıfatlar

Ahmed: Ahmed Hazret-i Muhammed'in isimlerindedir. Murâdî Hz.Muhammed'den bahsederken isim olarak en çok Ahmed'i kullanır.

4b-86, 14b-394, 14b-395, 14b-396, 20a-550, 28b-805, 28b-806, 31b-886, 31b-895, 35a-1001, 51a-1455, 51a-1458, 55a-1585, 56b-1625, 59b-1714, 67b-1939, 79a-2283, 83b-2416, 94a-2717, 96a-2780, 96a-2784, 100b-2917, 101a-2920, 101a-2924, 102a-2957, 104b-3023, 105a-3044, 106a-3078, 107b-3122, 108a-3125, 108a-3133, 108a-3135, 109b-3174, 109b-3178, 111b-3233, 111b-3234, 111b-3235, 112a-3245, 112a-3250, 112a-3254, 114b-3322, 115b-3358, 119b-3466, 119b-3475, 120b-3504, 123a-3578, 124a-3605, 126a-3661, 126b-3679, 127a-3686, 132a-3828, 134a-3888, 134a-3890, 135a-3916, 145a-4214, 148a-4296, 151b-4412, 152b-4430

*Buyurdı bu hadîsi yine Ahmed
Resûlullâh ya'ni kim Muhammed(28b-805)*

Ahmed-i Muhtar: Seçilmiş olan Ahmed anlamındadır. İki yerde geçer.

111b-3233, 134a-3887

*Yâ Rabb bihakk-ı Ahmed-i Muhtâr u âl-i û
İrgür makâm-ı 'izzete kim bahş ola makâm (111b-3233)*

Bedr-i münîr: Çok parlak, çok nurlu ay manasınadır. Bir yerde geçer.

*Yiryüziniñ olsa eger bedr-i münîri
'Alem kaladı bu şeb-i zulmetde dirîgâ (134b-3896)*

Bihter-i Evlâd-ı Âdem: İnsan neslinin en iyisi anlamındaki bu terki b iki yerde geçer.

25b-715, 72a-2067

*Buyurdu bu kelâmı Fahr-i 'âlem
Kim oldur bihter-i evlâd-ı Âdem (25b-715)*

Cümle Mürselinin Şâhı: Bütün peygamberlerin padişahı anlamındaki bu terki b bir yerde geçer.

*Ve hem ol şâh-ı cümle mürselîndür
Kim el-havfu şî'ârü'l- mü'minîndür (36a-1029)*

Ekrem: Resul-i Ekrem tamlamasının Ekrem kısmıdır. Çok lutufkar anlamında kullanılır. Bir yerde geçer.

*Kanı bu yol bigi bir râh-ı a'zam
Kanı kim tevhîd-veş hem-râh-ı Ekrem (73a-2097)*

Fahr-i 'Âlem: Alemlerin övüncü anlamındaki bu terki b Hz. Muhammed için çok sık kullanılır. Murâdî de dokuz yerde bu terki b kullanır.

24a-675, 25b-715, 67b-1942, 72a-2067, 95b-2754, 103b-2996, 108a-3127, 10a-3160, 132a-3827

*Buyurdu bu kelâmı Fahr-i 'âlem
Güzîn ü zübde-i evlâd-ı 'Âdem (24a-675)*

Fahrü'l-Evliyâ: Evliyaların övüncü anlamındaki bu terki b bir yerde geçer.

*Ve ba'de kâle hayrî'l-enbiyâ
Resûlullâhi fahrü'l-evliyâ (107a-1057)*

Fahr-i Kâinât: Kainatın övüncü anlamındaki bu Arapça terki b bir tek yerde geçer.

*Çünkü buyurdu eyle anı fahr-i kâinât
Bildüm anı vü şimdi rücû' eyledüm buña(125b-3654)*

Güzîn: Seçkin, beğenilmiş, seçilmiş anlamındaki bu Farsça sıfat peygamberin sıfatlarındandır ve yedi yerde geçer.

24a-675, 36a-1027, 59a-1694, 95a-2754, 105a-3041, 132a-3827, 133b-3865

Buyurdu bu kelâmı Fahr-i 'âlem

Güzîn ü zübde-i evlâd-ı 'Âdem (24a-675)

Habîb (Allah'ın sevgilisi): Sevgili anlamındaki bu kelime Hz. Muhammed için Allah'ın sevgilisi anlamında İslâmî literatürde çok sık kullanılır. Murâdî peygamberin sıfatı olarak en çok bu kelimeyi kullanır.

17b-476, 24b-685, 24b-687, 24b-690, 24b-694, 25a-696, 25a-700, 25a-701, 25b-714, 29a-816, 32b-924, 35a-1001, 56b-1625, 58b-1683, 65b-1882, 67b-1942, 92a-2660, 93b-2696, 94b-2730, 95a-2743, 95a-2754, 96b-2795, 99b-2886, 101a-2919, 101b-2939, 102a-2949, 102b-2970, 103a-2984, 103a-2985, 104a-3012, 104a-3018, 104a-3020, 104b-3031, 105b-3052, 105b-3063, 106a-3073, 112a-3252, 112a-3256, 112b-3261, 113a-3272, 113a-3284, 113b-3297, 114a-3302, 114b-3321, 115a-3339, 115b-3358, 116a-3363, 116b-3375, 116b-3381, 116b-3387, 117a-3393, 117a-3399, 117b-3405, 117b-3411, 117b-3417, 118b-3447, 120b-3495, 120b-3496, 120b-3507, 121b-3528, 123b-3585, 124a-3606, 127a-3691, 128b-3733, 132a-3834, 143a-4189

Bu ben efgendei kıl aña ümmet

Habîbüñ hürmetine eyle rahmet (17b-476)

Habîbullah: Allah'ın sevgilisi anlamındaki bu terki bu şekliyle üç yerde geçer.

60b-1731, 65a-1870, 109a-3166

Aña da Hakk Te'âlâ ide rahmet

Habîbullah'dan ire şefâ'at (60b-1731)

Habîb-i Hak: Allah'ın sevgilisi anlamındaki bu terki bu şekliyle dört yerde kullanılmıştır.

56b-1625, 67b-1942, 95a-2754, 104a-3020

Ki ya 'ni fahr-i 'âlem Mustafa'dur

Habîb-i Hakdurur ol müctebâdur (56b-1625)

Hâdî: Hâdî aslında Allah'ın güzel isimlerindedir ama burada hidayete erdirmeye sebep olan anlamında sıfat olarak altı yerde kullanılmıştır.

28b-806, 102a-2956, 105a-3044, 108a-3135, 112a-3252, 132a-3828

Kim oldur hâdî vü şâhid Muhammed

Şehîd ü Hâmid ü Mahmûd u Ahmed (28b-806)

Hâmid: Çok ve layıkıyla hamd eden anlamındaki bu kelime beş yerde geçer.

28b-806, 102a-2957, 105a-3044, 120b-3504, 132a-3828,

Ahmed ü Mahmud u Hâmid-i 'âzim meydân-ı Hak

Mühtedâ vü müctebi vü murtaza vü Mustafa (102a-2957)

Hazret-i Sultân-ı Âlem: Alemlerin sultanı anlamındaki bu terki bir yerde geçer.

Yine ol Hazret-i Sultân-ı 'âlem

Şefî'-i cümle-i evlâd-ı âdem (35a-1000)

Hazret-i Yâ sîn ü Tâhâ: Yâ sîn ve Tâ hâ Kur'an'daki iki surenin hem adı hem de surelerin başlangıcındaki harflerin ismidir. Bu harfler remizli sırlı harflerdir ve anlamını sadece peygamber bilir. Bu harflerin ve surelerin mazharı anlamında Murâdî bir kez bu terki kullanmıştır.

Dahı ol mefhar ser-cümle eşyâ

Ki ya 'ni hazret-i Yâ Sîn ü Tâ Hâ (30a-848)

İlim ülkesi(İlim Mısır'ı): Hz. Muhammed "Ben ilim şehriyim, kapısı da Hz. Ali'dir." demiştir. Bu hadise telmih olarak Hz. Peygamber'e İslâmî literatürde "ilim şehri" denir. Mısır kelimesinin "şehir" anlamı vardır. Murâdî'de bir yerde bu şekilde geçer.

Dimişdür Hazret-i Mahmûd u Ahmed

Habîb-i Hakk 'ilim mısırû Muhammed (56b-1625)

Lütf-i Hüdü: Eserde Hz. Peygamber Allah'ın lutfu, hediyesi, ihsanı anlamındaki bu terkible bir yerde vasıflandırılmıştır.

Makâm-ı vahdete irdi tarîki

Olur lütf-i Hüdü anuñ refîki (71a-2049)

Mahbûb-ı Hak: Allah'ın sevgilisi anlamındaki bu terki b sadece bir yerde kullanılmıştır. Aşağıda görüleceği gibi Habib (sevgili) şekliyle çok daha sık geçmektedir.

Yine ancak irişen Mustafa'dır

Kim ol mahbûb-ı Hak lutf-ı Hüdâ'dır (15a-402)

Mahbûb-ı Mürselin: Elçilerin en sevgilisi anlamındaki bu terki b bir yerde geçer.

Yâ sey yide'l- halâyıkı yâ rûhe'l-evliyâ

Mahbûb-ı mürselin ü matlûb-ı aşfiyâ (122b-3565)

Mâh-ı Kevneyn: Her iki âlemin de ayı, parlaklığı, ışığı anlamındaki bu terki b iki yerde geçer.

33a-938 , 38a-1074

Buyurdu bu hadîsi şâh-ı kevneyn

Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn (33a-938)

Mahmûd: Peygamberin isminin(Muhammed) bir söylenişi olan bu isim on bir yerde geçer.

4b-86, 8a-98, 28b-806, 30b-862, 43a-1218, 56b-1625, 105a-3044, 108a-3133, 111b-3234, 112a-3245, 112a-3254

Nite kim buyurup didi Muhammed

Şefî'ü'l- müznibîn Mahmûd u Ahmed (4b-86)

Muhammed: Peygamberin ismi olan bu kelime yirmi iki yerde geçmektedir. Çok hameden ve çokça övgüye layık olan anlamlarını taşır.

4b-86, 17a-463, 28b-806, 28b-807, 56b-1625, 90a-2606, 105b-3044, 106a-3078, 106b-3094, 107a-3095, 107a-3098, 107a-3099, 107b-3123, 108a-3130, 108a-3133, 108a-3135, 109b-3174, 112a-3245, 127b-3701 132a-3828, 138a-4006, 153b-4454

Muhammed nuri hakkıçun Hüdâyâ

Bize irgür hazîneñden 'atâya (17a-463)

Muhtar: Seçkin, seçilmiş anlamındaki bu sıfat dînî literatürde Hz. Muhammed için sıkça kullanılır. Murâdî’de bu kelimeyi peygamberin sıfatı olarak kullanmıştır. Yedi yerde geçer.

14a-377, 122a-3539, 125a-3640, 126b-3675, 134a-3887, 148a-4298, 153b-4458

Velî sûretde kıldı fakrı Muhtâr

Hakîkatde aña kıldı gınâ yâr (14a-377)

Mustafa: Mustafa ismi de Hazret-i Muhammed’in isimlerindedir. Yirmi yerde kullanılmıştır.

15a-401, 20a-550, 57a-1629, 65b-1881, 67a-1931, 67b-1942, 79a-2282, 84a-2427, 94b-2730, 101b-2943, 102a-2957, 104b-3029, 109a-3155, 109b-3173, 118a-3419, 126a-3663, 126b-3678, 126b-3682, 150a-4351, 153b-4461

Dahı verüñ salâvat Mustafa ’ya

Çü menba ‘ oldurur mihr ü vefaya (15a-401)

Mü’minîn Şiârı: Müminlere doğru yol gösteren, doğru yolu anlamındaki bu tamlama bir yerde geçer.

Ve hem ol şâh-ı cümle mürselîndür

Kim el-hayfu şî ’ârü ’l- mü ’minîndür (36a-1029)

Münîr: Çok parlak, çok nurlu, ışık saçan manasındadır. İki yerde geçer.

120b-3496, 120b-3505

Ol vesîm ü ol cesîm ü ol habîb ü ol nesîb

Ol emîr ü ol münîr ü ol şefî ‘ ü ol lebîb (120b-3496)

Nebiyü’l-’Âlemîn: Bütün âlemlerin peygamberi anlamındaki bu Arapça terki bir tek yerde geçer.

Şefî ’ü ’l- halk u fahru ’l-mürselîndür

Habîbu ’l-hak nebiyyü ’l- ’âlemîndür (104b-3031)

Rahmeten Li’l-’âlemîn: Âlemlere rahmet olarak gönderilmek Hz. Muhammed’in bir özelliğidir. Murâdî bu özelliği bir yerde lafza getirmiştir.

Hem oldur rahmeten li’l- ’âlemîn ol

Nazîri yok hemîn oldur hemîn ol (104b-3032)

Resûl: Elçi anlamındaki bu kelimeyle kastedilen Allah'ın elçisidir. Kelime yirmi yerde geçer.

29a-823, 33a-938, 36b-1039, 38b-1099, 65b-1882, 67a-1931, 102b-2973, 103b-3002, 104b-3024, 106a-3072, 108a-3135, 115a-3338, 116b-3381, 120b-3507, 121a-3521, 126b-3677, 126b-3682, 127a-3691, 127b-3698, 154b-4482

Nitekim Hak didi Kur'ân içinde

Resûline inen burhân içinde (29a-823)

Resûlullâh: Allah'ın elçisi anlamındaki bu kelime sadece bir yerde geçmektedir.

Resulullah'a irince risâlet

Kim anlar itdiler halka delâlet (65a-1872)

Resûl-i Cümle-i Nâs: Bütün insanların reisi, efendisi anlamındaki bu terki bir yerde geçer.

Buyurdu hem resûl-i cümle-i nâs

Ki hayrû'n-nâsi min yenfa'ü'n-nâs (38b-1099)

Resûl-i İns ü Cân: İnsan ve cinlerin efendisi anlamındaki bu terki iki yerde geçmektedir.

33a-938, 38a-1074

Buyurdu bu hadîsi şâh-ı kevneyn

Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn (33a-938)

Resûl-i Kibriyâ: Elçilerin en büyüğü anlamındaki bu terki bir yerde geçer.

Utanmak hem Resûl-i Kibriyâ'dan

Muhammed Ahmed ü ol Mustafa'dan (20a-550)

Sultân: Padişah anlamındaki bu Arapça kelime İslâmî literatürde peygamber için sıkça kullanılır. Murâdî de on dört yerde bu kelimeyi kullanmıştır.

29b-833, 35a-1000, 102a-2950, 102a-2958, 103b-3000, 106a-3074, 109a-3162, 109b-3179, 111b-3235, 117b-3418, 118b-3443, 124b-3625, 125b-3653, 133a-3859

Buyurdu bu hadîsi hem o sultân

K'anuñçun halk olupdur ins-ile cân (29b-833)

Şâh-ı Kevneyn: Her iki âlemin de padişahı anlamındaki bu tamlama üç yerde geçer.

33a-938, 38a-1074, 93a-2690

Buyurdu bu hadîsi şâh-ı kevneyn

Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn (33a-938)

Şâh-ı Levlâk: Levlâke levlâk diye başlayan kudsî hadisın tercümesi “ Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım”dır. İslâmî literatür bu kutsî hadise gönderme yaparak peygamber için şâh-ı levlâk tabirini oldukça sık kullanır. Murâdî’de de bir yerde geçer.

Buyurdu bu hadîsi şâh-ı levlâk

Kim ol olmasa halk olmazdı eflâk (34b-974)

Şâhid: Gören, Allah’ın varlığına ve birliğine şahid olan anlamında iki yerde geçer.

28b-806, 120b-3504

Hamîd ü Mahmûd u Ahmed hem Beşîr ü hem Nezîr

Şâhid ü meşhûd u maksûd-ı kebîr ü ger sagîr (28b-806)

Şâh-ı Rüsûl: Allah elçilerinin padişahı anlamındadır. Bir yerde geçer.

İy şâh-ı rüsûl sen dahî ol mâh-ı cihâna

Gâyet yiridür idübeni hüsn-i himâyet (138a-3997)

Şeff’: Ümmetine şefaet edici, immetinin günahlarının affolması için Allah’a dua eden ve duası makbul olan, yardımcı anlamındaki bu kelime ayrıca Hz. Peygamber’in bir özelliğidir. Kelime on üç yerde geçer.

17a-471, 79a-2282, 94a-2784, 101b-2938, 104b-3031, 107a-3095, 109a-3160, 112a-3246, 112b-3258, 117a-3399, 120b-3495, 132a-3830, 133a-3860

Anuñ 'ışkına k'oldur enbiyânuñ

Şefî'-i evliyânuñ etkiyânuñ (17a-471)

Şefî'ül-Müznibîn: Günahkarların şefaathçisi, onların suçlarının bağışlanması için dua eden ve duası makbul olan anlamında olan bu terkihi Murâdî üç yerde kullanmıştır.

4b-86, 102a-2952, 4b-86

Sâhibü'l-burhân u âyâtu şefîü'l-müznibîn

Vâhibü'l-eltâfu ihsanı 'alâ ehli'l-hatâ (4b-86)

Şefî'ü'l- Müznibîn Mahmûd u Ahmed Mahmûd: Hazret-i Muhammed'in isminin bir söyleniş şekli olan Mahmud Muhammed'le aşağı yukarı aynı anlamı taşır. Çokça hamdeden ve övülmeye layık anlamındaki bu isim eserde on dört yerde geçer.

4b-86, 8a-198, 28b-806, 30b-862, 43a-1218, 56b-1625, 105b-3044, 108a-3133, 111b-3234, 112a-3245, 112a-3254, 120b-3504, 132a-3828

Nite kim buyurup didi Muhammed

Şefî'ü'l- müznibîn Mahmûd u Ahmed (4b-86)

Şehîd:

28b-806, 105a-3044, 132a-3828

Şerîf ü Hâdî vü Mahmûd u Ahmed

Şehîd ü Mehî vü Hâmid u Muhammed (28b-806)

Zübde-i Evlâd-ı 'Adem: İnsan soyunun özü cevheri anlamındaki bu terkihi üç yerde geçer.

24a-675, 36a-1028, 132a-3827

Buyurdı bu hadîsi şâh-ı 'âlem

Kim oldur zübde-i evlâd-ı 'Âdem (24a-6)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN EDEBÎ DURUMU

3.1. TÜRLER

3.1.1 Tevhid

Eserde 4 tevhid kasidesi yer almaktadır. 77b'de, 79b'de, 81b'de, 82bde yer alan bu tevhid kasidelerinin her beyti kelime-i tevhidle biter. Bunlar fe'îlâtün / mefâ'ilün / fe'ilün kalıbıyla yazılmış olup sırasıyla 36, 45, 27, 25 beyitlik tevhidlerdir.

3.1.2. Kaside

Metinde 12 kaside yer almaktadır.

90a'da yer alan Recâ Kasidesi Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün kalıbıyla nazmedilmiş olup 21 beyitlik bir münacat şeklindedir. İlk iki beyti tamamen Arapça ile yazılmıştır.

92a'da isyankâr bir kişinin yazdığı bir kaside yer alan kasîde mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. 47 beyittir.

100b'de Resûlullah'a yazılmış bir kaside yer alır. 17 beyittir ve mefâ'ilün / mefâ'ilün mefâ'ilün / fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır.

102a'da Resûlullah'a yazılmış ikinci bir kasîde yer alır. 81 beyitlik uzun bir na'ttır. Bu kaside de mefâ'ilün/mefâ'ilün mefâ'ilün / fâ'ilün kalıbı ile nazmedilmiştir.

110b'de yer alan Resûlullah'a kaside Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün kalıbıyla nazmedilmiş olup 31 beyittir. İlk beyti arapça yazılmıştır.

121b'den başlayan kaside 'elif' harfiyle biten 121 beyitlik bir na'ttır.

137a'da Kanûnî Sultan Süleyman'nın methedildiği kaside-i medh yer alır. 99 beyitlik bir kasidedir. Mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün kalıbı ile yazılmıştır. Murâdî bu kasidede Hz. Süleyman ile Sultan Süleyman arasında benzerlikler kurmuş ve kelime oyunları yapmıştır.

Yine Kanûnî ve Lütü Paşa için yazılmış üçer kaside daha vardır.

3.1.3. Na't

Metinde 4 na't bulunmaktadır.

104b'de yer alan ilk na't mesnevî nazım şekliyle yazılmış olup 39 beyittir. İlk 20 beytinden sonraki kısımlar münacat şeklinde devam etmiştir. Bundan sonra şair, yakarıшта bulunur, bunca mümkinatı yaratan Allah'tan kendi gönül ülkesini de âbâd etmesini ister.

2. na't 106a'da başlar. Hz. Muhammed'in methi için olan 43 beyitlik bir na'ttır. Murâdî bu natlarda Hz. Muhammed'in dünyann yaratılış sebebi olduğunu der ve onu över. Mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır.

111b'de başlayan Resûlullah'ın beyan edildiği babda Murâdî, Hz. Peygamber'i över. Bu hâliyle 65 beyitlik bir na'ttır.

115b'de müseddes bir na't başlar. 10 benttir. Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır.

3.1.4. Müseddes

Eserde iki müseddes yer alır.

118b'de Nebî Aleyhisselam'dan teselli başlıklı müseddeste Murâdî, Hz. Muhammed'i över. O'na salavat getirmenin öneminden bahseder. Bu şekilde kalp, Hz. Muhammed'in şefaatine nail olma umuduyla teselli bulacaktır. Üçer beyitlik 28

bentten oluşur. Şair, her ne kadar başlıkta murabba demişse de nazım, esasında her biri 3 beyitten oluşan bir musammattır.

Murâdî'nin Muhabbet-nâme'sinde 115b'den başlayan ve 10 bentten oluşan bir müseddes¹ yer alır. Muhammed Aleyhisselam'a na't konulu bu müseddes fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır.

3.1.5. Murabba

2 murabba yer alır.

129a'da Allah'tan kurtuluşun işlendiği murabba yer alır. Bu murabba 5 bentten oluşur. Murâdî bu murabbada, günahlarının çokluğundan dolayı Allah'tan lütuf, afv, hidayet ve rahmet diler. Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır.

129b'de başlayan bir diğer murabba ise Murabbâ'-i Recâ'dır. 14 beyitten oluşan murabbanın içeriği münâcât şeklindedir. Murabba, fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır.

3.1. EDEBÎ SANATLAR

Murâdî'nin Muhabbet-nâme adlı eserinde yalnızca teşbih sanatı üzerinde bir çalışmamız oldu. Bu çalışmada da Allah, peygamberler, devrin büyükleri ve dört halifeye dair olan teşbihler üzerinde duruldu.

3.1.1. Allah ile İlgili Olan Teşbihler

¹ Şair bu nazma müseddes demiştir. Ancak bu nazım şeklinde olmayıp bendleri altı beyitten meydana gelmiştir.

Allah'ı teşbih için kullanılan sıfatlar genel itibariyle hükümdar, dâna, tûvânâ, Hüdâvend, deyyân, zât-ı muallâ, sâni, sultan, padişah veya sultanlar sultanı gibi en büyük ve en ulu hükümdar anlamlarına gelen kelimelerdir. Kimi Arapça kimi Farsça olan bu anlamdaki kelimeler dışında dâna (alîm isminin müteradifi olarak) ve sâni kelimeleri de benzetme amaçlı kullanılan kelimelerdir. Sâni sanatçı demektir. Sanat yoktan var etmek anlamında bir kelimedir.

*Ne sultândur gör ol zât-ı mu'allâ
Kıur biñ emrin eşyâya müvellâ (2b-39)*

*Aña tâ pâdişâhlar pâdişâhı
Ser-â-ser 'âlemüñ püşt ü penâhı (46a-1320)*

3.1.2. Peygamberlerle ve Dört Halife İlgili Olan Teşbihler

3.1.2.1. HZ. MUHAMMED (SAV)

Seyyid Murâdî'nin, Hz. Muhammed (SAV) için yaptığı teşbihlerden bazıları şunlardır:

Habib

Sevgili anlamındadır. Hz. Muhammed Allah'ın sevgilisi anlamında İslâmî literatürde sıkça habib, mahbub-ı Hak, habib-i Hak, habibullah olarak sevgiliye teşbih edilmiştir. Murâdî'de bu terimi sıkça kullanır.

*Anuñla bulavuz kurbet Habîb'e
İrevüz tâ ki şefkatden nasîbe (113a-3274)*

*Vera' çün hem didi ol Hakk-ı Habîbi
Kim oldur cümle derdüñ tabîbi (32b-924)*

*Yine ancak irişen Mustafa'dır
Kim ol mahbûb-ı Hak lutf-ı Hüdâ'dır (15a-402)*

*Aña da Hakk Te'âlâ ide rahmet
Habîbullah'dan ire şefâ'at (60b-1731)*

Zübde

Öz, cevher anlamındaki bu kelime benzetme amaçlı olarak üç yerde geçer. Kastedilen Hz. Peygamberin insan neslinin özü, ilk cevheri olmasıdır. Literatürde Allah bütün kâinatı ve insanları sadece Hz. Peygamber için yaratmıştır ve ilk yaratılan ruh ve/veya nur Hz. Muhammd'in nurudur. Murâdî pek çok beyitte özellikle de na'tlarda bu görüşü sıkça savunur. Bu açıdan ilk cevher anlamında Muhammed (a.s.), cevhere teşbih edilmiştir.

*Anuñ hakkı kim oldu fahr-ı 'âlem
Güzîn ü zübde-i evlâd-ı 'Âdem (132a-3827)*

*Hâce-i 'âlem habîbi hazreti bâr-ı Hüdâ
Zübde-i âdem tabîb-i zahmet-i rûz-i cezâ (102a-2949)*

*Buyurdu bu kelâmı Fahr-i 'âlem
Güzîn ü zübde-i evlâd-ı 'Âdem (24a-675)*

Sultan

Padişah anlamındaki bu kelime pek çok yerde Hz. Peygamberin sıfatı olarak geçer. Eserde genellikle Allah için kullanılan bu kelime peygamber için insanların ve cinlerin sultanı, âlemlerin efendisi, iki cihanın sultanı ve gönderilmiş bütün peygamberlerin sultanı anlamları kastedilerek teşbih amaçlı kullanılmıştır. Bu kelimeye müteradif olarak şah, efendi, reis, padişah gibi kelimeler de eserde Hz. Peygamberi teşbih için kullanılır.

*Buyurdu bu hadîsi hem o sultân
K'anuñçun halk olupdur ins-ile cân (29b-933)*

Mâh

Parlak ay anlamındadır. Ay nasıl dünyayı aydınlatıyorsa Hz. Peygamber de her iki dünyayı ışığıyla aydınlatır(mâh-ı kevneyn).

*Cemâl-i pertevi mâh-ı münevver
Ne cism ola teni rûh-ı musavver (105a-3043)*

*Buyurdu bu hadîsi şâh-ı kevneyn
Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn (33a-938)*

Bedr-i Münîr

Parlak ve yuvarlak ay anlamındaki bu kelimenin benzetme yönü de yine mâh kelimesiyle aynıdır.

*Yiryüziniñ olsa eger bedr-i münîri
'Alem kaladı bu şeb-i zulmetde dirîgâ (134b-3896)*

Münîr, nur

Hz. Peygamber pek çok yerde nura benzetilmiştir. O da nur gibi karanlıkları aydınlatmakta, cehaleti gidermektedir. Ayrıca yaratılan ilk nur da tasavvufî itikada göre Hz. Peygamber'in nurudur.

*Ol vesîm ü ol cesîm ü ol habîb ü ol nesîb
Ol emîr ü ol münîr ü ol şefî ' ü ol lebîb (120b-3496)*

*Horşîd-i mısır-ı 'ilm ü meh-i çarh-ı mekremet
Nûr-ı çerâg-ı şerh u ziyâ-yı reh-i Hüdâ (123b-3588)*

Mehtâb: Mâh ile benzetme yönü aynıdır.

Hidâyet nûrınıñ hem tâbı oldur

Şefâ 'at güñinüñ mehtâbı oldur (104b-3033)

Dürr

İnci anlamındaki bu kelime naatta kullanılmış ve kıymetli- benzersiz, paha biçilmez, nadir ve parlak olması hasebiyle Hz. Peygamber'e teşbih edilmiştir.

Sensin o dürr-i bahr-i kerem kim saña ebed

Kimse cihânda bulmadı vü bulmaya bahâ (124a-3616)

İy dürr-i bahr-i lütf u iy kenz-i bî-gıtâ

Gencîne-i lâ'li vü mir 'ât-ı hakk-nümâ (124a-3614)

Gül

Hz. Peygamber İslâmî literatürde de sıkça güle benzetilir. Murâdî de bu benzetmeyi naatlarında kullanmıştır.

Kanda bulunur buncılayın bir gül-i ter kim

Gülzâr-ı cihân içre bite tâze vü yektâ (135b-3924)

Hakâyık gülsitânında gül-i ter

Dekâyık bûsitanında haber-ver (105a-3036)

Şeriat Gülsitanının Gülü, Hakikat Bûsitanının Bülbülü

Şeriat bahçesinin gülü ya da muhabbet bağının bülbülü olarak geçer. Şeriatı öğreten, Allah'ın ayetlerini okuyup açıklayan ve anlatan manaları kastedilerek Hz. Peygamber bülbüle benzetilmiştir.

Şerî'at gülsitanınıñ güli ol

Hakîkat bûsitânınıñ bülbülü ol (104b-3035)

*Elâ iy bülbül-i bâg-ı muhabbet
Ku'ayb-ı gülşen-i cansın ne minnet (121b-3525)*

Hümâ

Hümâ kuşu efsanevî devlet kuşudur. Efsaneye göre gölgesi yere düşmez ya da gölgesi yoktur. Hz. Muhammed'in mucizelerinden birisi de budur. Bu yüzden Hz. Muhammed hümâyâ teşbih edilmiştir.

*Görünmez sâyesi ol bir hümâdur
Cemî'-i evliyâyâ reh-nümâdur (105a-3026)*

*Şek getirmez ol Habib-i hak seni ey sâhib-cemâl
Zîra cân u dilden itdi anı tasdîk iy hümâ (104a-3020)*

Servi

Servi genelde klasik edebiyatta sevgilinin benzetme unsuru olarak kullanılır. Naatlarda Hz. Peygamber için de kullanılmıştır.

*Dahı Ahmed didi iy serv-i kâmet
Vera' birle bulur nefis istikâmet(31b-895)*

*Basdukda 'arşa pâyuñı ferş eyledi hased
Şol seyri kim sen itdüñ eyâ serv-i hoş hirâm(3205-110b)*

*Yâ Rabbi bihakk hazret-i muhtâr u müctebâ
Gülzâr-ı şer' içinde k'oldur serv-i ser-fizâ (125a-3640)*

Cân Gülşeni

Cân ve ruhun gül bahçesi anlamında Peygamber(sav) gül bahçesine teşbih edilmiştir.

Elâ iy bülbül-i bâg-ı muhabbet

Ku'ayb-ı gülşen-i cansın ne minnet (121b-3525)

3.1.2.2. HZ. YUSUF

Murâdî, Hz. Yusuf için onun hikayesini anlattığı bir bab açar. Bu bab 147a'nın 4270. beyti ile 147b'nin 4284. beyti arasındadır.

Ay

Hz. Yusuf güzelliği hasebiyle güzel bir aya benzetilmiştir.

Meger bir pîr-i müflis görür anı

Satarlar ol meh-i nâ-mihrubanı (147a-4275)

Mihr

Hz. Yusuf olağanüstü güzelliğinden dolayı göz kamaştırıcı bir güneşe benzetilmiştir.

Segirdür ol dahı varur evine

Diler kim ala ol mihri sevine (147b-4276)

3.1.2.3. DÖRT HALİFE'YE TEŞBİHLER

Murâdî, dört halifeyi anlattığı 126b ile 127a arasındaki varaklarda her halife için 4'er beyit kullanmış ve her menkıbenin ilk beytinde Allah'ın nuru ve parlak yada nurlu güneş teşbihlerini standart olarak yapmıştır.

3.1.2.3.1. Hz. Ebubekir

Güneş, Nur

Ebubekir hem halifelikteki üstünlüğü hem de imanını anlatmadaki fazlı ile Allah nuruna ve gerçek bir güneşe benzetilmiştir.

*Biri nûr-ı Hüdâ horşîd-i tahkîk
Emîre'l- mü'minîn bubekr-i siddîk (126b-3676)*

3.1.2.3.2. Hz. Ömer

Nur-ı Hüdâ

Hz. Ömer Allah'ın nuruna teşbih edilmiştir. Hz. Ömer'in sıdkı, ihlası, takvası ve adaleti ile devrini ve etrafını aydınlatmasından ve halife (halifeler Allah'ın gögesi olarak düşünülürler) olmasından dolayı bu şekilde vasıflanmıştır.

Şems-i münevver

Hz. Ömer yukarıdaki maddedeki sebeplerden dolayı nurlarla dolu bir güneşe teşbih edilmiştir.

*Biri nûr-ı hüdâ şems-i münevver
Emîre'l mü'minîn ya 'ni ki 'Ömer (126b-3680)*

3.1.2.3.3. Hz. Osman

Nur, Güneş

Hz. Osman da yine diğer halifeler gibi aynı özelliklerden dolayı Allah'ın nuruna ve parlak bir güneşe benzetilmiştir.

*Biri nûr-ı hüdâ horşîd-i rahşân
Emîre'l- mü'minîn üçüncü 'Osman(126b-3684)*

Kur'an ayetlerinin toplamı

Hz. Osman Kur'an'ı yazılı olarak birleştirdiği için bu şekilde teşbih edilmiştir.

Hem oldur Sahîb-i âyât u burhân

Hem oldur câmi'-i âyât-ı kur'ân (126b-3685)

3.1.2.3.4. Hz. Ali

Nur, Güneş

Biri nûr-ı Hüdâ horşîd-i enver

Emîre'l-mü'minîn dördüncü Haydar (127a-3688)

İlimler Şehrinin Kapısı

Hz. Muhammed bir hadisinde Hz. Ali için ilimlerin şehrinin kapısı demiştir.² Murâdî bu hadise telmih yaparak Hz. Ali'yi ilimler şehrinin kapısına benzetmiştir. Bu hadisten dolayı Hz. Ali'yi bu şekilde teşbih islam literatüründe sık olarak kullanılır.

3.2.3. Devrin Büyükleri ile İlgili Olan Teşbihler

3.2.3.1. KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A TEŞBİHLER

Murâdî büyük ihtimalle eserini devrinin padişahı Sultan Süleyman'a sunmuştur. Eserinde Sultan Süleyman'a dört uzun kaside ve bu kasidelerin beyan

² Resulullah (s.a.a): "Ben, öğrendiğim her şeyi, mutlaka Ali'ye de öğrettim; o, benim ilim şehrimin kapısıdır." (İhkâkü'l-Hak, c.5, s.501, Et-Terâif, s.77)

kısımlarını nazm etmiştir. Murâdî bu beyitlerde Kanunî'yi çeşitli teşbihlerle medh eder.

Güneş

Sultan Süleyman güneşe benzetilmiştir. Güneş gibi parlak ve güçlü olduğunu ima eder.

*Gün bigi tulû' itdi yine burc-ı şerefdin
'Aks-i ruhi etrâfi kamu kıldı mücellâ (133b-3878)*

Servi

Servi genellikle uzun ve düzgün olduğu için sevgilinin boyuna teşbih edilir. Burada da sevgili Sultan Süleyman'dır. Burada servinin gölgesi Sultan Süleyman'ın gölgesine benzetilerek hükümdarlık-Allah'ın gölgesi olmak semboluna atıf yapılmıştır.

*Servi bigi saldı çemene sâye-i rif'at
Bu rif'atle oldı müreffa' kamu eşyâ (134a-3879)*

İsâ:

O, Hz. İsâ gibi nefesiyle ölüleri bile diriltir. Onun sözü can bağışlayıcıdır.

*Lâmına nazar eyle ki la'li eserîdür
'İsî bigi her mürde dili eyleye ihyâ (134b-3894)*

Hız. Süleyman

Hem isim benzerliğinden hem de her ikisinin de kudretli birer padişah olmasından dolayı en çok Hz. Süleyman'a teşbih edilir.

*Çün Süleyman-ıla hem nâm oldı ismüñ bu recâ
Ancılayın bulasın kudret ve kuvvet her zemân (144a-4180)*

*Şol hâtem için mühr-i Süleyman ki dimişler
Kudretle dehanında komış vâli-yi vâlâ (134b-3899)*

İskender, Rüstem

Özellikle Şehnâme’de geçen bu cengaver hükümdar isimleri hem savaşlıktaki yetenekleri hem de hükümdarlık vasfından dolayı Sultan Süleyman’a teşbih edilmiştir.

*Kudretde Süleymân velî kuvvetde Sikender
Rüstem dahi hey’etde aña olmaya hem-tâ (135a-3914)*

Ali, Hamza, Ömer, Ebû Bekir

Kanuni Sultan Süleyman cömertliği ve heybeti ile Hz. Ali’ye, yiğitliği ve doğruluğu ile Hz. Hamza’ya, adaleti ile Hz. Ömer’e ve doğru ve sıdk olmasıyla da Hz. Ebû Bekir’e benzetilmektedir. Bu sayılan kişiler bu özellikleriyle anılırlar.

*Mürüvvette vü heybetde ‘Alî Hamza sehâda
‘Adlıyla Ömer’e sıdkına Bubekr ola ardâ (135a-3915)*

Tûtî

Şeker yiyen, şeker dilli anlamında Farsça bir kelimedir. Papağanlara konuşma öğretilirken çıkardıkları her kelimenin ödülü olarak bir şeker verilmiş. Papağana da tûtî denilirdi. Papağan konuşabilen tek insan dışındaki canlı olduğu için ayrıca mucize kuş ya da mucizeler söyleyen anlamlarında güzel konuşanlar ve kudretli şairler de bu şekilde anılmışlardır.

*Âgâz idicek lakt-ı sehün bula hayâtı
Tûtî bigi ger açâ fem ol la’l-i şeker-hâ (134a-3920)*

Taze Gül

Cihan bir gül bahçesine Sultan Süleyman da bu bahçenin en taze gülüne benzetilmiştir.

*Kanda bulunur buncılayın bir gül-i ter kim
Gülzâr-ı cihân içre bite tâze vü yektâ (135b-3924)*

Cihanın Ayı

Sultan Süleyman bütün bir cihan içinde ay gibi parlayıp dünyanın karanlığını aydınlatmaktadır.

*İy şâh-ı rüsül sen dahı ol mâh-ı cihâna
Gâyet yiridür idübeni hüsn-i himâyet (138a-3998)*

Lütuf ve Armağan Denizi

Kanunî cömertliği dolayısıyla böyle bir denize teşbih edilmiştir.

*Ol bahr-ı 'atâya kılasın lutf ile i'tâ
Lâyık budurur lütfuña iy kân-ı şefâ 'at (138a-3999)*

Ay

Ayla ilgili parlaklığı ve karanlığı aydınlatmasıyla ilgili çeşitli benzetmeler yapılmıştır.

*Pes oldur ol meh-i burc-ı se'âdet
İdinmişdür sehâ vü 'adli 'âdet (141b-410)*

3.2.3.1. LÜTFÜ PAŞA'YA TEŞBİHLER

Ömer

Lütfü Paşa'nın devri adaletiyle Hz. Ömer devrine dolayısıyla Lütfü Paşa adaleti bakımından Hz. Ömer'e teşbih edilmiştir.

Halk-ı cihân tapuña nice itmeye du‘â
Buldu ‘Ömer zemanı bigi çün ‘adâleti (151b-4444)

İnci, Sünbül, Anber

Klasik Edebiyatta sevgilinin dişlerinin parlaklığı ve beyazlığı sebebiyle inciye, saçlarının ise siyahlığı, kıvrımlı olması ve güzel kokması hasebiyle sünbüle ve anbere benzetilmesi gelenektir. Murâdî’de bu geleneği kullanarak paşayı bu şekildeki bir teşbihle methediyor.

Lülü dişüñ ki komadı incüye i‘tibâr
‘Anber saçuñ ne sünbüle koya tarâveti (151b-4446)

İlim Kaynağı

Paşa ilimdeki üstünlüğü kastedilerek medih amacıyla ilim menbana benzetilmiştir.

Görse ‘arab belîgi olurdu kuluñ eger
Sen menba‘-ı ‘ilimde bulunan belâgati (151b-4450)

Karaların ve denizlerin lutfunun incisi

Paşa cömertliği sebebiyle bu şekilde teşbih edilir.

İy dürr-i bahr-ı kân-ı kerem diñle hâlim
Bir katreyem deñizden ider men şikâyeti(151b-4454)

Bebr-i heybet, kân-ı himmet

Bebr, Hindistan ve Afrika’da yaşadığı söylenen aslanın bile korktuğu bir canavarmış. Paşa savaştaki cengaverliğinden ve düşmanlarına saldıdığı korkudan dolayı heybetli bir canavara teşbih ediliyor. Ayrıca himmetin kaynağı olarak teşbih ediliyor.

Buları görüben ol bebr-i heybet
Muhibb-i âl-i Ahmed kân-ı himmet (152b-4480)

Deniz

Paşa cömertliği sebebiyle bol ihsanlı bir denize benzetilmiştir.

Diyu gör cem ' idüben 'adl ü dâdın

Ki toldurdu cihâna yahşi âdın (153b-4499)

Rehber ve reis

Lütfü Paşa yol gösterici ve reis kavramlarına teşbih edilmiştir.

Kamu miskinlerüñdür reh-nümâsı

Za 'if ü pür belâlar pîşvâsı (153b-4503)

Servi

Paşa serviye teşbih edilmiştir.

Gûş idüp sen serv-i âzâdun sabâdan vasfı

El açup durdu du 'âya sahn-ı sahrâda çınar (154a-4516)

Güneş

Gücü ve büyüklüğü hasebiyle güneşe teşbih edilmiştir.

Ya 'ni mihr-i âsumân-ı lütf u cûd u mekremet

Yâd-ı gâr-ı hazret-i sultân selîm nâm-dâd (154a-4520)

Menzil-i mihr u vefâda âfitâb-ı pür-ziyâ

Kişver-i cûd u sehâvetde emîr-i tâcdâr (154a-4581)

Bülbül

Paşa lütuf ve güzellik bağının bülbülü gibi düşünülmüştür.

Ala iy bülbül-i bâg-ı latâfet

Yine bu gülşen-i medhi tamâm et (154b-4488)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. METİN

MUHABBETNÂME-İ SEYYİD MURÂDÎ

KAMU ‘IŞK EHLİNÜÑ DİLDE MURÂDÎ

Bihamdi’l-kâdiri’l-ferdi’l-kadîm 1b
Ve bismi’l-gâfirü’l-vitri’l-mukîm

Ve bismi’l-Hâlıkı’l-kerîm
Bihamdillâhi zi’l-lutfi’r-rahîm

Rahîm oldur ‘Azîm oldur Mukîm ol
Kadîm oldur Kadîr oldur Kerîm ol

Kadîr oldur kim anuñ kudretinden
Müzeyyen oldı ‘âlem ni‘metinden

5 Bedâen nazm bi’l-lutfu’r-rahîm
Ve fazlu’l-lâhi zi’l-menni’l-kadîm

Kadîm oldur kim urdı milke bünyâd
Gerekdür ismin evvel eylemek yâd

Eger ismi ola yâd ibtidâda
Bula evvelden ol emr intihâda

Dilerse kimin ki emr-i intihâsın
İde Hakk ismi birle ibtidâsın

Anuñçun itdüm evvel ismini yâd
İre fazlı uram bu nazma bünyâd

10 Çün oldur Hâlık'ı ser-cümle eşyâ
Ne geldi 'âleme ûlâ ve uhrâ

Kamusın ol getürdi yokdur inkâr 2a
Kamusın eyledi sun'ından izhâr

Hem oldur Hâlık'ı kevn ü mekanuñ
Dahı hem Râzık'ı halk-ı cihanuñ

Hem oldur vâhib-i lutf u 'atıyye
Kamu in'âm u ihsân ü hediyye

Hem oldur kamu 'âlem pâdişâhı
Kamu halkuñ rahîmi vü ilâhı

15 Hüve'l-evvel hüve'l-âhir huvallâh
Hüve'l-bâtın hüve'z-zâhir huvallâh

Kaviyy ü Kâdir ü Kayyum u Dâna
Mukîm u Kâyim u Hayy u Tüvânâ

Mukîm-i lem-yezel Settâr-ı 'âlem
Kadîm-i sermedî Gaffâr-ı âdem

Hüdâvend-i cihân Deyyân-ı vâhid
Nigehdâr-ı zamân Burhân-ı vâcid

'Azîmü'ş-şân ü sultânu's-selâtîn
Kadîmü'z-zât ü Subhân'ü-l mesâkîn

20 Gafûr u hem Vedûd u hem Kebîr ol
Mu'îd ü Mübdî' ü Hayy u Münîr ol

Hüve'r-Rahmân ü zü'l-'arşi'l-Mecîd

Hüve'l-fa'âlü lâ-şek *mâ yürîd*

Mu'izzü menyeşâ'ü bi'l-mevâhib

Müzillü menyeşâ'ü 'an merâtib

Emîn ü nâsır ü sâhib-hisân ol

Te'âlallâhü Rabb'ül-müste'ân ol

Huvallâhu'l-lezî Gaffâr u Mâcid

Hüve'l-Hayy u hüve'l-Kayyûm u Vâcid

25 Ulûhiyet makâmında müferred

Rubûbiyyet hicâbında mücerred

Ne rahmdür kim anuñ rahmetinden

2b

Kamu eşyâ ganîdür ni' metinden

Cihânı eyledi memlû na'imden

Şehâdet kılmaga aña kadimden

Şu resme eyledi eşyâ şehâdet

Ki vardur ol şehâdetde sadâkat

Şehâdet eyle çün izhâr itdi

Görüp zi-rûh olan ikrâr itdi

30 Ne yüzden kılmaz aña cümle ikrâr

'Ademden kıldı bu mecmû'ı izhâr

'Ademden geldi çünkim hep vücûda

İdüp ikrar vardılar sücûda

Ne Bârî'dür ki kılur cümle eşyâ
Şehâdet kim ol itdi cem'in ihyâ

Kılanlar cemî'i eşyâya nazarlar
Alurlar 'ilm-i vahdetden haberler

İçerler mâ'i vahdet meşrebinden
Geçerler cây-ı gaflet mehrebinden

35 Konarlar menzil-i vahdetde bî-bâk
İderler kalbi şirketden silüp pâk

Bilürler kim Ehad'dur zü'l-Celâli
Göñülden ref' iderler kîl ü kâli

Muhakkak fehm iderler ni'met-i Yezdân
Ahaddür hem iderler anı iz'ân

Münezzeh zât-ı pâki mâsivâdan
Mukaddes hem sıfâtı mâsivâdan

Ne sultândur gör ol zât-ı mu'allâ
Kılur biñ emrin eşyâya müvellâ

40 Olur ol emr-ile 'âlem müzeyyen
Ne kim 'ilminde var olur mu'ayyen

Velîkin hadd-i Zâtı Rabbi Yezdân
Kerîm ü Mâlik ü Vehhâb ü Sultân

3a

Ganîdür cümle 'âlem varlığından
Berîdür vüs'atinden darlığından

Katında zerrece yok her dü ‘âlem
Ne şey’dür kudretine nisbet âdem

Pes eyle olsa imdi sun‘-ı sâni‘
Olur mı hiç ahad sun‘ına mâni‘

45 Çi ger bu cümleyi izhâr kıldı
‘Ademden bî-tereddüd var kıldı

Bu tertîbi anuñçun eyledi var
Anuñla gizlü gencin ide izhâr

Şu deñlü virdi vüs‘at kâyinâta
Kim ‘andan ‘akl irişür müşkülâta

İçin envâ‘-ı eşyâdan idüp pür
Kılup memlû müzeyyen itdi çün dürr

Velîkin itdi zînet cümlesine
Turumazlar fenâlık hamlesine

50 Kamunun eyledi râhın fenâda
Giçüp andan ire yevm-i tenâda

Bularuñ turkı çün ifnâda kaldı
Cenâb-ı ‘âlî istignâda kaldı

Kamudan eyle müstagnidurur ol
Bulunmaz şeş cihetden hiç aña yol

Cihân andan tolu ammâ kim ol Hakk
Müberrâdur kamusından muhakkak

Ne vâhiddür kim isneyniyyeti yok
Kamu varlıkda fikr ü niyyeti yok

55 Ne şey kim ister ise var ider cüst
‘Ademden lahzada izhâr ider cüst

‘Aceb sultân-ı ‘âdil yok nazîri 3b
Şerîki yok müşîri yok vezîri

Ehad zâtı ki şirketden mu‘arrâ
Bilür her şey’i fikretten müberrâ

‘Alîm ü hem Semî‘ vü hem Basîr ol
Rahîm u hem Kerîm ü hem Habîr ol

Ne dâîdur ki kevniyyâta hâzır
Ne bînâdur ki levniyyâta nâzır

60 Bu mahfîyyâtı görüp âşikâre
Bu cü’zviyyâtı bilüp pâre pâre

Kamu zî-rûh olana emrin işrâk
Kılur k’andan olalar cümle zevvâk

Hazâîninden irgürüp gıdâsın
Virür hep dâr-ı gaybından a‘tâsın

Bilür ol zerre zerre kâ’inâtı
Diraht u hâk u seng u ger nebâtı

Ne deñlü pâyı kim var mûr u mâruñ
Bilür ‘addıyla çün şemsin nehâruñ

65 Degül kim ola zî'l- enfâs a 'dâd
Kılaldan halk tâ âbâ vü ecdâd

Kamu 'ilminde hep mecsûb u mektûb
Dahı enfâs kim idindi meksûb

Degüldür zerresi 'ilminde mestûr
Ola ihfâna yüzden ola destûr

Ki ya 'ni hayy olup bula sebâtı
Ve kabz-ı hazz idüp bula memâtı

Bu deñlü 'ilmi yok 'ilminde zerre
Kim emrinden irer her zerre ferre

70 Cemî'-i 'âlemüñ sultânıdur ol
Ma'âsî derdinüñ dermanıdur ol

Ma'âsîden şu kim tuş oldu dâye 4a
Tapusından irer yine devâya

Şular kim cürm ile kalmışdur ebter
'Atâsından bular yine anuñ fer

Ki ya'ni 'avn-i hakkıyla olur pâk
Bu resme fehm idüp böyle kıl idrâk

Anı fehm itmeyen bulmaz terahhum
Ki zîrâ kılmadı hakkı tefehhüm

75 Şular kim fehm kıldı kudretini
Olardur yine gören rahmetini

Ki zîrâ Rabbini fehm itmedi ol
Ne yüzden bula ya dergâhına yol

Şu bir dergâhı kim fehm itmez insân
Nice yol bulup irer anda iy cân

Pes anı evvelâ bilmek gerekdür
Aña togru rehi bulmak gerekdür

Ki ya'ni nefisini bilmek gerek kes
Kim andan Rabbisin fehm eyleye pes

80 Budur maksûd nefsi bilmek için
Tarîk-ı hakka düşüp gelmek için

Ki ya'ni aña varlık iden i'tâ
Kim ise ol-durur pes aña Mevlâ

Şu kim nefisini bilmez Rabb'i bilmez
Menâhîden kaçup emrini kılmaz

Velîkin bu müevveldür bil anı
Ne imiş diñle te'vîlin kıl anı

Şular kim nefisini bildi muhakkak
Bilürler Rabb'isin tahkîk u mutlak

85 Ki zîrâ nefisini bildi bayık
O bildi Rabb'isin nefisine lâyıık

Nite kim buyurup didi Muhammed 4b
Şefi'ü'l- müznibîn Mahmûd u Ahmed

Bilenler nefisini buldı muhakkak
Bilür ol Rab'isin tahkîk u mutlak

Anuñçun ki ana bu cism u cânı
Mukarrer virdi bir kimesne nihânı

Ki zîrâ kendüden olmaz bu ecsâd
Anı kılmak gerek lâ-büd bir üstâd

90 Pes anı yaradıcı Hâlık oldu
Yine rızkın virici Râzık oldu

Pes imdi cismi vü ü rızkı vü canı
Aña kim virdi ise bilüp anı

Ana dâyim kıla şükr ü 'ibâdet
Revâdur iş buna göre ri'âyet

Ve hem anı ne içün eyledi var
Gerekdür anı da fehm ide iy yâr

Bu deñlü rızk u cism u cân u esbâb
Aña virüben idüp feth-i ebvâb

95 Anı fehm ide komaz yine ebter
Bir iş içün yaratmışdur mukarrer

Komaya şöyle bâtıl cism ü canı
Dahı fehm ide kim var iden anı

Bu 'âlem içre nice kıldı irsâl
Kıluban cümle-i maksûda îsâl

Yine katına da‘vet ider âhir
Çün oldur sun‘ı içre yine mâhir

Getür denincek anı yine katına
Gelür lâzım bu dahı hazretine

100 Suâl ide evâmirden aña da
Ne kâr itdi dahı ol bu yañada

Kamusından ana ide su‘âli 5a
Bu resme añlayanlar zü‘l-Celâli

Bilür hem nefsiñi vü Rabb‘ini ol
Anı fehm itmek oldı imdi key yol

Di imdi işbu nev‘a fehm iden er
Bilür nefsiñi hem Rabb‘in mukarrer

Dahı işbu hadîsüñ ma‘nisi çok
Meşâyih kavlinüñ hod gâyeti yok

105 Şu deñlü eylemişler anı tafsîl
Mâlm eyleyüp künh ile tahsîl

Kamusı bunda ger tafsîl olma
Garaz ne oldugı tatvîl olma

Bulınmaz intihâ işbu kitâba
Anuñçun böyle yazduk fasl u bâba

Feemmâ mübtedîye bu kadar pes
Bu deñlü fehm ide ‘âlemde şol kes

Yabanda kalmayup irer tarîka
Tuş olur lâ-cerm gerçek refika

110 Dahı añlar kamu te'vîli tahkîk
Tarîk-ı Hakk'a eyler anı tatbîk

Çü tatbîk eyledi turka şerî 'at
Bilür kim idügin Rabb'in hakîkat

Bilür pes kim ola ol zü'l- celâli
Bu nev'a ider emre imtisâli

Çü bildi pâdişâh-ı bî-zevâli
O Hallâk u cihân u ber-kemâli

Özin teslîm ider lâ-büd aña ol
Dürişür dergehine bulmaga yol

115 Hemân terger kamu cân u cihânı
Gice gündüz dimeyüp gözler anı

Mu'attal ola bunda tarfetü'l-'ayn 5b
İrişür kalbine lâ-büd anuñ şeyn

Görüp anı yine anda muhassal
Dürişür cân ile olmaz mu'attal

Bu üslûba iden dâyim tarîka
İrişür 'âkıbet anda refika

Bulincak rehnümâ irer visâle
İrer ol arada bir niçe hâle

- 120 Çün irdi vasla ol da vâsıl oldu
Murâdı küllî anda hâsıl oldu
- İrürür Rabb'isi anı vefâya
İrer bu 'ilm ile Hak'dan 'atâya
- Gör imdi kim ne şehdür ol İlâhî
Kim oldur cümle 'âlem pâdişâhı
- Eserdür hikmetinden her dü 'âlem
Haberdür kudretinden cinn ü âdem
- Dilirse niçe yüz biñ bunca eşyâ
Kılur ol istese bir demde ihyâ
- 125 Dilirse cümlesin vîrân ider hep
Nişânın nâmınıñ penhân ider hep
- Kılursa ger 'umûma münkesir fer
Degül yig zerre kadri ola ebter
- Bu varlık irdi emrinden nefâza
Kamu ismini kıldı isti'âze
- Bularla olmayup kadri ziyâde
İrişmez kudreti de izdiyâde
- Eger olmazsa bulmaz yine noksân
Kamusı hâk ola irmeye hüsrân
- 130 Görüp sun' u kemâlin key mu'azzam
Mu'arrâ vü müberrâ fehimden hem

Kalupdur ‘akl-ı küll ‘ilminde ‘âciz 6a

Olupdur perde-i gayb aña hâciz

İrişmez künhine fehm itdi idrâk

Kalup hayretde didi mâ ‘arafnâk

Gele çün ‘akl-ı küllden böyle hayret

Nice seyr ide anda rahş-ı fikret

Degüldür çün Tufeylî bu ‘ukûlüñ

İrişmez aslına hayli usûlün

135 Dühûle olmaya çünkim irâdât

Hired nice alur irüp murâdât

Çün irmez ittilâ‘-ı nâs üsûle

Budur bâ‘is ki reh olmaz duhûle

Bulardan gayrı mermûz oldu ef‘âl

Pes eyle olıncak ser-cümle eşkâl

Nedür nokta ne bilsün bunda insân

Ki kıldı bunca eşkâl oldu elvân

Kamu eşyâ ki gun-â-gûn oldu

Kıyâs-ı nâsdan meknûn oldu

140 Kıyâsından ünâsuñ oldu çün dûr

Ne keyfiyyetle alsun ide mezkûr

Hired ‘ilminden olur aña ‘âlem

Velî ol şemmeden olmaz meşâmım

Husûsâ kim urup bünyâd arza

Karârın ‘arz kılup tolu ‘arza

Müretteb kıldı etrâfin mükemmel

Komadı şeyi kim kala mu‘allal

Bulincak her taraf tertîb ü tekâmîl

Sükûniyyet tutuban buldı ta‘dîl

145 Kemâle irdi istikmâl ile arz

Revâdur ola bu ‘ünvân aña ‘arz

Ki zeyn ola serâser gayr-i noksân

6b

Olincak zînet ahrâ aña zeyyân

Buyurur ki ire tezyîni kemâle

Cihân ire ‘ademden i‘tidâle

Bu resme emr olincak anda derhâl

Gelür ef‘âle hep esmâyı ef‘âl

Kıluban cümle emre imtisâli

Vürür her biri bir fi‘le kemâli

150 Bisât-ı arzî salar ism-i bâsıt

Gelüp vastın bezer Hüddâm-ı vâsıt

Kılup ictimâ‘-ı eşyâdan tezeyyün

Virür ibdâ‘-ı ehyâdan te‘ayyün

Her ismi oluban bir şey’e mazhar

Kılup ol şeyi izhâr ider enver

‘Aceb kudret ‘aceb kuvvet İlâhî
Kemâle ire her eşyâ kemâhî

Ki bir emr ile ola böyle tertîb
Nice kılmaya insân anı ta‘cîb

155 Nedür bu hikmet ü bunca tecemmül
Nedür bu kudret ola bî-teemmül

Emeksüz bunca biñ ‘âlem dörütü
Direksüz bunca eflâkı turutü

Mutabbak mecma‘ oldı oldı nokta-i hâk
Mu‘allak seb‘-i etbâk oldı eflâk

Müzeyyen kıldı eyle kim bu tâkı
Komadı zerre taksîrinde bâkî

Kodı şol resme farkında seyârâ
Kim olur ‘akl u fehm anda hayârâ

160 Kılup aslını tâ tahte’s-serâdan
İrürdi fer ‘ini çarha nemâdan

Ne fer kodı semekde kimse bilmez 7a
Götürür kâyinâtı kılca gelmez

Ne sultân-ı mu‘azzamdur gör ol şâh
Tutamaz zerre emrinden öte râh

Degül ol mûra emr itse nihânı
Kıla merfû‘ ser-cümle cihânı

Yok iken habbe ref'ide bu tâkî
Degül teklîf ola mâlâyutâkî

165 Ola âsân çün as'ab idi dâne
Gide sıklet gele hıffet miyâne

Ne kudret var gör ol Bârî de bî-bâk
Revân fehm idemez bir sun'ın idrâk

Degülken âfitâbı kıldı enver
Kim andan mâhitâb oldu münevver

Felekde anlara virildi seyrân
Anuñcundur kim ider çarh devrân

Vücûda geldi hem bunca felekler
Sücûda geldi emrinden melekler

170 'Ademden 'âlemi kim eyledi var
İşâret kâfilenün oldu deyyâr

Çün oldu kün demekden bunca eşyâ
Yine mevtâ olmaya mı ihyâ

Bu râha reh-güzer kim oldu tâlib
İdindi fikr-i bâtıldan metâlib

Koyup tahkîki kecrev tutdı râhı
Çıka çün âbdan oñar mı mâhı

Ne bilsün n'oldı bunca sun'-ı sâni'
Cehâlet oldu çün 'ilmine mâni'

175 Çü tahkîk-i ‘ulûm olmaz makâsıd
Umûrı kül olur ol yirde fâsıd

Mevâni‘ oldı çün envâ‘-ı izlâl 7b
Müdâfi‘ ola mı esnâf-ı eşkâl

Pes eyle olıncak her şahs-ı nâ-pâk
Bu mermûzâtı nice eyler idrâk

K’olur işbu tebeddül ya tagayyür
Müdebbir ismi itmezken tedebbür

Cemâli düşmiş iken rûza mazhar
Celâli kıldı hep hâlin mükedder

180 Celâlin kim nehâra ‘arz kıldı
Siyeh-rûlıkda leyle farz kıldı

Dahı âdemden itdi ‘âlemi pür
Kılup bir niçe bende bâkîsin cür

Çü virdi vasf u nev‘i zümresine
Ola dâreyn kismet degmesine

Ne geldi kur‘asına nîk u ger bed
Kılur tahsîl olur anda müebbed

Velî evlâ budur ola mücâhid
Budur hazzum diyüp olmaya câhid

185 Çün emn u ye‘si tutan oldı kâfir
Bu vâdinüñ kosun seyrini sâyir

Bu rûşendür ki bihter nîk rehden
İre nâra degül gâfil tebehten

Bu kandan ire bed rehden cahîme
Ne cüzvîdür reh-i rahmet Rahîm'e

Cemî'-i hâlde ümmîz-vâr ol
Recâ kat' itme vire iftihâr ol

Ki rahmet râhimüñ katında bî-had
Aña sen zâhib olma kim ola 'ad

190 Rahîm ismiñ umanlar mazharından
Olurlar dü cihanuñ mihterinden

Kim ider bûy-ı rahmetden teennuk 8a
Riyâz-ı 'adında bulur teşevvuk

Çü refâtında kâdir kıldı reşşâk
Niçün bulmaya cennât içre eşvâk

Düşenler ism-i Kakhâr'a mezâhir
Mefâhirden kılup kesb-i mukâsir

Ya şol nokta nedür bâ-i isimde
Ve ol nükte nedür işbu resimde

195 Kim esrârında 'akl oldı muhayyer
Çü lem'a irdi remzinden muhayyer

Bu sûretten irürdi lem'a lâmi'
Ki kıla sırr-ı esmâsına câmi'

Melâik secde ide âdeme tâ
Kim andan ba‘za ‘izzet ola hem-pâ

Ayâz iken kimi Mahmûd ola kes
Biri memdûh iken merdûd ola pes

Kaçan kim ism-i Kahr’ı olısar ‘arz
Hemândem yine hâli kalısar arz

200 ‘Adem bâgın yine ol eyler ihyâ
Ki Kâdir ismi kılmışken müheyyâ

Dü kevnı kıldı çünkim ism-i Kâdir
Yeni mazhar dilerse ism-i Zâhir

Getürdi Zâhir ismi hep huzûra
Bu‘uddan kable bâtından zuhûra

Diledi ism-i Bâtın ola izhâr
Kim andan keşf ola bir niçe esrâr

Künûzüñ mekşefinden ola keşşâf
‘Avâmil masrafında ola sarrâf

205 Ne keşf-i râz ider gör sırr-ı ekber
Ne ‘arz-ı remz ider bu nev‘-i diger

Ki sırrından olur diller dil-efkâr 8b
Bu müşkül halline irişmez efkâr

Nedür bu remz-i esrâr-ı ilâhî
Rücû’ı taşra yok bundan kemâhî

K'emârât u 'alâmât olmaz ibtâl
Nitekim 'âlem ibkâ olsa battâl

Mürîd isminde kim vardur murâdât
Beşer bilmez nedür andan irâdât

210 Murâdâtından olup her mekâmi'
Ola ezdâd irâdâtında câmi'

Neden pür ola havrâ ile cennât
Kim ebvâbına bevvâb ola hayyât

Budur bu arada remz-i ilâhî
İşit kim sana keşf ola kemâhî

Ki ya'ni var anun râhında ef'î
Gerekdür anlarun düşdükçe def'î

Ki ya'ni hırs u nefsile havâdür
Dahı iblîs ü telbîs ü hebâdür

215 Bulardan geçmeyince ol bulunmaz
Kim 'azm olunmaya menzil alınmaz

Velî dinleñ yine evsâf-ı cennât
Ne yüzden oldı zeynî buldı lezzât

Müzeyyen cümle bâg u bûsitanı
Kusûr u hûr u gilman ü cinanı

Müzevvek et'ime vü eşribe pâk
Nedür ma'nî insân itmez idrâk

Kim andan oldu ihrâc ü çeküp dâ
Hayâtında kimi idindi me'vâ

220 Meger kim 'ilm-i takdîr-i ezelden
Emir bu resme idi lem yezelden

Ne kim var-ısa bil 'ilminde mezâhir 9a
Çü müddet ire tahkîk olur âhir

Kim andan niçe hikmet ola hâsıl
Ola dâreyn beyninde mefâsıl

Anuñçün virdi ecsâda kesâfet
Bekâ halk itse virürdi letâfet

Anuñçün eyledi cismi kesîf ol
Basîretde idüp gayet nazîf ol

225 Ki tâ göre fenâ tarafını ecsâm
İre ol dâra ki evvel oldu eksâm

Anuñçün bu usûle oldu aslî
K'ola beyne'l- makâmeyninde faslî

Budur bâ'is olup nâzır türâba
Hayâta irgüre ki yere hitâba

Bu üslûba olıncak emr-i Bârî
İrişdürdi vücûda yig gubârı

Olıncak tıyn-ı lâ- şey'e nazar-dâr
Hayâta irgürüp ola güher-bâr

230 Anuñcün hâk-i nâ-çîzi güher-pûş
Kılupdur tola ‘âlem kalmaya boş

Sebeb bu i‘tibâr oldu vücûda
Kim andan nesl ire gele sücûda

Bu nev‘a idüp anda feth-i bâbı
İrürdi ‘izzete anda türâbı

Türaba itdügi bu i‘tibarı
Kim andan zâhir ola iktidarı

Kamu eşyâ-y-ıla kim kudret-i Hak
Bu veche oldu cârî bunda mutlak

235 Eger kim olmasa bunlar ‘ayandur
Eger ins ü perî halk-ı cihândur

Ki ya‘ni gelmese bunlar vücûda 9b
Bulup varlığı varmasa sücûda

İrişmez kudreti bahrına noksân
Bulunmaz hikmeti kenzine pâyân

Kim ol bir pâdişâh-ı bî- zevaldür
Anun lutfi kamuda ber- kemaldür

Ki ya‘ni kılmadı eyle halâyık
Kim anlarda bulına naks bayık

240 Kemâl üzre yaratdı cümleyi hep
Gerek olanı sun‘ı var itdi müretteb

Eger kılsan nazar dikkatle dâyim
Olup deryâ sun‘ı üzre kâyim

Bulmazsın k’ola zerre kusûrı
Şu kim bulmuşdur emrinden zuhûrı

Degül insân irüp ser-cümle eşyâ
Göz ü kulag oluban tursa cemmâ

Ne mümkindür bulalar zerre noxsân
Kemalinden kemale irdi el’an

245 Çü buldı i‘tibârından kamu şey’
Gelüp ketm-i ‘ademden sûret-i hayy

Pes imdi eyle olsa yine insân
Türâb iken virildi cism ü ger cân

Ki bilüp anlaya Allahı ol kes
Kıla şükri evâmirde ola pes

Nitekim didi ol hallâk-ı ‘âlem
Degül ‘âlem ki her eşyâ vü âdem

Ki ben cinni vü insi itmedüm halk
Ve illa kim beni hep bile mutlak

250 Ki ya‘ni hep bileler hâlıkını
Olaruñçun kim oldı râzıkını

Pes eyle olıncak bu yirde ma‘ni
Ne oldı aslen anla imdi ya‘ni

10a

Anuñçun âdemi var eyledi Hakk
Bilüp Rabb'in ide şükr ana mutlak

Sebeb budur olup hâke nazardâr
Bir avuç hâkden cismin idüp vâr

Anuñçün oldu hâke i'tibârât
Biline tâ nedür andan 'ibârât

255 Hamîr-i âdem ola hâk evvel
Nedür andan murâd olan müevvel

Bile aslen ki ya'ni oldu toprak
Mesîri oldu sonra seb' etbâk

Kıluban menzilin esfelden a'lâ
Nedür bâ'is kılır böyle mu'allâ

Budur remz ola toprak cism-i hâsı
Bile mikdârını olmaya 'âsî

Ki ya'ni hâkden ola vücûdı
Türâb iken durup ide sücûdı

260 Kara toprâg iken işbu karâra
Hayâta irüp ire i'tibâra

Niye sonra yüzün döndürmeye ol
Hevâ mısırına dil göndermeye ol

Ana niyyet yüzün tutmaya ya'ni
Bile aslını tâ anlaya ma'ni

Feemmâ işbu ta‘biri hakikat
Bilüp tahkik ider ehl-i hakikat

Kamu te’vilden bu oldu evlâ
Ki kıldı kadrini esfelden a‘lâ

265 Dahı hem fehm iden ‘ilm-i hakâyık
Kim anlar terk kılmazlar dekâyık

Bu râha reh-güzer oldu kamu hep 10b
Bu tertib oldu anuñçün müretteb

Bu tertibâtı kim ma‘cûn itdi
Kamusın emrine merhûn itdi

Şu resme itdi merhûn emre anı
Kim andan zeyn idi iki cihânı

Pes itdi hâk-i nâçizi müzeyyen
Ola ol hâkden gevher mu‘ayyen

270 Bile ol gevherün kadrin her insân
Degül insân ki her eşyâ vü hayvan

Ne gevherdür gör ol zât-ı münevver
Olup ol nûr-ı kudretle musavver

Gelüp ol resme vuslat ‘âlemine
Şefi‘ ola cihânun âdemine

Hem eyle vâkî‘ olup irdi âhir
Şefi‘ olur bize bâtın ü zâhir

Anuñçun kıldı yokdan ‘âlemi vâ
Anuñçun virdi hâke böyle envâr

275 Hayâta irgürüp bildürdi esmâ
Kim oldı ismi âdemle müsemmâ

Olanlar mutalli‘ işbu karara
İrişdiler muhakkak i‘tibâra

Tuyanlar remzi merfû‘ oldı ‘arşa
O kim tuymadı mahbûs oldı ferşe

Görün ol ‘âlemün Perverdigâr’ı
Garib avâre diller Girdigâr’ı

Rumûzını niçe mestûr kıldı
Ki harfeyn-ile hep ma‘mûr kıldı

280 Ki ya‘ni kâf u nûndan eyledi vâr
Kamu harfeyn-ile oldı bu devvâr

İki harf-ile idüp kâyinâtı 11a
Cihâna vire bu yüzden sebâtı

Gör imdi nice sultân-ı cihândur
Ki sırrı iki harf içre nihândur

Pes eyle olıncak esrârı muglak
‘Ukûl olur ol arada mu‘allak

Nice vehm olısar andan ma‘anî
Çün ilham irmeye kalbe nihânı

- 285 İrişer çünkim ilhâm-ı ilâhî
Olur esrâr keşf andan kemâhî
- Gör imdi ol Kerîm-i **zi'l-Celâli**
Nice isterse ‘arz eyler kemâli
- Dilerse yine ‘arz eyler celâlin
Kılur anun-ıla pejmurde hâlin
- Dilerse yine ‘arz eyler cemâlin
Kılur dergâhına lâyük in‘am
- Dilerse ‘ilmin ider ana i‘lâm
Ne yüzden kim dilerse eyler in‘am
- 290 Dahı gûş idin imdi Rabbü’l-erbâb
Ne yüzden isteye feth eyler ebvâb
- ‘Ademden âdemi kim vâir itdi
Kemâlin ol nefis izhâr itdi
- Ki ya‘ni itdi esmâsını ta‘lîm
Turuban olda kıldı hamdi takdîm
- Melâyik zümresi görüp bu kârı
Olup şermende andan cümle vâir
- Muhassal oldılar hep anda ‘âciz
Bilüp ilmi ezelden var muhâciz
- 295 O hayretle nazar idüp vücûda
Emr irdi vü vardılar sücûda

Velî ol yirde şeytan itdi îbâ 11b

Dahî idüben istikbâr-ı bî-dâ

Didi ben nârdan mahlûk ol tîn

Neden fazla olur diyüp dutar kîn

Kılup bugz u ider andan ‘adâvet

‘Adâvetdür ki var anda hacâlet

Hüdâ’nun hikmetine nâzır olmaz

Bu sırrun fehmi içün hazır olmaz

300 Muhassal ol ‘adâvet olur izhâr

Anuñçun secde kılmağa ider ‘âr

Enâniyyet yüzün gösterdi anı

O sa‘at buldı kim isterdi anı

Teerrüf itdi çünkim oldı ‘âsî

Aradan ref‘ kıldı ihtisâsı

Görüñ imdi ne kıldı ana Bârî

Bu ‘ucb u kibirden ne oldı kârı

Kuruldı dergeh-i Hak’dan sürüldi

Müsibet ana ne oldı görüldi

305 Melâyık havfa düşdi kahr-ı Hak’dan

Yine Hakk’a sığınup mekr-i Hak’dan

Ziyade eyleyüp ta‘zîm ü temcîd

Kimi tehlîl kıldı kimi tahmîd

Hasedden gör ne oldu ana ‘âyid

Bu aslı kâr olur gayetde zâyid

Hele bu nev‘a var itdi Hak anı

Anuñla zînet ide bu cihânı

Husûsa halk idüp evvel müferred

Degül mahsûs gayr emr-i mücerred

310 Hemân ancak o hazret lââyık-ıdı

Anı kıldı ki umûruñ fâyık-ıdı

Hele elyak görüp ol Rabbü’l- a‘lâ

12a

Ol hallâku’l- halâyık-ı Hakk Te‘âlâ

Enîse virüp itdi ba‘de[hü] zevc

Cüyüş olup irişe tâ ki ber-fevc

Gelüben her biri tâ ide ikrâr

‘Ademden her biri çün ola izhâr

Hem eyle idüp irgürdi vücûda

Hayâta irüp irdiler sücûda

315 Müzevvec olup oldu her biri şâd

Ki ya‘ni buldı me’nûs oldu dil-şâd

Enîse hubbın eyle kıldı müştâk

Ki muhkem oldu ara yirde mîsâk

Bu cem‘iyyetden oldu bir nice şâh

Velîkin itdi birbirine küstâh

Henüz bulmuş iken cism-i hayâtı
Dahı fehm itmedin resm-i memâtı

Mekirden birbirine eyledi ‘arz
Kim andan toldı âhir safha-i arz

320 Dahı virdi te‘alluk vâlidâta
Kalup hubbı veled de gitdi ata

Ve bu ef‘âl sun‘ından haberdür
Hilâf-ı ‘âdet olup pür-‘iberdür

Kimine atasuz virüp hayâtı
Kimisi anasuz bula sebâtı

Bagışlayup kimine ‘ilm ü hikmet
Kimine reml ü remz ü ‘izz ü devlet

Kimine ‘aczi virdi nekbet-ile
Kimine zecri virdi mihnet-ile

325 Kimine virdi taht u tâc u minder
Kiminden aluban itdi kalender

Kiminde eyledi sâbir belâya 12b
Kılup ba‘zını merhem mübtelâya

Kime de fakr-ıla virdi kanâ‘at
Kimin kıldı ganî dutdı denâet

Ne assı kıldı âhir milk ü mâlı
Yire geçdi digergûn oldı hâlî

Kiminde ‘uzlet itdi kimi halvet
Kimisi buldı vahdet kimi kesret

330 Kimin kıldı bahirde sâhib-i hût
Kimi perranı olup buldı lâhût

Kusûr u taht u tâcın eyleyüp terk
Yapışdı dâmen-i ‘ışka irüp berk

Kimine ger hadîdi mum kıldı
Recâdan ba‘zını mahrûm kıldı

Kime gark u kime tûfân virdi
Kime şevk u kime efgân virdi

Cenâh itdi kimisine sefâyin
Necâh itdi kimisine medâyin

335 Cenâhından kimi irdi cefâya
Günâhından kimi irdi vefâya

Kimi zulminden irişüp necâta
Kimi ‘âdil kılur secde menâta

Hikemde birini karneyn kıldı
Hükümde ikisin bed-reyn kıldı

Sabâ ref’ itdi tahtın birisinüñ
Lisânın bildi ‘âlem perisinüñ

‘Ûbûdiyyetde iken dahı muhtâc
Rububiyetde oldı biri leccâc

340 Ulûhiyyet kılurken yine da‘vâ
İrüp bir peşşei kim kıldı dervâ

Feemmâ ehl-i garbuñ mezhebi ol 13a
Degül peşşe nemûse oldı medhûl

Hakîkatde ikisi oldı vâhid
Velîkin ism-i gayrı kıldı fâsid

Ki zîrâ peşşe dindi fârsîde
‘Arab didi nemûse vârsîde

Biri şarkî biri garbî lisanuñ
Anuñçün ihtilâfı oldı anuñ

345 Nedür insanda olan ihtilâfât
İdindi her biri biñ ihtiyârât

Muhâlif her biri turk-ı lisânda
Degül elsinde kim her îñ ü ânda

Veyâ eşyâda olan i‘tibârât
Bulunur degmesinde sad-‘ibârât

Çü vardur muhteliflik cümlesinde
Eger kim nahlesinde nemlesinde

Ola eşyâda çün bunca muhâlif
Tabî‘at niçün olmaz anda hâyif

350 Anuñçun oldı insân içre tertîb
Ki kıldı her birin bir dilde terkîb

Kıyâs it aña hem cümle tarîki
Tutupdur her birisi bir refiki

Velîkin kimi kecrev tutdı râhı
Oluban gâfil añmadı tebâhı

Kimisi çıkdı rehden kıldı ‘isyân
Muhassal oldı tâgî kıldı tугyân

Kimisi ‘âsi-i turk-ı ilâhî
Kimi de gâfil añmadı tebâhı

355 Tutuban kimi hakkı kimi bâtıl
Kimi mâyil şerre kimi Hakk’a kâyil

Kimi buldı tarîkın istivâda 13b
Kimi bâgî olup kaldı hevâda

Muhassal kimi hüsrân içre tâgî
Kimi de cürm ü ‘isyân içre bâgî

Ser-â-ser gitmediler bir tarîka
Kim andan kamu ire bir refika

Ne beñzer kim misâli kıldı takdîr
Kamu elsinde işbu oldı takrîr

360 Atası bütleri eylerken âbâd
Varuban oğlı ide ka‘be bünyâd

Ne deñlü atası kim büt düzdi
Eli irdüğini oğlu bozdı

Tutarken atası destinde asnâm
Hakâyık eyler oğlu ana i‘lâm

Anuñçun nâr ana oldı gülsitan
Olurken ba‘zına gülşen nâr-ı nîrân

Ne dem irdi kelâm-i muktebesden
Ki buldı çok ‘atıyyâtı ‘adesden

365 ‘Asâyı aña kim sü‘bân kıldı
Ledün ‘ilminde key hayrân kıldı

Kelîmiyyetde k’irdi intihâya
Revâ olmadı anda ibtidâya

Üçüncü mes’eletde oldı ‘âciz
Su‘âli oldı âhir vasla hâciz

Ki ya‘ni buldı andan iftirâkı
Ledün ‘ilmine olmadı mülâkî

Feemmâ ehline irişdi ânun
Bu idi lîkin emri ol Hüdâ’nun

370 Bu ‘ilme olmayuban muttali‘ ol
Anı fehm eyleyüp olmaya medhûl

Aña bildürmedi zîrâ ilâhî
Ya nice bula ol bu mısra râhı

14a

Anuñçun kılmadı aña tahammül
Dilinde kalmayup sabr u teemmül

Su‘âle dâyimâ ikdâm itdi
Anı bilmeklige ibrâm itdi

Çün anı anladı ve buldı furkat
Bu deñlü idi andan aña kismet

375 Nasibin aldı ve gitdi katından
Ol yidi k’aldı anuñ kismetinden

Ya anı fakr-ıla mu‘tâd kıldı
Virüp kurbet yine dilşâd kıldı

Velî sûretde kıldı fakrı Muhtâr
Hakîkatde aña kıldı gınâ yâr

Deminden kıldı anun meyyit ihyâ
Görüp didi kamu hazâ mesihâ

Kiminüñ cisminde nûr kıldı
Kiminüñ duzâhı mestûr kıldı

380 Kiminüñ var iken elinde envâr
Gidüp envârı cây oldu aña nâr

Gör imdi ol Kerîm ü Girdigâr’ı
Kadîm ü Kâdir ü Perverdigâr’ı

Ne münşîdür ki hâke kıldı inşâ
Melâik zümresi itdi temâşâ

Şitâbı yok irürdi bi'l- teennî
Teennîdür ki yok anda te'ennî

Giçüp tedrîc-ile niçe a'vâm
İrürdi zübdesine ki ol idi kâm

385 Anuñçün bu nukûş oldı münakkaş
Bulina cümlede ol nakş-ı dilkeş

Rumûzı *kenz-i lâ-yefnâyı* vire 14b
Serîri sırr-ı *ev ednâyı* vire

Pes eyle idüp irgürdi zuhûra
Getürdi lâ-cerem anı huzûra

İrürdi şol makama k'oldur a'lâ
Anuñla menzilin kıldı mu'allâ

N'ola dindiye fâhla' anda na'leyn
Anuñçün oldı kurb-ı *kâbe kavseyn*

390 Olupdur menzil-i a'lâ velî 'arş
Aña ol menzil oldı 'arş-ıla ferş

Aluban gerd-i na'leynin felekde
İdindi kuhl-i çeşm için felekde

O na'leynüñ kılup i'zâzın idrâk
Aña yüz sürdi 'arş u ferş u eflâk

İrişüp şol makâma oldı hâmid
Kim isneyniyyet olur anda vâhid

Ahaddan oldu Ahmed gerçi sâdır
Gidüp mimi ahadlık oldu zâhir

395 Ehad ma'nîde Ahmed'dür feemmâ
Anı tefrîk iden mim oldu cemmâ

İrincek ol makâma gitdi ol harf
Ahadlık kaldı kıldı Ahmed'i hazf

İrişdi yine Ahmed asl-ı zâta
Çü merfû' oldu mim irdi sıfâta

Hüve hû oldu vü oldu hüve hû
Gidüp isneyni pes kaldı ahad o

Şu resme buldı kurbet anda Ahmed
Ki ta'bir idemez ol hâleti had

400 Anuñ irdüğine hiç irmedi kes
Çü kaldı yolda Cibril-i Emîn pes

Şu menzilde ki Cibril ola kâsır 15a
İrer mi kimse ol dergâha âhir

Yine ancak irişen Mustafa'dır
Kim ol mahbûb-ı Hak lutf-ı Hüdâ'dır

İrişdi ol makâma eyle server
Ki olur fehminde akl anuñ muhayyer

Çü buldı bu kadar kurbet hemîn ol
Pes oldu rahmeten li'l âlemîn ol

405 Bu deñlü sad hezârân oldu ikrâm
Dakîka kalmadı kılmadı ikrâm

Dahı doksan biñ itdi anda ihsân
Usât-ı ümmet için ola dermân

Bu nev'a eyleyüp in'âm-ı âmi
İrürdi menziline ol hümâmı

Kiminde Merve ırgürdi Safâ'dan
Şefâ'at bula anda bâ-vefâdan

Aceb in'âm-ı âm eyler telebsüz
Ki kılur niçe rahmet sebebsüz

410 Nedür ol bahr-i rahmet eyleyüp cûş
Kılur bir demde yüz biñ cân u dil-hûş

Bihâr-ı rahmetinüñ yok kerânı
Kim andan bulunur dürr-i girânı

Bulunmaz sun'ı deryâsına gâyet
Ya lutfına bulunur mı nihâyet

Nice in'âm-ı âm olur bu in'âm
Nasîb idüp bize imân ü İslâm

Dahı ta'lim ide bu hak tarîkı
O yolda bulmaga gerçek refîki

415 Kılup âyin-i İslâm içre rehler
Ki her Müslim ola birine rehber

Gideler anuñ-ıla hak tarfka

15b

Varalar menzile irüp refika

İrile tâ kim andan izz-i tâma

Girile ‘adinde âlf makâma

Ola havrâya vü gilmâna mâlik

Göre i‘zâzı görmeye mehâlik

Anuñçun eyledi bunca sebebler

Ki tuta her birini bî-sebebler

420 Nedür bu takvîyetler kıldı bî-had

Ki yok ihsâ-ıla ihsanına ‘add

Husûsâ çâr yâri eyledi râm

Olalar çâr rûkn-i dâr-ı İslâm

Veyâ ol müstemirr-i emr-i tekellûf

Katında müstakarr iken telattuf

Ne vardur ihtiyâcı hod namaza

Ne izz ü nâza vü nâz u niyâza

Kamusın bî-taleb izhâr kıldı

‘Ubûdiyyetten evvel var kıldı

425 Olupdur rahmeti esbak gazabdan

Yarattı kâinâtı lâ-sebebden

Sebeb ne hükm-i âma yâ bu tergîb

Anâsırdan iken insân terkiib

Bulnur cem‘i ezdâduñ merâmı
Ne yüzden imtisâl ider müdâmı

Evâmirde bu istikrâr-ı ta‘zîm
Ola olmaya a‘mâlinde terhîm

Neden insân olan kılmaya ta‘cîb
Ki devri olmaya bulmaya ta‘kîb

430 Husûsâ cümleden hikmet-i mu‘allâ
Budur kim zümreteyn olur mu‘allâ

Tarîkına ki bir minhâc kıldı 16a
Beher şahseyn aña muhtâc kıldı

Birininüñ ta‘âmmın eyledi mür
Hevây-ile tarîkın eyledi pür

Hevâyâ kim nüfûs olur mülâyim
Odur ‘azmi ki yok mennâ‘î dâyim

Ki bi’l-gasb irgürüp ol hûn-ı mürden
Yidürür komayup hâlî ‘usürden

435 Birinüñ ni‘metini kand kıldı
Mekârihden tarîkın bend kıldı

Bu akd-i es‘abı kimdür iden hal
Çün irmez taraf-ı kudretten aña el

Şura kim tîz ola tîg ü teberden
Gerçi kim yok emr-i sâhib-güherden

Dakîk ü tîz ola haddinde bir râh
Gezer olur mı olmaz çünkü hem-râh

Çü zevrak yok ‘ubûr olmaz bahirden
Tayyib olmazsa nûş olmaz nehirden

440 Şu râhı kim irürdi gence def’î
Nigehbân itdi anda ança ef’î

Çü bir gence ola ejder nigehbân
Ne yüzden istifâde ide insân

Olur mı mündefi‘ mârı bu gencüñ
Olur mı müntefi‘ yârı bu rencüñ

Ola hâfız eger kenz üzre su‘bân
Degildür müstefâd ol yirde insân

Çün insân oldı za‘f-ıla mürekkeb
Yine oldur gören emrin müretteb

445 Kimüñ olmazsa tevfi‘ki refikı
Olur gümrâh tutar genc tarîkı

Velî yok hikmetinden taşra bir şey 16b
Ki tuta mevt yüzün ya ola hay

Pes eyle olsa her insân kulıdur
Kim anlar bâg-ı ‘ıškuñ bülbülidür

Oluncak kamu insân aña bende
Tefâvüt birbirinden n'oldı bunda

K'ola mümtaz andan ba'zı insân
Gedâ ola vü ola ba'zı sultân

450 Kiminde 'abd iken sultân ide cüst
Geh ola şehleri 'uryan ide süst

Selâtîn'i kılup bir pula muhtâc
Ser-i 'abde ura hoş gevheri tâc

Vire hem kebr ü tersâya vezâif
Ehas olan kala hükminde hâyif

'Ale't-takdîr kim olmaz havf hâsa
Gerekdür ola hürmet ihtisâsa

Anuñçun kesb iderler ihtisâsı
Ola ifrâz beyninden me'âsî

455 Aradan olıcak 'isyân merfû'
İrilür [cây-i hâsa](#) yok medfû'

Bu resme bâb-ı rahmet irdi fethe
Recâ bu irmeye 'âdetde kelhe

Bu nev'a oldı cârî çün ezelden
Bu veche geldi 'âdet lem-yezelden

Bu üslûba oluncak kudret-i Hak
Evâmirde rücû' olmaz muhakkak

Bu deñlü nâsa kim gendüm gıdâdur
Dem olur dânesi ulu hatâdur

460 Pes eyle olsa ol sultân-ı Hallâk
Kim oldur cümle-i eşyâya Rezzâk

Bu esrârı dilerse bildürür cüst 17a
Ne yüzden ister-ise kıldurur cüst

Degüldür emrine kimse muhâciz
‘Ukûl oldu bu esrâr içre ‘âciz

Muhammed nuri hakkıçun Hüdâyâ
Bize ırgür hazîneñden ‘atâya

Bu esrârı bize ta‘lîm eyle
Velî dîn bâbını takdîm eyle

465 Bizi anlardan eyle kim nihânî
Olardan kılmaduñ mahfî ma‘ânî

Ma‘ânî künhine vâr ittilâ‘ı
Bulurlar her sühenden intifâ‘ı

Bilürler ya‘ni kim asl-ı kelâmı
Bulurlar hep ma‘âniden merâmı

Bizi anlardan idüp şâd eyle
Ma‘ânîden dilüm dilşâd eyle

Îlâhî cûd u fazlûñden ‘atâ it
Bu dâm-ı cehilden kalbüm rehâ it

470 Cehâlet duzahından eyle âzâd
Anuñla ola tâ kim kalbüm âbâd

Anuñ ‘ışkına k’oldur enbiyânuñ
Şefî‘-i evliyânuñ etkıyânuñ

Dahı hem ‘âlemüñ oldur emîni
Aña ümmet olan bulur yakîni

Bizi rahm idüp aña ümmet eyle
Şefî‘ it anı baña rahmet eyle

Hüdâyâ rahmetüñ çok bî-nihâyet
‘Atânuñ bahrına olmaya gâyet

475 O bahruñ hürmetine yâ ilâhî
Îlâhî halk-ı ‘âlem pâdişâhı

Bu ben efgendei kıl aña ümmet 17b
Habîbüñ hürmetine eyle rahmet

BÂB-I BEYÂN-I RECÂ MİN ‘İNDELLÂHİ TE‘ÂLÂ Lİ-İSTİKÂMETÜ’N- NAZM

Îlâhi kainâtüñ padişâhı
Dü-‘âlem halkınuñ puşt u penâhı

Yine rahm it baña eyle ‘atâyı
Götür kalbümde gafletden gitâyı

Dilüme vir anuñla tâb-ı kudret
Bulam anuñla tâ nusret ve kuvvet

480 Getürrem nazma bu birkaç kelâmı
Kılup biñ cân u dilden ihtimâmı

Elümden geldügince bir niçe söz
Diyem andan irişe her dile söz

Nice söz ba‘zısı tefsîr-i Kur‘ân
Ehâdîs ü kimi âdâb-ı insânı

Nesâyihden meşâyih sözlerinden
Niçe sözler ma‘ânî yüzlerinden

İdüp ihrâc elfâz-ı ‘arabdan
Meşâyih içre vaz‘ olan edebden

485 İdüben tercüme işbu kitâbı
Getürrem anda niçe dürlü bâbı

Niçe âdâbdan kılâm beyânı
Kim andan hâsıl ola çok ma‘ânî

Diyem ya‘ni niçe ma‘nî sözinden
Kıla fehm işiden zâhir yüzinden

Ola andan niçe biñ ma‘nî zâhir
Ola ehline tâ gün gibi bâhir

Toga gönül göginde mâhitâbı
Şu mehdür kim ide mât âfitâbı

490 Ki ya‘ni fesh ide dünya kelâmın
Bula ehli olan andan merâmın

18a

Ola sözüml dahı pür dürr ü gevher
Hakâyıkdan dakâyıkdan mücevher

Kimi tefsîr ola hem ola âdâb
Hadîs ola içinde bir niçe bâb

‘Avâmuñ hem havâsuñ ‘âdetinden
Ahassü’l- hâs olanuñ hâletinden

Dahı hem ma‘rifet bâbında tekrâr
Yazup idem muhabbet bâbın izhâr

495 Muhassal bir niçe bâb ola anda
Okuna ehli içre her zemânda

Cemî‘i nâs içinde ola makbûl
Kamu dil okumaga ola meşgûl

Eger sûfî vü ‘âlim ehl-i diller
Eger ‘âşık u ger kim gayri iller

Okuyup hazz alalar bu kitâbı
Anuñla bulmag-ıçun feth-i bâbı

Gücüm yitdükçe diyem ben dil-efgâr
Yine iy Hak ‘inâyet eyle tekrar

BÂB-I BEYÂN-I ES-SİDK FÎ İHTİLÂFÂTİ’L-MEŞÂYİH

500 Yine gûş eyleñüz işbu savâbı
Kim andan kesb idesiz çok sevâbı

Kuşeyrî'den rivâyetdür bu ahbâr
Kitâbından idüp ihrâc iy yâr

Oluban müntehab bu ol kitabdan
Olundı tercüme lafz-ı 'arabdan

Kim oldur cümle-i turuka mübeyyin
Turuk aslına ol olmuş mu'ayyin

Meşâyih kavlini tebyîn edüben 18b
Kitâbında yazup ta'yîn edüben

505 Didi dir Hak Te'âlâ bu kelâmı
Aluñ gûş eyleyüp andan merâmı

Ki ya'ni Râhim ü Hâdî vü Gâfir
Şu sâdık kullarıyladur bu zâhir¹

Velî bâzı meşâyih kıldı te'vîl
Ne didiler işit imdi anı bil

Murâd andan hemân sıdkı dimekdür
Sıddîka sıdkı i'lâm eylemekdür

Ne didiler bilüñ sıdkı da imdi
Anı da ideyin takrîr şimdi

510 Bu yüzden virdiler anda ma'ânî
Hakikat üzre kalbinde olanı

¹ Tevbe, 9/119

Anı sıdkan dil-ile söylemekdür
Dilin kalbine tasdik eylemekdür

Feemmâ dedi ba‘zı ehl-i idrâk
Silüp mir‘at-ı kalbin eyleye pâk

Bile anda helâk ola muhassal
O yirde kılmaya kizbi muhassal

Hemân gerçekte ola her kelâmı
Yalandan kaçâ idüp ihtimâmı

515 Sözi de uya aña her zemanda
Diline uya kalmaya yabanda

Velî ba‘zı didi ol ne dimekdür
Harâmı agzîden men‘ eylemekdür

Velî ba‘zı hakâyık ehli anı
Didi ref‘ iyleyüp dilden gümânı

Sahîh tevhîdi kılmak kasd-ıla hoş
Di imdi sıdkı bil eyle sözüm gûş

Feemmâ ba‘zılar dir şol zamânda 19a
Sahîh söz söylemeklikdür kim anda

520 Yalandan gayriden kurtulmak olmaz
Necâtı gerçekte-ile bulmak olmaz

Velîkin ba‘zılar didi budur yol
Ki Hakk’a vâsıl olmaklıkdurur ol

Ve Fethullâh İbn-i Musûlî'ye
Didiler sıdkî ne ola ki diye

Didi anlara pes ol merd-i bî-bâk
Silüp dil gözgüsin ol dem kılup pâk

Sokup destini haddâd ateşine
Zarar gelmedi yig mûyî başına

525 Çıkardı bir kızıl âhen nihânı
Eli ayası üzre koyup anı

Didi kim sıdkî budur ki bilüñ siz
Dürüşüñ sıdk-ıla eyle oluñ siz

Anuñ kim sıdkı vardur ol ilâha
Cihânı halk eden ol pâdişâha

Anı bilüñ kim itmez nâr ihrâk
Cihân pür âteş olup olsa berrâk

Halâs olur irişmez aña hüsrân
Halîle nite nâr oldu gülistân

530 Halîliyyet kılüñ sizler dahı kesb
Dilersiz sıdk ola kalbüñüze nasb

Velî anlarda da vardur ihânet
Olur nefs-ile söyleşmek hıyânet

Eger nefse iderse bir kelâmı
Hıyânet sâdika budur tamâmı

Diñ imdi sâdik için lâyük oldur

Sıddıka lâzım olan bayık oldur

Ki hergiz söylemeyüp nefse sâdik 19b

Ola her kârı sıdkına muvâfik

535 Ola sâdik olur Allah anuñla
Makâmı sıdka irer gâh anuñla

Dürişüñ siz dahı sâdik oluñuz

Bu kavli tutmaga âşık oluñuz

Ki siz de bulasız sıdkuñ kemâlin

Bulasız siz de sâdiklar hisâlin

Alasız tâ kim andan intifâ'ı

Bulasız ehli içre iştiyâ'ı

Dürişüp kesb idenler işbu hâli

Bilesüz kalmayısar şöyle hâli

540 İrerler âkıbet ma'zemlerine
İrüp sâdiklarınıñ ekremlerine

BÂB-I BEYÂN-I EL-HAYÂ FÎ-İHTİYÂRÂTÜ'L- MEŞÂYİH

Yine diñleñ hayâdan hâdisâtı

Ne didi bunda fahr-ı kâyinâtı

Buyurdu kim hayâ îmandandır²
Kim anuñ her kelâmı candandır

Didi hem şu‘bedür îmandan ol
Buyurmadı kim illâ candan ol

Meşâyih lîkin itdi anı te’vîl
Ne didiler işit imdi anı bil

545 Didiler evvelâ kalbün melâli
Li ta ‘zîmi ‘l-ilâhe zi ‘l-Celâli

Dinildi hem hayâ olmaya işbu
Utanup birbirinden çike kaygu

Velîkin imtisâli emr-i ‘âli
Nevâhî vü evâmir imtisâli

Muhassal bu hayâ için hakikat 20a
Bu resme itdiler şerhin hakikat

Heman Hak’dan utanup emri dutmak
Hak’uñ emrini olmaya unutmak

550 Utanmak hem Resûl-i Kibriyâ’dan
Muhammed Ahmed ü ol Mustafa’dan

Ki ya‘ni sünneti ihyâ kılınmak
Umûr-ı şer’i de icrâ olınmak

² Buhârî, İman, s.16; Müslim, İman, s.12; Aclûnî, 1. s.369

Şerî'at üzre olmak bi't-temâmı
Hayâ da bu şuyûhuñ hep kelâmı

Didi İncil'de ol Rabb'ül-erbâb
Bu yolu gösterüp feth itdi ebvâb

Gazab vaktinde idüñ siz beni yâd
Beni zikr idüp idüñ kalbiñüz şâd

555 Ki tâ hîn-i gazabda yâd idem
Sizi ben de o demde şâd idem

Añam ben hîn-i hışmumda sizi de
Budur İncil'de Hak'uhn sözü de

Didi hem nusretüm yigdür sizüñçün
Sizüñ nusretüñüzden nefsüñüzçün

Ki ya'ni nasrı Hak'dan istemeklik
Gazab vaktinde hem Allah dimeklik

Dinildi bunları dahı hayâdan
Nice söz var dahı bu mâcerâdan

560 Kamusın idevüz bu yirde ger yâd
Kılavuz her birinüñ dârın âbâd

Kamu âdâbını idüp müve'el
Söz uzar kıssa olur key mutavvel

Sebeb bu urmaduk ol söze bünyâd
Anuñçun itmedük hep cümlesin yâd

Bilürsüz ilm-i âdâbuñ soñı yok 20b
Ne deñlü şerh olımsa az ü ger çok

Anuñçun bu kadar kılduk bayanı
Dil ü cân şâd ide gûş iden anı

565 Hayâ üzre oluñ siz imdi dâyim
Oluban emr-i Bârî üzre kâyim

Utanuñ Hak'dan utanmak hayâdur
Hak'uñ emrin sıyanlar bî-vefâdur

Dürişüñ komañ emrini Hüda'nuñ
Getürüñ yirine kârın hayanuñ

Olasız tâ ki âdâb-ı Hak üzre
Evâmirle hayâyı mutlak üzre

BÂB-I BEYÂN-I HÂL'Ü'L-ÂRİF İY VE'L-MA'RUF E FÎ-İHTİYÂRÂTİ'L- MEŞÂYİH

Yine diñleñ bu yirde bir iki söz
Kim andan kılup uşşâka irürsüz

570 Koyup bu arada niçe eserler
Virem ahvâl-i ârifden haberler

Ki ya'ni hâl-i ârif nice olur kesb
Ne yüzden ma'rifet şahsa olur nasb

Beyân idem me'ârif hikmetinden
Bilesiz tâ Hüdâ'nuñ kudretinden

Bilüñ hem ma'rifet dahı ne şeydür
Ki 'ârifler müdâm anuñla haydur

Budur bil ma'rifet lillâhi billah
Bilinmek oldı vahdâniyyet-i Allah

575 Ki vahdâniyyet ile bilmek anı
Komayup dilde anuñçun gümânı

Dahı hem diñleñüz şîrin haberler
Size zâhir ola bir niçe sırlar

Budur eşyâdan evvel bilmek anı 21a
Hep andan añlamak halk-ı cihânı

Ki ya'ni ol turutduğun tamâmet
Bilüben aña kılmaktır inâyet

Ve ileyhi'l-masrû küllü eşyâ'
Ve aleyhi'n-nasibü küllü ahyâr

580 Bulardur ma'rifet aslı feemmâ
Ne ile kesb olur bil imdi cemmâ

Karın acıkmagından kesb olur ol
Beden pâk olıcak bulır aña yol

Didiler zâhid için râci' ammâ
Olur ârifler işi seyr-i cemmâ

‘Uyûmî ‘ârifûñ aglar dem-â-dem
Velîkin kalbi olur şâd ü hurrem

Ne deñlü kim kılur eşkin revânı
O deñlü şâd eder anuñla cânı

585 Ki zîrâ Hakk için aglar dem-â-dem
Anuñçun kalbi olur şâd ü hurrem

Misâli ârifûñ hurşîd-i enver
Ne câya kim ire anlar münevver

Katına kim gele hem eyler eclâ
Salar pertev dimez ednâ vü a‘lâ

Katında bir anuñ halkı cihanuñ
Eyüsi vü yavuzı ins ü canuñ

Kamusın bir görüp eyler münevver
Sakınmaz kimseden tâbın ol enver

590 Didiler ba‘zılar benzer zemîne
İlüñ bakmaz eyüsüne kemine

Hem ayaklar hep anı eyü yavuz
Ayag altında yatur gice gündüz

Kim olur-ısa çigner dâyim anı
Götürmez kalbine gamdan nişanı

21b

Didiler ba‘zılar beñzer gamâma
Ki salar sâyesini hâs u ‘âma

Dimez kâfir yahudi yâ müsülmân
Salar anlara sâye ez-dil ü cân

Budur bâ'is kim anlar garkalardur
Bihâr-ı 'ışka müstagraklardur

595 Anuñçun özgeye nâzır degüller
Bularuñ farkına hâzır degüller

Kılurlar kat'-ı kalbi mâsivâdan
Giçerler eyü yavuz her hevâdan

Pes anuñçün bular gayrı gözetmez
Makâmın gözledür gayra göz itmez

Anuñçün cümleye sâye kılurlar
Olur mühtedî k'anı bulurlar

İrişürler anuñ-ıla murâda
Bulurlar vuslat andan her arada

600 Bulurlar ya'ni kim andan merâmın
Alurlar 'ârif olanlar makâmın

Didiler ba'zılar bârân bigidür
Biliş ü yâd-ıla yârân bigidür

Suvarur sevmedügin sevdügin hem
Eyü yavuz içün görmez ebed gam

Velî ba'zı didi kim beñzer âba
Akar yüz süriyüp dâyim türâba

İçer hem herkes andan mâni' olmaz
Bu sudan içmege kim kâni' olmaz

605 Didiler ba'zılar eşcâra beñzer
Cihanuñ misli yevm-i hâra beñzer

Kim ölürse irer žilline anuñ 22a
Diler kim tuymaya hârın cihanuñ

Olarla def' olur hâr-ı tecâhül
Bu pendi gûş idüñ kılmañ tegâfül

Pes eyle olsa 'ârifler hiç iy yâr
Buhul turqın gözetmezler ne kim vâr

Kime olursa žill infâk iderler
Hemân kalbi Haqq'a isâk iderler

610 Didi ba'zı meşâyiñ hâric mâldür
Şu yirde kim anuñ harcı helâldür

Ne kim var kendünüñ vaqf ide anı
Anuñla şâd u handan ide canı

Muhasşal nefsi vü malı kamusı
Vire haqq yola olmaya umusı

Didiler 'ârif olmaz şol kimesne
Hüdâdan gayra meşgül ide nesne

Ki ya'ni bu cihânı virseler hep
Gözin yumup açınca ol şeker-leb

615 Hüdâ'dan gayrıya kim ola meşgul

Bilüñ anı kim 'ârif olımaz ol

Didiler 'âlim için muğtedâdur

Kim anlar vârişin enbiyâdur

Degüldür kim alalar enbiyadan

Yâ rızqu yâhud esbâbu şabâdan

Deger mîrâş ancak 'ilm-i zâhir

Velî 'ârifler için oldu bâhir

Bulınur anlarıñ-ıla hidâyet

Olur taşrîb kesb olur şarabet

620 Budur hem rûz u şebde kâr-ı 'ârif

Bilür hep 'ârifi cümle tavâyif

Olısar ya'ni kim efkâra meşgul

22b

Oluban vahşî Hak'dan gayrıdan ol

Olur muhtâc Rabb'ül-âlemîn ol

Bulur andan gınâ ol dem hemîn ol

Kılur Hakk'da anı gayrıdan agnâ

Gınâsına irişmez anuñ efnâ

Zelil olduğuyçun Allah dâyim

Anı Hak'da 'azîz itmek mülâyim

625 Bu nâs içre 'azîz olur mukarrer

Oluban ma'rifet birle mufahher

Ve hem ‘ârif sözi üstinde olur

Velî ‘âlim sözi altında olur

Ki ‘âlim ya‘ni dir ‘ilme’l-yakînden

Dahı ‘ârifde dir ‘ayne’l-yakînden

Aña göre dahı bir niçe söz var

Kim ol bir söz içinde niçe sûz var

Bilür ehli olan te’vîl noldı

Sözün altı vü üsti nice oldı

630 Anuñçun marifet ehline ol Hak

Bu yüzden keşf-i hâl olur muhakkak

Bisâtında ne açar ‘ârif hûş

Nemâzı içre açmaz eyle göz gûş

Görüñ ‘ârifler için i’tibârı

Ne yüzden feth ider anlara Bârî

İrer hem ‘ârif olan niçe hâle

Alur ol hûn-ı hikmetten nevâle

Odur ‘ârif ki sırr-ıla ilâhî

Kelâm ide aña dâyim kemâhî

635 Velî her şey için vardur ‘ukûbet

İşidüñ n’oldı ‘ârif-çün de kurbet

Kesilmek oldı zikr-i Hak’dan anlar

‘Ukûbet buldılar bunuñla bunlar

23a

Riyâsı ârifüñ ger ekmel oldı
Şol ihlâs-ı mürîdden efdal oldı

Dahı âriflerüñ hem nef'î çokdur
Kelâmı tatlıdur noksanı yokdur

Didiler zâhid içün fi'l-kıyâmet
Beg olur her birisi zî-sa'âdet

640 Velî âriflerüñ dervişleridür
Katı efkarları dilrîşleridür

Ne deñlü anda kim sultân olalar
Revâ 'âriflere hidmet kılalar

Ki zîrâ ârif-i billâh olanlar
Dürîşüp ma'rifet kenzin bulanlar

Uyanuk olsa yâhud olsa nâyim
Olurlar Hak Te'âlâ ile dâyim

Hüdâ'dan gayrıyı görmezler anlar
Muvâfıklıkda irgürmezler anlar

645 Dahı nâzırda olmazlar nihânî
Hüdâ'dan gayrıya fehm eyleñ anı

Şular kim 'ârif-i envâr oldı
Bilüñ hem 'ârif-i esrâr oldı

'Acâyib gaybı görüp Hakk'ı buldı
Murâda irdi hem ol kalbi güldi

Velî var anlaruñçun üç ‘alâmet
İşidüñ kim nedür bundan rivâyet

Birisi bu ki nûr-ı ma‘rifet gör
Söyündürür çü gayruñ nûrın ol nûr

650 Şu bâtın cünde idüp i‘tikâdı
Ki bir nesneye idüp i‘timâdı

Şu zâhir hükmine gele muhâlif 23b
Görüñ imdi nedür bir dahı ‘ârif

Hak’uñ in‘âmı çoklugın bilüp had
Muhârim perdesin yırtmag-ıçun yed

Uzatmazlar bular ‘ârif geçerler
Şu vâdî kim didüñ andan uçarlar

Dahı hem ma‘rifet açmazlar anlar
Dilerse âhiret ehli giçenler

655 Bu kandan kaldı dünyâ ehli ola
Bular katında vara vasf ola

Olupdur ma‘rifet çün ‘ayn-ı cûddan
Olısar hem dahı bezl-i hubûddan

Didiler ma‘rifet envâr-ı Hak’dır
Tulû’ ider dile esrâr-ı Hak’dır

Olur hem ma‘rifet kalbüñ ziyâsı
Olur ol kalbe düşmek muktezâsı

Anı çün ma‘rifet ehli dimişdür
Anı kesb idebilmek hayli işdür

660 Olıncak mâ-hasal bir kimse ‘ârif
Olur Hak’dan kamu emrinde hâyif

Ayırmaz anı hiçbir hâlden hâl
Ayırur mı veyâ bir kâlden kâl

Ve bir menzilden ü bir menzile ol
Eger nakl itmek isterse bulur yol

Menâzilden menâzil mâni’ olmaz
Makâm-ı ‘ârif kim kâni’ olmaz

Çü ‘ârif her makâmuñ ehli olur
Anı fehm itmez ol kim cehlî olur

665 Hicâb olmaz çü bir hâl anlara hiç
Ne hâl olursa vâki’ ir ü ger giç

Şu câya ‘ârif olan vâsıl olur 24a
Kim ol arada şâdî hâsıl olur

Bükî olmaz o menzil gayrî olur
Olur andaki Hakk’uñ seyri olur

Buña olur şu seyr-i Hakk’da zâhir
Olur ol hâlde gün bigi bâhir

Velîkin ol makâmı eyledüñ şerh
Buña ol menzil içinde olur tarh

670 Çü tarh ola bükâ irer ferahlar
Ol arada gider kalmaz terahlar

Sebeb budur kamu şâdân olurlar
Dem-â-dem gül bigi handân olurlar

Kalurlar işbu şâdî üzre dâyim
Olurlar ma‘rifetler birle kâyim

BÂB-I BEYÂNÜ'L-MUHABBET FÎ-İHTYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH

Yine diñleñ muhabbetden kelâmı
Alasız siz de tâ andan selâmı

Ki ya‘ni gûş idüñ andan da bir söz
Muhabbetden ire tâ kim dile sûz

675 Buyurdı bu kelâmı Fahr-i ‘âlem
Güzîn ü zübde-i evlâd-ı ‘Âdem

Kaçan kim bir kulun sevse ol Allah
Nidâ eyle kılur Cibrîl’e her gâh

Ki ben sevdüm fülânı sen de sev var
Kılur ol da nidâ ol demde izhâr³

Ki ya‘ni sevdi Hak ‘abd-i fülânı
Semâvât ehli gûş itdükde anı

³ Buharî, Edep, s.41

690 Dinildi hem muhabbet oldu nisyân
Habîb idindüğinden gayrı iy cân

Ki ya‘ni hep unutmak mâsivâyı
Gidermek kalbden gayrı hevâyı

Kala pes ihtiyâr-ı yâr-ıla hoş
Kıla hep andan ayrugın ferâmûş

Muhabbet kalbi kılmak hem muvâfik
Murâdât-ı dil-i dildâra bayık

Ne nefsinden göre çok görmek oldu
Habîb’inden göre yok görmek oldu

695 İrerse nefsdan ger bir belâyâ 25a
Anı ‘ad eyleye yüz biñ ‘anâyâ

Habîbinden ire yüz biñ belâ ger
Anı kılca dutup olmaya ebter

Ki zîrâ işbudur dilden muhabbet
Anuñ gayrın komaz dilde ne minnet

Dahı gör nicedür kâr-ı muhabbet
İşit ne oldu girdâr-ı muhabbet

Muhabbet işbudur ehline dâyim
Kılur her vech-ile kalbi mülâyim

700 Anuñçun râm olur cevri habîbe
İrem diyü visâlınden nasîbe

Muhabbet kârı ger dâyim cefâdur
Habîbinden irişmekle vefâdur

‘Îtâbı ber-devâm turgurmag-ıla
Cefâ-yı gavrına ırgürmek-ile

Muhabbet var diler kim dökdüre kan
Muhabbet-var anı men’ ider iy cân

Muhabbet var diler **sifk-i** dima’ı
Kimi **hıkn-ı** dima’-i iktizâ’ı

705 Muhabbet aña dirler hâsıl iy cân
Cefâ vü cevır ile bulmaya noksân

Dahı hem artmaya mihr ü vefâdan
Niteki eksilmez ol cevır ü cefâdan

Muhabbet aslı işbudur muhassal
Kılayın cümlesin bir bir mufassal

Ne yüzden ara yirde hâsıl olur
Biri birine diller vâsıl olur

Kılayın hep bu yirde anı izhâr
Vire kalbünüze gün bigi envâr

710 Ki ya‘ni ideyin gün bigi zâhir 25b
Bilesiz aslını bâtın u zâhir

Görüñ imdi muhabbet aslı bayık
Ki yazmışdur meşâyih aña lâyıık

Hiç ihsân-ıla ol olmaz ziyâde
İrişmez vuslat-ıla izdiyâde

Dahı hem furkat-ıla zâyil olmaz
Anuñ ref'ine bir dil kâyil olmaz

Muhabbet ihtiyâr-ı dil-rübâdır
Habîb'üñ istedügi mâcerâdur

715 Buyurdı bu kelâmı Fahr-i 'âlem
Kim oldur bihter-i evlâd-ı Âdem

Olur er sevdügiyle her zemânda
Eger kim ahiretde vü cihânda

Muhabbet sâlih olmaz olsa câhid
Ki şahseyn arası olmazsa vâhid

Çü harfânıyla hubb oldu beşâret
Biri cisme biri câna işâret

Ne oldu añañuz bundan 'alâmet
Muhabbet ehli olana tamâmet

720 Ten ü cândan muhabbet olmaz ihrâc
Dil ü cân ilin eyler belki târâc

Ki ya'ni ol çıkar candan u tenden
Muhabbet ayırur cânı bedenden

Dinildi cism ü cândan olmaz ihrâc
Ne yüzden olmaz aña cân gözin aç

Cüdâ olmaz o ya‘ni cân u tenden
Anuñçun ayırur canı bedenden

Nedür aslın anuñ bil añla ‘âşık
Bu terkibâtı kıldı böyle hâzık

725 Beden harfinüñ idüp evvelîn bâ 26a
Ve rûhuñ idüp âhir harfini hâ

İhâta itdi rûh u cismi harfeyn
Çü harfeyn-ile kabz oldı bu lafzeyn

Mukarrerdür bu yolda imdi ‘âşık
Olıncak râh-ı ‘ışk içinde sâdık

Urur evvel beden terkîbini [bâ]dan
Virür bu yolda canı soñra [hâ]dan

Anuñçun iki harfiyle binâsı
Olupdur ibtidâ vü intihâsı

730 Ola işbu tarîka mâcerâsı
Ki gayruñ olmaya çün ü çerâsı

Çü bu uslûba oldı aslı anuñ
Bulunmadı ikiden faslı anuñ

Kıyâs idüñ n’olur kâr-ı muhabbet
Çü böyle oldı pergâr-ı muhabbet

Muhassal ger sorulsa ibtidâsı
Biline ibtidâsı intihâsı

Muhabbet evveli milk-i ‘ademdür
Bu bahrüñ bî-kerândur soñı kemdür

735 ‘Adem ola çün evvel şey’e gâyet
Bulunur mı aña âhir nihâyet

Bir emrüñ evveli ola ‘adem ger
Olur mı intihâ ol emre hemser

Diñ imdi siz kayırmañ intihâsın
Çü bildüñüz ne imiş ibtidâsın

Anuñ kim ibtidâsı ola [lâ]dan
Olur mı intihâ aña hevâdan

Koñ imdi bakmañ anda intihâya
Ki tâ lâyıık olasıız ibtidâyâ

740 Hemân idüñ yine Hakk’a muhabbet 26b
Sizi ol hubb komaz taşrada elbet

İrürür vasl-ı yâre şâd eyler
Anuñla kalbüñüz âbâd eyler

Olıncak kişide hubb-ı ilâhî
İrürür ‘âkıbet vasla kemâhî

Muhabbet kârını eyle idüñ siz
Ulular gitdügi yola gidüñ siz

Çü bildüñüz nedür imdi muhabbet
Bu kârı eyle idüñ siz de elbet

**BÂB-I BEYÂNÜ'L-İSTİKÂMET 'İZZ-İ MİNELLÂHİ TE 'ÂLÂ FÎ-
İHTİYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH**

745 Buyurdı Hak Te'âlâ bu kelâmı
İşitdüñ anı dahı bi't-temâmı

Ki ya'ni didi Hak *sümme's-tekâmu*
Şuyûh anda ne didi imdi kamu

Ne imiş añlayup bil istikâmet
Size şerh ideyin bir bir tamâm et

Didiler oldı biş kısım üzre anı
Bu yüzden virdiler bunda nişânı

Biri nefis için oldı istikâmet
Biri de kalb için oldı bu hâlet

750 Biri rûh u biri sır için iy yâr
Lisân için biri de oldı izhâr

Feemmâ nefis için kim dindi 'illet
Birisi hüsn ü hulk u biri hizmet

Dinildi biri cehd-ile gnâdur
Ki ya'ni nefis için def'-i 'anâdur

Bulardur nefis için pes istikâmet
Ne imiş diñle kalb için de'âdet

Olup sıdk üzre himmet üzre cânâ
Dahı havf ü recâlarla temennâ

27a

755 Bulardur istikâmet kalb için hoş
Lisân için de n'oldı eyleñüz gûş

Pes ol nutk üzre oldı hikmet-ile
Dahı zikr ü senâdur fikretiyle

Bulardur istikâmet çün lisânda
Ne imiş istikâmet dahı cânda

Anı da bilüñ imdi eyleyüp gûş
'Ale't-t'azîm ve'l-hizmetdürür hoş

Dahı hem rûh için bilüñ vefâdur
Didiler ba'zılar sıdk u sefâdur

760 Dahı hem sırr için de istikâmet
Hayâdur dahı t'azîm ü ri'âyet

Âle'l-eşgâl bi'l-mün'imdürür ol
Bulardur istikâmet-i sırr için yol

Dahı var istikâmetde haberler
Virür ehli olan andan eserler

Velî biz bu kadar kılduk beyânı
Bilür andan nedür 'ârif-i me'ânî

Aña göre kıyâs ola tamâmet
Ne imiş bile tâ kim istikâmet

765 Anuñla ola 'âmil her zamânda
O deñlü kesb-ile kalmaz yabanda

**BÂB-I BEYÂNÜ'L-İNÂBET-İ 'İZZ-İ MİNELLÂHİ TE 'ÂLÂ VE
İHTİYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH**

Buyurdu yine Hak işbu kelâmı
Ki siz idüñ inâbet bi't-temâmı

Ki ya'ni Rabb'üñüze râci' oluñ
Kamu emrine dilden tâbi' oluñ

Înâbet dahı n'oldı bil hakîkat 27b
Ne imiş diñle iy ehl-i tarîkat

Înâbet bu degül gayr-ı 'umûrı
Kamusın terk idesin bi'z-zarûri

770 Ferâgat eyleyüp tûl-i emelden
Hak'a râci' olasın cân u dilden

Budur ehl-i hakîkat sözi mutlak
Ura terkini nefsüñ gözleye Hak

Dahı hem mekr-i Hak'dan yine iy cân
Rücû' itmeklik oldı Hakk'a el'an

Velîkin kıldılar anı da aksâm
Kulag ur kim idem hep bir bir i'lâm

Biri 'âm ü birisi hâs oldı
Biri dahı ehass'ül-hâs oldı

775 'Avâm için ki kısım oldı inâbet
Hak'uñ emrini tutmakdur tamâm et

Ki ya‘ni nefesine teklîf ide ol
Hak emrinde dilin teşrîf ide ol

Kıla hizmet bula Hakk’a inâbet
‘Avâma bu inâbetden ‘alâmet

‘Avâmuñ hâli olmaz çünki hâsuñ
Ola çün farkı nedür ihtisâsuñ

‘Avâmuñ işi olur ‘âmiyâne
Havâsa karışup gelmez miyâne

780 ‘Avâmuñ kamu kârı zâhirîdür
Anuñ evveli ‘âmuñ âhirîdir

‘Avâm-ıla havâsuñ cünbişi çok
‘Avâmuñ hâsa beñzer bir işi yok

‘Avâmuñ âhir-i kârı havâsa
Olup evvel irişdi ihtisâsa

Velîkin bu arada hayli sır var 28a
İkisin kılmaga tatbîk var

Kapudan girilür evvel tapuya
Tapuya ‘azm iden irer kapuya

785 ‘Avâmuñ her işi evvel kapudur
Kime tapu gerek ‘azmi kapudur

Havâsuñ bâbı gayrı bâb olupdur
Bilüñ anlara feth-i bâb olupdur

‘Avâm ol kapuya olur mı vâsıl
Yâ ‘âmî olana andan ne hâsıl

Degüldür dâyiresi varımaz ol
Çün istihkâkı yokdur bulımaz yol

Feemmâ hâsuñ ola kalbi hâlî
Hüdâ’dan gayrıdan iy kadr-i ‘âlî

790 Ola tâlib-i Hak’uñ bilmekligine
Pes andan gayrınıñ bilmekligine

Budur key ma‘rifet bile duta râh
Gide kalbinde olan mâsivâllâh

Înâbet budur añla hâslarda
Nider diñle ehâssü’l-hâslar da

İder müstagrak evvel canı anlar
Hüdâ ‘ışkıyla ol mihrübânlar

Düşürüben dile hubb-ı ilâhî
Aña meşgul olısarlar kemâhî

795 Göñülden ref’ iderler hubb-ı gayrı
İdüp bâg-ı muhabbet içre seyri

Budur bil anlaruñ için inâbet
Bulurlar hubb-ı Hak birle kerâmet

Getürmezler dile gayrı hevâyı
Yitürmezler kamu derde devâyı

Anuñla oldı añlar Tañrı hâsı 28b

Bu yüzden buldılar hem ihtisâsı

Ehassü'l-hâs andan oldılar hep

Bu maksûdı anuñla buldılar hep

800 Diñ imdi siz de eyleñ terk-i 'isyân
Bulasız tâ kim andan derde dermân

İdüñ firâz ara yirden me'âsî

Olasız siz de tâ kim Tañrı hâsı

Dürişüñ Hak katında hâs oluñ siz

Çalışuñ hem ehâssü'l-hâss oluñ siz

Ehâssü'l-hâs olandur bil ki vâsıl

Sebeb bu ihtisâs olmaga hâsıl

O yola 'azm iden irer murâda

İder kesb ihtisâsı ol arada

BÂB-I BEYÂNÜ'L-AHVÂLÜ'L-MÜCÂHİD VE'L-CİHÂD FÎ İHTİYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH

805 Buyurdı bu hadîsi yine Ahmed
Resûlullâh ya'ni kim Muhammed

Kim oldur hâdî vü şâhid Muhammed

Şehîd ü Hâmid ü Mahmûd u Ahmed

Şu kişidür dil ü cândan mücâhid

Gazâ-yı nefis ide vü ola 'âbid

Hakikat var-durur anda da ammâ
Beyân idem nicedür ben de cemmâ

Ki ya‘ni râhatı ref‘ eylemekdür
Huzûr-ı ‘âlemi def‘ eylemekdür

810 Dahı hem sırrı kılmak tasfiye ol
Ki nefsüñ kalbe irüp bulmaya yol

Ki ya‘ni nefis azup olmaya gümrâh
Dili azıtmaga da bulmaya râh

Muhassal virmemekdür nefse ruhsat 29a
O da üç kısm olup virildi nusret

Biri ‘âm ü biri hâs oldu bünyâd
Ehâssü’l-hâs olupdur birine âd

Cihâd-ı ‘âm odur düşerse zâhir
Bilâ gaybet kılalar kasd-ı kâfir

815 Yüzün döndürmeyüben ideler ceng
Kılalar kâfire bu ‘âlemi teng

Buyurdı nite kim Allah Rahmân
Habîb’ine ki münzel kıldı Kur’ân

O Ku’rân içre yâd itdi bir âyet
Ol âyetden budur bunda ‘alâmet

Ki Hak yolında siz eyleñ cihâdı
Bulasız tâ kim anuñla vidâdı

Dürüşüñ nefsiñüzle maluñuzla
Rızâ-yı Hakk için her hâlüñüzle

820 Velî hâsuñ cihâdı oldı el'an
Şu bâtın kâfer-ile ya'ni şeytân

Kim ideler anuñla dâyimâ harb
Uruban aña zıkr-i Hakk-ıla darb

Kılalar her nefesde kasd-ı iblîs
Size ol dâyim eyler çünkü telbîs

Nitekim Hak didi Kur'ân içinde
Resûline inen burhân içinde

Sizüñçündür 'ad u tahkîk şeytân
Anı düşmen dutuñ idüben iz'ân

825 Dahı anuñla idüñ siz de harbi
Uruñ Hak emri birle aña darbı

Size yol bulmasun ol gâfil olmañ
Evâmir añañuz hem câhil olmañ

Nitekim oldı bu hâsuñ cihâdı 29b
Bunuñla buldı anlar hep vidâdı

Ehâssü'l-hâs olur dahı mücâhid
Merâm-ı nefse olmakla mu'ânid

Cihâdı anlaruñ budur muhakkak
Ki nefis-ile kılalar ceng-i mutlak

830 Nitekim Hak Te‘âlâ bu kelâmı
Buyurdı añla kim n’oldı ki merâmı

Hevâdan nefsüñüzi nehy idesiz
Hak’uñ buyurdugı emri güdesiz

Ehâssü’l-hâs içün buldı a‘râz
Cihâd-ı nefis ola olmaya i‘râz

Buyurdı bu hadîsi hem o sultân
K’anuñçun halk olupdur ins-ile cân

Sizüñ gâyet ‘adûñuz nefis-i zâlim
Ki siz andan bulırsarsız mezâlim

835 Anuñ bigi-durur ol nefis-i ‘ayyâr
Sizi idlâl ider her lahza iy yâr

Kılupdur yine kalbüñüzde iy cân
İki yanüñuz ortasında evtân

Didi ba‘zı müessir nite anı
Bu yüzden virdiler anda beyânı

Ki şeytan kalbüñüzde râkid olur
Şürûrı zıkr-i Hak’la sâkıt olur

Anuñ hortumı vardur nitekim kelb
Kaçan dilden ki zıkr-i Hak ola selb

840 Uzadur hortumın u kaldurur ser
Kılur igvâ azıdur kalbi ekser

Çün İblîs itdi ref' ol vech-ile baş
Aña uymaya mı bu nefs-i kallâş

Aña ol yirde niçe kıldı igvâ 30a
Kim andan hâsıl olur anca gavgâ

Bu ikiden kılûñ imdi hazerler
Kim anlardan irer kalbe kederler

Muhassal anlara ırâg oluñ siz
İki 'âlemde yüzi ag oluñ siz

845 Ki ya'ni uymañuz igvâlarına
Varup baş koşmañuz gavgâlarına

Sizi azıtmasun idüñ hazerler
Revâdur çün 'adûlardan güzerler

Bu uslûba firâr idüñ dem-â-dem
Kim andan görmeyesiz siz dahı gam

BÂB-I BEYÂNÜ'Z-ZÜHD FÎ-EHÂDİSİ'N-NÜBÜVVET VE İHTİYÂRÂTÜ'L- MEŞÂYİH

Dahı ol mefhar-ı ser-cümle eşyâ
Ki ya'ni hazret-i *Yâ Sîn ü Tâ Hâ*

Hadîsinde buyurdu bu kelâmı
Hayırdur küllîsi zühdüñ tamâmı

850 Anuñçun dahı var ammâ hakîkat
İşidüñ kim dâyim andan nasîhat

Gerek kim terk ide dünyâyı nefsüñ
Fenâdan kat‘ ide sevdâyı nefsüñ

Dahı terk eyleye ‘ukbâyı rûhuñ
Kim andan bulasın feth-i fütûhuñ

Kala bâkî hemân Rabbüñle sırruñ
Senüñ de sırr-ı Subhân ola seyrüñ

Odur aslı ki şerh oldu tamâm et
Bulur bunda hakikat hep nihâyet

855 Hakikatden çün añladuñ kelâmı
Hakikat ehlinüñ gör n’oldı kâmı

Olupdur üç kısım ol dahı iy yâr 30b
Biri ‘âm u biri dahı hâs iy vefâdâr

Birisinde ehâssü’l-hâs anuñ
İşit aslını hep şâd ola cânuñ

Görüñ imdi ne imiş zühdi cemmâ
Size takrîr ideyin üşte cem‘â

Bu oldu zühdi añlañ imdi ‘âmuñ
Ura terkini ser-cümle harâmuñ

860 Bu hâsuñ zühdinüñ dahı me’âli
Sakına hıfz ide muhkem helâli

Helâlden terk ide kamu fuzûli
Bu uslûb üzre göre dogrı yolu

Fuzûli terkimekten işbu maksûd
Helâl-ile helâlin ide Mahmûd

Ki ya‘ni Hak için virmek helâldür
O yola bezl olma şol ki maldur

Kifâfindan ne artup ola ‘âyid
Vire Allah için çün oldu zâyid

865 Dimeye irt n’olur yine hâlim
Katı nâçâr olurum yok ma’âlim

Tevekkül idüp anlar dilde ihlâs
Bu yolu tutup andan oldılar hâs

Ehâssü’l-hâsuñ olur zühdi ammâ
Beyân idem işit anı da cemmâ

Şu süfli terk iderler ez-dil ü cân
Ki şuglı Hak’dan ayrudur ol iy cân

Veyâ hod idiser anları meşgûl
Ururlar terkini iy yâr-i ma‘kûl

870 Budur pes zühdi anlaruñ ‘ayân bil
Bu kavli añla dilden bî-gümân bil

Anı fehm eyle kim ne kıldı anlar 31a
Ehaslık bâbın andan buldı anlar

Pes anuñçun ehâssü’l-hâs olurlar
Kim anlar zühd-ile ihlâs bulurlar

Bulanlar zühhd-ile ihlâs-ı hâsı
Olurlar bî-tereddüd Tañrı hâsı

Ki ya‘ni kesb idenler zühhd-i hâsı
Bulurlar kurb-ı Hak’da ihtisâsı

875 Dürüşüp buluñ imdi siz de ihlâsı
Olasız dergah-i a‘lâda tâ hâs

Bu vech-ile gerekdür zühhd hâsıl
Olup hâs olalar dergâha vâsıl

Dinildi hem dahı zühhd için ahbâr
İşidüñ ol haberden imdi âsâr

Dir İbrâhim Edhem bu kelâmı
K’anuñ üzre ola Hakk’uñ selâmı

Ne didi diñleñ imdi sözün anuñ
Düşürüñ kalbe siz de sözün anuñ

880 Didi zühhd oldı üç harf üzre bünyâd
Ne imiş añla kıl anuñla dilşâd

Biri [zâ]dur kılur böyle işâret
Ki terk-i zeyn-i dünyâya beşâret

Biri [hâ]dur hevâ terkine bâ‘is
Bu uslûba işâret oldı sâlis

Biri dal oldı dünyâ terk olunmak
Hüdâ ‘ışkı gönülde berk olunmak

Bulardur zühhd ü takvâya işâret
Meşâyih kıldı bu nev‘a beşâret

885 Dinildi zâhid için dahı bir sır
Di imdi zâhid ol ol sırra sen ir

Odur zâhid-gîre silk-i hakîka 31b
Gide Ahmed yürüdüğü tarîka

Ba‘îd ola dahı şehvetden ol er
Bulurlar ragbet anlar anda ekser

Olurlar hem emîn yevme’l-kıyâmet
Kim oldu zâhid anda var sa‘âdet

Dahı biş nesne var zâhidler için
Nedür ol hamse añlañ anlar-ıçun

890 Birisi oldu şükr anuñ helâle
Biri sabr ol harâm olursa mala

Biri de fevt olan rızka kayırmaz
Belâ gelse anı Hakk’dan ayırmaz

Dahı olur anuñ katında yeksân
Gınâ vü fakr u ger hüsrân u ihsân

Di imdi eyle it zâhid olasın
Anuñla dergeh-i Hakk’ı bulasın

Bular olmayıcak zâhid olınmaz
İrişüp dergehe maksûd alınmaz

**BÂB-I BEYÂNÜ'L-VERÂ' FÎ-HADÎSÎ'N-NEBÎ ALEYHÎSSELAM
İHTİYÂRÂTÜ'L-MEŞÂYİH**

895 Dahı Ahmed didi iy serv-i kâmet
Vera' birle bulur nefis istikâmet

Vera' çün dahı var gerçi hakikat
Beyân ider anı sâhib-i tarikat

Ne imiş bil hakikat anda da hoş
Anı şerh ideyin hep eyleñüz güş

Hakikat bu vera'dan ola imsâk
Kişi saklaya cismin ide idrâk

Telezzüzden dahı kamu nazardan
Bezekerle harâm olan eserden

900 Dahı hem nefsi imsâk eylemekdür 32a
Kamu şehvânîden pâk eylemekdür

Dahı hem kalbine irmeye gaflet
Sakına rûhını görmeye fetret

Sakına sırrı nide iltifâtdan
Vera' aslı bu havf it şol cihâtdan

Vera' ehli anı kılmadılar hiç
Aña bakmadılar ir ü eger giç

Olupdur ol da üç kısım iy dil-ârâm
Diyem anı da tâ bula dil ârâm

905 Biri ‘âm ü biri hâs añla muhkem
Ehâssu’l-hâs olupdur biri de hem

Vera‘ bu ‘âm için gün bigi bâhir
Kelâm itmeye hiç bâtin ü zâhir

Ve illâ söyleye Allah için ol
Eger sâhit ve ger râzı budur yol

Gazab birle rızâyıyla ve yâhud
Tekellüm ide kim Hak ola maksûd

Garazla kılmaya hergiz kelâmı
Vera‘dan bu beyân ehli merâmı

910 Vera‘ bu hâs için külli cevârih
Ki vardur kendüsünde yazdı şârih

Kamusın hıfz ide şundan kim iy şâh
Kakıyup hışm ide anuñçun Allah

Evâmirden ola ya‘ni ki hâric
Kaça andan bula tâ kim me‘âric

Ne kim Hak sevmez ide anı ihrâc
Cevârih sakladı kim buldı mi‘râc

Ehâssu’l-hâs için n’oldı vera‘ uş
Beyân idem tutasız aña da gûş

915 Şol ef‘âlden sakınmak muktezâsı
Kim anda olmaya Hakk’uñ rızâsı

32b

Ki ya‘ni ola şol şugl üzre kâyim
Ola Allah rızâsı anda dâyim

Kaçâ andan çü yok Hakk’uñ rızâsı
Kimüñ kim ile ola muktezâsı

Ehassü’l-hâs olur ol da gümânsız
Bu kavli fehm eyleñ bî-gümânsız

Muhakkak saklayup Hakk’uñ rızâsın
Rızâ üzre kılanlar muktezâsın

920 Vera‘ üzre olup güden bu râhı
Kamu kârında yâd iden ilâhî

Bu nev‘a tarîki tutup hâs oldı
Ne şek ol da ehassü’l-hâs oldı

Tutuñ bu râhı siz de hâs olasız
Hüdâ vire ehassü’l-hâs olasız

Muhassal dürişüpen eyleñüz cehd
Bulina tâ ki kamuñuzda bu cahd

Vera‘ çün hem didi ol Hakk-ı Habîbi
Kim oldur cümle derdüñ tabîbi

925 İki kısım üzre dir asl-ı vera‘ hoş
Anı gûş eyleñ olmañ imdi bî-hûş

Biri farz oldı vü biri hazerdür
İşidüñ anı imdi ne haberdür

Ma'âsî tañırdan îbâ olınmak
Hakkuñ bu emirde ihyâ okınmak

Biri de şüphelilerden hazerdür
Muhassal bu aslı işiden güzeldür

Dinildi hem vera' dan zerre-i kem
Gelür kantar-ı a' mâlden ağır hem

930 Ki ya'ni bihter oldı şöyle bayık 33a
Salât vü savmdan kim Hakk'a lâyük

Vera' dan âkıl olañ imdi dâyim
Vera' üzre oluñ siz dahı kâyim

Vera' yolu budur ger añlanursa
Beyân itdüm bu deñlü diñlenürse

Olur sâhib-vera' fehm iden anı
Ki şerh oldı vera' çün ol ma'ânî

BÂB-I BEYÂNÜ'T-TAKVA FÎ-EMRULLAHİ TE 'ÂLÂ VE İHTİYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH

Dahı diñleñ bu kavli pâdişâhı
Kim oldur cümle eşyânuñ ilâhı

935 Buyurdı ya'ni ol Allah u Gaffâr
Kim ismidür anuñ Settâr u Kakhâr

Azıklanuñ dürişüñ çekmeñ igvâ
Hayırlu zâd ile k'ol oldu takvâ⁴

Nitekim eyledi tebyîn muvâfık
Bu âyet ma'nisi birle mutâbık

Buyurdı bu hadîsi şâh-ı kevneyn
Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn

Bu takvâ oldu zâdü'l-mûkımîn uş
Anuñla eyleñüz siz de göñül hoş

940 Velî takvâ için budur hakîkat
Beyân idem ki dir ehl-i tarîkat

Hakîkat bu-durur kim ehl-i takvâ
Helâlinden dahı havf itmek ahrâ

Ola havf ile gâyet muttakî ol
Ki bulmaya anuñ kalbine bir yol

Bakup hılline anuñ muttakî hoş
Gurûrı bulmaya hergiz dile tuş

Ki ya'ni hılline olmaya magrûr 33b
Anuñla şugl-i Hak'dan olmaya dûr

945 Velî ol dahı üç kısım oldu zâhir
Kılayın her birin gün bigi bâhir

⁴ Hucurat, 49/13

Biri ‘âm ü biri hâs iy dil-ârâm
Ehâssü’l-hâs olupdur birine nâm

İşit imdi nedür takvâ-yı ‘âmî
Ki tâ andan bula göñlüñ merâmı

Dil-ile eylemeklik ihtiyârı
Bil imdi anı iy göñlüm karârı

Şunuñ zikri kim oldı dilde hâsıl
Ki zâyil olmadı olmaya zâyil

950 Ki ya‘ni kim şu zikr üstine iy cân
Kim ol olmadı olur şimdi el’an

‘Alîm ü Bâki Hayy-ı lâ-yemûtuñ
Hakîm u lâ-yenâm u lâ-yefûtuñ

Dem-â-dem hizmetin izhâr etmek
Ki var makdûrını izhâr itmek

Ki ya‘ni eylemek îsâr-ı hizmet
Görüp ol hizmeti kendüye minnet

Kılup erkân-ıla aña ihtiyârı
O hizmet eyleyüp dilde karârı

955 Ki hergiz irmiye naksa o hizmet
Müdâm itdükçe ire kalbe selvet

Dahı takvâsı hâsuñ n’oldı tut gûş
Kılına ihtiyâr erkân-ıla hoş

Bil anı k'ide anuñ hizmetini

Kıla vü ide câna minnetini

K'o zâyil olmadı ne zâyil olur

Şu hizmet üstine kim mâyil olur

Dahı ol olmadı yâhud olur ol

34a

Diler takvâ-yı hâsa kim bulur yol

960 Ehâssü'l-hâs için takvâ bu elbet
Göñülden ihtiyâr itmek muhabbet

Şunuñ hubbidır ol olmadı zâyil

Hem olmaz zâyil ol yok aña hâyil

Ki ya'ni Hak Te'âlâ hubbını ol

Göñülde berkidüp bulur aña yol

Göñülden ref' ider kamu hevâyı

Sürer hep def' ider cümle hebâyı

Şol îsâr-ı muhabbetdür kim elbet

Ne zâyil oldu ne olur ne minnet

965 Anuñ üzre kim ola bi'l-cinân ol

Muhabbet ne oldu ne ola 'ayân ol

Kalur ancak Hakk'ıñ 'ışkı-y-ıla hoş

Ehâssü'l-hâs için takvâya bu tuş

Olar eyle kılur takvâlarını

Çü böyle kıldılar da'vâlarını

Anuñçun ehâs oldılar anlar
Bunuñla buldılar anı bulanlar

Bu silke münselik olanlar iy cân
Ehâssü'l-hâs olurlar eyle iz'ân

970 Şular kim tutdılar işbu tarîkî
Bil anlar buldılar gerçek refikî

Çün anlar buldılar gerçek refikî
Ehâssü'l-hâsuñ aldılar tarîkî

Dürüşüñ siz de idüñ böyle efkâr
Kılasız tâ kim anlar bigi bir kâr

BÂB-I BEYÂN-I RE'SÜ'L-TEVEKKÜL Fİ-HADÎSİ'N-NEBÎ ALEYHİSSELAM VE İHTİYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH

Yine bir hoş nasihat ideyin yâd 34b
Anı gûş eyleyen diller ola şâd

Buyurdı bu hadîsi şâh-ı levlâk
Kim ol olmasa halk olmazdı eflâk

975 Budur Hakk'a bilüñ re's-i tevekkül
Ola ihlâs-ıla idüp te'akkul

Kıla Allah andan ittikâli
Kesüben gayrıdan rızka su'âli

Hakikat budur amma bu arada
İşit biñ cân-ıla iriş murâda

Kamu tedbîri kul terk eylemekdür
Göñülde sıdkını berk eylemekdür

Şunuñ çün kim seni halk itdi Allah
Yine sıdk-ıla bulursın aña râh

980 Ki ya‘ni nice var itdi seni ol
Bulursın sıdk-ıla yine aña yol

Velî ol dahı üç kısım oldı bayık
Beyân idem kamusın aña lâyıık

Biri ‘âm ü birisi hâs oldı
Biri dahı ehâssü’l-hâs oldı

Olupdur ‘âma bu idüp te‘akkul
Şefâ‘at üstine ancak tevekkül

Velî hâsa tevekkül oldı tâ‘at
Ehâssü’l-hâsa da pesdür ‘inâyet

985 Ki ya‘ni tâ‘at üzre hâsuñ oldı
İbâdet üzre ehâssü’l-hâssuñ oldı

Kimine tâ‘at oldı çün tevekkül
Kimisine ‘inâyet kıl te‘akkul

Makâmınca olur her şahsa her iş
İrişür kalbine aña olur iş

Kesuñ kadrinedür ‘izzet ve ger câh
Eger mihnet ve ger zillet ve ger çâh

35a

Kılurlar herkese haddince ragbet
Eger bunda ve ger anda ne minnet

990 Kazancınca alur herkes de anı
Eger ‘âkıl iseñ ref’ it gümânı

Ne kim aña kişi bu hod ‘ayândur
Yine anı biçer ol bî-gümândur

Zirâ‘at itmeyen vakt-i hasâda
İrişdükte kalur tenhâ vü sâde

Ekini yok ne biçün yâ o dervîş
Kuru fikr-ile virür kalbe teşvîş

Görüp her bir kişinüñ hirmenini
Yakar hırs odına dil dâmenini

995 Gerekdür imdi kişi eyleyüp cehd
Aña nice tehî olmaya min ba‘d

Kıyâs ide bu söze göre hâlin
Neye irer bile emri me’âlin

Kişi her hâli hod bilmek gerekdür
Rızâ-i Hakk-ıla olmak gerekdür

Dürişüñ imdi buluñ Hak rızâsın
Ki tâ def’ idesiz Hakk’uñ kazâsın

Alasız hem dahı haslar makâmın
Bulasız anda cân u dil merâmın

**BÂB-I BEYÂNÜ'L-YAKÎN Fİ-HADİSİ'N-NEBİ ALEYHİSSELAM VE
İHTİYÂRÂTİ'L-MEŞÂYİH**

1000 Yine ol Hazret-i Sultân-ı 'âlem
Şefî'-i cümle-i evlâd-ı âdem

Buyurdı bu hadîs içinde mutlak
Ol Ahmed kim Habîb-i Hazret-i Hak⁵

Ne gökçekdür şunuñ için ki dîni 35b
Anuñ göñlünde sıdk olur yakîni

Hakikat budurur amma yakînde
Bilür anı ki kâmil oldu dinde

Ola nâzır nazar ide guyûba
İrişmeklik-ile keşf-i kulûba

1005 Dahı malhûz olıncak genc-i esrâr
İdüp fikr-i muhâtab birle efkâr

Bile anı ki bildi hep ulular
Ki ya'ni bâb-ı Hak'da sevgülüler

Yine ol dahı üç kısım oldu ta'yîn
Kılayın anları hep bende tebyîn

Ne imiş diñleñ imdi ol makâmı
Anı fehm eyleyüp aluñ merâmı

⁵ İbn-i Asâkîr

Biri ‘âm ü biri hâs iy vefâdâr

Biri dahı ehâssü’l-hâs iy yâr

- 1010 Yakîn-i ‘âmı bil ‘ilme’l-yakîndür
Dahı hâsun da hem ‘ayne’l-yakîndür

Ehassü’l-hâsuñ oldı bu yakîni

Ki hâl idineler hakka’l-yakîni

Bilüñ ‘ilme’l-yakîn zâhir şeri‘at

Ve hem ‘ayne’l-yakînde fi’l-hakîkat

Şu zâhir şer’uñ âdâbıyla iy cân

Tarikatda sülûk âdabı el-an

Hakîkat keşf-ile olmak mükâşif

Budur ‘ayne’l-yakîn kim bildi ‘ârif

- 1015 Dahı hakka’l-yakîn ey ehl-i idrâk
Ne imiş añla kılma ‘akluñı çâk

Bilüñ ihlâs olupdur anı penhân

Şu zâhir şer’uñ âdâbıyla iy cân

Bularuñ işbudur añlañ yakîni

36a

Çü bildüñ bî-vücûh üzre yakîni

Yakîne dönderen andan gümânı

Bilür ol bu vücûhı anlar anı

Eger kim var-ısa sende de ‘irfân

İdersin cân ü dilden sözüñ iz‘ân

1020 Ki zîrâ işbu yol gâyet gerekdür
Anı fehm eylemeklik yigirekdir

Anı fehm ide ol kim ehl-i hâldür
Anı añlar kim ol sâhib-kemâldür

Çü bildi oluban sâhib-kemâl ol
Bilüben sen dahı sâhib-kemâl ol

Kemâl ehli olan bilür kemâli
Ne bilür yâ ‘avâm ehli kemâli

Dürişüp ma‘rifet tahsil idenler
Kemâl ü ma‘rifet yolın güdenler

1025 Muhakkak añlañuz kalmaz yabanda
Olur gün bigi rûşen dü cihânda

Mukarrer irişür maksûdına ol
Bulur elbetde elbet dergehe yol

BÂB-I BEYÂNÜ’L-HAVF FÎ-KAVLEN-NEBÎ ALEYHİSSELAM VE İHTİYÂRÂTİ’L-MEŞÂYİH

Yine ol şâhı cümle evliyânuñ
Güzîni mürselin ü enbiyanuñ

Buyurdı bu hadîsi şâh-ı ‘âlem
Kim oldur zübde-i evlâd-ı ‘Âdem

Ve hem ol şâh-ı cümle mürselîndür
Kim el-havfu şi‘ârü’l- mü’minîndür

1030 Velîkin havf için budur hakikat
Beyân idem gör iy ehl-i tarikat

Olup hakkı-y-ıla kılmak güzer hiç 36b
Hak'uhn gayrından olmamak hazer hiç

Hemân ancak yine havf-ı Hüdâ'dur
Anuñ havfin koya kim mâsivâdur

Feemmâ ol da üç kısım oldu iy yâr
Kılayın anı dahı bir bir izhâr

Biri 'âm u birisi hâs el'an
Biri dahı ehassü'l-hâs iy cân

1035 'Avâmuñ havfinı idem beyân uş
Tut imdi bu nefes sen bu yaña gûş

Ne deñlü var ise Hakk'uhn 'ikâbı
İdüp havfi vü görmemek 'itâbı

Velîkin hassuñ oldu havfi mutlak
Ki düşmeye araya furkat-i Hakk

Ehassü'l-hâssuñ amma havfi işbu
Hemân Hakk'dandurur gayrı degül o

Di imdi kim kıla havfi Hüdâ'dan
Utana ol Resûl-i bâ-sefâdan

1040 Bu yolda şüphe yokdur hâs olur ol
Muhakkak bil ehassü'l-hâs olur ol

Şu kim ister ola ol Tañrı hâsı

Kıla hakkıyla kesb-i ihtisâsı

Bu resme ide havf Allah'dan ol

Güde çıkmaya anı rahdan ol

Muhakkak kesb eyler ihtisâsı

Mukarrer olur ol da Tañrı hâsı

**BÂB-I BEYÂNÜ'L- RECÂY-İ 'İZZ-İ EMRULLÂHİ TE 'ÂLÂ VE
TEFSÎRÜ'L-MEŞÂYİHİ RAHİMEHUMULLAH**

Buyurdu Hakk Te'âlâ bu kelâmı

Kim andan alısar diller merâmı⁶

1045 İderler ya'ni kim şunlar recâ'ı 37a

Hüdâ'nuñ rahmetin iy kadr-i 'âlî

Recâ için ve hem budur hakikat

Beyân idem ki dir ehl-i tarikat

Sükûnü'l-kalbi mimmâ kâne ya'ni

Yehâfu ve'l-umûrı kâne ya'ni

Velî ol dahı üç kısım üzre oldı

Kulag ur gör ki ne resm üzre oldı

Biri 'âm ü birisi hâs bayık

Ehassü'l-hâss u biri aña lâyıık

⁶ Ankebût, 29/5

1050 Hemân ‘âmuñ recâsı bunda el’an
Recâ etmeklik olmışdur fîrâvân

Umuban dâyimâ ‘afvından anuñ
Dahı havf ide ahzından Hüdâ’nuñ

Dahı hâssuñ recâsı bunda ‘ârif
Uma fazlın ola ‘adlinde hâyif

Ehassü’l-hâssuñ amma iy dil-ârâm
Recâsı bu k’ider andan dil ârâm

Bulardur anlaruñ havf ü recâsı
Ki şol emr ola Hakk’uñ muktezâsı

1055 Rızâdan taşra olmazlar muhakkak
Ehassü’l-hâss olurlar eyle mutlak

Ehassü’l-hâssuñ oldı muktezâsı
Gözetmek dâyima Hakk’uñ rızâsı

BÂB-I BEYÂNÜ’S-SABR FÎ-KAVLÜ’N-NEBÎ ALEYHİSSELAM VE İHTİYÂRÂTİ’L-MEŞÂYİH

Ve ba‘de kâle hayrû’l-enbiyâ
Resûlullâhi fahrû’l-evliyâ

Kavî olur yakîn sabr-ıla tahkîk
Şu kim mü’mindür eyler anı tasdîk

Hakikat sabr için de vardur amma
Kulag ur kim dâyim anı da cemmâ

37b

1060 ‘Ubûdiyyet makâmında bu nefsi
Kıla zabt ide ol arada hapsi

Çerag nefy ola hem olmaya nâliş
Didügüm bigi ol sen dahı çalış

Dahı sabr oldı üç kısım eylegil gûş
İşit pendüm yine kılma ferâmûş

Biri ‘âm ü biri hâs iy vefâdar
Biri dahı ehassü’l-hâs iy yâr

‘Avâmuñ sabrı ancak ma’siyyetden
Dahı hasuñ da oldı ol cihetden

1065 Kim ola sabrı anuñ tâ‘at üzre
Kıla sabrı vü ola râhat üzre

Ehassü’l-hâsuñ olur bu muhakkak
Hemân hakkıyla olmak sabrı ancak

Kimüñ kim sabrı olur Hakk-ıla hoş
Ehassü’l-hâsuñ olur câyma tuş

Sabır hoşdur kılüñ hakkıyla anı
Sürüñ hem cân ü dilden her gümânı

Muhassal siz dahı idüñ bu kârı
Kılasız dâr-ı haslarda karârı

1070 Bulunur kesb-ile çün her makâmât
Revâ mıdur ki zâyi’ ola evkât

Geçürmeñ imdi varuñ ‘ömri zâyî’

Oluñ her lahzada ‘isyâna tâyi’

Buluñ cehd eyleyüp hâslar makâmın

Aluñ anuñ-ıla diller merâmın

Oluñ pes ol makâm içinde râhat

Buluñ vahdet kılasız istirâhat

BÂB-I BEYÂNÜ’Ş-ŞÜKR FÎ-KAVLÜ’N-NEBÎ ALEYHİSSELAM VE İHTİYÂRÂTİ’L-MEŞÂYİH

Buyurdı bu hadîsi şâh-ı kevneyn 38a

Resûl-i ins ü cân ü mâh-ı kevneyn

1075 Olur şükriyle ez’âf ü muzâ’af
Hak’uñ ni‘metlerin añlar muvazzaf

Kelâmında didi hem Rabb-i Gaffâr

Kim oldur cümle-i eşyâya nezzâr

Eger kim şükr idesiz siz ziyâde

İrer ni‘metlerüñüz izdiyâde⁷

Hakîkat şükre dahı oldı gaybet

Şükürden rü’yet-i mün‘imle elbet

Ki ya’ni şükr ola her ni‘mete hoş

Ki şükri olmaya dâyim ferâmûş

⁷ İbrahim, 14/7

1080 Hak'ũn in'âmına hod yok nihâyet
Ya niçün ola kul şükriine gâyet

Gerekdür imdi dâyim şükr-i Bârî
Hakk'a hamd eyleye her lahza bâri

Revâdur işbu resme şükre ragbet
Dahı şükr ide idüp Hakk'a minnet

Şükür de oldı üç aksâm dahı hem
Olupdur biri şükrü'l-'âm dahı hem

Birisi dahı şükrü'l-hâs olupdur
Biri dahı ehâssü'l-hâs olupdur

1085 'Avâmuñ şükri ya'ni kavl-ıladur
Veli hâssuñ dahı bil fi'l iledür

Ki ya'ni dir 'avâm elhamdülillâh
Şükürler eyleyüp Allah'a her gâh

Ve hâsuñ oldı şükri iy vefâdâr
Ki ve hüve'l-bezlü ve'l-îsâr iy yâr

Ehâss'ü-l hâsuñ oldı bunda şükri 38b
Revân kalb-ıla fehm it sen de fikri

Pes imdi ol ma'rifetdür eyle tasdîk
Ni'am bilmekde mün'imden bu tahkîk

1090 Ki bilmek ni'meti Mün'im'den el-Hak
Ehâss'ü-l hâsun oldı şükri ancak

Şükür bâbında eyle sen de dikkat
Kusûruñ aña kıl bu yolda rikkat

Dilerseñ imdi sen de hâs olasın
Şükür kıl kim ehâss'ü-l hâs olasın

Dahı bil ni'meti Mün'im'den iy yâr
Ehâss'ü-l hâsuñ idüp vasfin izhâr

Dilerseñ ol makâmı idesin kesb
Ola tâ anlaruñ kârı saña nasb

1095 Di imdi gâfil olmak bu 'amelden
Ki nesne 'âyid olmaz hiç emelden

Ko bu tûl-i emel fikrin gözüñ aç
Beher hâl olmagıl nâ-ehle muhtâc

Ki sen de ehl olup menzil alıgör
Ehâss'ü-l hâs olan kâmin bulıgör

Ki tâ senden göre assı bir insân
Hayırludur kim ider halka ihsân

Buyurdı hem resûl-i cümle-i nâs
Ki *hayrû'n-nâsi min yenfa'ü'n-nâs*

1100 Hayırlu oluñ imdi siz de dâyim
Bu kavlı üzre oluñ her yirde kâyim

**BÂB-I BEYÂNÜ'L-HAVLÜ'L-MEŞÂYİHÜ'L-CEMÎ'
RAHÎMEHUMULLAHİ ALEYHİM**

Îlâhî halk-ı ‘âlem Girdigâr’ı
Kamu düşmüşlerün Perverdigâr’ı

‘Atâñı kıl yine sen bunda yoldaş 39a
Kılam hep dilde olam râzımı fâş

Beyân idem şeri‘at gevherinden
‘Ayân idem tarîkat dürlerinden

Nisâr idem tarîkat cevherini
‘Atâ idem nasihat zerlerini

1105 Ki eyleyem tebyîn ‘irfân
Dü ma‘nî söyleyem ta‘yîn harfân

O harfeynün ola biri ‘avârif
O lafzeynün dola yiri me‘ârif

Biri nükte ola vü biri şâhid
Biri nokta ola biri müşâhid

Biri ‘irfanuñ ola künci ya‘ni
Biri harfânuñ ola genc-i ma‘nî

Biri birisine ola müşâhid
Biri meşhûd ola birisi şâhid

1110 Ki ya‘ni biri ola pâk bayık
Biri dahı ola aña muvâfik

Biri altun ola çün birisi sîm
İkisi vâhid olsa ‘akl ider bîm

Biri dürr ola biri ola gevher
Bir araya gelürse dahı cevher

Muhassal biri ola tâlib-i Hakk
Biri de ola matlûb-ı muhakkak

Mürîd ola biri vü biri kâmil
Ki ya‘ni mürşîd-i kâmil ü ‘âmil

1115 Mürîd olan ola gâyetde tâlib
Gerek mürşîd ola ‘ilminde gâlib

İkisi cem‘ ola vuslat bulalar
İkilik ref‘ ola vahdet bulalar

Bulalar vahdeti dergâh-ı Hak’da 39b
Dürîşüben dem-â-dem râh-ı Hak’da

Alalar menzili vahdet bulalar
Ki ya‘ni dergeh-i kurbet bulalar

Ola izhâr anlardan me‘ânî
Mürîd ü şeyhden vire nişânı

1120 Oluban ikisi ma‘nîde vâhid
Bu uslûba olup dâyim mücâhid

Alurlar menzil anlar key eger kem
Tarîkat budurur Allahu a‘lem

BÂB-I BEYÂN-I AHVÂLÜ’L-TARÎKAT

Elâ iy tâlib-i turk-ı ilâhî
Eger kim tâlib olduñsa kemâhî

Beru gel diñle yine söz münâsib
Tarîkat ‘ilmine olduñ çünki tâlib

İşit benden nedür ‘ilm-i hakâyık
Saña ma‘lûm ola tâ her dakâyık

1125 Mürîdüñ vireyin ahbâr-ı tâmın
Ki ne yüzden olan bulur merâmın

Kılup vasfını şeyhuñ evvelâ yâd
Mürîdüñ soñra idem beytin âbâd

Revâdur şeyhuñ evvel bir nişânı
Mürîd için götüre armagânı

Tarîkat evvelâ kim oldu bünyâd
Ne ismiyle virilmişdür aña ad

Bile ol ismi vü şerh ide anı
Dahı soñra vire andan nişânı

1130 Ki kim viridi aña evvel icâzet
Eger bilmez sülûk itmek ne hâcet

Kaçıncı firkadan oldu dahı ol
Hem evvel aña kim gösterdi key yol

40a

Bu eyyâma gelince bir bir anı
Kamusın bile kılmaya gümânı

Dahı her birinüñ seyrin sülûkın
İçinde efkarın ü hem mülûkin

Mufassal her birisinüñ makâlin
Bile şerh eyleye düşdükçe hâlin

1135 Ve ba‘de kendüsi de ola kâmil
Şeri‘at ‘ilmi birle ola ‘âmil

Taşı vîrân ola vü içi ma‘mûr
Hevâ vü nefsi kılmış ola makhûr

Muhassal geçmiş ola her hevâdan
Dili sâfî ola her mâcerâdan

Ola her vech-ile gâyet sahîh ol
Bile her hâlde Hakk’ı sarîh ol

Gözede bätını vü zâhiri hem
Güde hem evveli vü âhiri hem

1140 Ki *min evvel ilâ âhir* tamâm et
Ne kim vardur şuyûh içinde hâlet

Kamusın añlaya vü bile tahkîk
Kıla hâlinde anlaruñla tatbîk

Kılıncağ imdi anı şeyh bayık
Odur şeyh olur uymak aña lâyıık

BÂB-I BEYÂN-I MİSÂL-İ ŞEYH-İ EHLÜ’R-RİYÂ

Meselde geldi yine bir hikâyet
İşit ger var-ısa ‘akl ü dirâyet

Ola bir hânenüñ çün taşrası pâk
Münakkaş kim görünmez zerrece hâk

1145 Müzeyyen sîm ü zerle her civârı 40b
Murassa‘ taşlarınıñ her kenârı

Şu resme eylemişler anı tezyîn
Ki şerh olmag-ıla olmaya tebyîn

Taşından gören eydür üşte cennet
Anı eyle sanur görüp ne minnet

Velî tolmuş içi hâr u haşaklar
Hem anı mesken idinmiş eşekler

Bağışlarsañ içine kimse girmez
Taşın gören anuñ gavrına irmez

1150 Veyâ bir hâne içi olsa zulmet
Anuñ üstine bir mum yaksañ elbet

Olur mı ol evüñ içi münevver
Taşından assı itmez şem‘-i enver

Revâdur kim ziyâ ola derûnı
Kayırmaz ger hevâ ola birûnı

Diñ imdi taşı ma‘mûr olanuñ
Harâb ola içi çün bir binanuñ

Ne assı taşradan aña bezekler
Bulunmadı içinde çün düzekler

1155 Bu lâyıık ola evvel içi ma‘mûr
Eyü evdür dimekle ola meşhûr

Taşın gören aña kılmaz şehâdet
Ki zîrâ yok şehâdetde sadâkat

Revâ bu ide evvel kalbini pâk
Harâb ola taşı hep hâk-ber-hâk

Bu nev‘a çünkim ola kalbi sâfi
Dahı ‘arz ide soñra iktisâbı

Vire bâtın yüzinden çok haberler
Sözin tasdîk ideler mu‘teberler

1160 Anuñla eyleye bu halkı da‘vet 41a
İre anuñla her bir kalbe selvet

Görüp ahvâlini tâbi‘ olalar
Bilüp her kâlini sâmi‘ olalar

Ve hem şeyh ola kılmaduk kebâyir
Biri ola vücûdında sagâyir

Eger kim bulunursa anda ‘isyân
Bilüñ anı ki var râhında hüsrân

Yitürdi halkını nûş itdi çün râh
Kaçan zâhir ola iy câd-ı ervâh

1165 Çü rûhâniyyet olmuşdur andan
Vilâyet de olur menfûr andan

Kaçurmuş **ahsen-i takvîmi** derhâl
Bu hâlâtı kaçan idinür ol hâl

Yiten cevher bulnur mı yine hiç
Arayup yüzyıl itse kaddini pîç

Bulmaz arayup biñ yıl tamâmet
Firâkına anuñ olmaz nihâyet

Yitürdi varın ol zîrâ bulunmaz
Bu ahvâlüñ nedür derdi bilinmez

BÂB-I BEYÂN-I MİSÂL-İ TASFİYE-İ KALB-İ ŞEYH

1170 Mesel budur aña diñleñ makâlin
Yine şerh ideyin anuñ da hâlin

Bir altunı alur destine üstâd
Kıla kâl ü ide bir tuhfe bünyâd

Tama‘ idüp ol altuna hemân ol
Pes andan hisse almaga diler yol

Bakır katar aña nisfin alur hep
Bu olur kalb olan kişide meşreb

Virür Mevlâ’sına çün kıldı itmâm 41b
Giçer üstine anuñ hayli a‘vâm

1175 Yine ol zer bir üstâda irişür
Ol üstâd anı kâl eyler dürişür

Çıkar nısfınca altunı vezinde
Nühâsı kül olup yanar özinde

Diñ imdi neylesün anı ol üstâd
Bişi niçe kılur on vezne bünyâd

Yatur katında virmez sâhibine
Virüncek bâ'is olur kibr ü kîne

Diñ imdi ol kaçan olısar itmâm
Bu aradan size söz ola i'lâm

1180 Meger üstâd ola gâyet hünerver
Anuñ makbûzı ola 'ilm-i cevher

Yine cevher ura katup nühâsın
Temâm olup bula evvel bahâsın

Ki ya'ni cevher Hak ola zâhir
Ola anuñla ol pâk u tâhir

Ve illâ gitmez ol kesden kebâyir
Çün oldı cürm-ile hâli mugâyir

Zerinüñ nısfın aldı çünkim İblîs
Kılup biñ bir kapudan aña telbîs

1185 Yanup kâl olmayınca bellü olmaz
Giderürse nısfı Bârî nısfı kalmaz

Nedeñlü yansa kâl olsa zerîde
Kalupdur nısfı çün anuñ girîde

Bil imdi yine ol şahsuñ da hâli
Yine irer sülûkinüñ me'âli

Kaçan kim buldı mîzanı umûrı
Olur ol demde zâhir bi'z-zarûri

Muhassal yok temâm olmaga çâre 42a
Di imdi söz nedür kalbüñde ara

1190 Eger şeyhüñde yâhud sende olsun
Amr da Zeyd de sen de ben de olsun

Eger çoğ ise ahlâk-ı zemîme
'Aded olmaya ger ola remîme

Niçe biñ ol kadar yatmak gerekdür
O deñlü zecre katlanmak gerekdür

Ki def' ola nühâsı kala altun
Yine tâ kıymetini bula altun

Di imdi var iken bunca cerâyim
Ne kılsun okudukları azâyim

1195 Eser itmez ne deñlü itse feryâd
Bu yolu böyle kodı çünkim üstâd

Çalışuban ne deñlü salsa başın
Başa ursa cihânuñ cümle taşın

Nice olur kusûrı anuñ itmâm
Hüdâ kılmayıcak ol kula in‘âm

Meger bir kâr ide ol Hakk’a lâyıık
Anuñla ire ‘afva ol da bayık

Ve illâ irmese Hakk’dan ‘inâyet
Dilinde var iken bunca hıyânet

1200 Bulımaz menzili kalur yabanda
Olur ol derbeder iki cihânda

Ve illâ iricek Hakk’dan ‘atâlar
Vefâ yirine giçer hep hatâlar

Mübeddildür olur sözi mü’evvel
Kılur hem cürmin ihsâna mübeddel

Anuñla yine bulur tayyibâtı
Çün tebdîl oldı hayra seyyi’âtı

Bu yüzden olur ol tahkîk tâhir
Revâdur şeyh ola bu resme zâhir

42b

BÂB-I BEYÂN-I ‘AMÂL-İ ŞUYÛH

1205 Ve illâ bir dahı var bunda esrâr
Kılayın gün bigi anı da izhâr

Ki ya‘ni ol da olur hâli şeyhüñ
Temâm olmak gerek a‘mâli şeyhüñ

Ve ger a‘mâli gelmez anda sengîn
Olur mirât-i kalbi anda jengîn

Kılamaz kimseye anda şefâ‘at
Aña ‘arz oldu çün rûyî şekâvet

Revâ imdi şuyûh olmak müberrâ
Teni kamu me‘âsîden mu‘arrâ

1210 Vezinde tâ gele a‘mâli ağır
Mürîdine şefâ‘at ide âhir

Ve illâ olıcak kendü de muhtâc
Neden geldi aña uymak gözin aç

Gerekdür şeyhüñ ide her kişide
Tetebbu‘ aňlaya n’oldı işi de

Aña göre mürîd de ola tâbi‘
Kelâmına ola hem soñra sâmi‘

Ve illâ ol Muzill olur ve ol Zâl
Muhassal katı düşvâr olur ahvâl

1215 Çalışup kendüsi oldukda tâgî
Kılur hep aña uyanları bâgî

Yine gûş eyleñ andan imdi bir söz
Ki düşe kalbünüze bunda bir söz

Aña göre kılam ya‘ni beyânı
İşiden aňlaya sırr-ı nihânı

Bile tâ kim ne oldu bunda maksûd 43a

Revân fehm ide n'oldı emr-i Mahmûd

Anuñ-ıla bula evvel makâmın

'Atâ ide Hüdâ gönli merâmın

BÂB-I BEYÂN-I ŞEYH-İ BÎ-NEF'

1220 Yine bir hoş hikâyet ideyin yâd
Şu şeyh-i bî-nef' kim ider irşâd

Yine beñzer misâli anlaruñ da
Görüñ ne oldu hâli bunlaruñ da

Sanâyi' kim cihân içre 'adedsüz
Tutupdur her birini bir mededsüz

Gice gündüz çalışır her birisi
Yigidi kocası genci karısı

Nihâyetsüz ki çikerler emekler
Bogazlarına bulurlar yemekler

1225 Velî bir pulları kalmaz kim iy cân
Kalup sermâyesinden ola penhân

Hemân kaldı yine kurı emekler
Şol oglancuk misâli kim iymekler

Ne deñlü sürtünür kalur girüde
Velîkin 'azmi anuñ ilerüde

Vefâ kılmadı hiç ciddi vü cehdi
Budur añlañ bize üstâd ‘ahdi

Ki bir yol kurdı anlar çalışurlar
Ayg üstinde başlar salışurlar

1230 Giçerler ol hevâ içinde anlar
Anuñla bulmadı Hakk’ı bulanlar

İlerü varımazlar k’alına yol
Mesâfe ya niçe kat‘ olısar bul

Muhassal şeyh olan kâmil gerekdür 43b
Dahı ‘ilmi-y-ile ‘âmil gerekdür

Eger câhil ise ol dahı düşvâr
Belâya olısar anlar giriftâr

Nice bulur belâlardan halâsı
Ya nice kesb ider ol ihtisâsı

1235 Cehâletdür aña mâni‘ ezelden
Çün irmez aña rahmet Lem-yezel’den

Nice def‘ idüben ol ala kâmi
Olur düşvâr işi bulmaz merâmı

BÂB-I BEYÂN-I MİSÂL-İ ŞEYHÜ’L-CÂHİL

Anuñ dahı misâlin diñle bayık
Yine bir söz ideyin aña lâyıık

Bir a‘mâ bir ipi tutmuş giderdi
Meger anı da bir gözsüz yiderdi

Giderken bir yire irişdi yolu
Çü keñdür bahre dönmüş sag u solı

1240 Meger sanurdı ol yiden görürdi
Anuñçun anuñ arduca yürürdi

Bu kez bildi anı yiden dahı kör
Didi kim imdi yoldaş gitmegil tur

Kim aramızda bir gözli gerekdür
Bize gözliye güymek yigrekdür

Menâzil alımadık yolda kalduk
Biri birümüze uyduk ne alduk

Gel imdi eyleyelüm buña tedbîr
Bu tedbîr oldı k’ola anda te’hîr

1245 Muhassal bekler iken iki a‘mâ
Meger yakın idi ol yirde deryâ

Temevvüc eyleyuben eyledi cûş 44a
Oları garka virdi hoş u nâhoş

İkisinüñ de emri oldı itmâm
Şüyûh ahvâlin itdüm ben de i‘lâm

Eger var-ısa ‘akluñ pend alursın
Saña lâyıq olan şeyhi bulursın

Muhassal bu revâ cehd ide her merd
Çeke Hak yolına bir nice biñ derd

1250 Bula bir şeyh-i kâmil ola tâbi‘
Ne hayf ola kim ola emri zâyi‘

Çeke çünkim emek çalışa dâyim
Niçün görmeye emr aña mülâyim

Aña göre bulup bir şeyh-i ekmel
Kıla hizmet kim ola kârı eshel

Ve illâ olur anuñ emri düşvâr
Bulup bir ehl-i şeyhi aña düşvâr

Dilerseñ sen de ki menzil alasın
İki ‘âlemde berhurdâr olasın

1255 Bulup bir ehli yapış dâmenine
Kim iresin vefanuñ hırmene

Bu pendi gûş idüben eyle kıl var
Bu emri aña dilden eyle bil var

İresin tâ ki maksûda temâmî
Alasın bu arada dahı kâmı

BÂB-I BEYÂN-I MÜRİD-İ TÂLİB

Didüm çün mürşid-i kâmilden âsâr
Mürîd-i kâbili de diñle tekrâr

Gerekdür evvelâ pâk eyleye kalb
Göñülde Hak'dan özgesin kıla selb

1260 İlâhî bezme dilden tâlib ola 44b
Hakîkat rezme cândan râgıb ola

Utana Hak'dan ü havf ide gâyet
Dem-â-dem fikr-i Hak idine 'âdet

N'olur hâlüm diyup kıldukça feryâd
İdüben cümle-i ahvâlini yâd

Muhassal âh idüp kıldukça efgân
Gözinden yaş yirine saçıla kan

Kılurken âhı dilden saça ateş
Kıla zârî cigerden ol belâ-keş

1265 Yaka mum eyleye kalbi gamından
Recâsın kat' ide dirlik deminde

Hüdâ 'ışkına dilden ola müştâk
Muhabbet ipin ide canda iysâk

Gice gündüz uyumaya kıla zâr
Kıla nâleyle kamu halkı bîzâr

Figânından kıla halkı müşevveş
Cihân halkı diline sala âteş

Muhassal kılmayup kılca karârı
Ala 'ışk-ı Hak elden ihtiyârı

1270 Gehi ‘âkıl ola ve gâhi mecnûn
Ferâmûş ide dıhkı ola mahzûn

Yatup durmaga kılmaya mecâli
Kese cümle cevâbı vü sü’âli

Hemân ancak özine ola meşgûl
Revân kılmaga Hakk’a kendüyi kul

Gice gündüz dürişe fikr ide ol
Unuda gayrı Hakk’ı zikr ide ol

Muhassal ura terkin baş ü cânuñ
Hemân bâbın gözede ol Hüdâ’nuñ

1275 Anuñ hubbından ayırsın kıla terk 45a
Seyâhat dâmenine yapışup berk

Duruban âhir ide terk-i evtân
Kıla bucak bucak bu dehri seyrân

Yiterse bir pula güci ger anuñ
Bu ola ‘âdeti ol nev-cüvanuñ

Göre bir var mı müflis kendüden aç
Ta‘âmı yok bir içim suya muhtâç

Aña vire ide anı ta‘akkul
Hüdâ’ya şükr idüp ide tevekkül

1280 Komaya pâre-i nân irteye hiç
Bu sevdâ birle ide kaddini pîç

Bu yolda harc ide nısfını ‘ömrüñ
Yine irecegin fehm ide emrüñ

Varuban ire âhir bir ‘azîze
Hakâyık bahri bir şeyh-i temyîze

Dura günü de anuñ hayli müddet
Yite ol arada vü çike mihnet

Temâşâ eyleye sırrıyla anı
Ne yüzden bezl ider halka me‘âni

1285 Bile tâ günih birle añlaya yol
Aña irmege duta ol nefis yol

Varup ire bu kez hâk-i rehine
Kul ola cân u dilden dergehine

Ne kılsun tâlib idi gence⁸ irdi
Defîne genci için rence irdi

Çü bildi aña key ‘izzet gerekdür
Anı bulmaga hey devlet gerekdür

Nasîb⁹ idi aña ol tâ ezelden
Bu bezme irmiş idi lem-yezelden

1290 Velî Hak aña çekdürdiği gurbet 45b
Bile tâ nice olur şeyhe ragbet

⁸ Metinde cim harfinin noktası unutulmuş.

⁹ Metinde nunun üzerine sehven iki nokta konulmuş olmalı.

Çü kan yutmasa la‘l irmez kemâle
Bulur rif‘at gün irdükçe zevâle

Yanup kâl olmasa ger sîm ü zer
Nühâsıyla olurlar idi hem-ser

Yakup terbiyyetin kıldukça üstâd
Bulurlar kıymet-i a‘lâ olup şâd

Eger kim delmese bagrını hakkâk
Nice ragbet bulurdı dürr olup pâk

1300 Delindi bagrı çün zencîre girdi
Bulur yig kıymeti üstâda irdi

Takar her bir melek-sûret kulaga
Ta‘âm-ı tûtî virilmez çü zâga

Velîkin la‘l ile yâkut hacerdür
Kalan taştan feemmâ mu‘teberdür

Bulur mı anlaruñ kadrini her taş
Eger biñ yıl ola anlara yoldaş

Bu deñlü var olar da ol hasebdür
Velî ol üstâda irdügi sebebdür

1305 Anuñ kadri bu idi hem ezelden
Sunulmuşdı o şâh-ı Lem-Yezel’den

Hele düzincegiz her taşı üstâd
Bulur kadri olur bir nesne bünyâd

Yabanda yitmeden mihter degül mi

Yaban taşından ol bihter degül mi

Dahı kan yutduğıçun virdi misk bû

Görüñ ne kadre irdi bû-y-ıla o

Di imdi ol mürîd-i kâbil iy cân

Bu îhâmâtı hep kılmışdı iz‘ân

1310 İrişdi hocasına bende idi 46a

Tabîbe irdi key dermanda idi

Revâdur bende olup cân u dilden

Kıla her hizmeti tek gelse elden

Anı kasd eyleyüp irdi tapuya

Revâ budur irüp evvel kapuya

İşigin yasdana bir niçe eyyâm

Çeke ol hâlet ile çok serencâm

İcâzetsüz girüben içerüye

Yine ol dönmeğe tizcek girüye

1315 Özin ‘arz itmeğe belkim o derviş

Ol özi hâk ü kalbi pâk ü dil-rîş

Hicâb idüp diye kim kim olam ben

Özüm ‘arz eyleyem bunda gelem ben

Yatayın taşrada bîmâr u dil-rîş

Beni göre ola kim birki derviş

Duyuban birki gün feryâd ü âhım
Añalar şeyhe tâ hâl-i siyâhım

Anı kasd eyleyüben yasdana taş
Koya taş işiginüñ taşına baş

1320 Aña tâ pâdişâhlar pâdişâhı
Ser-â-ser ‘âlemüñ püşt ü penâhı

‘Atâsından kıla ilhâm şeyhe
İde geldüğini i‘lâm şeyhe

Eger görüp kimesne añmaz-ısa
Anuñçun gözi yaşı diñmez-ise

Nazar idüp gözi yaşına Allah
Kıla lutfın aña ol yirde hem-râh

Şu resme bildüre ol şeyhe anı
Ki bir dostum k’olupdur gözle anı

1325 Aña göre kıla ol da ri‘âyet 46b
Bile var kabiliyyet anda gâyet

Kavuşdura nedür matlûba anı
Bilüşdüre nedür mahbûba anı

Sülûk-ile irişdüre murâda
Süre tertîb-i lehbî her arada

Bu resme ola çün tertîb-i râ‘î
Bulur şeyhden mürîd-i intifâ‘î

Eger bu resm ile olmazsa tertîb
Şuyûha olmaya bu veche terğîb

1330 Makâma irişüp menzil alınmaz
Tarîk-i Hak kemâlince bulunmaz

Revâdur bula tâlib bu karâra
Anuñla ire gâyet i'tibâra

Eger kim tâlib-i Hak iseñ iy yâr
Di imdi sen de eyle eyle her bâr

Bilürsin buhl yok Feyyâz'da hiç
Virür takdîrini ir ü eger giç

Velî dâyim gerekdür ola tâlib
Taleb olmazsa bulunmaz metâlib

1335 Di imdi eyle olsa aña dâyim
Uyup Hak'dan kıla kalbi mülâyim

Tahassür çeke vü ide recâlar
Bulina tâ kim andan mürtecâlar

Kimüñ kim var ise Hak'dan recâsı
Bu üslûb üzre olur mürtecâsı

Kıluñ bu resme imdi siz de her bâr
Olasız tâ ki lutf-ı Hak ile yâr

BÂB-I BEYÂN-I MÜRİD-İ TÂLİB

Dahı vardur bu yirde bir ‘aceb kâr 47a

Kılayın anı da bu yirde izhâr

1340 Bu resm-ile mürîd oldukda tâlib
Bu veche hizmete oldukda râgıb

Eger kendü irerse hoş safâdur
İrişdi maksada gamdan rehâdur

Ve illâ vardurur şeyhüñ de hâli
Gerekdür böyle ola kıl ü kâli

Ki ya‘ni ol mürîd ide derhâl
Aña eyler-ise bir kişi irsâl

Ki ya‘ni ola bir kimse kulavuz
Diye aluñ gelüñ merhem kılavuz

1345 Getüre hizmetine göre anı
Yüzinde var mı hubb’ullâh nişânı

Eger var-ısa ‘ışk-ı Hak’dan âsâr
Anuñçun eyleyüp lutfını izhâr

Koya bir hizmete evvel münâsib
Ola ol hizmete ol da musâhib

Tekellüf itmeye *mâlâ yutâkî*
Dil ü cândan gelen kalmaya bâkî

Bir urmaya yüki mûr-ıla bile
Götüre güci yine çike bile

1350 Yüki artuk urup ırmaya anı

Katı sürüp yola ırmaya anı

Güci yitdük kadar ‘arz ide bârın

Mahalline göre farz ide kârın

Gice gündüz ola ol da mücâhid

O hizmet içre olmaya mu‘ânid

Ola ol hizmetinde şöyle kâyim

İşi şeyhin gözetmek ola dâyim

Muhassal ola tâlib hizmetine

47b

Mürîd ola dahı ya hizmetine

1355 Müdâm aña göre ol ola hâzır

Ola pes şeyhinüñ emrine nâzır

Ne emr olursa ider aña kâsıd

Uyup igvâya emr itmeye fâsıd

Mürîd olmaz uyarsa ger hevâya

‘İbâdâtuñ virür nakdin hebâya

Anı itmeye k’ol terk-i edebdür

Mürîd eyle kılursa ger ‘acebdür

Muhassal ola nâzır ol yañâda

Göre ne hizmet eyler ol yañâda

BÂB-I BEYÂN-I EF‘ÂL-İ MÜRİD

1360 Müridüñ yine diñleñ bunda kârîñ
Ne yüzden ide şeyhüñ i‘tibâruñ

Budur lâyük mürîde dahı Bârî
Kıla hizmet koyup nâmus ü ‘ârı

Nice ki şeyh için kılduk beyânı
Gözede kudretiñ fehm ide anı

Dimeye ol da ya âsân ü düşvâr
Çalışa cân u dilden çünki tüş-vâr

Göñülden gayrı hubbı eyleye terk
‘Azîzi hizmetine yapışa berk

1365 Eger kim göre şeyhinden niçe ‘ayb
Anuñçun gelmeye kalbine hiç reyb

Diye bir hikmeti vardur bu sırruñ
Nite hem-rehligi Mûsâ vü Hızruñ

Ne şer görse kıla hayr ile ıslâh
Mürîd olmak diler kim ola iflâh

Ri‘âyet eyleye âdâbı gâyet 48a
Çü yokdur ‘ilm-i âdâba nihâyet

Rızâsın gözleye şeyhüñ her işde
‘İbâdetde vü işde gayrı **düşde**

1370 Tevekkül eyleye Allah dilinden
Dirîg olmaya çünkim geldi elden

‘Aded saymaya yevm için veya mâh
Ve her bir sâli gözletmeye her gâh

Dimeye geçdi ‘ömrüm hizmetinde
Tefahhur ide belkim hürmetinde

Diye hizmetde komasa nideydüm
Başum alup ne etrâfa gideydüm

Kılayın hizmet irdüm çün tapuya
Revâ kulluk-durur işbu kapuya

1375 Bu fikri idüp ide hizmeti ol
Rıza gözleye key añla budur yol

Başımı kalduruban ol kapuya
Utana bakmaga dura tapuya

Yañılup sehv-ile ben dise bir dem
Döke göz yaşını yolunca merhem

Diye kim ben kim olam ben diyem ben
Baña benlik gerekmez eylerem zan

Çü ben ‘âlemde bir avuç gubâram
Yakıldum nâr-ı ‘ışka hâkisâram

1380 Hicâb idüp Hüdâ’dan¹⁰ eyleyüp ‘âr
Kıla ol sehv için bir niçe¹¹ gün zâr

¹⁰ Metinde “Hüdâ” kelimesindeki “dal” harfinin üzerine sehven nokta konmuş olmalı.

¹¹ Metinde “niçe” kelimesinin imlâsında “nun” harfinin üzerindeki nokta unutulmuş.

Diye biz biz de yâhud bir kemine
Dilerse ire derdinüñ emine

Dahı sen dimeye bir hizmetinde
Diyesiz siz de yâhud hazretinde

Bu resme saklaya âdâb-ı ‘ilmi 48b
Cihân halkın göre bir beg mi kul mı

Dahı dilden sülûka tâlib ola
Bu yolda olmaga key râgıb ola

1385 Şitâb itmeye ya‘ni ivmeye ol
Ne vaktin keşf ola baña diyüp ol

Uzadukça kıla şeyhe muhabbet
Diye kim var-durur elbetde hikmet

Eger bende olaydı kâbiliyyet
Baña şeyhüm anı dirdi ne minnet

Görüp şeyhin sükûtın ol dili zâr
Baña bakmaz diyüp kılmaya inkâr

Olıncagaz yolında şeyh-i kâmil
Olur ancak Hakk’uñ emriyle ‘âmil

1390 Ne vaktin Hak aña ide ‘inâyet
Mürîde şeyh ider ol dem himâyet

Velîde dâyimâ olmaz vilâyet
Mürîd anı bile ide ri‘âyet

Dahı Hak virmeyince şeyh virmez
Dir ol kim virürem ol Hakk'ı bilmez

Bu resm ile ide dâyim ri'âyet
Gözede hem kaçan ire 'inâyet

'Înâyet iricek Hakk'dan aña da
Rehi kandaysa gider ol yañada

1395 Olur her vech-ile matlûba vâsıl
Olur her arada maksûdı hâsıl

BÂB-I BEYÂN-I SA 'YÜ'S-ŞEYHÜ'L-KÂMİL FÎ- HAKK-I MÜRÎDÜ'T-TÂLÎ

Velî mürşîd olanuñ bir işi var
Bu yolda bir 'acâyib cünbüşi var

Çü geldi bir mürîd evvel kapuya 49a
Revâdur koya anı bir tapuya

Dahı hem gözleye ahvâlin anuñ
Sora vü izleye her kâlin anuñ

Ve ger hizmetde oldı ise kâyim
Aña sa'y itmek ola işi dâyim

1400 Ve ger günin geçürmekse murâdı
Aña yol gösterüp olmaya hâdî

Velî var-ısa ide kâbiliyyet
Anuñ sa'yine ola anda niyyet

Teveccüh ide vü ide tefekkür
İde şol çîn-i vuslatda tezekkür

Ki ya‘ni dergehe buldukda kurbet
İrer ol demde kalb-i şeyhe vahdet

İre ol vakte çün ol şeyh-i ‘âdil
Göre var mı mürîdinde safâ-dil

1405 Elest bezmine baka nâzır ola
Kamu ervâh aña çün hâsır ola

Göre rûhını kankı zümredendür
Ne cevherdür özi aslı nedendür

Eger görürse saff-ı evliyâda
Makâm olur mekân-ı enbiyâ da

Nebî olmaz velî bu söz ‘ayândur
Olur haşr anlarıñla bu beyândur

Eger oldı ise bunda mücâhid
Yiter cehd itdüğü ol şahsa şâhid

1410 Ve saff-ı mü‘mininde olsa cânı
Makâm-ı evliyâ cezb ider anı

Bulur tedrîc ile anda makâmı
Eger kıldı ise bunda ihtimâmı

Ve ger bî-zümre-i küffâr içinde
Görürse rûhın anuñ nâr içinde

49b

Eger kim cehd iderse ol da gâyet
Hakk'ũñ emrine eylerse ri'âyet

İrerse lutfi Allah'ũñ aña da
Mekân idinür âhir ol yañada

1415 Bu resme her birisinũñ makâmın
Bilüben ide ol şey ihtimâmın

Makâma göre çün terbiyye olmaz
Kosun ol yolu çünkim menzil almaz

Anuñçun sürilür tertîb-i 'amâl
Ki şeyh idine işbu hâleti hâl

İşitmedüñ mi geçdi mâh u sâlũñ
Ki vardur bir makâmı her makâlũñ

Makâmına göre olur kamu söz
Mahalli ola çün anı diyevüz

1420 Mahallinde olur koruk çü helvâ
İder berk-i harîr ol zât-ı a'lâ

İrincek vakti her kârũñ olur hoş
Ola destûr olurlar devlete tuş

Velî merhûndur vaktine her iş
Aña göre gerekdür cümle cünbîş

**BÂB-I BEYÂN-I AHVÂLÜ'Ş- ŞEYHİLLEZİ LÂ-YA 'RÜFE'T- TARÎK
TEEMMETÜ'L- HURÛF**

Yine teşbîh idem bu emre bir söz
Düşe tâ ehl-i Hakk' uñ kalbine sûz

Şu kim Ka'be yolın kıldı irâdât
Hüdâ virürse bulur aña gâyet

1425 Şimâle düşse ammâ 'azmi anuñ
Nice bulur yolını ol mekânuñ

Şimâle giden irişmez cenûba 50a
Salât içre çü meyl olmaz lü'ûba

Cenûba 'azm idüp güden şimâli
Salât içre lü'ûb anuñ misâli

Dahı garba giden bulur mı şarkı
Kara seyrin iden görür mi garbı

Di imdi bunları fehm eyleye ol
Anuñla göstere her birine yol

1430 Bulara nice esmâ oldı ahrâ
İde anuñla anlara müdârâ

Müheyyâ ide esmâsını anuñ
Çü bildi kadr-i a'lâsını anuñ

Kaçıncı perde için kankı esmâ
Düşüpdür mazhar ad olup müsemmâ

Çün iz'ân eyledi işbu hıyâli
Ve ba'de irgüre bu hâle kâli

Değişe hâli kâle ola ‘âkil
Yürümeye behâyim bigi gâfil

1435 Ola efkâr üzre her zemânda
Eger eyle kıla kalmaz beyânda

**BÂB-I BEYÂN-I DERECETÜ’L-TARÎKATE FÎ’-L MÜCÂDETE BÎ –
EMRÜ’L- ŞEYHÜ’L- MÜRÎD**

İşidüñ üşte mürşidüñ hısâlin
Yine gûş eyle irşâduñda hâlin

Getüre ol mürîdi evvelâ şeyh
Ki göstermek dilerdi yol aña şeyh

Sebak tevbe ide evvel aña kâr
Kim istigfâr ide turmaya her bâr

Şu deñlü eyleye tövbe işine
Döne gelmedüğe ol iş başına

1440 Ola tâ âb-ı istigfâr ile pâk 50b
Sızup altun ola çünkim kara hâk

Görüp cehdini anuñ şeyh-i kâmil
Varup emri üzre oldı ‘âmil

Nazar ide yine levha döne ol
Göre bulmuş mı anuñ tövbesi yol

Ki ya‘ni göre anı şeyh tekrâr
Bile ol tövbe kılmış mı aña kâr

Kabûl olmuş mı istigfârı anuñ
Ki ‘afv olmuş mı kamu kârı anuñ

1445 Eger dönmiş ise cürmi sevâba
Mülâki oldıysa ‘âlî cenâba

Mübeddel olmuş ise seyyiâtı
Cürümden bulmuş ise tayyîbâtı

Sebak vire götürüp aña tevhîd
O kesde görüp anı ide tahmîd

Şu deñlü çalışa tevhîde bâri
Ola zâhir anuñ da nûr u nârı

İdine şeyh anı da yine ma‘lûm
Bu yolda olmuş anuñ cismi ma‘dûm

1450 Sebak vire salâvet aña ol dem
Kıla anuñ ile derdine merhem

Şu deñlü tasliye ide o vahşe
O derd-i hakk-ıla olan şikeste

Teveccüh eyleyüp şeyh ol zemânda
Bile rûhı bu kez kankı mekânda

Çü bildi yine hâlin diye aña
Gel imdi bir nefes çalış bu yaña

Getüre rûhını zabt ide derhâl
Aña bildürmek için n’olur ikbâl

1455 Kıla ol rûh Ahmed birle vâsıl 51a

Bula birbirini musıl ve vâsıl

Açıla gözi gafletden uyana

Sanasın şimdi geldi bu cihâna

Bile tâ nice irdi aña devlet

Aña göre ire kalbine salvet

Anı çün rûh-ı Ahmed ide makbûl

Görür lâyık kim ola hazrete kûl

Ol ilter anı vahdet ‘âlemine

Ne minnet ya cihanuñ âdemine

1460 Yolu bir menzile oldu anuñ tûş

Kim ol menzilde olur cân u dil-hûş

Ne mürşîd sıgar anda ne hod irşâd

Bulur vahdet makâmın rûh olur şâd

İkilik olur ol menzilde zâyil

Mürîd irer olıncak aña kâbil

Velî şeyh anda key kâmil gerekdür

Ledün ‘ilmi ile ‘âmil gerekdür

Ezüben virmeye igvâya emri

Hebâ itdürmeye ehvâya ‘ömri

1465 Bu mürşidden murâd olan cihânda

Mürîdin komaya hergiz beyânda

Pes eyle olmayıncak bir kişide

Nice şeyh ola ya n'ola işi de

Anuñ gayrına kullukdur hamâkat

Niçün hizmet ola çün yok hadâkat

Yaraşur aña hizmet ola kâmil

Ola 'ilmi-y-ile her yirde 'âmil

Ve illâ hizmet itmek câhile hiç

Bu yolda kâmetüñüz olmaya pîç

1470 Hebâ olmaya olan hizmetüñüz 51b
Uluya irmek olsun himmetüñüz

BÂB-I BEYÂN-I MİSÂL-İ ŞEYH-İ BELÂ FÂYİDETE VELÂ MENFAATE

Misâli anlaruñ beñzer aña uş

İki **ugrı** giderdi bir yaña hoş

İkisi giderek bir şahsa irdi

Yol üzre oturur anları gördi

Didi kanda gidersiz bu yaña diñ

Niçün 'azm eyledüñüz bu yaña diñ

Didiler iki ugriyuz dutup râh

Giderüz tâ ki fırsat vire Allah

1475 Bulavuz işbu yolda bir şikârı
Alavuz behre andan ıztırârı

Bularuñ sözüni gûş idüp ol yâr
Didi niçün kılursız böyle efkâr

Taleb idüp harâmîlik murâdât
Yine istersiz Allah'dan irâdât

Harâma vire mi hiç tañrı yolu
Katında bir Hakk'uß azı vü bolı

Ferâgat eyleñüz işbu 'amelden
Berî oluñ kamu tûl-i emelden

1480 İşidüp bu sözi ol iki ugrı
Didiler kim diyelüm sözi togrı

Bizüm hiç andan artuk kârumuz yok
Budur bâ'is ki cüz efkârumuz yok

Eger kim olmasa ecl-i ma'îşet
Dutarduk çünkü gûş itdük nasîhat

Bu sözi gûş idüp kılup tebessüm
Didi diñleñ size idem tekellüm

Eger kim râzumı kılmayasız fâş 52a
Bu yolda olmayasız kalb ü kallâş

1485 Size ta'îm idem bir özge kârı
Anuñla feth ola dirlik kenârı

Didiler kim nedür ta'îm eyle
Bize ol kârı sen teslîm eyle

Ola mı idevüz biz râzuñı fâş
Degülüz işbu yolda kalb ü kallâş

Bu uslûba idüp nice kelâmı
Oluban her biri bu kâr râmı

Yemin idübeni ‘ahd itdi anlar
Dil ü cândan aña cehd itdi anlar

1490 Buları gördi ol da oldı meyyâl
Dehân açup didi anlara derhâl

Benüm kârüm budur kim genc araram
Bu ‘âlem içre şahs-ı bî-karâram

Buluram kanda var bir genc hâne
Aluram kazuban anı yegâne

Gelüñ imdi benümle siz oluñ yâr
Kılavuz tâ ki niçe genci izhâr

Bular râzı olup ol kavle ol an
Kılurlar bir ugurdan ‘ahd ü peymân

1495 Olınca arayuban bulalar genc
Çekeler işbu yolda zahmet ü renc

Ol ahmaklar dimezler imdi bâri
Bu deñlü ‘ömr içinde n’oldı kârı

Görelere kim ne deñlü gence irdi
Sakal agartdı bunca rence irdi

Anı yâd itmeyüp aña uyarlar
Varup her biri günden ton giyerler

Kazarlar her dagañ bir gûşesini 52b
Yolından azanuñ gör pîşesini

1500 Di imdi irmeden şeyhi visâle
Müridin niçe irgörsin cemâle

Aña göre kıyâs it bâkî hâli
Kim iz‘ân idinesin her makâli

Ki ya‘ni olıcak bir kimse bîmâr
Kıla mı âhirüñ derdine tîmâr

Tabîb evvel gerekdür imdi bârî
Marazdan ide cismin pâk u ârî

Ve ba‘de eyleyüp biñ dürlü efkâr
Varuban ide her bimâra tîmâr

1505 Ve illâ olmaz-ısa iyle iy cân
Özi bîmâr iken gayre ne dermân

BÂB-I BEYÂN-I MÜRİD-İ CÂHİL VE GAYR-I TÂLİB

Anuñ misli degil midür şu câhil
Degülken ‘ilm-i şer‘ içinde kâmil

Görür her yerde sûret ugrusunu
Sanur buldı heman yol togrusunu

Uyar biñ cân u dilden tâbi‘ olur
Ne kim dirse sözine sâmi‘ olur

Dimez kim bundan evvel bu kişide
Özi kandaydı ya neydi tuşı da

1510 Anı fikr idüp olmaz aña meyyâl
Aña irer ki didüm n’oldı ahvâl

Ki ya‘ni nice zikr itdüm hikâyet
Anı fehm eyleyüp ehl-i firâset

Olur hep ol visâle göre kârı
Kimüñ olmaya ‘akl özine yârı

BÂB-I BEYÂN-I TARİK-I DA’VETE ŞUYÛHU’L- ‘ULEMÂ

Velî bir dahı vardur hâli şeyhüñ 53a
Bu yirde ola ol ef‘âli şeyhüñ

Ki ya‘ni eyleye bir dürlü da‘vet
Anuñla vire tâ her kalbe selvet

1515 Ki vardur halk içinde bir kabîle
Velî muhtâcdur anlar da delîle

Feemmâ işleri dâyim ‘ibâdât
İbâdât-ıla kılmışlar kanâ‘at

Kılurlar emr-i Hakk’ı key riâyet
Anuñçun pâk u tâhir kalbi gâyet

Tarîka münselik olmazlar âhir
Görürler çünkim anlar ‘ilm-i zâhir

Olaruñ kalbi gâyet berk olupdur
Göñüllerine dünya terk olupdur

1520 Şeriât dillerini eylemiş taş
Egemezler añunçün kimseye baş

Ya bunlar şöyle kalsun mı yabanda
Şeri’at içre olsun mı cihânda

Yaban olmaz velî ‘ilm-i şeri’ât
Şeri’atdur murâd olan hakikat

Şeri’atdür hakikat kapusu da
Odur ehl-i hakikat tapusu da

Dilerler bulalar amma tarîkat
Dilerler olalar ehl-i hakîkat

1525 Ya bunlar şöyle kalsunlar mı râcî
Bulinmasun mı **da’sımuñ** ‘ilâcı

Çalışup bulmasunlar mı hakîkat
Buluşup tutmasunlar mı tarîkat

Hakâyık dürlerinden oluban dūr 53b
Dakâyık zerlerinden şöyle mengûr

‘Avârif behresine irmeyüben
Me’ârif çehresini görmeyüben

Yürüsünler mi şöyle zihnî hâli
Ne olsun bunların âhir me‘âli

1530 Kamusı gerçe kim Hakk’dan safâlu
Hakikat ‘ilm-i mutlakdan safâlu

Şeri’at ‘ilmi içre kamu kâmil
Olup her birisi ‘ilminde ‘âmil

Şeri’atde olan ‘ilm içre ânı
Nedür hep anlamışlardur me‘ânî

Anuñcun oldılar tâlib dakîka
Eger zâhir olaydı fi’l-hakîka

Yine biñ cân-ıla bende olurlar
Tarîkat içre efgende olurlar

1535 Di imdi añlara da şeyh-i kâmil
Nice ta‘lîm idermiş añla kâmil

Bilür kim bunları cân-ıla müştâk
Muhabbet dillerini kılmış îsâk

Şerî’atla velî perverde olmuş
Bu ‘ışk-ıla dili pejmürde olmuş

Bilür kim da’vet itmez anlara kâr
Ne kâr ider görüñ ol kâra efkâr

Bulara gösterüp bir yüzden âsâr
Olur anlara çünkim keşf-i esrâr

1540 Bulara çünkim oldı şemme izhâr
İderler cân ü dilden aña ikrâr

Derûn-ı dilden aña kul olurlar
O yolu dutuban meşgûl olurlar

Eger bir yaña olsa halk-ı ‘âlem
Bulara virse igvâlar dem-â-dem

54a

Ne mümkindür kılalar aña inkâr
Bu yolda görmüş iken bunca âsâr

İderler i’tikâdı ol tarîka
Komazlar çünkim irdiler refika

1545 Di imdi budur anlara münâsib
Olurlar bir eyü birle musâhib

Bulalar işbu yüzden insilâki
Kim ‘âhir bulmayalar inhilâki

Revâdur şeyh de işbu tarîka
Komaya çünkim irdiler refika

İdine işbu resme anları kul
Ola hizmetleri katında makbûl

Murâdî bigi soñra göstere râh
Bu deñlü bende virdi çünkim Allah

1550 Revâdur anlara key terbiyetler
İde tâ kim bulalar âfiyetler

Budur uş şeyh-i kâminden kalan yol

Bile ânı ki şeyh olmak diler ol

Eger bilmezse bunda bir haber var

Katına ugramaklıktan hazer var

Getürmedi çün ol tertîbe anı

Deger elbetde âhir bir ziyânı

Şeri'at birle bağlanmış kulûba

Hudâ 'ışkında daglanmış kulûba

1555 Vire bir virdi ide anı meşgûl

Devâ bir göre her bîmâra ma'kûl

Tabîbe bu gerek ser-cümle bîmâr

Neden bu derde irdi n'ola tîmâr

Aña göre kıla ol da devâyı

54b

Kıla sıhhatle tebdîl ol belâyı

'Îlâcın ide çün bildi mizâcı

Tabîbe halkuñ oldur ihtiyâcı

Ve illâ hep bilürler yahşı şerbet

Müdâm içen devâyaya irer elbet

1560 İçerse anı da amma ki bî-vakt

Helâk olur bulmaz dahı sıhhat

Makâmına göre ide makâli

Vire hâline göre iştigâli

Razî'a virse ger ni'meti firâvân
Südinden gayrısın yidüre nisvân

Helâk eyler mukarrer ol razî'i
Kılur eyle şerîfi vü vazî'i

Kim ekl itdi gıdâsınuñ hilâfın
Bulımaz ol ta'âmuñ ol safâsın

1565 Makâmına göre ki olmaya ismi
Hebâ yirde virür canı vü cismi

Velîkin işbu söz günden 'ayândur
Kitablar içre çok yirde beyândur

Şeri'at gözleyen kalmaz yabanda
Velî anı bilür azdır cihânda

Vire sag şerbetin bîmâr olana
Göre bîmârı bir tîmâr olana

Sovuk geçine virse bârid eczâ
Isıcaklık niçe bulur ol a'zâ

1570 Görincek her mizâcı bir etibbâ
O yolda cem' idemez çok ehibbâ

Feemmâ bilse her bîmâr derdin
Anuñla eylese tîmâr derdin

Mizâcına göre kılsa 'ilâcı
Çeker mi herkes aña ihtiyâcı

55a

Bilürlerdi irer derdi devâya
Virürlerdi dili ol dil-rupâyâ

Anuñcun eyledüm bu hâli kıssa
Mürîd ü şeyh ala andan da hisse

1575 Ola birbirine evvel muvâfık
Bula birbirini andan mutâbık

Ki ya'ni şeyh olan bile mürîdi
Mürîd olan bile şeyhi ne idi

Aña göre kılalar ittifâkı
Biri birine idüp iştiyâkı

V'eger bu didigüm eylerse iş'âr
Hemân pesdür kamusına yiter-vâr

Varup olmayalar dâyim mülâzım
Çü nef'î yok varup gelmek ne lâzım

1580 Şu kişiye varup gelmek gerekdür
Kim andan bir murâd almak gerekdür

Ve illâ yok yire yilmek hevâdur
Hevâ yirde emek küllî hebâdur

Bu yigdür ide evkata ri'âyet
Kıla güç yitdügi deñlü 'ibâdet

Şeri'at gözleye vü ide şükri
Geh istigfar ide gâh ide zikri

Kıla nâliş Hüdâ'ya 'arz ide zâr
Salavat birle ola anda her kâr

1585 İre tâ aña Ahmed'den şefa'at
İre sa'da vü def' ola şekâvet

Anuñla bula tâ dergâha kurbet
İkilik gide vü kesb ola vahdet

Dürişüp ide kesb-i vahdeti ol 55b
Çalışup bula dâr-ı vahdete yol

İre çün ol makâma ola rahat
Ne vardur anda gussa vü ne furkat

İkilik gidicek vahdet bulunur
Dem-â-dem zevk-ıla 'işret bulunur

BÂB-I BEYÂN-I TERBİYETÜ'Ş-ŞEYH 'ALÂ HÂLÜ'L-MÜRİD

1590 Velîkin dahı var bunda me'âni
Kulagın var ise gûş eyle anı

Göre her câhili bî-'akl-ı idrâk
'İbâdet itmez olmamış özi pâk

Ki ya'ni özi dahı târik-i farz
Hevâ-yı nefsi kılmış kendüye 'arz

Olaruñ mislini kılmaya da'vet
Yaraşmaz bula anlar Hakk'a kurbet

Dahı göstermeye anlara âsâr
Tecâhülden eger keşf itse esrâr

1595 Misâli budurur anuñ da zâhir
Ki har boynuna asarlar cevâhir

Ya hınzır agzına la‘l-i Bedehşan
Virile dürr olup anuñçun efşân

Veyâ hod zâg için ‘arz olına kand
Bu oldı bu arada kâmile pend

Eger olursa anlar dahı tâlib
Olurlarsa tarîk-i Hakk’a râgib

Bulalar ol nefis anlar da râhı
Tefehhüm itdiler çünkim ilâhı

1600 Velî bilmek diler kimdür İlâh’ı
Hemân nefsinı bilmek oldı râhı

Şu kim nefsin bilür bildi ilâhın 56a
Özin fehm itmeyen keç dutdı râhın

Özini añlayanlar kâmil oldı
‘Ulûmı külli bildi ‘âmil oldı

BÂB-I BEYÂN-I TALEBÜ’L-VELAYET ‘İZZÜ’Ş-ŞEYHÜ’L-KÂMİL

Velî var dahı bu esnâda bir söz
Beyân idem anı da gör nedür söz

Cihânda nice yüz biñ mübtedi var
Dahı hem bir nice biñ muktedi var

1605 Gerekdür biri varup bir ‘azîze
Hakâyık bahri bir şeyh-i temyîze

Taleb kılmayalar andan vilâyet
Degildür ehli kılmazlar delâlet

Ki düşdi ecnebi bu yolda ol cân
Nice idinür ol ‘irfanı iz‘ân

Kılurlar hâle göre terbiyetler
Anuñ-ıla bulırlar ma‘rifetler

Yüki haddinden artuk olsa ger pil
Kalur yolda alımaz belki menzil

1610 Ve hem kılmayanlar şeyhe inkâr
Özi hâli aña şeyh eylemez kâr

Olıncak zihni hâli bu riyâdur
İçi boş sanasın bir bûriyâdur

Mukalliddür bu taklîd-ile olmaz
Mürîd olmadı çün bu kârı bilmez

Ya şeyhinden nice umar kerâmet
Göre tâbi‘ ola dilden tamâmet

Hicâbı var gözinüñ görmez anı
Bu hâli ol yola ırgürmez anı

1615 Kesâfet kendüdedür n'eylesün şeyh 56b

Aña hâlin niçe şerh eylesün şeyh

Çü gence iren anı kılmaz izhâr
Bu sırrı dahı key fehm eylegil var

Eger ola-y-ıdı kendüde hâlet
Aña yol gösterürdi şeyh elbet

Ve illâ nitsün anuñ zihnî hâlî
Nice şerh itsün aña kıl ü kâli

Eger olaydı anda kâbiliyet
İrerdı Hakk'dan ol şeyhe ne minnet

1620 Beşâret kim kıla ol şahsa merhem
Ne geldi cânib-i Hakk'dan ana em

Aña göre kıla ol da devâyı
Tarıkatta çü çekti bunca dâyı

BÂB-I BEYÂN-I EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT

Gel imdi yine bir söz eydeyin hoş
Feemâ gûş idüp kılmañ ferâmûş

Oluñ k'oldı cemâ'at ehl-i sünnet
Anuñçun kılmanız nâdâna minnet

Kim anlar gayre kılmazlar delâlet
Sebeb bu görmeyiserler dalâlet

1625 Dimişdür Hazret-i Mahmûd u Ahmed
Habîb-i Hakk ‘ilim mısırî Muhammed

Kim olmaz ümmetim anda cemâ‘at
Kim ol yirde ola bûy-ı dalâlet

Diñ imdi siz dahı olup cemâ‘at
Size karışmasun ehl-i dalâlet

Menâhîden kılun hem dahı perhîz
Anı kılmañ k’ol emr olmadı hergiz

Dutuñ hem sünnetin ol Mustafa’uñ 57a
Bilün hem minnetin kân-ı vefanuñ

1630 Kebâyirden sagâyirden olun sâf
Ki sizde arta tâ îmân ü insâf

Hakk’uñ emrine dilden tâlib olun
Buyurdugu umûra râgıb olun

İdüñ hem ictinâb andan kim ol kâr
Degildür muktezâ-yı emr-i Settâr

Hemân eyleñ siz ol emre inâbet
Ki Hakk râzı ola sizden tamâmet

Bir iş idün k’ola Hakk’uñ rızâsı
Nevâhî vü evâmir muktezâsı

1635 Ola kim Hakk ide size ‘inâyet
Size vü hem bize ire hidâyet

Ki zîrâ rahmetinüñ yok keranı

Kamu halkı cihanuñ anlar anı

Aña göre gerek imdi recâlar

İrişe tâ ki her derde devâlar

BÂB-I BEYÂN-I PEND-İ MEŞÂYİH-İ KIBÂR

Eyâ emrinde Hakk' uñ kâsır olan

Fücûr itmekle dâyim Fâhir olan

‘İbâdet kıl ‘ibâdet kıl ‘ibâdet

İdiñ Hakk emrini dutmağı ‘âdet

1640 Dahı hem münselik ol bir tarîka

İriş cehd eyle anda bir refîka

Tarîkatsuz ‘amelde yok netâyic

Bulur mı kimse yolu kendüden hiç

Gerekdür şeyh aña çün ‘ilmi yokdur

Evâmir dutmanuñ yolları çokdur

Ya ilm-ile gerekdür yahud üstad

57b

İkisin ideyin bu yirde ben yâd

Çün olmaya ‘ilmi ya anda üstad

Nice olur harap ol yirde âbâd

1645 Gerekdür kişiye bir mürşid elbet

Kulavuzsuz kuş uçmaz dinle hikmet

Buluban bir delîl olun revâne
Ânunla iresiz tâ bir mekâna

Tarîkatsuz ‘amelden dinle temsîl
Diler şol dil kim ide ‘ilmi tahsîl

Varup kır’aat ider her lahza Kur’ân
Dilin hâli komaz gerçi ki bir an

Velî bilmez sevabın hem hatasın
Kıla sıhhat bula hakkun ‘atâsın

1650 Gerekdür âna ta‘lîme bir üstâd
Sahîh kır’aat-ıla ide anı mu‘tâd

Kılamaz kendü kendüden hem a‘mâl
Eger kim çalışa bu yold biñ sâl

‘İbadetle bulunur gerçi takvâ
Feemmâ yol bulur ol şahsa ehvâ

Anınçün konuldu şeyh ü üstâd
Kıla togrı yol içre anı mu‘tad

Ko imdi bu hevaya uyma her bâr
Sana olmaya emrũñ sonra düşvâr

1655 Ne kâr itdũñ bana di bu hevâda
Geçürdũñ nazenîn ‘ömri hebâda

Gel imdi uyma nefis-ile hevâya
Kalan ‘ömri sakın virme hebâya

Kılayın sana andan bir misâli
Fenâya uyanuñ gör n'oldı hâli

Aña göre uyasın tâ hevâya 58a
Viresin bâkisin 'ömrüñ hebâya

Ve illâ idesin bu yolda perhîz
Size yol bulmaya ehvâda hergîz

BÂB-I BEYÂN-I MİSÂL-İ AHVÂLÜ'L- EHL-İ DÜNYA

1660 Var idi bir şeh evvel kâmil idi
Üç oğlu var birisi 'âkil idi

Dürüşüp ol kadar cem' itdi malı
Diler taht aña ide intikâlî

Velî gayrısı oldu şeh yirine
Bu yolda görüñ anuñ tedbîri ne

Şehirden taşra kim ser cümle mâlî
Kazup defn eylemişdi aña kâlî

Pes ol yirde ki defn itmiş-idi mal
Kazar anda yine bir kabri derhâl

1665 Yatur yanında çün genc itdi pinhân
Düşer hem tîga teslîm ider ol cân

Fenaya uyanuñ bildüñ mi hâlin
Var imdi emrinüñ fehm it meâlin

Vefâ kılmadı aña çünki mâlî
Ya sana nice irgürmez zevâlî

Hep aña uyan oldı sonra mahrum
Dahı dergâh-ı Hakk'da hor u mezmûm

Var imdi aña göre kıl umûrî
Gelesin tâ ki yola bi'z-zarûrî

1670 Nice hod râ-yı nefse râm olasın
İki 'âlemde sen bed-nâm olasın

Dürîş dut bir tarîki kılma ihmâl
Kişiye assı kılmaz milk ile mâl

Odur kenz iresin hubb-i ilâha 58b
Olasın bende yüce pâdişâha

Gerekdür hem kana'at ola her bâr
Yolına hubb-i kenzi Hakk'dan âsâr

Kana'at *kenz-i lâ yufnâ* dinildi
Anuñ gayrına hep ifnâ dinildi

1675 Anı tahsîl iden muhtâc olmaz
Cihân halkı ola ol ac olmaz

Dürîşüp eyle imdi anı tahsîl
Umuruñ olmaya tâ bundan ta'tîl

BÂB-I BEYÂN-I 'ALÂM-I AHVÂLÜ'L-EHL-İ DÜNYA

Velîkin bir dahı var bunda ma‘na
Beyân idem anı da diñle ya‘ni

Murâd ise eger ya‘ni tarîkat
Dilerseñ bulasın andan hakîkat

Ol imdi ol yola kim oldı nâzil
Kim anuñla alınur her menâzil

1680 İşit imdi ne yoldur sende ol râh
İriş ol yola kılam yok yire âh

Ki ya‘ni’y tâlib-i râh-ı hakîkat
Budur kim uş didüm sana tarîkat

Kurulmuş ola bir yol tâ ezelden
Virilmiş ola Hayy-ı lem yezelden

Habîbu’llah’a vahy olmuş ola ol
Anuñçun vaz‘ olunmuş ola bir yol

İrişe silsileyle bu zamâna
İcazet birle ire bir cüvâna

1685 Ki ya‘ni olmaya hâdis tarîkat
Güde gelmiş ola ehl-i şerî‘at

O yolda olmaya ‘indî ‘ameller
Anuñçun görmeye tûl-i emeller

59a

Riyâzatlar dahı hem dürlü vesvâs
Dahı zâid fikirler birle iflâs

Ki yani şer 'iden taşra niçe hâl

Ola vesvâsa uyup niçe ikbâl

Niçe sûret ki Hakk'dan añlanup ol

Anuñçün tutuluban bir nice yol

1690 Ola peyda vü çekile emekler

Ola menhî helal olan yemekler

Helâlinden de ya'ni ola perhîz

Hakkuñ ihsanı añlanmaya hergiz

Hüda anuñçun halk itdi anı

Yiye kulları şükr ide nihânî

Anı koy imdi uy ehl-i tarîka

Eger irmek dilerseñ key refîka

Ki ya'ni kıldı anı fahr-i âlem

Habib-i Hak güzîn-i ibn-i âdem

1695 Bu nev' ile eger olursa irşad

Uyuñ kim andan olur cân u dil şâd

Nitekim kıldı anı magribîler

O yolu anuñ-ıçun key didiler

Kılup Yazıcızâde anı tebyîn

Kitabı içre kılmış anı ta'yîn

Bularuñ keşf-i hâl olmaz me'vâli

Degildür her kişinüñ çünki hâli

İrerse ger mürîde bir beşâret
Kılurlar her nedür aña işâret

1700 Bularuñ keşfi olmuşdur ‘ulûmı
Resûl-i Hak kodı çünkim ‘umûmı

O vech-ile kılur anlar **umûrın** **59b**
Silerler ‘ilm-ile kalbüñ **çumûrın**

Ol ehl-i sünneti k’itmiş idüñ yâd
Bulardur şüphe yokdur k’oldu bünyâd

Melâmiyyûnda **dinmek** sâdık oldı
Bulara çünkim uymak lâyıq oldı

Velîkin perde gitmez her çeşmden
‘Azâzîl anı urmuşdur hışımdan

1705 Ve ger nî olmasa gözler hicâbı
Bulurlardı bu yolda feth-i bâbı

Dahı andan eser bu kudret-i Hakk
Ezelden kime kim virmişdi mutlak

Odur ancak olan anlara tâbi‘
Geçürdi sâyiri hep ‘ömri zâyî‘

Eger var-ısa sende fehm ü idrâk
Özüñ bu yolda cehd it **eylegil** hâk

Bulasın tâ ki rahmet kibriyâdan
Özüñ ihlâs idüpen her riyâdan

1710 Dil ü cân ile bağlañ anlara ‘ışk
Sunuldı çün ezelden bunlara ‘ışk

Muhabbet eyle dilden gözle âdâb
Sana bātından i‘lâm ola her bâb

Gümân itme budur Hakk’uñ tarîkı
Yapış dâmânıma bulduñ refîkı

Velîkin her tarîk irer ilâha
O dergâhı mu‘allâ padişâha

Olincak şer-i‘ Ahmed üzre ol yol
Hilâfı olsa amma iremez ol

1715 Velîkin anlaruñ da akrebi var
Begayet esheli vü as‘abı var

Sorarsañ kankısı as‘abdurur ol 60a
Dahı kankısına akrebdürür ol

Bu yoldur esheli vü hem yakîni
Çü bunlar gözledür ‘ayne’l-yakîni

Budur akreb yol añla Girdigâr’a
Cihânı halk iden Perverdigâr’a

Aña göre oluñ ol yola râgıb
Eger olursañuz hak yola tâlib

1720 Erenler yolu budur key bilüñ siz
Murâd-ı Hakk’ı hep andan aluñ siz

Çü bu yolda komışlardur rızâyı
Bunuñla ref` idersiz siz kazâyı

Ne lâzımdur sözi kılmak mufassal
Beyân itdüm kim ol idi muhassal

Bulardan eyleñüz her sırrı izhâr
Tarîk-ı Hak size olmaya düşvâr

Muhassal remz-ile kıldum beyânı
Mufassal `ârif olan añlar anı

1725 Rumûzile çü kıldum hâli i`lâm
Sözi hatm eyledüm hoş idüp ikdâm

O yola cân-ıla bel bağlayanlar
O yolda canla dil daglayanlar

Kılalar bir dua` bu bende için
Bu üftâde vü bu efgende için

Göreñ anuñla ben de Hak cemâlin
İrem kadre bulam mutlak hısâlin

Murâdım bir dua`dur hep sözümden
Silem bunca siyahı tâ yüzümden

1730 Hüdâ rahmet kıla ol şahsa kâim
Dua` ide ele aldukca dâyim

Aña da Hakk Te`âlâ ide rahmet
Habîbullah`dan ire şefâ`at

60b

Ki bu yirde baña ide dualar
Aña da Hakk'dan ire çok 'atâlar

Nitekim ol baña ide duâyı
Bula ol dergeh-i Hakk'dan 'atâyı

Dinildi nitekim vir tâ virilsün
Kıl imdi anı kim aña irilsün

1735 Meseldür bu dahı anuñ işidür
Viren alur dahı diyen işidür

Kamu dilde dinür bu nîk u ger bed
Olur a 'mâli birle kes müebbed

Eyü yavuz şu kim anuñ işidür
İdüp bulur ve didügin işidür

BÂB-I BEYÂN-I TARÎKÎN FÎ-KELÂM YAZICIZÂDE RAHMETULLAHİ 'ALEYH

Yine diñleñ bu yüzden bir hikâyet
Turuka bulduram andan nihâyet

Anı kim Yazıcızâde idüp yâd
Didi evvel tarîkim oldı bünyâd

1740 Anuñ da biri şarkî biri garbî
Bir âsân u biri oldı darbî

Ki ya'ni biri 'ilmile 'âyândur
Riyâzatdur biri gayet nihândur

Riyâzatla olan şarkîdurur ad
Biri garbî kim ol ‘ilm-ile bünyâd

Olupdur her cihetde anlar ezkâr
Bu olmaya tarîkeyn için efkâr

İki şeyh ola anlar pâk u tâhir
Ola her birisi gün bigi zâhir

1745 Biri garbda vü biri şarkda ola 61a
Biri zâhirde biri şarkda ola

Velîkin eylemiş ismini ta‘yîn
Feemmâ kılmamış aslını tebyîn

Kılaym aslın anuñ imdi ben yâd
Nice oldı tarîkat ismi bünyâd

Buları yâd ideyin bende bir bir
Bulina kanda olsa şeyh yir yir

Ki ya‘ni yâd ideyin aslın anuñ
Buluban tâ ki bâb ü faslın anuñ

1750 Anuñla dâimâ olma a‘mâl
Kimüñ kim hâcetidür kılmaz ihmâl

Bulur kendüye lâyük bir tarîki
Alur bu yolda bir gerçek refiki

İder anuñ-ıla her lahza a‘mâl
Kime kim Hakk gerek ol kılmaz ihmâl

BÂB-I BEYÂN-I ASL-I TARÎKU'Ş-ŞARKÎ

İşit imdi ne imiş aslı anuñ
Nice şerh oldı bâb ü faslı anuñ

Ne yüzden virdiler bu resm-ile ad
Anı fehm it ki kalbün ola âbâd

1755 Didi imdi cân u dilden **eylegil** gûş
Kılasın tâ kim anuñ-ıla dil hoş

Bilesin ya'ni kim asl-ı tarîki
Bulasın tâ aña göre refiki

Anuñla ref'idesin ıztırabı
Ne imiş **diñleñüz** imdi cevâbı

Çü vahy oldı Resûlu'llah'a bir yol
Ki irer dergehine Hâlik'uñ ol

İki kısım ittiler andan tarîki 61b
Koşılup anlara iki refiki

1760 Ki ya'ni birine 'ilm oldı iş'âz
Riyazat olınup birine izhâr

Anuñçun şarkı kondı ol yola ad
Ki gün andan togar garbî ider yâd

Riyazatdan togar gerçi hakikat
Anı eyle bilür ehl-i tarikat

Velî gitdükce gün andan olur dûr
Ki şark olmaya ta şems ile magrur

Riyazat içredür gerçi hakikat
Ziyâde olsa götürmez şerî'at

1765 Riyazatda anuñçun kondı esrâr
Kim ol Hallâk-ı 'âlem iy dil-i zâr

Müberrâdur yemekden her hevâdan
Mu'ârrâdur emekden her hebâdan

Münezzehdür mukaddesdür sıfâtı
Hep ol var eyleyüpdür kâinâtı

Pes eyle olsa ol ehl-i riyâzet
Bu sûretten dilerler isti'ânet

Riyâzetle bulalar key tarîki
Riyâzet ola anlaruñ refiki

1770 Riyâzetle ola ruhânî anlar
Bulur anuñ-ıla Hakk'ı bulanlar

Velîkin vardur ol yirde hatarlar
Gerekdür pes ola andan hazerler

Riyâzet ehline zîrâ ki iblîs
Gelüp kılsa gerek bir niçe telbîs

Kılup vesvâs vü hem niçe ameller
Kulavuzlayuban tûl-i emeller

Kişi kâmil gerekdür bile anı

62a

Tarıkıyla yine red kıla anı

1775 Feemmâ olıcak ‘ilminde noxsân
Kılur ehvâ vü iblîs aña hüsrân

Anuñçun didi kim anda hazer var
Rehinde hayli yirden çün hatar var

Feemmâ ‘âleme irdükde iblîs
Hilâf-ı şer‘î niçe ide telbîs

Çi ger bu cümlesi muhtâc-ı ihsân
‘Înâyet birle irer derde dermân

Feemmâ ‘ilm ile zâhir yüzinden
Gidilür her yire bâhir yüzinden

1780 Feemmâ buhl yok Feyyâz’da hiç
Dürişmek yigdür imdi ir ü ger giç

Çalışmak lazım oldukda kamuda
Bu yol akreb bulundı bu umuda

Olar çün ‘ilm-ile ‘âmil dururler
Tarîkat ‘ilmine kâmil dururler

Anuñçun anlara yol bulmaz ehvâ
Bularuñ ‘ilmi oldı imdi takvâ

Dahı togup güneş şarkdan olur dûr
Bulardan dahı Hakk çün zâhir olur

- 1785 Ba'îd olur ve illâ bir mesafe
Dahî irmeksüzün **emr-i me'âfe**
- Yine yarın olup görünce şemsi
Bulur doğduğu menzil **savt-ı hemsî**
- Yine toğuncagaz gün ol mekâna
İrişür şu'le andan bu cihâna
- Bularda eyleyüp dürlü riyâzet
Bularlar dergeh-i Hakk'a izâfet
- Velîkin şer'îden çün oldılar dûr 62b
Tarîk-ı Hakk'da ammâ kalbi pür-nûr
- 1790 Yine yarın bekâda şöyle kim var
Bulardan Hak zuhur idüben iy yâr
- Vireler mahşerüñ ehline tâbı
Bulalar yine anda âfitâbı
- Kıyâs idüp aña yol oldu bünyâd
Tarîk-ı **şarkî** virildi aña ad
- Riyâzetle velî olsa 'ameller
Hebâ olsa kamu tûl-i emeller
- Begâyet hup idi ehl-i tarîka
İrerlerdi bu dem yahşı refika
- 1795 Velî ol yol olur gayetde düşvâr
Ko imdi anı çünkim gayrı **tuş** var

Kılayın anı dahı saña izhâr
Kamu âsân ola tâ râh-ı düşvâr

BÂB-I BEYÂN-I TARİKU'L-GARBÎ VE ŞEYHÜ'L-MAGREBÎ

Feemmâ garbî olan yolu aña
Gereklü saña budur yahşi diñle

Togar maşrıktan evvel gerçi kim gün
Velî menzil idünür garbı ol gün

Ne deñlü eylese eflâkı seyrân
Varur âhir olur magribde mihmân

1800 Çü virdi cânib-i garba güneş tâb
Bulur kudret ü tutar ol taraf tâb

Görüldi hoş güneş 'ilme'l-yakînden
Bu kez fehm oldı ol 'ayne'l-yakînden

Bulara irdi çün şemsüñ ziyâsı
Budur hod âfitâbuñ muktezâsı

Kamu varduğı yiri nûr eyler 63a
Zalâmı her taraftan dûr eyler

Bu resme bildiler 'irfanı anlar
Ledün 'ilminden aldı anı anlar

1805 Bulara zâhir oldı çünki 'irfân
Hakk'ı añladılar hep idüp iz'ân

Misâli budur imdi tarîkuñ
Sözüm gûş it dilerseñ refikuñ

Ki ya‘ni ‘ilm-ile bunlar tamam et
Şerî‘atde görürler çok ‘alâmet

Güneş garba nice kim oldu tâlib
Olur ‘ilm ehline Hak dahı râgıb

Olur gün bigi Hakk’uñ ‘ilmi izhâr
Bulara ‘ilm-ile keşf olur esrâr

1810 Anuñçun garbî oldu nâm aña da
Güneş penhan olur çün ol yañada

‘Ulûm olup bularda dahı medfun
Tarîka münselik oldu bular çün

Diñ imdi siz oluñ ol yola tâlib
O yolda bilinür tâlib metâlib

İderler ‘ilm-ile anlar çün a‘mâl
Beyân itdüm bulara uşta emsâl

Gerekse kıl riyâzet ol yolu dut
Gerekse ‘âlim olup bu yolu güt

1815 İkisi de varur Hak dergehine
Hemân bil bagla tek dilden rehine

İrürsin dergehine bî-gümân sen
Bu yolda tutmagıl hergiz gümân sen

Tarîka her kim eylerse gümânı
Kabul itmez meşâyih dilden anı

Bu **hısnuñ** belki bâbı i'tikâddur 63b
Bu gencüñ kuflı dilde inkıyâddur

Şular kim kıldı turuka i'tikadı
Göñül levhinde kıldı inkıyâdı

1820 Olardur 'âkıbet iren murâda
Çü vardur i'tikâdı bu arada

Bulur vaslı dü-'âlem dilberine
Çün irer aña 'âlem dilberine

O mahbûb-ı Hüdâ`ya vâsıl olur
Ki anuñla kurbet-i Hak hâsıl olur

N'olur anda murâdâtuñ me'âlin
Bilür 'ârif olup añlar kemâlin

İrişmeyince tâ kes ol makâma
Tarîk emrin irürmez ihtitâma

1825 Şular kim ol makama buldı **kurbet**
İrer dergâha anuñ râhı elbet

Muhassal olan ol dergâha vâsıl
Merâmı **cem'in** eyler anda hâsıl

Murâd-ı külliye olur mülâkât
Olur keşf anda aña dürlü hâlât

Di imdi cümlesin cem' idüp iy yâr
Eger gizlü ve ger ser-cümle izhâr

Beyân idüp kamusun idüp ikdâm
Murâdum şerh idüp söz itdüm itmâm

1830 Şu kim 'âkildür añlar bu kelâmı
Bilür andan nedür sözüñ merâmı

Aña göre kılur ef'âli her ân
İdinür her sözüm cân-ıla izhâr

Bulur kendüye lâyık şeyh olanı
Kalanın redd ider çün bulur anı

Uyar ol şeyhe dilden tâbi' olur 64a
Nekim emretse aña sâmi' olur

İder himet sözine kâyil olur
Cefasına gamına mâyil olur

1835 Budur âkil olanlaruñ tarfı
Anuñ-ıla bulurlar key refki

Çü kâr eyledurur eyle oluñ siz
Selef ne kıldıysa anı kılıñ siz

Kadîmî yola kılmak hergiz inkâr
Çekildi çünkim işbu devre pergâr

Çıkup bu dâireden bâgî olmañ
Halîlî 'akla varup yâgî olmañ

Uyup nefse aña olmak mu‘ânid
‘Înad itmekle olmaz nesne ‘âyid

1840 Heman ancak bulunur dilde ‘isyân
Gerekdür her arada ‘aklıla cân

Bir olup ideler kesb-i fevâid
Bulunmaya umur anda zevâyid

Oluna imtisâl emr-i ilâha
Cihâna Hâlık olan pâdişâha

Budur ahsen tarîk itmeñ ‘inâdı
‘Ulûma dilde idüñ inkıyâdı

‘Ulûm-ıla olur silmek gümânı
Ne yüzden bulunur cümle me‘âni

1845 Kamusun eyleyüp bu yirde tahrîr
Kılup ehli olana cümle takrîr

Beyân itdüm muhassal keye ger kem
Temâm oldu sözüm Allahu a‘lem

BÂB-I BEYÂNÜ’L- İMÂN FÎ-KAVLÜ’LLÂHİ TE ‘ÂLÂ VE RESÛLE ‘ALEYH

Tarîkatden çü ref‘ itdüm gümânı 64b
Şerî‘atden de idem hoş beyânı

Ki ya‘ni eyleyem telkîn îman
İde gûş iden anı dilden iz‘ân

Diyem îmanuñ aslı nedür anı
Yakîne döndüm andan gümânı

1850 Ne imiş imdi bil imandan kâm
İdeyin bir bir anı sana i'lâm

Gider şirki gönülden pâk eyle
Seni halk ideni idrâk eyle

Ki ya'ni birle evvel Lâ-yezâli
Dü-'âlem şâhı Rabb-i bî-zevâli

Di kim yoktur şerîki vü vezîri
Dahı hem hemnişîn vü hem nazîri

Bu varlığı kamu ol var idüpdür
'Ademden cümlesin izhâr idüpdür

1855 Berîdür hemnişînden pâk u tâhir
Münezzehdür müberrâdur bu bâhir

Dahı tasdik it imdi anı iy yâr
Ne deñlü kim melekler eyledi var

Kamusın çünki ol hep var idübdür
'Ademden lahzada izhâr idübdür

Koyup her birini bir zikre meşgul
Kılalar aña hamdi olalar kul

Gerekdür imdi anlara da ikrâr
Sakınuñ dinüñüz kılmañuz inkâr

1860 Dahı her bir kitab ki gökden indi
Bize Kur ‘ân-ı ‘Azam’dan bilindi

Kamusın hak bilüp kıl i’tikâdı
Göñülden eyle aña inkıyâdı

Muhassal şol kütüb kim oldı nâzil 65a
Alındı anlaruñ-ıla menâzil

Ki ya‘ni suhf vü ger sâir kitabdur
Anı hak bilmek insân ‘acebdür

Kamusın hak bilüben eyle ikrâr
Bozar dîni hazer kıl kılma inkâr

1865 Bulara eyle eyle i’tikâdı
Göñülde şöyle bagla inkıyâdı

Kamusın kıldı münzel hûb kâmil
Velîkin şimdi oldı hükmi bâtıl

Feemmâ hükm-i Kur‘ân şimdi akvâ
Anuñla bulunur ser-cümle takvâ

Ol inmekle kamusı nesh oldı
Bu dîn oldı hep edyân fesh oldı

Pes imdi eyle olsa añañ anı
Ki size idem edyandan beyânı

1870 Bize Kur ‘ân-ı ‘Azam’dan kavî yol
Habîbullah’a indi vahy olup ol

Dahı hem mürselîn ü enbiyada
Ne deñlü zâhir oldı her yañada

Resulullah'a irince risâlet
Kim anlar itdiler halka delâlet

Kamusın hak bilüben eyle ikrâr
Bulardan birisine idüp inkâr

Hebâ kılmayasız key saklañ îman
İdinüñ bu sözi biñ dilden iz'ân

1875 Görüñ 'İsa'ya kim inkâr itdi
Yehuda kavmi oldı zâr itdi

Olaruñ dîni hergiz kâmil olmaz
Kaçan 'İsa'ya kim ikrâr kılmaz

Sakınuñ bu hazerden 'ârif oluñ 65b
Hakk'ıñ kahrı yüzinden hâif oluñ

Emîn olmañ sakınuñ mekr-i Hak'dan
Yine Hakk'a sığınuñ mekr-i Hak'dan

Dahı hem emr ü yâsı añlañuz key
Ki şeytan urmasun kalbünüze key

1880 Muhassal her birine idüñ ikrâr
Yaraşmaz enbiyaya ola inkâr

Dahı verüñ salâvat Mustafa'ya
Çü menba' oldurur mihr ü vefaya

Resûlidür habîbüdür ilâhuñ

O şehler bende olan pâdişâhuñ

Anuñ key ‘izzetin bilmek gerekdür

Anuñ hem hürmetin kılmak gerekdür

Dahı hem çâr-ı yâre ola ikrâr

İçinden birisine idüp inkâr

1885 Havâric olmayup ol ehl-i îman

Anuñla dîn olur ihyâ bil iy cân

Bu resme eyle dilde i ‘tikâdı

Göñül levhinde eyle inkıyâdı

Gidüp şirket bula tâ dînuñ ihlâs

Olasın Hak katında sen dahı hâs

Revâdur imdi bilmek bu umûrı

Bulasız tâ ki dergehde huzûrı

Geliser hem dahı şol yevm-i âhir

Gerekdür aña ikrâr ola zâhir

1890 Ki ya‘ni haşr u neşr olur mukarrer

Gelür her başa şol k’oldu mukadder

Di ya‘ni haşr olur se-cümle emvât

Sırat u hem terazu dahı hâlât

Dahı tamu vü cennet her ne kim var

66a

Kamusı hakdurur diyüp it ikrâr

Hisâb u ger suâl ü ger ‘azabdur
Bular da hakdur ikrârı sevabdur

Bu nev‘a olmayıncak dilde ikrâr
İrer îmâna noksan iy vefâdar

1895 Di imdi kıl yaragın kârubanuñ
Göçer çün bunda kalmaz cism ü canuñ

Azıksuz yola olmazlar revâne
Gıda elbetde lazım cism ü câna

Dahı hem hayr u şer k’oldı mukadder
Gelür başa ne kim oldı müyesser

Dimişler ba‘zı kim hakdan gelür ol
Muhakkak ilm-i mutlakdan gelür ol

Velî ba‘zı didi hayrı Hüdâ’dan
Dahı şer oldı nefşüñden hatadan

1900 Diñ imdi idelüm anları tasdîk
Size bir söz diyelüm bunda tahkîk

Bilürsiz Hâlık’ıdur cümleñüñ Hak
Muhakkak Râzık’udur cümleñüñ Hak

Eger hayr u ve ger şerdür muhassal
Hüdâ’dur halk iden cümle mufassal

Velîkin şerre yok Hakk’uñ rızası
Feemmâ budur anuñ muktezâsı

Dilerseñ şerri sen cân u göñülden
Eger tâlib olursañ aña dilden

1905 Añı halk ider oldem ol ilâhuñ
Seni yokdan yaradan pâdişâhuñ

Senüñ olur taleb kılmaklıguñdan
Arayup şerre yol bulmaklıguñdan

Dürişilüp olunur yine ol kesb 66b
Kesüñ tâlibliğından olunur nasb

Dahı vardur bu yirde bir iki söz
İşidüp fehm iden kalbe irer sûz

Kişinüñ hâline göre olur ol
Hayır şer hâline göre bulur yol

1910 Çi ger şerri de halk itdi zâhir
Bu söz gün bigi bu ‘âlemde bâhir

Ki hiç emr olmadı şer ola a‘mâl
Hayırla ola a‘mâl olına hâl

Velî sen isteyincek halk ider ol
Bulur şersin işüñ a‘mâline yol

Elüñde cüz’i vardur ihtiyâruñ
Dilerseñ işleyesin ola kâruñ

Dilemezseñ idersin sen anı terk
Tutarsın Hak tarîkin muhkem ü berk

1915 Bulardan gayrı bunda hayli söz var
Yakar kalbũni dirsem anda sũz var

Hemân ehline göre söyleñür ol
Bulısar ehli olan hep aña yol

Dahı hâline göre oldu zâhir
İrişdi kalbe göre pâk u tâhir

Kıyâs it sen ehline göre anı
Göñülden ref' idüp şirk ü gümânı

Aña göre oluñ imdi nedür kâr
Bilesiz tâ nedür bu yirde efkâr

1920 Olasız mutallî' aslına anuñ
İresiz 'âkıbet ehline anuñ

Güdesiz rûz u şebde işbu râhı
Güzâfin kılmayasız âh u vâhı

BÂB-I BEYÂNÜ'L- İSLÂM FÎ-HADÎSÜ'N-NEBÎ ALEYHİSSELAM

Nedür imdi bilüñ hem dahı İslâm 67a
Kılaym anı dahı size i'lâm

Budur evvel ki Hakk'a olmaya şirk
Anuñçun gelmeye hergiz dile çirk

Anı tasdik idüben birleye hüş
Hakk'ũñ emrini kılmaya ferâmuş

- 1925 Vara hacca vü hem vire zekâtı
Tuta savmı vü hem kıla salâtı
- Şu resme eyleye Hakk'a 'ibâdet
Kıla erkanına ragbet ri'âyet
- Anı fehm ide kim ol hakka nâzır
Hakk'ı ol görmez ise Hak'da hâzır
- Ki ya'ni kendü görmese ilâhı
Anı görür dü-'âlem pâdişâhı
- Bu nev'a kim kıla Hakk'a 'ibâdet
İdüp erkanını cümle ri'âyet
- 1930 Temâm olur cem'i rükn-i İslâm
Budur İslâm kim itdüm uşta i'lâm
- Hadîsi hem budur ol Mustafa'nuñ
Resûl ü menba'-ı mihr ü vefanuñ
- Ferâyiz kim idüpdür anı Rahmân
Şu kim farz bilmedi kendüye iy cân
- Anuñ islâmı olmaz bil ki kâmil
Anı bu resme bilmez degme câhil
- Bu resme bilicek emr-i ilâhi
Ya bilür dâr-ı islâmuñ kemâhî
- 1935 Pes eyle olıcak lâzım ri'âyet
Bu üslûba ola Hakk'a 'ibâdet

Ki ya‘ni farz idügin añlaya ol 67b

Bu yüzden tâ‘at-i Hakk’a tuta yol

Pes imdi eyle olsa iy karandâş
Hevâ vü nefse koşmak dâima bâş

Dürişüñ eyle eyleñ siz de ihlâs
Bulup islâmı dergehde oluñ hâs

Yapuñ bu dâr-ı İslâm’ı tamâmet
Hadîs-i Ahmed’e idüñ ri‘âyet

1940 Olasız tâ kim İslâm içre kâmil
Oluñ bu ilm-ile ‘âlim ü ‘âmil

Dinildi hem dahı islâm-içün söz
İşiden kalbe ol sözden irersün

Ki ya‘ni fahr-i ‘âlem Mustafa’dur
Habîb-i Hakdurur ol müctebâdur

Buyurdı bu hadîsi bunda zâhir
Kim İslâm olur anuñ-ıla bâhir

Didi dört nesneden bünyâd oldı
İşidüñ ol ne şeyden yâd oldı

1945 Tevâzu‘dur biri devlet katında
Biri ‘afv oldı hem kudret katında

Nasihatdür biri ‘inde’l-‘adâvet
‘Atâdur birini minnet nihâyet

Diñ imdi işbu çârı yâd eyleñ

Hep islâmuñ evin âbâd eyleñ

Bulardur çâr rükn-i dâr-ı İslâm

Bularuñla olur İslâm itmâm

BÂB-I BEYÂNÜ'L 'UBÛDET-İ 'İZZ-İ KAVLÜ'LLÂHİ TE 'ÂLÂ VE RESÛLE VE İHTİYÂRÂTİ'L- MEŞÂYİH

Buyurdı Hak Teâlâ bu cevâbı

Cevâbın añla gör n'oldı sevâbı

1950 Ki ya'ni Hakk'a dilden bende oluñ 68a

Evâmir dutmada efkende oluñ

Kıluñuz Rabb'üñüze siz 'ibâdet

Bulasız tâ ki dergehde ri'âyet

Size hatta yakîn ire tamâmet

Bulasız vahdet olasız selâmet

'Ubûdiyyetde ammâ bu hakîkat

Anı tahkîk ider ehl-i tarîkat

Kuluñ iskat ola küllî merâmı

Murâdı Hak katında bi't-temâmî

1955 İrâdâtın idüp iskât bi'z-zât

Recâ idenedür Hak'dan irâdât

Velî ol dahı üç kısım oldı iy yâr

Kamusın şerh idem tâ ola [izhâr](#)

Anuñ ikisi ‘âm u hâs oldı
Biri dahı ehassu’l- hâs oldı

Feemmâ kullugı ‘âmuñ budur hoş
Beyân idem anı da dutasız gûş

Getürmekdür birine tâ‘ati hem
‘Ubûdiyyet de ola dilde muhkem

1960 Dahı kullugı hâsuñ gör ne oldı
Kim anuñ-ıla anlar Hakk’ı buldı

Budur bâ‘is ki dinür anlara hâs
İderler cân-ıla tâ‘atde ihlâs

‘Ubûdiyyet budur pes hâs olana
Dinür hâs **itdügi** ihlâs olana

Ehâssu’l- hâsuñ oldı kullugı bu
Getürmez zerrece kalbine kaygu

Dimez ta ‘atde ben ihlâs kıldum
Sebeb budur ehâssu’l- hâs oldum

1965 Ne ihlâsı görür ne hod ‘ibâdet
‘Ubûdiyyet budur anlara gâyet 68b

Velî eyler ‘ibâdet ider ihlâs
Dimez kim âm ola bu ya ol hâs

Evâmir olana eyler ‘itâ‘at
Rıza gözleyüp eyler Hakk’a tâ‘at

Murâdı hakdurur teslîm ider ol
Ehassü'l-hâs için bu kulluga yol

Rızâullah ile olına dâyim
Olalar Hak rızâsı üzre kâyim

1970 Velîkin bu arada bir haber var
'Avâma bu haberden bir eser var

Bu mezkûrât ahassü'l-hâsuñ oldu
Kimi 'âm ü kimi de hâsuñ oldu

Feemmâ var 'avâm için haberler
Ki yazmışlardır anı mu 'teberler

Şu söz kim *beyne havf-i ve'r-recâdur*
Görüñ imdi ne menzildür ne câdur

Didi bu ârada Bu Bekr-i Sıddîk
Kim anı sevmeyenler oldu zındîk

1975 Eger kim nâra girse halk-ı 'âlem
Hemân girse cinâne pes bir âdem

Umaram Hak Te'âlâ'dan ben olam
O cennetlik ki 'adne yol bulam

Ve ger cennâte girse cümle insân
İçinden birine emr olsa nîrân

Ki ya'ni gitse hep dârü'l-karâra
Birisi sorulup dârü'l-*bevâra*

Şu resme havf iderem kim Hüdâ'dan
Beni salmış ola nâra Yaradan

1980 Di imdi böyle lâzımdur kamuya 69a
Bu resme havf elyakdur tamuya

Revâdur eyle ummak hem cinanı
Didi Bu Bekr-i Sıddîk eyle anı

Recâyı havf-ıla kılmak gerekdür
Bu dîn üzre yakîn olmak gerekdür

Alına tâ ki menzil bu tarîka
Özüñ muhtâcdur böyle refîka

Di imdi eyle idüñ i'tikâdı
Bu ahbâra kıluban i'timâdı

BÂB-I BEYÂN-I MATLA'-I DÂSİTÂNU TALEBÜ'L-MA'RİFET MİN ‘NDİLLÂH

1985 İlâhî kâinâtuñ pâdişâhı
Za'îf üftâdeler püşt u penâhı

Bu bir üftâdeyüz sen şâh-ı 'âlem
Kamumuz bende sen sultân-ı a'zam

Garîbüz 'âcizüz zâruz za'îfüz
Günehâruz bed- efkâruz nahîfüz

Terahhum şefkat ü rahmet 'inâyet
Senüñ lütfüñdadur yok aña gâyet

Dilerseñ rahmet eylersin firâvân
Dilerseñ hod ‘azâbuñ birle nâlân

1990 Kılursın herkesi yok aña hâciz
N’ola olduksa biz hizmetde ‘âciz

Esirge cümlemüze rahmet eyle
Bu biz ‘âsîlere ki şefkat eyle

Bizi âzâd eyle nârdan hep
Ki biz kurtulavuz bu zârdan hep

Dahı bildür nedür bunda ‘alâmet
Yapavuz dâr-ı İslâm’ı tamâm et

Dahı hem ‘ilm-i esrâra habîr it 69b
Bine rahmuñ elini dest-gîr it

1995 Esirge koma bizi şöyle ebter
Biri irmeye şeytân-ı bed-ahter

Ki ya‘ni azıdup virmeye igvâ
Kim andan görmevüz niçe gavgâ

Terahhum eyle yâ Rab kıl ‘inâyet
Ki biz isyân-ıla kalduk begâyet

Bine lütfuñ şehnişâhın mu‘în it
İrişdür dâr-ı emnûñe emîn it

Velîkin vir bize ‘ilm-i yakîni
Kim andan bulavuz ‘ayn-i yakîni

2000 Bu esrâra bizi yâ Rab habîr it
Bize envâ‘-ı eltâfûñ zahîr it

Ya bildür anı yahud kıl şulardan
Ki mahfî olmadı ma‘na olardan

Pes anlar oldılar esrâra ‘âlim
Hem ol zümre olur anuñ-ıla sâlim

Birinde imdi kıl anlardan iy Hak
Ki sâlim olavuz anlarla mutlak

Bizi ayırma anlardan kerem kıl
Hüdâyâ dergehde muhterem kıl

2005 İlâhî rahmetüñ hakkı ‘atâ kıl
Özüm bend-i cehâletden rehâ kıl

Beni kurtar cehâlet zulmetinden
Nevâlem ola ‘ilmüñ ni‘metinden

Cehâlet zulmetinden sen irag it
Dilüme tâb-ı lütüfûndan çirâg it

Uyar rûhum çirâgın rûşinâ kıl
Özümde ‘ilmün-ile âşinâ kıl

Anuñ hakkı ki odur sertâc-ı ‘âlem 70a
Aña hürmet idi mirâc-ı adem

BÂB-I BEYÂN-I ASL-I TARÎKU'L-HAK VE'T-TEVHÎD

2010 Hüdâyâ gerçi kıldıñ milke bünyâd
Bu deñlü mümkinâtı kıldıñ îcâd

‘Ademden bî-tereddüd var kıldıñ
Bu mahfiyâtı hep izhâr kıldıñ

Kılup ketm-i ‘ademden cümle izhâr
İdüben dâr u deyyârı kamu var

Müzeyyen eyledüñ bu kâinâtı
Bu deñlü nâsa hem virdüñ hayâtı

Kamusın eyledüñ tapuña da‘vet
Koduñ rehler kim ola anda rihlet

2015 Niçe yüzden tarîk itdün kapuña
Aña mâşî olan irer tapuña

Tarîk-ı ahsen emmâ işbu gâyet
Ola ihlâs-ıla dâyim ‘ibâdet

Velîkin vardur anuñ da tarîkı
Anuñ nehci dahı ister refîki

Ki ya‘ni eyleye ta‘lîm aña ol
Anuñla bula anuñ feccine yol

Bilinmez ol da üstâd olmayıncak
Kılınmaz dilde mu‘tâd olmayıncak

2020 Şu kim fehm itmek ister bu hıyâli
Sözüm gûş ide koya kîl ü kâli

BÂB-I BEYÂN-I ASLÛ'T-TEVHÎD

Ne imiş dinleñ imdi yolın anuñ
Ki tâ fehm idesiz her hâlin anuñ

Bulasız anuñ-ıla key makâmı 70b
Anı gûş idüp idüñ ihtimâmı

Ki ya'ni buluñ andan da fevâid
Dilersiz hissa ola size 'âiid

Ne yüzden olunur Hak' a 'ibâdet
Bilüp anı idüñ eyle ri'âyet

2025 Ri'âyetsüz 'amel güya lagivdür
'İbâdet midür ol belkim lehivdür

Gerekdür olma sırrına vâkîf
Kılup emrin hebâ olmaya 'âkîf

Çelişe cân-ola ide 'ibâdet
Çü sırrın añladı ide ri'âyet

Utana Hak'dan ol hem ola hâyif
Bile hem kandedür cây-i muhâlif

Aña göre kıla ser-cümle kârın
Bu üslûba ide her lahza vârin

2030 Ki ya'ni bile hep sırr-ı 'ibâdet
Ne imiş aña eylerler ri'âyet

Görüñ imdi nicedür anda esrâr
Gerekdür olma esrâr izhâr

Olupdur anda ‘âciz fehm ü idrâk
Sebeb oldur ki dindi *mâ‘abednâk*

Bu deñlü var kim añla i‘tibârın
Nice insân olur añna mukârin

Ki ya‘ni ol dekâyıkdan haber bil
Hakâyıkdan kelâm-ı mu‘teber bil

2035 ‘İbâdetden tenâyic işbu mahsûl
Tekarrüp kesb olur ger ola makbûl

Anuñçun bu tarîkı kıldı îsâk
Güden anı ola dergâha ilhâk

Kılup in‘âm zi‘l-lutfi‘l-Cemîl ol 71a
Didi *innâ hedeynâhü‘s-sebîl* ol

Beşâret çün budur *mûsil ileynâ*
Dil ü cândan *semi‘nâ vü ata‘nâ*

Pes eyle olıncak lâzım ‘ibâdet
‘İbâdetde gerek immâ ri‘âyet

2040 Olup ol arada esrârı izhâr
‘İbâdet olma her lahza iy yâr

Ki ya‘ni ola erkanında ta‘tîl
Huzûr-ı kalb ola olmaya ta‘cîl

‘İbâdetde k’ola ta‘tîl-i erkân
Olısar lâ-cerem tekmîl-i edyân

Çü tekmîl ola edyanuñ binâsı
Kalur bâkî k’ide gayruñ fenâsı

‘İbâdet sıdk ire ihlâs hâsa
‘Ubûdiyyet irişür ihtisâsa

2045 ‘Ubûdiyyet ire çünkim kemâle
Mülâkî olur ol lâ-büd visâle

Pes irgürdi anı vasla kemâli
Görür ol vech-i Rabb-i zi’l-Celâli

Kaçankim ola ol zâta mülâkî
Murâd-ı gayr kalmaz anda bâkî

Olaydı menzil-i ‘âlâ alındı
Olaydı maksad-ı aksâ bulındı

Makâm-ı vahdete irdi tarîkı
Olur lûtf-i Hüdâ anuñ refîki

2050 Kılur vahdet ehadlik menziline
Kılur vuslatda vahdet mahfilinde

Bulur ol lâ-mekânda lâ-mekânı
Alur ‘ömri hayât-ı câvidânî

Tekarrüp kesb idüp irer likâyâ
Fenâ sûretden irişür bekâyâ

71b

Recâ-yı kat‘ ider *min mâsivallah*

Olur anda *hüve’l-ba’dü ma‘allah*

Olur ref‘ ara yirden gayr-ı vahdet

İçre vahdet meyin çün gitdi kesret

2055 Alur ol bir makâm-ı vahdet-âmîz

Ki virdi fevz-i ‘uzmî aña fâyiz

Çün ihsân itdi ol olmadı zâyî‘

‘Özür makbûl olur oldukda tâyi‘

Feemmâ kimki tutsa bu tarîki

Nedâmetdür anuñ evvel refîki

Kim işbu söz kelâm-ı mu‘teberdür

Mücerred tövbe edilen nedemdür

Didi her dü-cihanuñ serveri çün

Nedemdür tövbesiz idüñ dün ü gün

2060 Velîkin düşer ol kalbe nihânî

Olur ilhâm añlar ‘ârif anı

Feemmâ bu merâtib oldı hâsa

İren ol hâlete irdi halâsa

Degüldür kim ola bu tövbe-i ‘âm

İrişmez kalb-i ‘âme böyle ilhâm

‘Atâullâh ile olur bu hâlet

‘Avâma tövbe dimek oldı ‘âdet

Dahı kesb-ile olmaz bu ‘atâdur
Gerekdür cehd kim ehl-i hatâdur

2065 Ki ya‘ni cürme nâdim olmak âdem
Pes istigfâr odur idüñ dem-â-dem

Nedâmet eylemek bigi kanı râh
Olur mı tövbe bigi hiç hem-râh

Buyurdı bu hadîsi fahr-i ‘âlem 72a
Kim oldur bihter-i evlâd-ı âdem

Menâhîden şu kim itdi nedâmet
Hemân ol tövbedür dilden tamâmet

Hadîsüñ ma‘nisi bu gerçi zâhir
Velî bu oldı ta‘rîf aña bâhir

2070 Ki ya‘ni tövbe aslı fi’l-hakîka
Nedür fehm eyle fevt itme dakîka

Olupdur şol emir-i mezmûm a ‘mâl
Katında Hâlık’uñ bed-nâm ef‘âl

Rücu‘ idüp yine dönmek idüp âh
Eyü a‘mâle irince tutup râh

Dahı hem tövbe üç kısım oldı bunda
Ne imiş diñle ol aksâm-ı sende

Birisi tövbe-i ‘âm oldı anuñ
Kulagur aña tâ şâd ola canuñ

2075 Birisi tövbe-i hâs oldu mezkûr
Birisi de ehassu'l- hâs meşhûr

Çü 'âm itdi dönüp vü seyyiâtı
Kılur tövbe ki n'ola tayyibâtı

Ve hâsuñ tövbesi dahı zeleden
Dahı gafletler vü kamu halelden

Bulardan nâdim olmakdur derûndan
Çü 'isyân eylemez anlar birûndan

Ehassu'l-hâsuñ oldu tövbesi hem
Hayırlu emri görmek dilde muhkem

2080 Dahı hem iltifât-ı tâ'at itmek
Bularuñla kazâ-yı hâcet itmek

Muhassal mâsivallah-ı kulûba
Düşürdükçe irişeler kürûba

Bulardan nâdim olmak anlaruñçun 72b
Olupdur tövbe añla bunlaruñçun

Ki zîrâ kılmaz anlar her günâhı
Anuñçun eylemezler her gün âhı

Ehassu'l-hâs anuñçun oldu anlar
Ki 'isyân eylemez Allah'a bunlar

2085 Anuñçun buldılar dergâha kurbet
Hakuñ gayrun gözetmezler ne minnet

Çün oldı tövbe bunda râh-ı a‘zam
Olur meşgûl olan aña mu‘azzam

Pes eyle olsa iden dâyim anı
Bulur bî-şek hayât-ı câvidanı

Velî dilden gerekdür ide dâyim
Kıla tâ şem‘-veş kalbi mülâyim

Yuyuban mâ-i tövbe ide tâhir
Ki tâhir olduğın fehm ide zâhir

2090 Olıncak âb-ı istigfâr-ıla pâk
Gire ol bâg-ı tevhîd içre bî-bâk

Ser-â-ser ide ol bâg içre seyrân
Ki dil hayret bula kalb ola hayrân

İrişe ya‘ni anda kalb vecde
Turur biñ yirine anda yek secde

Hakîkat var anuñ da ber-karârı
Ki ya‘ni zâhir ola nûr u nârı

Kanı tevhîdi kim eyler gönülden
Ünâsuñ zikridür ger **zahr**-ı dilden

2095 Hakîkat zikr ide kimüñ cenânı
Odur seyr idecek bâg-ı cinânı

İrürür bâg-ı firdevse tarîkın
Çü tevhîd itdi hamd anuñ refîkın

Kanı bu yol bigi bir râh-ı a‘zam 73a

Kanı kim tevhîd-veş hem-râh-ı Ekrem

Kamudan Hak katında sevgülüdür

Hep esmâdan çün ismullah uludur

Her ismi düşdi mazhar bir sıfâta

Ne hoşdur bu ki mazhar düşdi zâta

2100 Dahı müstecmi‘îdür her sıfâtuñ

Anuñçun mazharıdur pâk zâtuñ

Feemmâ var bu yirde ihtilâfât

Görüñ ne oldı bu yirde murâdât

Didiler ba‘zılar ol lafz-ı hûdur

Ol müstecmi‘ sıfât olanda budur

Aña **zâhib** olup niçe ulular

Ferah anuñla buldı kaygulular

Velî evlâ budur ola Celâl’e

Anı zikr eyleyen irer Cemâl’e

2105 Budur ol ism-i a‘zam yok nazîri

Aña meşgûl olan bulur zahîri

Pes eyle olsa ismullah mutlak

Katında Hak Teâlâ’nuñ muhakkak

Uludur hem mu‘azzez hem mukerrem

Mufehham muhterem mu‘zam mu‘azzam

Anuñ ta‘zîmi vasf olmaz lisânda
Degül alsun da kim her îñ ü anda

Bu resme ola çünkim i‘tibârı
Gerekdür ola her dilde karârı

2110 Çü bula safha-i dilde medâr ol
Gelür lâzım kıla anda karâr ol

Ne dilde kim ola anuñ karârı
Bulur ol dü-cihânda i‘tibârı

Bu üslûba olıncak aña ragbet 73b
Tutar kalb-ile ol elbetde ülfet

Ne kalbe duta ülfet ola me’nûs
Kılur esrârın ol mahzende memhûs

Ne dilde kim ola esrâr-ı meknûz
‘Ayân olur o kalbe cümle mermûz

2115 Bulınur anda her sırruñ nişânı
Pes eyle olıncak anda me‘ânî

Revâdur olına tevhîde hem-râh
Ki tâ nefis azuban olmaya gümrâh

Kimüñ tevhîd olursa ger refîki
Olur lâ-reyb ol Hakk’a tarîki

Ol ider reng-i gamdan kalbi sâfî
Kimüñ kim kalbi ider anı sâfî

Odur mir'at-ı dilde kalbe saykal
Mücellâ andan olur her musaykal

2120 Velî âsândur dilde huvallah
As da cân u dildendür aña râh

Gerekdür bi'l-cinân ola edâsı
Bu yüzden olur ol rûhuñ gıdâsı

Sûr ile tâ ki andan mâsivallah
Ve ba'da eyde biñ cân ile Allah

Habâsetden kıla kalbin müberrâ
Hatardan ola kalbinde mu'arrâ

Şu resme eyleye ol kalbi sâfî
Ki'rer hâl ehli olan aña sâfî

2125 Kıla ol vech-ile olda mutahhar
Ola bâdî çün ola ol müyesser

Bu 'ünvân üzre k'ider ibtidâsın
Kavâ'id birle ide ol edâsın

Ki ya'ni eyleyüp aña ri'âyet
Tilâvet ide nite oldı 'âdet

74a

Görün imdi ne ola aslı anuñ
Bilüben bunda bâb u faslın anuñ

Dem-â-dem tâ aña göre kılasız
Feemmâ kim kaçan bâdî olasız

2130 Bu lâzım ola evvel nefy-i bi'l-med
Rehîne çekmeye sür'atle bir sed

Getüre medd-ile nefyin lisâna
Yitüre soñra isbâtın beyâna

Ola isbâtı lafzında müşedded
Ola vaktinde ismullah bi'l-med

Teneffüs ide yine ola bâdî
Nefesden giçüre beyinde bâdı

Tevakkuf birle ide ibtidâ ol
Bu vech-ile ide dâyim edâ ol

2135 Ahakdur Hakk-ı tevhîde ri'ayet
Kim anuñ yokdurur nef'ine gâyet

Revâdur ola tecrîd-ile lafzı
Deminde tâ kim anuñ ire hazzı

Çün âyetdür okına hüsn-ile ol
Tarîk-i hıffet âña bulmaya yol

Olursa hüsn-i savt-ıla mürakka'
Nola kalsun k'ola andan müşeffa'

Velî lafzın bozup kılmaya tahfif
Çün elzem âyet-i kur'anda taltîf

2140 Gınâ savtından ide çok hazerler
Menâhîden çün elyakkur güzerler

Velî tevhîd-i mahfî oldı evlâ
Kılan oldur diyâr-ı kalbi eclâ

Münevverdür kılup tarfin münevver 74b
Muvahhid kalbini ol ider enver

Kamu esma nücûm ise odur mâh
Kezâlik beynehüm oldur ulu şâh

Kamu esmâdan oldı şanı a‘lâ
Muvahhid menzilin eyler mu‘allâ

2145 Pes oldur râh-ı tahkîkuñ refiki
Aña hemrâh olan tutar tarîki

Bu yoldan kime lem‘a sundı lâmi‘
Görür vechini çünkim şems-i sâmi‘

Dürîşüp ol yola olan revâne
Müyesser kim ola irer cinâna

Ki ya‘ni kim aña olsa müdâvim
Gice gündüz olup zikre mülâzim

Olur dergâh-ı Hak’da hâs u makbûl
İrer maksûda dergehde olur kul

2150 İrer ol âsitânda her merâma
Girür bî-şek varur dârü’s-selâma

Bulur dünyada da hem istifâde
Vefâya irişür kalmaz cefâda

Ne imiş añlañüz andan fevâyd
Ne olur zâkir için bunda ‘âyid

Şular kim aña meşgûl oldı ya‘ni
Bulurlar işbu yüzden anda ma‘nî

Mülâzim oluban zıkr itse dâyim
Gice gündüz olup ezkâra kâyim

2155 Anı saklar Hüdâ cümle belâdan
Muhassal hıfz ider kamu kazâdan

Nedür sırrını añlañ imdi anuñ
Kılam aslın size bunda beyanuñ

Ki ya‘ni ol kelime-i şehâdet 75a
Yigirmi dört harf-ıla tamâm et

Olupdur ibtidâ anuñ binâsı
Görüñ imdi nedür bunda gınâsı

Şeb-ile gün yigirmi dört sa‘at
Oluban uydı harfine tamâm et

2160 Olup bir harfi bir sa‘atde mahfûz
Bu remzi eyle idüp dilde melhûz

Aña göre kılun imdi ri‘âyet
Kim andan bulasız siz de sa‘âdet

Ki bir sa‘atde ire bir belâ ger
Anuñ bir harf irüp anı saklar

Bu üslûba olan dâyim müdâvim
Kılur anı ider kalbin mülâyim

Bu resme fehmi idüben i'tibârın
Aña harc eyleyen hep 'ömri vârin

2165 Bulur andan fevâyid dü-cihânda
Mu'ayyendür kim ol kalmaz yabanda

İrer lâ-büd tarîk-ı Hakk'a râhı
Rehe sevk ider anı pâdişâhı

O rehden tûş olur âhir murâda
Aña göre kıl emrûñ bu arada

Ki sen de olasın maksûda vâsıl
Kamu maksûduñ ola anda hâsıl

İresin menzil-i a'lâya bî-bâk
Giresin cennet-i me'vâya bî-bâk

2170 Bulursın her murâdı ol arada
Dakîka kalmayup irüp murâda

Mukarrer oluban râhat olasın
Hak'ıñ ni'metlerin anda bulasın

BÂB-I BEYÂN-I RECÂ-İ MİNALLÂHİ TE'ÂLÂ MİN SEBEBÜ'T-TEVHÎD

İlâhî pâdişâhler pâdişâhı
Kapuñdur cümle başuñ secdegâhı

75b

Saňa secde kılur ser-cümle eşyâ
Murâdâtı olur emrûñle peydâ

Recâ senden kılan mahrûm kalmaz
Hevâ nârında cismin mum kılmaz

2175 Olur ol lâ-cerem maksûda vâsıl
Bilür ol ne ola muvsıl ve vâsıl

Ki ya‘ni olmayup nevmîd ol kes
Murâdı şehrine irer rehi pes

Pes eyle olsa iy Hallâk-ı âdem
Degül âdem ki her eşyâ-yı ‘âlem

Tapuñdan irişür cümle murâda
Bu ben üftâde dahı bu arada

Yüzüm dergâhuñda tutdum niyâza
Dil-i pejmurдеми sen eyle tâze

2180 ‘Atâ kılduñ bize çün hak tarîki
Hedâyet kıl bize anda refki

Bize tevhîd nûrın rehnümâ kıl
Yabanda koma lütfuñ pîşvâ kıl

Zalâm-ı kalbi andan rûşinâ it
Bilişdür rahmetüñle âşinâ it

Koma bîgâne mûrı kahruñ-ıla
Dilüm pür eyle nûr-ı mihrüñ-ile

Ta‘âm-1 vuslata ırgür gınâ vir
Degül kim fakr-1 hicrũñle ‘anâ vir

2185 Visâlüñ genci ile behremend it
Bu furkatlarla yiter derdümend it

Agisnâ yâ gıyâse’l- müstegyisîn 76a
Ecirnâ yâ ecîre’l- müstecîrîn

Rahîmâ minke narcû sâlimîn it
Bize envâ‘-1 eltâfuñ mu‘în it

Tapuñ çüñkim emâne’l-hâifindür
Aña kim müsteniddür ol emîndür

Cenâb-1 ‘izzetüñden kıl ‘atâlar
Mübeddel ola ihsâna hatâlar

2190 Sened ola bize dergâh-1 a‘lâ
Anuñla kadrümüz ola mu‘allâ

Ziyâsına o tâbuñ sen yakîn it
Tarîkunda hidâyetden metîn it

Vir ol pertevden anvâr-i İlâhî
Ki beyt-i dil ola enver kemâhî

Garîbüñ kim tapuñdur âşinâsı
Miyân-1 dâr-1 zulmet rûşinâsı

O dergâha bizi de âşinâ kıl
Zulâm-1 dâr-1 kalbi rûşinâ kıl

2195 Bizi anlardan itme eyle dilşâd
Ki bu nev‘ üzre anlar oldılar yâd

Nite kim didi fahr-i enbiyânuñ
Ümîdi esfiyânuñ etkîyânuñ

Buyurdı bu hadîs içre kemâhî
Şularuñ kat‘ olur yârın şifâhî

Bimikrâzın mine’n-nârı’l- cahîmi
Çekerler dâyim ol cevr-i ‘azîmi

Şu kim a‘lemdür olur bunda hâyif
Görüñ kimler imiş gör ol tavâyif

2200 *Yukırrûne vehüm mâ ya ‘melûne*
Yekûlûne vehüm mâ yef‘alûne

Ve hem didi yine işbu kelâmı 76b
Kim oldur cümle-i halkuñ merâmı

Şu ‘âlimler hemân beñzer sirâca
Ki salar pertevin her tok u aca

Kalurlar kendüler zulmetde bâkî
Ziyâ anlara hiç olmaz mülâki

Ki ya‘ni halka eylerler nasîhat
Kılurlar va‘zı dutmazlar hakîkat

2205 Bizi sen kılma anlardan kerem kıl
‘İbâduñ içre yâ Rab muhterem kıl

Bizi sen hizmetüñe lâyük eyle
Kamu sâirler içre fâyük eyle

Düşür hubbuñ dile yâ Rab kabûl it
Kabûl it hizmete kapuñda kul it

Bu kîl-u-kâl-ıla koma mu‘attal
Yine bu kâli kıl hâle mübeddel

Koma bu hâ-ıla yâ Rab ‘atâ kıl
Bize bu yirde lütüñ rehnümâ kıl

2210 Esirge koma şöyle zâr u giryân
İrişdür dergehüñe koma nâlân

Bize senden gerek yâ Rab ‘inâyet
Ki biz cürm-ile mu‘tâduz be-gâyet

Eger kendümüze kalursa iy Hak
Kaluruz işbu zulmet içre mutlak

Yine zulmetde koma tâba irgür
Kamu ‘atşân-dilüz bir âba irgür

Niçe bir bezm-i hicrân içre mehcûr
Yine kıl degehüñde bizi mesrûr

2215 Bizi de bezm-i hâsa eyle lâyük
Ol in‘âma revâ kıl imdi bayık

Kılup bu yirde eltâf-ı ‘amîme
Budur ahrâ Hüdâyâ sen kerîme

77a

Viresin anda yine ni‘met elvân
K’anı makbûlüñe eylersin ihsân

Bize de vir bu ni‘metden İlâhî
Bulavuz biz de ol dergâha râhı

Kıl ol hondan dahı zerre nevâle
Ehassuña k’anı kılduñ havâle

2220 İçür ol ‘ayn-ı vahdetden şarâbı
Anuñla gide furkat ıztırâbı

Vir ol gülşenden eyle gonçe-i ter
Olup pejmurde hiç olmaya ebter

Bize vir dâne lütfuñ hizmetinden
Yedüm kat‘ itme lütfuñ dâmeninden

Kıl ol günden bize zerre mülâkî
Kim andan bola cismüm rûh-ı bâkî

İrür fazluñ ile âb-ı hayâta
Ki rûh-ı teşne irmeye memâta

2225 Ulaşdur bezm-i hâsa kılma mehcûr
‘Afüv kıl rahmetüñle eyle magfûr

Olardan kılma kim düşdi şu câya
İrişmez bahr-ı rahmetden recâya

Kıl anlardan ki dergehde ola hâs
Gide ‘isyân ire kalbüme ihlâs

İrür ol cür‘a-i câm-ı ezelden
K’olur a‘tâ kula sen lem-yezelden

Vir ol cennetde eyle kim kusûrı
Ehassuña virürsin ne zarûrî

2230 Bize ‘izzine tev’hîdüñ İlâhî
Yabanda koma göster togrı râhı

Bilüben ‘izzin anuñ ben dilşâd 77b
Kasîde eyledüm bu yirde bünyâd

Anuñ ‘izzine bizi şâd idüp
‘Azâb-ı nârdan âzâd idüp

Serîri rahmetüñde râhat eyle
İçür ‘ışkuñ meyin pür-tâkat eyle

Melâzû melce’ ü mesken tapuñdur
Karâr u menzil-i ahsen kapuñdur

2235 ‘Înâyet kıl makâmum ola ol bâb
Himâyet kıl ki meftûh ola ebvâb

KASÎDETÜ’T-TEVHÎDÜ’L-EVVELİ Bİ’L-MİM

Ola saña reh-i kerâmete râh
Kerem-i lâ ilâhe illallâh

Seni eyler cihânda müstagnî
Ni‘âm-ı lâ ilâhe illallâh

Halk içinde ‘azîz ider kişiyi

Himem-i lâ ilâhe illallâh

Seyr ider ‘arşı ser-be-ser götüren

‘Alem-i lâ ilâhe illallâh

2240 Cümle cürm ü günâhı setr eyler

Nedem-i lâ ilâhe illallâh

Dil kasâvetlerin ziyâde kılır

‘Adem-i lâ ilâhe illallâh

Eyle dil tıflına revân ta‘lîm

Rakam-ı lâ ilâhe illallâh

Levh-i câna gerek ola tesvîd

Kalem-i lâ ilâhe illallâh

Olur seyrângehi velî vü nebî

İrem-i lâ ilâhe illallâh

2245 Leşker-i nefsi kahr ider darbı 78a

Sitem-i lâ ilâhe illallâh

Her zemân ehl-i şirk u küfre irer

Elem-i lâ ilâhe illallâh

Fursat elde iken düriş k’olasın

Mahrem-i lâ ilâhe illallâh

Gör nice hoş makâm-ı ‘âlîdür

Harem-i lâ ilâhe illallâh

Degme bir kimseye nasîb olmaz

Bu dem-i lâ ilâhe illallâh

2250 Zenb kantarına mükâb iledür

Dirhem-i lâ ilâhe illallâh

Ola ‘âlî cenâb her kim olur

Hem-dem-i lâ ilâhe illallâh

Câna biñ yıl ‘ömürce vire safâ

Bir dem-i lâ ilâhe illallâh

Dü-cihân içre güng ü lâl olısar

Ebkem-i lâ ilâhe illallâh

Bassa dâr-ı dile mübârek ola

Kadem-i lâ ilâhe illallâh

2255 Nass ile eylemişdür isbâtın

Kıdem-i lâ ilâhe illallâh

Her seferde gerek ki dilde ola

Ma‘zem-i lâ ilâhe illallâh

Virür bâg-ı cinânda ‘azâmet

A‘zam-ı lâ ilâhe illallâh

Can dimâgını tâze vü ter ider

Nesem-i lâ ilâhe illallâh

Rahmet ider cihâna açılsa

Bu fem-i lâ ilâhe illallâh

- 2260 Degme kalbe sadâsını salmaz 78b
Nagam-ı lâ ilâhe illallâh
- Haste dil kaldı irmese câna
Kerem-i lâ ilâhe illallâh
- Muhteşemdür diyâr-ı ‘izzetde
Haşem-i lâ ilâhe illallâh
- Katre-i cûy-ı mâ-i hikmetdür
Bu nem-i lâ ilâhe illallâh
- Câna kût oldu rûha kuvvedür
Lukam-ı lâ ilâhe illallâh
- 2265 Rahmete rûhı gark ider taşa
Bu yem-i lâ ilâhe illallâh
- Zevrakı-ı cânı câvidâna sürer
Bu dem-i lâ ilâhe illallâh
- Oñarur her cerâhatin zahmuñ
Merhem-i lâ ilâhe illallâh
- Zâkirüñ red ider belâsın hep
‘İsem-i lâ ilâhe illallâh
- İy Murâdî ire saña Hak’dan
Kasem-i lâ ilâhe illallâh
- 2270 Yâ Rabb sen it nasîb ire baña da
Kerem-i lâ ilâhe illallâh

Bâg-ı felekde serv-veş salına

Hırem-i lâ ilâhe illallâh

BÂB-I BEYÂNÜ'R- RECÂ MİN 'İNDİLLÂHE'L-HÜRMETÜ'T-TEVHÎD

Ne deñlü eyleseñ tevhîde 'izzet

Bulursın ol kadar sen de ne minnet

Degül ol deñlü biñ andan ziyâde

Buluban çok idersin istifâde

İrürür hem seni Hak dergehine

79a

Bulırsın rehnimâ Hakk'ıñ rehine

2275 Olanlar her nefesde aña meşgûl

Olurlar âsitân-ı hazrete kul

Şular kim oldılar aña müdâvim

Uyandı gözleri olmadı nâyim

İlâhî hürmet-i tevhîde yâ Rab

Bizi gafletde komayup uyar hep

Gözümüz olmaya gafletle nâyim

Dilümüz ola tevhîde mülâyim

Olavuz ol cinâna biz de 'âzim

Ki ya'ni dâyim ezkâra mülâzim

2280 Hicâb-ı gafleti ref' it gözümnden

Kelâm-ı nâ-sezâyı sür sözümnden

Dem-â-dem zikrüne me'nûs eyle
Libâs-ı rahm ile melbûs eyle

Götür dilden dahı şirk u riyâyı
Şefî' eyle baña hem Mustafa'yı

Bu tevhîdüñ katuñda hürmetine
Bizi halta-y-ıla Ahmed ümmetine

Bilürem yok anuñ 'izzine gâyet
Dahı fazlına hem anuñ nihâyet

2285 Kerâmete şular kim oldı sâhib
Kazandılar aña olmakla râgıb

Aña her kim dil ü cândan özendi
Kerâmet gencin ahz itdi kazandı

Bu biz üftâdeye de kıl müyesser
Dilümüz eyleye ezkârı ezber

Göñülden ref' it anuñ mâsivâsın
Düşürgil kalbe de hubb u hevâsın

Safâ vü sıdkın irgür hem lisâna
Vefâ vü yüsrin irgür dahı câna

2290 Sürûrın irgür anuñ rûha sâfî
Kim anuñla ola kalbümde sâfî

Ki zîrâ ism-i a'zâmdur bu tevhîd
Aña her kim irişdi buldı tahmîd

Bilüp anı bu ben âşüfte ahvâl
Kasîde diger itdüm bunda derhâl

Ne var lütf eyleyüp ‘izzine anuñ
Dilin şâd idüben bu ben gedanuñ

Harâb âbâdını âbâd idüp hem
‘Azâb-ı nârdan âzâd idüp hem

2295 İrişdüresin ol ‘âlî cenâba
Nazar idüp bu bir avuc turâba

Ki ben de bulam andan istifâde
İre kadrüm anuñla izdiyâda

Sebeb ola ki bolam ‘izzet ü câh
‘İvaz idüp anuñ vasfında iy şâh

Makâmum ola andan tâ ki merfû‘
Degüldür râh-ı lütfuñ çünki maktû‘

KASÎDETÜ’T- TEVHÎDİ’S- SÂNÎ

Yâr olur kime irse fazl-ı ilâh
Mihter-i lâ ilâhe illallâh

2300 Kim giyerse olur sa‘îd-i ebed
Efser-i lâ ilâhe illallâh

Dü-cihânda kalur gınâ-y-ı refik
Gevher-i lâ ilâhe illallâh

Ceyş-i nefsi yudup ‘adem ider
Ejder-i lâ ilâhe illallâh

‘Atrı ider dimâg-ı cânı pür
Micmer-i lâ ilâhe illallâh 80a

Hâne-i kalbe hoş ziyâ virür
Enver-i lâ ilâhe illallâh

2305 Münhezim kıla cünd-i ‘isyânı
‘Asker-i lâ ilâhe illallâh

Hoş virür kişiye gınâ-y-ı ebed
Bu zer-i lâ ilâhe illallâh

Eylesen pür hazîne-i kalbi
Cevher-i lâ ilâhe illallâh

İdiser milket-i riyâyı harâb
Leşker-i lâ ilâhe illallâh

Zevrak-ı canı garkdan saklar
Lenger-i lâ ilâhe illallâh

2310 Sadruñı cehd idüp ide gör sen
Masdar-ı lâ ilâhe illallâh

Kanda irse ider zalâmı ‘abes
Ezher-i lâ ilâhe illallâh

Devlet anuñ kim ola ‘âlemde
Mazhar-ı lâ ilâhe illallâh

Hoş mu‘attar ider bu dünyâyı
‘Anber-i lâ ilâhe illallâh

Bâg-ı cânı ‘aceb müşerref ider
Ezher-i lâ ilâhe illallâh

2315 Câmî‘-i dilde cehd kıl yapasın
Minber-i lâ ilâhe illallâh

Urunan ider ‘adinde pervâz
Şihper-i lâ ilâhe illallâh

Nefsi katl ideyin dir iseñ ur
Hañçer-i lâ ilâhe illallâh

Devlet anuñ ki nûş ide her dem
Kevser-i Lâ ilâhe İllallâh 80b

Tûtî-i cânâ iy dil eyle gıdâ
Şeker-i Lâ ilâhe İllallâh

2320 Levh-i cânâda yiridür ola müdâm
Mahzar-ı Lâ ilâhe İllallâh

Oldı sanduk-ı dilde key mahfûz
Defter-i Lâ ilâhe İllallâh

Şehr-i dilde bulur katı şöhet
Eşher-i Lâ ilâhe İllallâh

Togrı varuru cinâne kime ola
Rehber-i Lâ ilâhe İllallâh

Dilde eyler hevâ gamını kalîl
Ekser-i Lâ ilâhe İllallâh

2325 Ter ider key meşâm-ı ervâhı
‘Anber-i Lâ ilâhe İllallâh

Bahr-ı zilletden eylemege ‘upûr
Ma‘ber-i Lâ ilâhe İllallâh

Gün bigi virdi bu cihâna ziyâ
Ahter-i Lâ ilâhe İllallâh

‘Âlemi rûşen ider itse tulû‘
Hâver-i Lâ ilâhe İllallâh

Gülşen-i dilde bitse key yaraşur
‘Ar‘ar-i Lâ ilâhe İllallâh

2330 Devlet anuñ kim ola kalbi dilâ
Manzar-ı Lâ ilâhe İllallâh

Fahr ider cân u dil irişse eger
Mefhar-ı Lâ ilâhe İllallâh

Cem‘-i nâsa virür safâ vü ferah
Eş‘ar-ı Lâ ilâhe İllallâh

Kanda dinse tolar melâike hep 81a
Eşfer-i Lâ ilâhe İllallâh

Nâra yanmaz züpanı her kim eyde
Ezber-i Lâ ilâhe İllallâh

2335 Safha-i dilde hoş musavverdür

Peyker-i Lâ ilâhe İllallâh

Ehl-i imân yanında oldu ‘azîz

Bihter-i lâ ilâhe illallâh

İy Murâdî düriş kim olasın

Çâker-i lâ ilâhe illallâh

Her tarîk-ıla cehd kıl k’ola zeyn

Kişver-i lâ ilâhe illallâh

Levh-i cânda dilâ sen ide gör

Mastar-ı lâ ilâhe illallâh

2340 Devr ider ‘arşı hoş melâike-veş

Dâver-i lâ ilâhe illallâh

Ehl-i tevhîde key virür vahdet

Dîger-i lâ ilâhe illallâh

Dergeh-i Hak’da bâb-ı a‘zamdur

Bu der-i lâ ilâhe illallâh

Setr eyler ‘uyûb-ı ‘isyanı

Mîzer-i lâ ilâhe illallâh

BÂB-I BEYÂN-I TA ‘ZÎMÜ’T-TEVHÎD

Rehi yok künh-i tevhîde ‘ukûluñ

Nice seyr ide çün yokdur duhûluñ

2345 Lisân olur anuñ zikrinde kâsır
Melâik oldu çün ‘acziyle zâkir

Ne kudret var kim insân ide tekmîl
Hakîkat birle zikri ide tahsîl

Bu yigdür kim bile **kâsırlığın** kul 81b
Ola eksiklig-ile aña meşgûl

Olur mı Hakk-ı tevhîde nihâyet
Yâ var mıdur anuñ künhine gâyet

Ki yok nef‘ine sâğışlar ‘adedler
Necâta andan irer bî-mededler

2350 Tuyup anı dil-i mecnûn u şeydâ
Kasîde kıldı sâlis bunda peydâ

KASÎDE-İ SÂLİS FÎ’T-TEVHÎD

İder iki cihânda cürmi tebâh
Eser-i lâ ilâhe illallâh

Virse ne **tañ** kişiye ‘izzet-i hoş
Gurer-ı lâ ilâhe illallâh

Felek-i sadırda komaz zulmet
Kamer-i lâ ilâhe illallâh

Def‘ ider kazanuñ oklarını
Siper-i lâ ilâhe illallâh

2355 Nûr olur cây kime olsa nasîb
Makar-ı lâ ilâhe illallâh

Gûş-ı câna virür beşâret-i **dost**
Haber-i lâ ilâhe illallâh

Muhkem ider binâ-yı islâmı
Hacer-i lâ ilâhe illallâh

Bâg-ı ‘adn içre bitdi senüñ için
Semer-i lâ ilâhe illallâh

Rûh-ı insâna revh-i râhatdur
Matar-ı lâ ilâhe illallâh

2360 Gûş câna niçün takılmaya
Dürer-i lâ ilâhe illallâh

Fitne-i nefsi def‘ ider iy dil 82a
Zafer-i lâ ilâhe illallâh

Key gerekdür dem-i muhabbetde
Hüner-i lâ ilâhe illallâh

Mısr-ı dilde ticâret itmege kıl
Sefer-i lâ ilâhe illallâh

Fehm idemez görüp ‘ukûl ü nüfûs
‘İber-i lâ ilâhe illallâh

2365 Ebr-i küfr ü riyâ vü şirki sürer
Seher-i lâ ilâhe illallâh

İtmeyen cândan olur mı mü ‘min
Hazer-i lâ ilâhe illallâh

Kime düşse virür hayât-ı ebed
Nazar-ı lâ ilâhe illallâh

Sidre nedür ki ‘arşa sâye salar
Şecer-i lâ ilâhe illallâh

Dicle-i cürmi geçmege yapa gör
Kemer-i lâ ilâhe illallâh

2370 Bagla meydân-ı ‘ışkda belüñe
Kemer-i lâ ilâhe illallâh

Ser-i iblîse darbı hoş urur
Teber-i lâ ilâhe illallâh

Nefs dârında yak mücâhid iseñ
Şerer-i lâ ilâhe illallâh

İy Murâdî saña irişmedi mi
Haber-i lâ ilâhe illallâh

Dil harâbında ara tâ bulasın
Güher-i lâ ilâhe illallâh

2375 Ko hevâ zehrini ola ‘izâruñ
Şeker-i lâ ilâhe illallâh

Taze ider nebât-ı imanı

82b

Katar-ı lâ ilâhe illallâh

Kudret-i Hak'dan irdi kişiye

Kader-i lâ ilâhe illallâh

BÂB-I BEYÂN-I 'İZZETÜ'T-TEVHÎD

Ne deñlü viresin tevhide 'izzet

Bulursın ol kadar 'izzet ne minnet

Dilerseñ dü-cihânda 'izzet ü câh

Dürüşüp mısır-ı tevhid içre **dut** râh

2380 Tarîk-ı Hak'da ol oldugı nâfi'

Tuyup kıldum kasîde bunda râbî'

KASÎDE-I RÂBİ Fİ'T-TEVHÎD

İder umup cemî'-i eşyâ âh

Kevser-i lâ ilâhe illallâh

Cehd idüp kalbünü arıt kim ola

Mazhar-ı lâ ilâhe illallâh

Yaraşur gûş-ı câna **dakar-ısañ**

Gevher-i lâ ilâhe illallâh

Sadrına nefsunün dilâ urı gör

Hançer-i lâ ilâhe illallâh

2385 Kalbũñ ihlâs-ıla arıt kim ola
Enver-i lâ ilâhe illallâh

Hasta göñlüñe hoş olur virseñ
Sükkeri lâ ilâhe illallâh

Harc kıl nakd-i cânı kim ola zeyn
Kişver-i lâ ilâhe illallâh

Zevrak-ı kalbe ur hevâ irmez
Lenger-i lâ ilâhe illallâh

Sıмага çek hevâ çerîsini 83a
'Asker-i lâ ilâhe illallâh

2390 Yıkmağa nefis **ilini key çeridür**
Leşker-i lâ ilâhe illallâh

Kıl havâle yudar şeyâtîni
Ejderi lâ ilâhe illallâh

Cân dimâgını hoş mu 'attar ider
'Anber-i lâ ilâhe illallâh

Fark-ı 'akluña ur kim ola şâh
Efser-i lâ ilâhe illallâh

Seyr kılmaga sırr-ı Hakk'ı urın
Şehper-i lâ ilâhe illallâh

2395 Felek-i kadrũñı kılur a'lâ
Ahter-i lâ ilâhe illallâh

Her dile iricek virür ‘izzet
Mefhar-ı lâ ilâhe illallâh

Câmî‘-i dilde yapmaga cehd it
Minber-i lâ ilâhe illallâh

Gayret it gurbet içre yâruñ ola
Server-i lâ ilâhe illallâh

Gâyet ağır gelür terâzûda
Defter-i lâ ilâhe illallâh

2400 Sa‘y kıl meclisüñ mu‘teber ide
Micmer-i lâ ilâhe illallâh

Cân-ıla eyle sadr-ı kalbüñi var
Masdar-ı lâ ilâhe illallâh

Katre topraga irse altun ider
Cevher-i lâ ilâhe illallâh

Cân u dilde düriş kim olasın
Çâker-i lâ ilâhe illallâh

Kalbüñi iy Murâdî rûşen ider 83b
Kamer-i lâ ilâhe illallâh

2405 Ola dâr-ı bekâda devlet-i hâs
Eser-i lâ ilâhe illallâh

BÂB-I BEYÂN-I RECÂ MİN ‘İNDİLLÂH

Çün itdüñ safha-i tevhîde inşâ
Recâ bâbı gerekdür ola imzâ

Olincak gülşen-i tevhîde tezyîn
Niçün bâg-ı recâ olmaya ta'yîn

Ola tevhîd gülzârına rü'yet
Neden ümmîd-i 'adne yok sür'at

Pes olduñ gülistân-ı zikre zeyyân
Recâ bostanın eyle imdi seyrân

2410 Çü tevhîdüñ riyâzın eyledüñ hoş
Gerekdür ravza-i ümmîd için cûş

Olanlar gevher-i tevhîde nâzım
Revâ olmak reh-i ümmîde 'âzim

Pes itdüñ sen de nazm-ı dürr-i tevhîde
Recâ bahrine sal kim vire tahmîd

Şefî' idin anı râh-ı recâda
Menâfi 'den degül hâlî bu câ da

Di imdi dergehinden kıl recâlar
Ola kim irişe andan 'atâlar

2415 Hep andan bahş olur rahmet cihâna
Neden irmeye mûr-i nâ-tüvâna

Bi-hakk-ı nûr-ı Ahmed rahmeti çok
Hiç anuñ rahmetinüñ gâyeti yok

Kamuya rahmet itmek çün anuñdur
Pes eyle olsa eksiklik senüñdür

Yine sendendurur nefsüñe hüsrân 84a
Anuñçun bulumazsın derde dermân

Taleb kılmaz özüñ eyler tekâsül
Nedür bu terk kılmazsın tegâfül

2420 Meger kim yok havfuñ hiç ecelden
Ki geçdüñ ol ecilden her ‘amelden

Bu tab‘uñ aslını ihrâc eyle
Dile râh-ı Hakk’ı minhâc eyle

Sanur mısın ki kalduñ şöyle bâkî
Saña peyk-i ecel olmaz mülâkî

Ya dir misin kim olduñ şöyle bî-dâ
Ki yokdur sende havf-ı nâra pervâ

Geçüpsin eyle kim beñzer sırâtı
Ki kılmazsın o yoldan ihtiyâtı

2425 Ya ma‘lum oldı cennetdür turaguñ
Ki bir dem evvel itmezsın yaraguñ

Yaraguñ kânî olursın müsâfir
Saña me’vâ olur âhir muhâfir

Dime anı ki sen irdüñ bekâya
Bekâ kalmadı ‘âlem Mustafa’ya

Pes ol idi dü-‘âlem âfitâbı
Hicâb oldu aña mevtuñ sehâbı

Ol iken taht-ı ‘izzet tâcidârı
Serine kıldı hemser yıl gubârı

2430 Güneş zerre degülken pertevine
İrişdi ‘âkıbet mevtuñ evine

Anuñçun olmış iken bunca emlâk
Ten-i pâkinuñ oldu menzili hâk

Güneşden yüce iken aña menzil
O gevher cismi oldu hâke nâzil

İçerken şerbet-i âb-ı zülâli 84b
İçürdi şerbetinden mevt bâlı

Libâsı hulle-i cennât iken âh
Bulupdur cism-i pâkine kefen râh

2435 Zubânından akarken âb-ı rahmet
Lisanında mu‘akkad kıldı hikmet

Ol iken her dü-‘âlem pâdişâhı
Aña peyk-i ecel çün buldı râhı

Ma‘âsîden ol iken pâk u ‘ârî
Kılupdur niçe biñ feryâd u zârî

Aña âsân iken râhı Hüdâ'nüñ
Añup düşvârın âh eylerdi anuñ

Giderken seyri der bigi o bâğı
Kılurđı rûz u şeb yât u yaragı

2440 Pes eyle olsa sensin zerre-i kem
Lisanuñdur kelâm-Hak'da ebkem

Niçün yokdur yarâguñ bu tarıka
Özüñ muhtac iken yüz biñ refıka

Niçün olmaz bu râh için nevâle
Ecel varken üzerüñde havâle

Kaçankim 'azm idersin yig berîde
Yaraguñ bî-had eylersin berîde

Ki ya'ni öylelik yola gidersin
Nice dürlü azık hazır idersin

2445 Kanı ne hâzır eyledüñ zevâda
Ki virdüñ hırmen-i 'ömrüñi bâda

Ya var mı merkebüñ kalduñ yayak
Yol uzakdur duyuş virür mi ayak

Göçerse kârübân kalduñ girüde
Revâdur hod bulunmak ilerüde

Olur hem kârubanuñ soñı hâyif
Ki soñ menzil olur cây-i muhâyif

85a

Ya dir misin kim âhir menzil olmaz
Dilüñe bâ'is oldur havf gelmez

2450 Mukırr olan aña hod oldı câhid
Ya pes niçün olmazsın mücâhid

Kanı bir dem anuñçun kılduguñ zâr
Kanı ya ol yol içün bulduguñ yâr

Saña uymaz kimesne çün hâlüñ
Velîkin kâyilisin kıl u kâlüñ

Bu kıl u kâli terk it hâle ir sen
Ko bed-fi'li eyü ef'âle ir sen

Değişi gör bu kıl ü kâli hâle
Alasın tâ ki rahmetden nevâle

2455 Ve illâ bu ola her lahza kâruñ
Müpeddel olmayısar hâle kâlüñ

Dilerseñ râhuñı âsân kılmak
Gerekdür saña dil biryân kılmak

Nidem bu hâle dil mahzun kıldıñ
Kaçan havf-ıla eşküñ hûn kıldıñ

Ne sa'at yâd idüpen eyledüñ âh
Didüñ mi hiç baña veylî baña vâh

Ne vaktin eyledüñ zârî cigerden
Ki nâleñ gûş iden bildi haberden

2460 Ne gün feryâd idüp kıldıñ figanı
Ne gice eyledüñ eşküñ revanı

Kanı hiçbir nehâr olduñ mı sâyim
Kanı bir leyl ya olduñ mı kâyim

Kanı bir rûz kıldıñ mı ‘ibâdet
Kanı bir şeb didüñ mi kıl ‘inâyet

Kanı bir gün kıldıñ sîne biryân 85b
Kanı birdün ki kıldıñ dîde giryân

Kanı bir subhdem k’irdüñ niyâza
Mesâ var mı ki el açduñ bî-niyâza

2465 Kaçan kıldıñ tazarru‘ tâ ciğerden
Ki Şâm’a irdi feryâduñ seherden

Ne vaktin zâde dil kıldıñ mülâyim
Kanı sa‘at gözüñ olmadı nâyim

Uyan imdi bu gaflet uyhusından
Tuyasın tâ bu furkat korhusından

Görür mi nâyim olan çün uyanık
Bilür mı mest olanlar çünkim âyık

Uyan imdi bu gafletden gözüñ aç
Niçe bir olasın nâ-merde muhtâc

2470 Nedür bu eyledüğüñ rusvâyılık
Saña mı kaldı yohsa bî-hayâlık

Dem-â-dem dürişüp ‘isyân idersin
Demüñden dem olur kim kan idersin

Ki ya‘ni kan işin eylersin izhâr
Utanmazsın Hüdâ’dan kılmayup ‘âr

Meger işitmedüñ işbu kelâmı
Kim andan bulasın dâyim merâmı

Ne imiş diñle imdi ol kelâmı
Saña takrîr ideyin bunda kâmı

2475 Didi tevrît içinde nite kim Hak
Kim oldur fâ‘il-i muhtâr mutlak

Utanuñ imdi siz ‘isyanuñuzdan
Ki utanurvan ‘azâb-ı şanuñuzdan

Ki ya‘ni ben size olan ‘azâba
Utanurvan diyü irüp hitâba

Kılup mestûr vahy itdi kelîme 86a
Nazardâr olup ol kavî-i kerîme

Hiç istihyâ ider misin Hüdâ’dan
Düşer mi kalbüñe zerre hayâdan

2480 Nice umarsın andan yâ ‘inâyet
Kim itdüñ bî-hayâlık bî-nihâyet

Kanı ya nicedür kılduguñ ezkâr
İder misin hiç emrüñ soñın efkâr

‘Azâbından ider misin hazerler
Çün işitdün bu üslûba haberler

Ma’âsîden de var mı ictinâbuñ
Çü bildün kavlımı ‘âlî cenâbuñ

Menâhîden güzer ider misin hiç
Kılur mısın bu gamdan kâmetün pîç

2485 Evâmir dutmak eyler misin izhâr
İder mi bu haberler kalbüne kâr

Ve illâ şöyle kalduñ mı yabanda
Saña kalmadı mı assı yabanda

Yürürsin şöyle kim hayvân-ı nâtık
Bu kârı terke sen var imdi ‘âşık

Evâmir dutmaga eyle hevesler
Giçer yil bigi hod cümle nefesler

Eger kim var-ısa meylüñ recâdan
Ferâgat eyle her bir mâcerâdan

2490 Hak’uñ emrine kıl dâyim inâyet
Eger yog-ısa kalbünde denâet

Utan Hak’dan evâmir gözle dâyim
Oluñuz emr-i Bârî üzre kâyim

Dilerseñ ger yine Hak’dan ‘inâyet
Kıl anuñ emrine dâyim itâ‘at

Îtâ‘at yok çün emr-i pâdişâha 86b

Ne yüzden yüz dutarsın bârîgâha

Yine andan saña rahmet irişe

Ma‘âsîden niçe zahmet irişe

2495 Kov imdi anı ol emrine tâbi‘
Geçürme ‘ömrüni yok yirde zâyî‘

Hevâyı terke kim anlar hebâdur

Evâmir mâ‘adâsı hep hevâdur

Düriş imdi gözüñ yaşın revân it

Koma kim ab ola cehd eyle kan it

Özüñ hâkister it dûzah gamından

Devâ um derdüñe vuslat eminden

Dün ü gün secdeden ref‘ itme başuñ

Dem-âlûd ide hâki tâ ki yaşuñ

2500 Yok ol dergehde yaşdan sevgülü şey
Kim olur katresinden bir melek hay

Senüñ için kılur ol da menâcât

Münâcâtında eyler ‘arz-ı hâcât

Ola kim tevbe-i kim ola makbûl

Olasın âsitân-ı hazrete kul

Di imdi gözyaşın ihrâc kılğıl

Anuñla dergehe minhâc kılğıl

Kim ol rehden iresin âsitâna

Degiş ol işigi cân u cihâna

2505 Bil imdi ol tarîkuñ hürmetin sen
Bulasın tâ ki Hakk'ũ rahmetin sen

Di imdi aña göre kıl ri'âyet

Ri'âyet aña çün elyak be-gâyet

Çü bildüñ kadrin eyle i'tibârı

O râh içün kılğör âh u zârı

Kim andan iresin ol bârigâha

87a

O dergehde iresin 'izz ü câha

BÂB-I BEYÂN-I HİKÂYE-İ DARB-I MESEL Lİ-ECELİ'Ş-ŞÜKR

Meselde geldi bunda bir hikâyet

İřidüñ kim nice oldı rivâyet

2510 Meger var-ıdı bir sultân-ı 'âdil

Yog-ıdı ol zemân aña mu'âdil

Ulu sultân idi devrinde gâyet

Yog-ıdı 'adl ü dâdıma nihâyet

Sehâ vü lutf-ıla ehl-i keremdi

Serîr-i saltanatda muhteremdi

Aña Hak ol kadar virmişdi devlet

Ki yüz tutmuşdı aña kamu millet

Dahı virmişdi bir şehzade hurrem
Perî hadd ü sanavber- kad şeker-fem

2515 Hüsün gülzârı içre verd-i hoş-bû
Melâhat bahrı içre dâne lülü

Saçı divânesi miskiyle ‘anber
Ruhına müşteri mâh-ı münevver

Muhassal yog-ıdı hüsünde noksân
Hak itmiş milk-i hüsne anı sultân

Görüben atası hüsn ü cemâlin
Kemân ebrûların ve hadd ü hâlin

Sakınurdı yüzün halk cihândan
Çıkarmaz zâhire genc-i nihândan

2520 Ki ya‘ni kimseye göstermez idi
Visâli bâğına had irmez idi

Anuñçun saklar-ıdı anı Sultân
Nizâm-ı ‘âleme virmeye hüsrân

Şerâr-ı haddin idüp ya‘ni izhâr
Bu ‘âlem hirmenin kılmaya pür-nâr

87b

Meger bir gün irüp takdîr-i Yezdân
Atası fevt olup ol oldu sultân

Bu kez lâzım gelüpen geçdi tahta
İrişdi devletiyle ‘izz ü bahta

- 2525 Cihân halkı irişdi hizmetine
Büyük küçük gelür oldı katına
- Husûsa bir gün ol sultân-ı devrân
Binüp ata ider etrafi seyrân
- İşidüp ol diyârûñ cümlevârı
Ki seyre çıkdı şehrüñ şehriyârı
- Dilerler göreler şâh-ı cihânı
Teferrüc ide bâg u bûsitânı
- Varup irdiler ol şâh-ı zamâna
Ki haddinden irer pertev cihâna
- 2530 Görincek cümlesi ol nev-civanı
Virürler aña biñ biñ kalb ü canı
- Muhassal her biri ‘âşık olurlar
Reh-i ‘ışkında hep sâdık olurlar
- Gelürler bil anuñla sarâya
Şeh öñinde düşerler âh u vâya
- İrincek âsitanına şehinşâh
Girincek dergehine ol yüzi mâh
- Bulara virdi destûr gitmediler
Sıdılar sözin emrin tutmadılar
- 2535 Bu kez şeh bildi anlaruñ murâdın
Diledi vire ağızları tadın

Oluban anlaruñ hâlinden âgâh
Ne eyler görüñ imdi ol yüzi mâh

İnüp atından ol sultân oturdı 88a
Katına anları bir bir getürdi

Didi ben emr kıldum gitmedüñüz
İdüp ‘isyân emrüm tutmadüñüz

Nedür maksûduñuz imdi bileyin
Aña göre bugün bir iş kılayın

2540 Dilediler hâcetümüz sohbet-i şâh
Kamumuz saña ‘âşık oldı vallah

İşidüp bunlaruñ işbu sözünü
Diyâr-ı fikre tutdı şeh yüzünü

Bu fikri itdi ol şâh-ı zamâne
İdüp bunlara hep bir bir bahâne

İşiginden süre bir bir gideler
Varup aña göre tedbîr ideler

Dönüp şeh didi siz ‘âşıklarumsız
Diyâr-ı ‘ışkda sâdıklarumsız

2545 Mukarrer var kamuñuzuñ kemâli
Umarsañuz visâlümden nevâli

Ki ya‘ni cümleñüz san‘at bilür hep
Gice gündüz anuñ-ıla olur hep

Dürüşüñ imdi varup yine kâra

Getürüñ san ‘atunuz âşikâra

Bilüñ kırk gün size mühlet nihâyet

Dürüşüp gice ve gündüz tamâmet

Getürüñ san‘atunuz hep katuma

Kamusın ‘arz eyleñ hazretüme

2550 Hazînemde olandan kim kıla hûb

Olacak oldurur katumda mergûb

Ve illâ idesiz dürlü sanâyi‘

Ola her biri haddinde bedâyi‘

Hazînemde olan yig olsa andan

88b

Budur vuslat yerine size andan

Kıraram cümleñz görmez emanı

Benüm bu kavlüme tutmañ gümânı

Bular gûş eyleyüp kâyil olurlar

Visâl-i şâh için mâyil olurlar

2555 Varup her biri dilden oldı meşgûl

Recâ bu olalar hazretde makbûl

İrincek va ‘deye a ‘dâd-ı eyyâm

Ne eyler görüñ ol hûb-ı dilârâm

Geyüp ol gice tonlar şebrevâne

Turup şehr içine olur revâne

Gezüp hep hâne hâne oldu yârı
Şehr halkını görür cümle varı

Kimi kılıç düzetmiş kimisi yay
Olup meşgul hem yohsul u ger bay

2560 Kimi uyan düzetmiş kim eyerler
Kimi kaftan dikmiş kim geyerler

Dürüşüpen çeküp her biri zahmet
Kılalar tâ ki şâha ‘arz-ı san ‘at

Çalışurlar idüben terk-i hâbı
Subh sayd ideler ol âfitâbı

Görür şâh anlaruñ kârı sehaldür
Bula reh ger ‘itâb ola mahaldür

Bulur soñ demde bir bâb-ı gedâyı
Ki kılur bir karâra âh u vâyı

2565 Şeh anı gûş idüp varup kapuya
Turur bende sıfat aña tapuya

Yetür ol derd-i mend urup yire yüz
Kılup dergâha ‘arz-ı hâl yüz yüz

Dahı dir kim eyâ Rezzâk-ı insân
Degül insân toyar ü kamu hayvân

89a

Kapuñdur kible-i erbâb-ı hâcât
Aña eyler kamu şehler münâcât

N'ola hâlüm çü kaldum böyle nâlân

Recâ bu yarın ide şâh dîvân

2570 Kimin makbul idüben idine kul
Kese başın kimin kılmaya makbûl

Halâs ola kimi havf ü recâdan

Mu'azzez ola kimi 'izz ü câdan

Ne vardur bir işüm makbul ola ol

Ne vardur bir yolum bula ecel yol

Ne iltem yâ ilâhî dergehine

Ki yüz sürem irüp hâl-i rehîne

Gözüm yaşın meger iltem katına

Dirîgâ niçe irem hazretine

2575 Benüm yok aglamakdan gayrı emrüm
Elümden nesne gelmez geçdi 'ömrüm

Îlâhî niçe kâr iltem katına

Ne yüzden hemdem olam hazretine

Beni kurtar Hüdâ'yâ işbu gamdan

Ya irgür vasla ya kurtar elemden

Muhassal eyleyüp feryâd u zârı

Döker göz yaşını k'olmaz karârı

Görüp anı o şâh-ı merd-i bî-bâk

Gözi yaşını idüp anuñ idrâk

2580 Aña rahm eyleyüp dir yâ ilâhî

Bilürsin kamu ehvâli penâhî

Hazînemde nihâyetsüz kumaşlar

Asâs u ger silâh u niçe işler

Bulınur k'olmaya 'âlemde misli

89b

Velîkin göz yaşmuñ yokdur aslı

Benüm katumda oldı mu 'teber ol

Gözi yaşıyla oldı pür-güher ol

Pes eyle diyüben aldı anı şâh

Gözi yaşıyla buldı aña râh

2585 İrürdi ol gedâyı sohbetine

İrürdi bî tekellif vuslatına

İdündi mâhasal anı müsâhib

Kıluban bâg-ı vasl-ı şâha sâhib

Kamusın koyup itdi anı makbûl

İdindi âsitanında anı kul

Gör imdi göz yaşmuñ hürmetini

Ki virdi bir gedâya ref' atını

Gel imdi şâh-ı dünya ola sâyil

Gözi yaşını görüp ola mâyil

2590 Ne vardur mahzen-i kudretde ol yok

Diye gün bir olur az u eger çok

Çü gün dimekle ola la‘l ü yâkut
Kamu zî-rûh olana virile kut

Dilirse cümle hâki gevher eyler
Türâb-ıla remadı cevher eyler

Hazâyîni toludur her nevâdan
Degül mahfî nevâlî bî-nevâdan

Velî gözyaşı dergehde olur az
Bu murgı sayd idemez degme şebâz

2595 Göre çün göz yaşın rahm ide insân
Niçün rahm itmeye gördükde Rahmân

Var imdi kıssadan al hisse-i hâs
Mecâzîden bulasın tâ kim ihlâs

Dürüşüben gözüñ yaşın revân it 90a
Akıt seylâb-veş eşküñi kân it

Ola kim bulsın dergâha kurbet
Niçe bir bâr-ı gayret nâr-ı furkat

İrişüp vasla bulasın halâsı
Niçe nefse uyup ola ma‘âsi

2600 İlâhî cûd u fazlûñ hürmetine
Nazar kılma bu hâküñ zelletine

Refik it tövbe ü tevfiği bâri
Çün olduk hân-ı lütfuñ şerm-sârı

KASİDETÜ'R-RECÂ İLALLÂH

*Yâ fâlika 'l-mesâbihi bi 'n-nûrı ve 'z-ziyâ
Yâ hâlike 'r-revâyihi fî 's-subhı ve 'l-mesâ*

*Yâ muhyi 'l-memâti ve yâ mâhiyye 'z-zelel
Yâ sâtire 'l- 'uyûbi ve yâ 'âfiye 'l-hatâ*

Aldum yüzüm ele ki kılam 'arz-ı ihtiyâc
Lütf eyleyüben it beni fazluñla âşinâ

2605 Bu bahr-i zenbe dâimâ gavvâs olan dilüñ
Kûh-ı cürümde kılma tarîkın hevâ hevâ

Yâ Rab bi-hakk-ı nûr-ı Muhammed 'atâ idüp
Koma beni bu hâl-ıla sen şöyle bî-nevâ

Dâyim dilüñ küşâde-i dest-i niyâzı bu
Genc-i kabûlîñı umar îsâr ola aña

Cürmüm ne deñlü çog ise iy ehl-i magfiret
Fazlüñ 'amîm igen ne için kat' ider recâ

Çün sen kemâl-i lütf-ıla *lâ-taknatû* didüñ
Fehm idüp anı kimdür iden kat'-ı irticâ

2610 Bu mücrime ki kılmaya tapuñ 'inâyeti
Kimdür pes anı gamdan irüp eyleyen rehâ

Sensin ol şâh-ı sâhib-i eltâf-ı magfiret 90b
Bulur nevâl-i rahmetüñi eyleyen recâ

Yâ mâni 'e'l- belâi ve yâ sâhibe'l-gutâ

Yâ dâfia'l-kazâi ve yâ vâhibe'l- 'atâ

Deryâ-yı zenbe düşdi bî-tarîkum halâs idüp
Eyle baña 'atâñı eyâ mu'tiye'el-'atâ

Kıldum günâhı vü dökdüm yire yüzüm suyun
Hayfâ ki 'ömr hırmenini eyledüm hebâ

2615 N'ola cünâhı kıldum-ısa cehl-ile ezel
İtdüm rücû'ı şimdi kılam Hakk'a iktidâ

İtdüm hezar kerre hezarân nedâmeti
N'ola kabûl-i tevbe olursa revâ revâ

Kâbil degül murâdı ki makbûl-i Hak ola
Kıl makbul anı rahmet ü fazl-ıla Rabbenâ

Bakma yüzi karasına 'afv eyle cürmini
Hôn-ı ni'âmla toyla ki yarın bula likâ

İyyâkenestagîsu ve iyyâ kenesta'in

Râh-ı hidâyete bizi sen eyle ihtidâ

2620 Zecr ü 'anâ vü mihnet ü dünyâdan el-gıyâs
Cevr ü cefâ vü nefis ü hevâlardan ihdinâ

Kurtar bu fakr u zellet-i dünyâdan it halâs
Hôn-ı visâlüñ-ıla bize virgil igtinâ

Anuñ hakkı ki oldı rahmet-i mühdâti fi'l- ezel
Koma bizi bu furkat-ıla şöyle bî-recâ

BÂB-I BEYÂN-I TEVHÎD Ü TA‘ZÎM

Îlâhün Vâhidün Ferdün Kadîmün
Halîmün Hâlikun Vitrün Kerîmün

Kadîmün Kâdirün Kayyûm-ı Dânâ
Mukîmün Kâyyimun Hayyun Tüvânâ

2625 Rahîmün Râhimün Rabbün Gafûr ol 91a
Âlîmün Âlimün Hayyun Şekûr ol

Mu‘înün Nâsırın Rabbi ezeldür
Mu‘allâ zât ü Hayy-i lem Yezel’dür

Ezeldür kim bulunmaz aña gâyet
Ne âhirdür ki yok aña nihâyet

Bir evveldür ki yokdur ibtidâsı
Bir ‘âhirdür ki yokdur intihâsı

Mukaddes zulm-i ‘âlemden mu‘arrâ
Münezzeh ‘ilm-i Âdem’den müberrâ

2630 Mu‘allak kudretinden nokta-i hâk
Mutabbak hikmetinden bunca eflâk

Melekler zikr ider anı seher-gâh
Felekler şükr ider raksında her gâh

Anuñ emrindedür peydâ vü nihân
Anuñla zindedür zerrât ü insân

Yine anuñla tolu kâyinâtı
Degül bir zerre añâ mümkünâtı

Anuñçun anda yok anlardan âsâr
Tapusıdur meger kim genc-i esrâr

2635 Muhassal hikmetinde kalur idrâk
Mufassal kudretinde ‘akl olur çâk

Bilinmez ma‘rifetle sırr-ı pinhân
Ya nice irsün añâ ‘akl-ı insân

Müberrâdur bilinmeklikden el-Hak
Mu‘arrâdur bulunmamlukdan ol Hak

Bu ‘âlem olmasa yok añâ noksân
Ya Âdem olmasa añâ ne hüsrân

Mukaddesdür cemâl-i kibriyâsı
Mukavvesdür celâl-i cebriyâsı

BÂB-I BEYÂN-I ‘ACZ-İ MİNE’S-SİYEH

91b

2640 İlâhî fâcir u zârem za‘îfem
Kemâhî kâsır-ı kârem nahîfem

Benâmum ‘âciz-i ber-cürm ü ‘isyân
Gulâmum hâciz-i pür-hürm ü ihsân

Esirge baña rahmüñ eyle yoldaş
Ki râhuñdan azup olmayam evbaş

Hüdâvendür tapuñ ben rû-siyâham
Cürüm bâgında ancak bir giyâham

Bükiser kâmetüm uş bu hevâda
Dirîgâ kalmışam işbu hevâda

2645 Bu fikrüm ‘akl-ıla nefse uyubdur
Dü zikrüm nakl-ıla habse koyupdur

Çü ‘akl ü fikr olan düşdükde habse
Yanınca uymayam ben bende nefse

Ne kılam bilmezem bu yolda ben yâd
Kim olam nefs elinden yine âzâd

Ne kâr iltem İlâhî ben katuña
Ki ma‘lûm olmaya ol hazretüñe

Ne a‘mâl işleyem tapuña lâyık
Anuñla rahmet ola baña bayık

2650 Çü ben bir bî-kesem cürm-ile mâhir
Belâ burcındayam gün bigi bâhir

Revâdur baña ne efkâr olursa
Sevâdur saña her ne kâr olursa

Anuñçun kim yine rahmet senüñdür
Dahı hikmet senüñ kudret senüñdür

Eger kim niçe yüz biñ bunca eşyâ
Kılursın isteseñ bir demde ihyâ

Kamusın yine yaksañ oda anuñ 92a
Degül bir zerre anlardan ziyanuñ

2655 Eger kim ‘afv olınsa kamu insân
Rahîmâ rahmetüñle saña âsân

Ya nice ummayam senden himâyet
Ki kapuñdur yine kân-ı ‘inâyet

Dahı hem lutfuñ üküşdür gazabından
Yine rahmet umaram ol sebebden

Beni kılma cüdâ yâ Rab rehüñden
Ayırma kullaruñla dergehinden

Yüzümüñ karasına bakma iy Hak
İrişdür bahr-ı rahmet içre mutlak

2660 Habîbüñ hürmetine yâ İlâhî
Kabûl it kul idin ben rû-siyâhı

BÂB-I BEYÂN-I KASÎDE-İ A ‘RAF-I ‘İSYÂN-HOD

Cünâh u cürm-ile dil oldı şeydâ
İder bir demde biñ ‘isyanı peydâ

Dirîgâ katı düşvâr oldı hâlüm
Bilimezem ki ne ola mudârâ

Dürişüp eyledüm ‘isyanı tahsîl
Tefekkür eylemedüm aña çâre

Şu deñlü yüz karasını kazandım
Kim olur ‘akl u fehm anda hayârâ

2665 Eger ‘afv eylemezseñ n’ola hâlüm
İşüm cürm u ma‘âsîdür Hüdâyâ

Tapuñdan özgeye nice tutam yüz
Dirîgâ vü dirîgâ vü dirîgâ

Elinden nefis-i şomuñ dâd u feryâd
Ki yüz biñ dürlü itmişdür baña da

Egerçi fâcirem cürmümde had yok 92b
Umaram yine tapuñ ola me‘vâ

Ne noksan ire bahr-i rahmetüñe
Hüdâvendâ Kerîmâ Girdigârâ

2670 Tapuñdurur kamu şey’üñ recâsı
Çü sensin kâdir u hayy u tevânâ

Derilüp rahmetüñ hönını yirler
Hazîneñden kamu gebr-ile tersâ

Helâkiyyet bulur ser-cümle eşyâ
Eger irmezse lütfuñdan ‘atâya

Saña muhtacdur mahlûk-ı ‘âlem
Eger ins ü peri a‘lâ vü ednâ

Recâ budur İlâhî dergehüñden
Ki bu ‘âsîden ola tapuñ arzâ

2675 Eger lutfuña mazhar düşse zerre
Bulur gün bigi bir menzil mu ‘allâ

Mülâkî olsa yâ rahmuña katre
Anuñ katında şebnem ola derya

Eger mûr-ı za‘îfe nâzır olsañ
Süleyman bigi bula câh-ı a ‘lâ

Benem ol zerre-i bî-cân u bî-dil
Yüz urup iderem rahmet temennâ

Umaram lutfuña mazhar düşem ben
Ola anuñ-ıla kalbüm mücellâ

2680 Ve ya ol katreye kim rahmetüñle
Mülâkî eşyâ oluban bulam tesellâ

Ve yahud ben de bir mûr-ı za‘îfem
Kamu eşyâ içinde hor u edna

Recâ bu dil-i virâne lütfuñ
Ola nâzır ki bulam kadr-i a ‘lâ

İlâhî rûşen itgil çeşm-i canı
Bizi zulmetde koma şöyle ‘amyâ

93a

Esirge bize tevfiķuñ refik it
Rehüñde cürm-ile olduk çün a ‘mâ

2685 Ölübdür seng-i ‘isyân-ıla kalbüm
Niye ‘ıškuñla eyle anı ihyâ

Tapuñdan k'irmeye ger baña çare
Devâ kılmaz şehâ biñ biñ mesîhâ

Ümîdüm budurur mahrûm kalmaz
Tapuñdan kim recâ eylerse hâşâ

Ne yüz-ile tutavuz tapuña yüz
Bizüz çün bir bölük bî-derd ü bî-dâ

Feemmâ rahmetüñe tayanuban
Kıluruz zebâb-ı 'izzetden temennâ

2690 Temennâmuz budur ol şâh-ı kevneyn
Şefâ'at ide fî eyyâm-ı 'uzmâ

Velîkin bizi bu nefis idi mücrim
Havâle oluban cebren ve kahran

Tevakku' eylerüz rahmet tapuñdan
Recâdan gayrı yokdur bizde me'vâ

Ola ni'me'l-bedel me'mûl budur
Ne cârî olsa hoşdur gerçi şükrân

Velîkin kul işi cürm ü hatâdur
Günehden özge hiç aslan vü kat'â

2695 'Amel işlemedük mücrimlerüz biz
Cezâ itmek senüñ hayran ve şerrâ

Yüzümüz karasına bakmayuban
Habîbüñ 'ışkına Perverdigârâ

Bizi kurtar ma‘âsîden de afv it
Anuñ hakkı ki dilden mihri evlâ

Murâdî bende-i üftâde miskîn 93b
Hakîr u derd-i mend u hor u ednâ

Za‘îf âvâre vü efkende dil-rîş
Kim olmuş câm-ı ‘isyândan sükârâ

2700 Hüdâyâ lütfuñ eyle baña yoldaş
Fücûr ehline itme anı hem-pâ

Aña lütfuñ irerse zerrece ger
Kim olur ‘âlem içre aña hem-tâ

Eger kim irişmez-ise aña şefkat
Tapuñdan hasretâ derdâ vü hayfâ

Îlâhî ne diyem rahmet senüñdür
Bilürsin hâlimi sırren ve cehrâ

Eger kim hâlüme bakup kılursañ
Terahhum baña iy şâh-ı mu‘allâ

2705 N’olur hâli ‘aceb bu müstemendüñ
Binüp nefis atına çekerdi igvâ

Kamu emri hevâ-y-ıla hevesdi
Malın fikr idüp añmazdı aslâ

Velî lütfuña göre eyle rahmet
Ne gelse râziyem sagrañ ve kübrâ

BÂB-I BEYÂN-I HAMD Ü SENÂ

Hezârân şükr-ile hamd ü senâlar
Firâvân zikr-ile medh ü senâlar

Bizi ketm-i ‘ademden kıldı îcâd
Umaram yine gamdan ide âzâd

2710 Gam oldur kim bu nefse şom elinden
Ve ya iblîs olan mahrûm elinden

Cüdâ olam cemâlinden Hüdâ’nuñ
Kimine bendesiyem ben hod anuñ

Ne müşkildür olursam dergehinden 94a
Ne assı ya baña gayruñ rehinden

Îlâhî baña tevfik eyle bâri
Kapuñdur herkesüñ cümle karârı

Garîbem kimesnem yok dergehüñde
Ne a‘mâl eyledüm ola rehüñde

2715 Kim ola ol dahı tapuña ahrâ
Olam anuñla gamdan müberrâ

Bilürem cüz’ ü kül rahmet senüñdür
Kamu din ehline şefkat senüñdür

Bize kıl cümle-i ‘abdüñle rahmet
Ki biz çekmeyevüz mahşerde zahmet

Şeffî‘ it Ahmed’i bize İlâhî
Çü sensin herkesüñ püşt u penâhı

Rahim kıl dest-i gîr ol bu işümde
Ki lutfuñ ola bu yolda işümde

2720 Benem ol bî-kes ü bî-cân u bî-dil
Gam-ıla giçiser her ay u her yıl

Dahı dil haste vü bîmâr u beste
Şikeste bend-i gamla boynı beste

Ki ya‘ni bende-i giryân u pür-sûz
Sûzımdan irişür her bir dile sûz

Hevâ odıyla cismüm oldı pür-nâr
Baña afvuñ eli olsun harîdâr

Eger tapuñdan irmezse ‘inâyet
İşüm düşvâr olur yâ Rabbi gâyet

2725 Toyur rahmüñ hönıyla ac kılma
Tapuñdan özgeye muhtâc kılma

Kapuñdur râzıku’l-mahlûk İlâhî
Anı gözler bu dünya pâdişâhı

İrer her bir kese andan nevâle 94b
Baña da eyle ol hõndan havâle

Çü virdüñ bunda bunca ni‘met âsân
Umaram idesin anda da ihsân

Mürebî eyledüñ ni‘metüñle
Yine gark eyle anda rahmetüñle

2730 Bizi dür eyleme zevk u safâdan
Ayırma ol habîbüñ Mustafa’dan

Recâ olan bu Yâ Rab hazretüñden
Bizi ayırmayasın rahmetüñden

Cem‘î-i derde sen dermân idersen
Niçe biñ ‘âsiye ihsân idersin

Dilerseñ cümle-i ehl-i salîbe
Kılursın rahmet irerler nasîbe

Dilemezseñ niçe biñ cism ü canı
Yakarsañ duzaha kalmaz nişanı

2735 Bu cümle lütfuña muhtâc iy Hak
Çü sensin fâ‘il-i muhtâr mutlak

Umûruñda şerîküñ yok vezîrüñ
Şebîhüñ yok ‘adîlüñ yok müşîrüñ

Evâmirde müfferred müstakilsin
Ehadsın mutlaka isneyn degülsin

Pes eyle olsa iy sultân-ı a‘lâ
Senüñ emrüñdedür uhrâ vü ûlâ

Dahı hem rahmet vü cümle ‘atâlar
N’ola sehv-ile eylersem hatâlar

2740 Senüñçün bahr-i cûduñ bî-kerândur
Kıyâs olmaz nihâyetle ‘ayândur

Ne var ben mücrim ü bî-kadr u bîkes
Hatâen kaldum-ısa cürm-ile pes

Suçum bildüm diyüp estagfirullah 95a
Recâya gelmişem lillâhi fi’llah

Beni mahrum idüp kıldurma âhı
Habîbüñ hürmetine yâ İlâhî

Bizi ayırma lütf it rahmetüñden
Cüdâ düşmeyevüz tâ ni‘metüñden

2745 İlâhî rahmetüñdür bî-nihâyet
Ne deñlü sarf ola bulmaya gâyet

Cünâh-ı halk-ı ‘âlem olsa deryâ
Kılur bir zerre lütfuñ aña îfâ

Ne gam ya bir za‘îf üftâde peşşe
İdinmiş olsa dâyim anı pîşe

İrerse bahr-i cûduñdan Hüdâyâ
Olursa aña ger katre ‘atâyâ

Bula ‘izzet duta ‘âlî makam ol
Tevattun idine dârü’s-selâm ol

2750 İlâhî sen irişdür rahmet âsân
Cem'î-i kullaruñla eyle ihsân

Bizi mahrum idüpen kılma evkâr
İşümüz olmasun feryâd-ıla zâr

Esirge rahmet eyle yâ İlâhî
Çü sensin cümle-i halkuñ ilâhı

İrişdür yolumuz dârü's-selâma
Bizi sen lâyıık it 'âlî makama

Anuñ hakkı kim oldur fahr-i 'âlem
Habîb-i hak güzîn-i ibn-i âdem

BÂB-I BEYÂN-I NİYAZ-MEND

2755 İlâhî hâlık-ı ser-cümle 'âlem
Penâh-ı râzık-ı evlâd-ı âdem

Degül insân kamu zî-ruh u enfâs 95b
Cem'î-i mâr u mûr u cümle-i nâs

İrüp in'âmuña bulur gıdâyı
Alurlar dâr-ı gaybuñdan 'atâyı

Vuhûş-ıla tuyura virüp erzâk
Kamusın eyledüñ zikrüne müştâk

Cihân senden tolu tâpuñ müberrâ
Bu varlıguñ kamusından mu'arrâ

2760 Ne zerre kadrüñe nisbet bu ‘âlem
Ya kanda kaldı vüs‘-i kalb-i âdem

Ve illâ mü’mineynüñ kalbin iy şâh
İdindüñ kudretüñ birle nazargâh

Kılursın günde yetmiş kez nazarlar
İrişür aña rahmetden eserler

Olur ‘abdüñ kime kılsañ ‘inâyet
Bulur kurbet kim olmaz aña gâyet

Kuluñ çün oldı bulur kendüzinden
Cüdâ bilmez özüñ kendü özinden

2765 Kimüñ cân u dilinde sen Hüdâ yok
İki ‘âlemde aña reh-nümâ yok

Umaram arturasın dilde hubbuñ
Kim olam cân u dilden ben muhibbüñ

Yem-i cûduñ taşa rahmet yüzinden
Bu halkı kurtara zahmet sûzından

Cihânı gark ide rahmetle bîbâk
Yuyup cürm ü günehten eyleye pâk

Cem‘î-i halkı hep handân ide ol
Kamu her müşgüli âsân ide ol

2770 Eger kim bahr-ı cûduñ urmaya mevc
Halâyık nâle ide fevc-ber-fevc

Revân fehm itmeyeler n'ola ahvâl 96a

Ne ef'âl ide assı ne hod a'mâl

Kamu eşyâ çü hep nefsinde 'âciz

Kim olur lütfuña bir zerre hâciz

Mevâni' olmaya çün rahmetüñe

Niçün gark olmayavuz ni'metüñe

Habîbüñ hürmetine kılma mahrûm

Kamumuz 'afv idüben eyle merhûm

2775 Anuñ hakkı kim ol şâh-ı cihândur

Cem'î-i enbiyaya mihrîbândur

Hem oldur pâdişâh-ı her dü 'âlem

Anuñçun halk olundı cin ü âdem

Pes eyle olıncak iy kân-ı rahmet

Hep andan irişür kamuya şefkat

Za'îf ü bende-i bî-mâr u zârı

Îlâhî 'âlemüñ Perverdigâr'ı

Cüdâ eyleyüben mahrûm kılma

Cürüm nârına cismüm mum kılma

2780 Mülâkî eyle Ahmed şefkatına

İrevüz bâb-ı rahmet vuslatına

Ma'âsî bahrı içre kalmayavuz

Dem-â-dem âh u nâle kılmayavuz

Terahhum eyle sultânum esirge
Göge irgürme efgânnum esirge

Çü sensin hâlıkı kevn ü mekanuñ
Tapuñdur râzıkı halk-ı cihanuñ

Şefî‘ it Ahmed’i bize İlâhî
Çü sensin cümle-i halkuñ penâhı

2785 Recâmuz budurur senden Hüdâyâ
İrişdür lütfuña idüp ‘atâyâ

İrişem tâ ki vasluñdan na‘îme 96b
Ki bunda yanmışam nâr-ı cahîme

Yine anda da rahmet eyle bâri
Çü sensin her garîbüñ gamküsârı

Anuñ hakkı ki mahbûb-ı hüdâdur
Me‘âsî derdine vaslı devâdur

Cihân anuñçun geldi zuhûra
Meyân-ı bahr-ı bātından huzûra

2790 Anuñçun oldı bâ‘is mümkinâta
Şefâ‘at ide halk-ı kâyinâta

Kim ola cümlesine dest-gîr ol
Anuñçun oldı varlığa emîr ol

Di imdi yine anuñ hürmetine
Bizi irgür şefâ‘at ni‘metine

Bizi kurtar kamu derd u elemden
Muhassal cevri-ile zecr u sitemden

Halâs it nâr-ı duzahdan kamumuz
Hüdâyâ bu-durur senden umûmuz

2795 Olavuz âteş-i dûzahdan âzâd
Habîbüñ hürmetine idesin şâd

BÂB-I BEYÂN-I AHVÂL-İ NÎK U BED

Îlâhî her dü-‘âlem pâdişâhı
Tapuñdur herkesüñ puşt u penâhı

Hep aña yüz dutar ser-cümle insân
Eger cinn ü ferîşte bâkî hayvân

Kamusınuñ kapuñdandır recâsı
Kamunuñ dergehüñdür du‘âsı

Kamuya bahş olur erzâk andan
Ki her eşyâ olur zevvâk andan

2800 Selâtîne de andandır nevâle 97a
Olur her şey’e haddince havâle

Dahı azmışlara irer hidâyet
Olur ehline göre bir ri‘âyet

Karîb olan bulur ‘âlî makâmı
Ba‘îd olan nice alur merâmı

Varur haddince herkes bir makâma
İrer kadrince lâ-büd ihtişâmına

Bulur a‘mâline göre kerâmet
Olur ef‘âline göre selâmet

2805 Degüldür mûcib-i cennet ger a‘mâl
Velî olur mutâbık râha ef‘âl

Bulnur şol ‘amelde kim melâhat
Bulnur ‘âmilinde bir vecâhet

Olur ma‘lum ef‘âlinden ol kes
Netâyic buldı a‘mâlinde ol pes

Velîkin ol arada hayli söz var
Dinüpdür her biri tekrar u tekrar

Dinüp söylenmedük söz kalmamışdur
Ne sır vardur kim ol añlanmamışdur

2810 Netâyic bunda ancak bu haberdür
Dem-â-dem sa‘y kılmak mu‘teberdür

Pes oldukda bu resme anda ragbet
Olur her şahsa mikdârınca rahmet

Olur her bir kesün bir fi‘li şâyi‘
Zahîr olur kim olmaz ecri zâyî‘

Velîkin işbu ben bi-çâre miskîn
Garîb ü bî-nevâ âvâre gamgîn

Ne vardur ‘ilm-i akvâdan zahîrum
Ne vardur zühd ü takvâdan ecîrüm

2815 Garîbem ‘acîzem zârem za‘îfem 97b
Dil-efkârem bed-efkârem nahîfem

Îlâhî nûr-ı zâtuñ hürmeti için
Dahı ism-i sıfâtuñ kudreti için

Bu ben üftâde-i dilşâd eyle
Belâ dâmnın bozup âzâd eyle

Terahhum it refikuñ eyle tevfik
Ki tutam râh-ı tahkîk üzre ta‘lîk

Tarîkum kıldı kecrev nefs-i hânis
Kılup ref‘-i reva‘ dil oldı nâ‘is

2820 Uyuban nefse dilde oldı gümrâh
Dirîgâ olmışam bed-nâma hemrâh

Şu dem dergâhuña ki’olam müsâfir
İrüp alur tarîkum nefs-i kâfir

Zarûrî ırgurur togrı rehünden
İhânet yine kendü hemrehünden

Komaz kim varup irem menzile cüst
Urur bendini eyler pâyımı süst

Rehümde hem hevâ’î sed eyler
Nice giçem ki râhum münsed eyler

2825 Heves bustanına tutdukda râhı
Hevâdan baña per eyler kemâhı

Degirmez yire pâyum hîn-i refâtâr
Dirîgâ bî-mecâl oldum giriftâr

Elinden nefsi-şumuñ dâd u feryâd
Ki kılmışdur beni cürm-ile mu ‘tâd

Çi ger vardur tarîk-ı hakka meylüm
Duyuş virmez velî ol yola haylüm

Sefer uzâg u esbüm leng ü lâgar
Belâ ahcârıdur başuma yagar

2830 ‘Azum bu nev‘a ola esb ola leng 98a
Gidersem yola kor eyler dilüm teng

Kalırsam gam beyâbânında bî-esb
Beni dergâhuña kimdür iden nasb

Kala bir kimse kim sahrâda bî-râh
Aña lütfuñ eger olmazsa hem-râh

Alur etrâfını cünd-i harâmi
Nice olur halâs olur merâmı

Buluşdı çün anuñ bigi ‘aduya
Gerekdür karşı **vara dil** duya

2835 Ola hem âlet-i harbi mükemmel
Temâm olmazsa olur key muhaccel

Silâhı yok ne ile ceng eyler
Gam aña dü cihânı teng eyler

Tura çün merkep ola mehrebi târ
İşi düşvâr olur zâr u dil-efkâr

Gide çün rahşî ola bî- zevâde
Kalur derde olur derdi ziyâde

Kılursa ‘azm derdâ ol seferden
Degül hâlî rehi havf u hatardan

2840 Turalum irdi bahra merkebi yok
Varur garka kaçankim mehrebi yok

Zarûretden kılursa ger hücûmı
Niçe bir mâh-ı fâm ol ide ‘ûmı

‘Ubur olmaz irişmez çün mefîne
Kalur gurbetde irmez ma‘zemîne

Bu resme kim olur maksûda vâsıl
Merâkibden çü renc olmadı hâsıl

Pes olmadı merâkibden fevâyd
Görür eşgârı yok tahtında ‘âbid

2845 Kalur giryân olur ‘azminde kâsır 98b
Bihâr-ı dem‘a gark eyler muhâcir

Kimüñ tahtında kim esb ola bî-bâk
Sebûkbâr u sebûkpâ cüst u çâlâk

Ol olur kat ‘ iden dâyim menâzil
Tapuñdan oldu çün lütf aña nâzil

Bulunmadı çü destümde merâkib
Yüzüm üstine kaldum yolda tâlib

Ne vardur sür‘atum refât idem
Ne vardur kudretüm güftâr idem

2850 Çü yokdur sür‘ate pâyumda kudret
Kelâma idebilsem bâri gayret

Dilümde olsa kudret ger kelâma
Sorup ola k’ireydim bir makâma

Ne kılâm yolda kaldum bî-mecâlem
Suâle yok mecâlüm güng u lâlem

Recâ kılmak dilersem var mıdur yüz
Suçum tâpuñda fâhiş oldu yüz yüz

Ne yüzden tâpuña varam recâya
Yüzüm yokdur kim el açam du‘âya

2855 Velî darb-ı mesel degmesine
Şu kim eksiklidür nâmus nesine

Pes eyle olsa her eksiklü râhı
Tapuñken cümle başuñ secdegâhı

Ne var gayruñ k’ola melce’ nihânı
Tapuñ toldurdu rahmetden cihânı

Velî dâyim işüm cürm ü hatâdur
Tapuñdan umdugum yine ‘atâdur

Çi ger kıldum hatâ gümrâhlıkda
Nazîrum gelmedi küstâhlıkda

2860 Evâmirde ne kim var-ısa ta‘cîl 99a
Habâsetden kıluban anı ta‘tîl

Bilürken cümle-i emri ehemden
Bulur nefsum aña mâni‘ mühimden

Taşum sûfî derûnum gayr-ı sâfî
Riyâ tonın ki geydüm kıldı kâfî

Sözüm rûşen özümde yok hıyâfet
Bu kîl ü kâl eyler mi kifâyet

Tarîk-ı hakda gerçi çok sözüm
Dilüm efsurde ammâ yok sözüm

2865 Kavîyem kîl ü kâla kâtı hâlüm
‘Amalde key za ‘îfem yok mecâlim

Tekâsülden ki kıldum bir kaçın ‘ad
Velîkin olmaya noksânuma had

Menâhî kılmagında tendürüstem
Marîzam imtisâl-i emre süstem

Hevâ-y-ıla hevesdür baña hemrâh
Beni bu nefz zâlim kıldı gümrâh

Uça can murgı ger hâk-i kafesden
Berî olmaya nefsum her hevesden

2870 Elinden nefs-i şumuñ mâhasal dâd
Kılur vîrân kalbüm itmez âbâd

Ne sârıkdur ne kâfirdür ne zâlim
Kim itdürür baña dâyim mezâlim

Baña kârı müdâm igvâ olupdur
Anuñçun hâsılım ehvâ olupdur

Elinden ‘acze geldüm mâhasal ben
Çü ‘isyân eylemek oldı aña fen

Hakikatde ne kâfir ne müsülmân
Velîkin nefse mü’min dindi el-an

2875 Anuñ ‘ayyârlığından bir haber kıl 99b
Bu nefsuñ şerr ü şûrından eser bil

Ne zâlimdür görüñ ol nefs-i ‘ayyâr
Sürer maksaddan öte şahsı her bâr

Şu yir kim şerdür irer anda dâyim
Basırmaz kanda kim hayr ola pâyım

Şu dem kim tartıla şerriyle hayrât
Hayırdan şerden ola fark zerrât

Dü ‘âlem taraf-ı hayrumda kona ger
Ne çâre k’ola şerrümle berâber

2880 Hayâdan n'ola ger eylersem inkâr
Dem olakim lisânım ide ikrâr

Degül ol cümle-i 'uzvum tamâm et
Kıla ikrâr bulınca nihâyet

Gele çünkim kamûsı i'tirâfa
Umaram ire lütfüñdan ma'âfe

Velî şol resme kıldum cürm ü 'isyân
Ki 'isyânımda kaldum yine hayrân

Bu ehvâlarla yâ Rab n'ola hâlüm
İrer mi hâle âhir kıl ü kâlüm

2885 Eger irmezse tâpuñdan 'inâyet
İşüm düşvâr olur yâ Rabbi gâyet

Habîbüñ hürmetine koma ebter
Kim âhir olmaya hâlüm mükedder

Kıl anlardan ki virdüñ hak nevâle
Baña dâd eyle ol hõndan havâle

Esirge kılma anlardan müebbed
Mu'azzeb nârda ola muhalled

Ola sehv-ile kıldumsa cinâyet
İrer mahva irerse ger 'inâyet

2890 Kul işi dâimâ gerçi hatâdur
Anı afv eylemek şâha revâdur

100a

Çe ger cârî degül mâ-i ‘ibâdet
Akar derya-sıfat ‘ayn-ı ‘inâyet

Binâ-y-ı zühdüm olsa n’ola esfel
Katuñda anı a‘lâ itmek eshel

Ne var kılduñsa kadrüm hâke hemser
‘Akîdemde koduñ bir pâk gevher

Göñül mısırñ ‘isyân itse vîrân
Kalur tahtında var bir genc-i penhân

2895 O genci virmegil a‘dâ eline
Şu dem kim kal‘ası cismüñ eline

Aña yol bulmasun cünd-i ebâlîs
Kim anda kılmaya bir niçe telbîs

Anuñ şerrinden eyle bizi âzâd
Kim anuñla ola dil milki âbâd

Cihân hod ejder-i insân gıdâdur
Ya anuñ pençesinden kim rehâdur

Olupdur şârib-i hûn-ı ciger ol
Degül kim bula taraf-ı mühceye yol

2900 Ne ‘ankadur kim âdemdür gıdâsı
Dem-â-dem sayd-ı cân itmek hevâsı

Ola minkârına k’âdem mukârin
Kılur yig lokma uldukda karârin

Çü kurduñ âsiyâbı bu tarîka
Kim ider dâne-i ‘ömri dakîka

Getürdüñ gendüm-i ‘ömri katına
Kamusı muntazırdur nevbetine

Bula müddet çü nevbet fi’l- hakîka
‘Ömür habbâtını eyler dakîka

2905 Kaçankim murg-ı cân irer bu dâma 100b

İrişür defter-i ‘ömr ihtitâma

Bilen bilür anı dâm-ı belâdur
Cemî‘-i rûh anuñçun mübtelâdur

Tabîbe iren ol-dem bula sıhhat
İrişmez kim çeker ol yolda zahmet

Refîk olmayıcak menzil alınmaz
Tabîb irmeyicek dermân bulunmaz

Bize irgür İlâhî hak tabîbi
Kim ol sıhhatden alavuz nasîbi

2910 Ecel rumhun ki rumh ide hadîmüñ

Götür şerrini şaytân-ı racîmüñ

Fuâda ire ger minkâr-ı ‘anka
Rehümden ırgurup kılmaya rüsvâ

Halâs it bizi şerrinden racîmüñ
Bulavuz rahmetin tâ sen Rahîm’üñ

Anuñ hakkı ki tâc-1 enbiyâdur
Cüyûş-1 evliyâyâ reh-nümâdur

Didüñ hakkında çün *levlâke levlâk*
Ol olmasaydı halk olmazdı eflâk

KASÎDE-İ MİN NA‘T-I RESÛLULLAHİ SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM

2915 Elâ iy gülşen-i ‘ışk içre olan murg-1 hoş elhân
Gülistân-1 muhabbetde dem-â-dem eyleyen seyrân

Bu gülzâr-1 hakîkatde yine kıl nâleye âgâz
Kim anuñ bûy-1 verdinden bulur ‘ıtrı bu kalb ü cân

Ki ya‘ni iy dil-i şeydâ yine evsâf-1 Ahmed kıl
Kim oldur iki ‘âlemde merâm-1 kamu ins ü cân

Getür bir bûy-1 rûhânî anuñ medhi beyânında
Mu‘attar ola tâ andan dimâg-1 cümle-i insân

Kanı ancılayın dahı Habîb-i Hazret-i Mevlâ 101a
Şefâ‘at eyleye halka kıla hep ümmetin handân

2920 Şefâ‘at bahrıdur Ahmed şefâ‘at ol kılur dâyim
Bulur andan şefâ‘at kim götürmişdür aña îman

Vay anuñ hâline anda aña şek eyleye bunda
Kim anuñ kadr-i hubbindan bulına zerrece noksân

Terahhum görmeyüp hergiz aña dûzah karâr ola
Şefâ‘at dahı bulmayup muhalled ola fî’n-nîrân

Ne assı ide a‘mâli hod ribh ide ef‘âli
Hüsür üzere ola hâli ola dâyim dili nâlân

Ne gussa ya aña anda şefâ‘at eyleye Ahmed
Ne kaygu derd-i ‘isyâna kim eyler tövbe-i dermân

2925 Ne gam bu tâk-ı ümmet çün ki lutfi ola püştîbân
Ne havf emvâc-ı bahr için kim ola Nuh keştîbân

Îlâhî vahdetüñ hakkı şefî‘ eyle bize anı
Kim anuñ ‘ışkıña oldı kamu bu tâk u bu eyvân

Anuñçun oldı bu dünya anuñçun oldı hem ‘ukra
Anuñçun oldı ‘arş u kürs ü ferş ü ni‘met-i elvân

Odur ol hûb-ı rûhânî odur mahbûb-ı Rahmânî
Hem oldur ‘âlemüñ canı kim oldur menba ‘-ı ihsân

Ma‘âsî bahrına düşüp ölenler cürm-ile pür-derd
Yine ol dergehe irüp bulur her derdine dermân

2930 Rahîmâ bahr-ı cûduñdan Murâdî de umar şefkat
Anı mahrum idüp koma yine nevmîd ü sergerdân

Aña hem ümmet it anı şefâ‘at eyleye aña
Zelîl ü derd-mend ebter koma lutf eyle yâ sultân

BÂB-I BEYÂN-I ŞEFÂ‘AT-İ RESÛLULLAHİ SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM

Bilüben hürmet-i fahr-i cihânı
Göñül ister kıla andan beyânı

Velî meddâhıdur hallâk-ı ‘âlem 101b
Nice şerh eyleye evsâfın âdem

Anuñ kim ola meddâhı huvallâh
Kıyâs it niç’olur ‘izzetde ol şâh

2935 Ya insân eyde mi medh aña lâyıık
Kim oldur kamu mahlûk içre fâyık

Pes eyle olsa insân aña ahrâ
Kılamaz medhi çün kıldı Te‘âlâ

Feemmâ kudreti yütdikçe insân
Gerekdür mehdin anuñ ide her an

Ki zîrâ oldurur fahrı cihanuñ
Şefî‘-i evliyanuñ etkıyânun

Ne serverdür gör imdi ol Habîb’i
Cerâim derdinüñ oldur tabîbi

2940 Şefî‘ olur cemî‘-i ümmete ol
Anuñla dergeh-i hakka bulur yol

Odur sultanı cümle ezkiyanuñ
Delîl ü reh-nümâsı asfiyanuñ

Anuñla bulunur dergâha kurbet
Pes oldur pîşvâ-yı cünd-i ümmet

Anuñla bulunur rahmet hüdâdan
Şefâ ‘at ire ger ol Mustafa’dan

Umuban men dahı andan şefâ‘at
Recâ vü merhamet birle sehâvet

2945 Kasîde eyledüm vasfında inşâ
K’anı ehli olan ide temâşâ

Bu ümmîze elem elem andan ‘atâlar
Bulam cennât ‘adn içre safâlar

İrişüp vuslata ‘izzet bulam men
O dergâha irüp vahdet bulam men

Anuñçun bunda kıldum med-i bünyâd 102a
Olup âzâ duzahdan olam şâd

KASÎDE-İ SÂNÎ FÎ- NA‘T-İ RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE ÂLİHİ VE SAHBİHİ VE SELLİM

Hâce-i ‘âlem habîbi hazreti bâr-ı Hüdâ
Zübde-i âdem tabîb-i zahmet-i rûz-i cezâ

2950 Seyyid-i sâdât-ı dünya muktedâ-yı ins ü cân
Maksadı her kâsıd u sultân-ı cünd-i enbiyâ

Hâşimiyyun ebtahiyyun sârahatmü’l-mürselîn

Bâis-i mevcûd-ı küllî zâtuhu hayrû’l-vera

Sâhibü’l-burhân u âyâtu şeffü’l-müznibîn
Vâhibü’l-eltâfu ihsanı ‘alâ ehli’l-hatâ

Menba’-ı lutf u ‘atiyye ma’den-i cûd u kerem
Mebde-i seyb ü hediyeye menşî-i hulk u rızâ

Seyyimâ mahbûb-ı Mevlâ abd-i Rabbi'l-âlemîn
Merkez-i burc-ı sa'âdet matla'-ı nûr-ı vefâ

2955 Mecma'-ı 'ilm-i hakâyık melce-i her mübtezel
Pîşvâ-yı asfiyâ ve reh-nümâ-yı etkîyâ

Pertev-i nûr-ı Hüdâ devvâr-ı hâdî-yi's-sübül
Mürşid-i râh-ı hakikat sâlik-i turk-ı Hüdâ

Ahmed ü Mahmud u Hâmid-i 'âzîm meydân-ı Hak
Mühtedâ vü müctebi vü murtaza vü Mustafa

Hazret-i Sultân-ı 'Azam mefhâr-ı ins ü melek
Muktedâ-yı her dü-'âlem pîşvâ-yı reh-nümâ

Pertev-i 'aks-i ruhuñla oldı enver âsumân
'Âfitâb-ı şer'üñ-ile oldı 'âlem pür-ziyâ

2960 Dergeh-i a'lâña yüz tutanlar olur behremend
Çün tapuñdur menba'-ı ihsân 'atâ vü sehâ

Vay aña kim 'izzetüñe zerre deñlü şek ola
Bu günehden sen müberrâ kıl bizi yâ Rabbenâ

Sıdk-ıla muhkem yapışduk çünki metn-i şer'ine 102b
Pes çıkardup işbu metni yine elden bi'l-hatâ

Ol kabâyilden bizi kılma ki 'âsî oldılar
Kıl hidâyet yâ ecire'l-müstecîrîn ihdinâ

Saña 'âsî oldığıçun oldı merdûd-ı ebed
Bu cehil bigi niçe yüz gebr ü tersâ ehl-i dâ

2965 ‘İzzetüñe halk olinmişdur vücûd u mümkinât

Halk-ı ‘âlem anuñçun şefkatüñ eyler recâ

Bendeyüz ammâ ki yokdur pâdişâhum bende yüz

Kim yüz urmag-ıla olam dergehüñde murtezâ

Devlet anuñdur idine işigüñ mesken müdâm

Nusret anuñdur ki bula vasluña âhir likâ

Vasl-ı cân bahşuñdurur ihyâ iden her mürdei

Rûz-i maşherde vü ger dâru’l-fenâ dâru’l-bekâ

Hubbuñ ol dilde ki yokdur bulmaz ol dil merhamet

Kankı dil kim zülfüñe bağlandı oldur mühtedâ

2970 Hâdî sensin kıl hidâyet yoldan azdum bî-gümân

Ol Habîb’üñ yolunu göster k’oldur râh u dâ

Kimki anuñ şer‘inüñ metnine muhkem yapışur

Yüzi âg olan iki ‘âlemde olur bî-riyâ

Yâ İlâhî sen bizi şer ‘inden ayırma anuñ

Tâ olavuz biz dahı iki cihânda muktedâ

Hem şefi‘ ola bize rûz-i cezâda kıl nasîb

Ol resûl-i şâh-ı cümle evliyâ vü etkıyâ

Ol resûl-i fahr-i âdem serveri her dü serâ

Vey usûli bedri ‘âlem bihter-i ez-behr-i dücâ

2975 Âsitanuñ bigi bir bâb-ı mücellâ kanı kim

Dü cihân içinde ola yümn-ile ‘izzet -nümâ

Devlet ü baht u sa‘âdet kimki buldı kurbeti
Mihnet ü zillet sekâmet çikedür olan aña

Rahmetüñden sen bizi dür eyleme ol bâbdan 103a
Bûy-ı şefkat ire andan *Rabbenâ yessirlenâ*

Cümle-i halkı cihanuñ andan umar şefkati
Korkaram mahrûm olam yâ Rabbi andan ben gedâ

Hürmetine çünkim anuñ sen bizi halk eyledüñ
İy Hüdâyâ şefkatinden kılmagıl imdi cüdâ

2980 Bir bölük ‘âsîlerüz biz tutmuşuz ‘isyân ipin
Lütfuñ irmezse kim olur bize hâdî iy Hüdâ

Kalmışuz ‘isyân içinde şöyle efkâr derd-mend
Sen esirge yâ *gıyâse’l-müstegîsîn ihdinâ*

Dergehüñden gayrı kanda tutavuz biz imdi yüz
Bir bölük fâcirlerüz kim emrimüz küllî hebâ

Vey aña kim irmeye âsâr-ı rahmuñdan bize
N’olusardur hâlümüz derdâ dirîgâ hasretâ

Yâ İlâhî ol habîbüñ hürmetine eyle ‘afv
Cümle-i ‘âsîler-ile bizi de budur du‘â

2985 İy tabîb-i derd-i dil râvî Habîb-i Kibriyâ
Cümle-i derd ehline tâpuñdan irer çün devâ

Bir devâsız derde düşdüm nefis-i emmâre uyup
Kıl şefâ‘at bu za‘îfi eyle bu gamdan rehâ

Ger şefî‘ olsañ benüm bigi niçe biñ ‘âsiye
Bahr-i cûduñ bulmaya bir katre naks iy mehlikâ

Zirâ kim şanuñda dinmişdür ‘alâ hulkın ‘azîm
Merhamet tapuñda hatm olmuşdur iy kân-ı vefâ

Eyle olsa tutmuşuz biñ cân u dilden aña yüz
Umavuz k’ola bizimçün mesken-i melce’ şehâ

2990 Jeng-i ‘isyân-ıla dil âyinesi pür mûr iken
Dest-i rahmuñdan irişe umaram yine cilâ

Dâr-ı ‘ukbâda tapuñdan ben gedâ dûr olmayam
Kâyilem kim dâr-ı dünyada çekem biñ biñ belâ

Ma‘nide ben acımazam yâd idüp cân acısın 103b
Zîra kim kendümden irdi kendüme bunca ‘anhâ

Pes ne yüz-ile şikâyet eyleyem ‘isyândan
Çün güc-ile kesb idüp ben baña itdüm ben baña

Bunca yüz karalığıdır kazanduk biz bunı
Rahmetüñden idfe‘ ‘anna Rabbenâ bi’sel-belâ

2995 Yine sen kurtar Hüdâ’yâ cümle cürmümden beni
Fazlüñ irmezse İlâhî kaluram bî-iktidâ

İy Resûl-i fahr-i ‘âlem niçe biñ biñ bî-nevâ
Bencileyin cürm-ile kalmışdur umarlar nevâ

Mûr-1 'isyândan bu dil âyinesin sâf itmege
Cân dimâgına tapuñdan irişür bûy-1 safâ

Kankı câye kim ire olur mu'attar ol diyâr
Eyle beñzer kim şefâ'at bûyudur işbu hevâ

Nakd-i 'ömri harc idüp kim irdi buldı râyegân
İşbu bûyuñ şemmesine olmaya hergiz bahâ

3000 Ben ne kemter hâk-i râham kim baña da şemmei
Bûy-1 rahmuñ ire iy sultân-1 cümle enbiyâ

Bu kadar var kim recâlar eyleyüp zâr aglaram
Âsitanuñ bendesi olmaga dilden dâimâ

Eyle olsa cümle şefkat senüñdür yâ Resûl
Ehl-i İslâm olan ire aña bay u ger gedâ

Bir za'if üftâdeyem kadrüm berâber hâkde
Kıl terahhum imdi bu hâlât-ıla âhir koma

Çün tapuñ mahlûka meskendür şehâ bî-iştibâh
Lütfuñ-ıla umaram bu bunda da dûr olmaya

3005 Ger dile mesken tutarsam taş ışiginde anuñ
Gül bigi rif'at bulup baş üzre olam fi'l-bekâ

Zerreyem sâye salar bu üstüme mâh-1 cihân
Gün bigi olup münevver 'âleme virem ziyâ

Cürmümi yâd idüp itdüm bir kasîde ibtidâ 104a
Umaram kudret dilinden bula cânâ intihâ

Yohsa bende dil kanı medh eyleyem varam tapuñ
Her ne sâdır olsa lütfüñdur eyâ hayru'l-verâ

Dü cihân içre nice oldıysa kadrüñ yüce
Ol kadar yüz biñ gerek medhüñ ola a'le'l-'alâ

3010 Mihrüñe bil bagladı kim buldı gamdan inhilâs
Kim-ki 'isyân itdi oldı meskeni tahtü's-serâ

Cân u dilden tâpuña çünkim muhabbet eyledüm
Menzilüm andan umaram kim ola fevka'l-'ulâ

Şefkâtüñe tutaram küllî ümîdüm yâ Habîb
Hakk'a lâyük yokdur a'mâlüm dirîgâ baña vâ

Âsitanuñdan irişmezse bu derdüñ çâresi
Halk-ı 'âlem hep tabîb olsa kılamaz bir devâ

Zîra kim nefsi nefsi diyüben feryâd ide
Heybetinden dûzahuñ mahşerde kamu enbiyâ

3015 Eyle olsa kimdürür derdüme dermân eyleyen
Dergehüñden gayrı yirde hayr u sarây-ı bâ-safâ

'Adl olur baña ne 'arz olsa cemâl ü ger calâs
Râziyem her ne tapuñdan gelse iy kân-ı sehâ

Ger 'azâb olursa nârıyla yanup muhlis olam
Ger visâl irerse olam gün bigi rif'at-nümâ

İy Habîb-i hazret-i Mevlâ ve iy sâhib hayâ
Bu gupâruñ üstine lütf eyleyüp bezl it ziyâ

Bende-i muhlis Murâdî haste-i üftâdedür
Kılasın ‘ayn-ı ‘inâyetden nazar lâyık aña

3020 Şek getirmez ol Habîb-i hak seni ey sâhib-cemâl
Zîra cân u dilden itdi anı tasdîk iy hümâ

Şerha şerha ger anı bîñ pâre eyler olsalar
İşbu sözden dönmeyüpen eyleye canın fidâ

Zîra hep aslı vü nesli işbu yolda gecdiler 104b
Kimi sem yidi kimi oldı şehîd-i Kerbelâ

Utanur varmaz dili ger diye nesl-i Ahmedem
Zîra ‘isyân eyleyüp tapuñda oldı bî-hayâ

Yine kendü mücrimüñdür yâ Resûl eyle kabûl
‘İzzine anuñ kim oldur hâlık-ı şems-i duhâ

3025 Kıl şefâ‘at yiridür biz mücrim u fâcirlere
Hak katında çünkim olur cümle-i sözüñ revâ

Ümmetüñüz diyüben da‘vâdayuz imdi kamu
N’ola ‘isyân eyledükse bizi red itme şehâ

Cürmümüze göre ahrâ işlene dürlü ‘azâb
Lîk bildük cürmümüz hep aglayu geldük saña

Eyle olsa bir bölük fâcirlerüz geldük kamu
Rahm idüpen eyleme bahr-i şefâ ‘atden cüdâ

Yüzümüz karasını yüzümüze urma bizüm
Bir bölük pür-gamlaruz unutmagıl yâ Mustafa

BÂB-I BEYÂN-I NA‘T-I RESULULLAHİ ALEYHİSSELAM

3030 K’anuñ ‘ışkına halk olmışdur eflâk
Delîl olmaz mı ol ma’nîye levlâk

Şefî‘ü’l- halk u fahru’l-mürselîndür
Habîbu’l-hak nebiyyü’l- ‘âlemîndür

Hem oldur rahmeten li’l- ‘âlemîn ol
Nazîri yok hemîn oldur hemîn ol

Hidâyet nûrınıñ hem tâbı oldur
Şefâ‘at güninüñ mehtâbı oldur

Himâyet bahrınıñ dürr-i semîni
‘Înâyet şehrinüñ mîr ü emîni

3035 Şerî‘at gülsitanınıñ güli ol
Hakîkat bûsitânı bülbüli ol

Hakâyık gülsitânında gül-i ter 105a
Dekâyık bûsitânında haber-ver

Şerî‘at bahrı içre gevher-i pâk
Hakîkat şehri içre merd-i bî-bâk

Bihâr-ı ma‘rifet içinde lü’lü
Diyâr-ı mekremet içinde ulu

Cihanuñ canı hem canuñ revanı

Ma‘ârif menba‘ı kân-ı me‘âni

3040 Ümîdi ‘âlemüñ halkuñ penâhı

Şefi‘i âdemüñ sırr-ı İlâhî

Resûl-i hak güzîn-i ibn-i âdem

Habîbu’llâh u rûh-ı cism-i ‘âlem

Şu‘â‘-ı haddı güyâ şems-i enver

Ziyâsından olur ‘âlem münevver

Cemâl-i pertevi mâh-ı münevver

Ne cism ola teni rûh-ı musavver

Şerîf ü Hâdî vü Mahmûd u Ahmed

Şehîd ü Mehî vü Hâmid Muhammed

3045 Ki ya‘ni âfitâb-ı enbiyâ ol

Dahı hem mâhitâb-ı etkiyâ ol

Görünmez sâyesi ol bir hümâdur

Cemî‘-i evliyâyâ reh-nümâdur

Anuñçun halk olunmuşdur bu ‘âlem

Ol olmasa yaradılmazdı âdem

Ve ba ‘de âdeme olmazdı ikrâm

Kime inerci yâ âyîn-i İslâm

Anı kendüñ için halkı anuñçun
Hüdâyâ cümlesin halk eyledüñ çün

3050 Bu deñlü mümkinâtı kılduñ îcâd
Bu gönüm milkini de eyle âbâd

Esirge kahr-ıla vîrân kılma 105b
Em it derdine bî-dermân kılma

Habîbüñ ‘ışkına bunca cihânı
Yaratduñ çünki kudretle nihânî

N’ola bir zerre-i âbâd kılsañ
Hüdâyâ rahmetüñle yâd kılsañ

Bilürem rahmüñ olmaz zerrece kem
Toyarsa hön-1 lutfâ halk-1 ‘âlem

3055 Ne var bir bende-i mûr-1 za‘îfem
Garîbem dergehüñde bir nahîfem

N’ola rahm eyleyüp kılsañ ferahnâk
İrişem tâpuña bî-havf u bî-bâk

Nevâl-i rahmetüñ vire gınâlar
Niçe bir nefes için bunca ‘anâlar

Esirge yâ İlâhî rahmet eyle
Ta‘âm-1 ‘afv-ıla pür-ni‘met eyle

İçür câm-ı ‘atâdan eyle ser-hoş
Beni dergâhuña iltme eli boş

3060 Terahhum eyle sultânum esirge
Ayırma benden îmânum esirge

Bagışla baña dînde inkıyâdı
Refîk itme şu yañlış ‘itikâdı

‘Akîdüm hânesini pâk eyle
İrür ‘ilmüñe pür-idrâk eyle

Habîbüñ medhini kıl baña yoldaş
Yüzüm üzre varam ger ola yol taş

Cihân halkına kim virdüñ nevâle
Baña da kıl o ni‘metden havâle

3065 Dü-‘âlem toptoludur ni‘metüñle
Olupdur gark-ı âb-ı rahmetüñle

Baña da irse ger rahmuñ nevâli 106a
Nevâli rahmetuñ bulmaz kesâli

Umarsam n’ola hân-ı rahmetüñden
Olupdur gark-ı ‘âlem ni‘metüñden

Habîbüñ hürmetine eyle dil-şâd
Bu ben miskînüñ idüp kalbin âbâd

BÂB-I BEYÂN-I MEDH-İ Mİ‘RÂCÜ’N-NEBİ ALEYHİSSELAM

Îlâhî Girdigâr-ı halk-ı ‘âlem
Eyâ perverd-i gâr-ı ibn-i âdem

3070 Degül insân-ki hep ser cümle eşyâ
İderler bâb-ı lütfuñdan temennâ

Pes eyle olicak bende nihânî
Recâ budur diyem bunda me‘âni

Ki ya‘ni na‘tın idem ol Resûl’üñ
Kim oldur aslı fer‘i her usûlüñ

Ne mahbûb-ı cihândur ol habîbüñ
O güldür hâceti her ‘andelibüñ

Nebîler cündine sultân oldur
Bu ‘âlem halkı cism ü cân oldur

3075 *Le ‘amruk* tâcını aña geyürdüñ
Anuñ hakkında çün levlâk buyurduñ

Pes eyle olsa oldur rûh-ı ‘âlem
Anuñ ‘ışkına halk olmışdur âdem

Ne vahdet irdi aña sen ahadden
Ki vahdet ‘âlemin âşurdı hadden

Ahadlik menzilin aldı Muhammed
Bulur kurb-ı ahad lafzında Ahmed

Hemân bir mîm idi hazf oldu ol da
Aña irdi ki Cibrîl kaldı yolda

3080 Niçe yüz biñ hicâb u perdei ol 106b

Geçüben dergeh-i hakka bulup yol

İrişdi kâbe kavseyn içre râhı

Bel ev ednâya kurdi bârigâhı

Oluban cümle-i maksûda vâsıl

Ol menzilde bu vahdet oldı hâsıl

Çü buldı anda maksûd u merâmı

Murâdınca virildi anda kâmı

Dahı seyrân idüp cümle felekler

Rehi gerdine yüz sürdi melekler

3085 Ziyâret itdi anı hep ferîşte

Ki hep nûr-ıla olmışken sirişte

İdindi tûtiyâ hâk-i rehinden

Bu çarh anı görüp geçdi mehinden

Ziyâret itdi na‘leynin melekler

Tefâhür itdi anuñla felekler

Şehâdet itdi aña kamu eşyâ

Kim anuñçun bu hâke oldı inşâ

Ki ya‘ni Hak Te‘âlâ var itdi

‘Ademden varlığı izhâr itdi

3090 Anuñ varlığına oldı tamâmet

Anuñ ’izzine oldı bu emâret

Anuñ 'ıŝkınadur insana ikrâm
Anuñ hubbınadur eşyâya in'âm

Anuñçun yaradıldı bu halâyık
Anuñçun kâyinâtı kıldı bayık

Anuñçun kıldı bu dârı müzeyyen
Anuñçun itdi varlığı mu'ayyen

Bu tertîbâtı kim halk eyledi Hak
Muhammed hürmetine kıldı mutlak

3095 Muhammed kim şefî'-i enbiyâdur 107a
Cemî'i mürselîne reh-nümâdur

Eger 'Îsâ vü Mûsâ didiler hep
Kıl anuñ ümmetinden bizi Yâ Rab

Recâsı bu idi hep enbiyanuñ
Cihânda evliyâ vü etkıyanuñ

Kamusınuñ merâmıdur Muhammed
Cemî'i halk-ı kâmîdur Muhammed

Muhammed nûr-ı a'zam pertevîdür
Anuñçun hubbı her dilde kavîdür

3100 Mücemmîdür anuñ eşyâ-yı 'âlem
Anuñçun oldı zîrâ halk-ı âdem

Nice sevmezler anı kim ol âbdür
Kamu eşyâya bâ‘isdür sebedür

Kamu eşyâya çünkim ol sebedür
Şu dilde ki olmaya hubbı ‘acebdür

Eger insanda ola bed-‘ameldür
Kamu dîn ehline lâ-büd helaldür

Eger kim ehl-i küfr itse revâdur
Çün anlar derd-i küfre mübtelâdur

3105 Cehâletdür olan hubba mevâni‘
‘İlim yokdur kim ola cehle mâni‘

Feemmâ gayr-ı insân kamu eşyâ
Bilür anuñçun oldı ‘âlem ihyâ

Sebedür varlığa kim eyledi Hak
Yaradılmışa bâ‘is kıldı mutlak

Anuñçun Hak yaratdı kâyinâtı
Anuñçun virdi ervâha hayâtı

Kanı ancılayın bir mâh-ı enver
Kanı anuñ bigi vech-i münevver

3110 Yüzi nûrı içün şems oldı eclâ 107b
Kim ol da eyledi mâhı mücellâ

Anuñçun oldı bu varlık ser-â-ser
Zemîn ü âsmân u zeyr ü zîver

BÂB-I BEYÂN-I MU‘CİZÂTÜ’N-NEBİYYİ ALEYHİSSELAM

Degül mi ki eyledi şekka’l-kamer ol
Bu nev‘a gösterüp niçe hüner ol

Akarsu turuban viridi aña yol
Güzer kıldı yidüben **üştürin** ol

‘Adûlardan ol aldı intikâmı
Okurdu emr-i Hak’la bu nizâmı

3115 Aña münzel olup Kur’ân-ı A‘zam
‘Amel anuñla kıldı ol mu‘azzam

Akıtdı barmagından çeşmeler ol
Kamu hayl ü haşem içdükde bol bol

Anı sakladılar koyup zücâca
Şu derde kim degül kâbil ‘ilâca

Bulup virdiler ol sudan çün içdi
İrişdi sıhate vü gözin açdı

Eger pîr ise hoş oldu cüvân ol
Marîz ise ki hoş oldu hemân ol

3120 **Beraslu** ya cüzzâm u gayrı bîmâr
Şu kim nûş itdi buldı derde tîmâr

Şol üştür ki oldu Mevlâ’sına tâgî
Bulup âdem yir idi kesdi tâgî

Tutup idindi merkeb anı Ahmed
Ebu'l-kâsım ki ya'ni ol Muhammed

Binüp bir yıl aña virdi destûr
Ki vara seyyidi dârına üştür

Kıla hizmet olunca 'ömri âhir 108a
O sözi ol cemel gûş itdi zâhir

3125 Olunca eyledi ol bâba hizmet
Çün aldı pendî Ahmed'den ne minnet

Niçe a'mâ-yiçün kıldı du'â ol
Bulup sıhhat didikim merhaba ol

Niçe biñ güng ü lâle fahr-i 'âlem
Deva kıldı kim oldı derde merhem

Esamm u ebkem ü niçe şikeste
Marîz ü mübtelâ vü niçe haste

İrişdiler du'âsından necâta
Niçe la'net idüp Lât u Menata

3130 Getürdiler öniñde Hakk'a îmân
Muhammed ceşşine oldılar ihvân

Bişigin ögridi gökden inüp ay
Anı gördi niçe yohsul-ıla bay

Aña bişmiş kuzı kıldı hitâbı
Yime benden diyüp itdi cevâbı

Kelâz aña didi kim yâ Muhammed
Muhakkak sensin ol Mahmûd u Ahmed

Kim ol Hak ‘âleme irsâl itdi
Saña Kur’ân’ı hem inzâl itdi

3135 Ki ya‘ni Hak Resûlsin yâ Muhammed
Şefâ‘at sâhibi hâdî vü Ahmed

Yaradılmış aña kıldı şehâdet
Anuñçun kıldılar gelüp ziyâret

Ol itdi ‘âlemi zulmetden enver
Ol itdi dîn-ile kalbi münevver

Niçe gözsüzi gözlü eyledi ol
Niçe sözsüzi sözlü eyledi ol

Ki ya‘ni cümleye kıldı du‘âyı 108b
Kabul itdi Hüdâ ol dem recâyı

3140 Getürdi hep kusuvların yirine
Aña inkâr iden yârın yirine

Kamu eşyâ ki hâk ü ger hacedür
Türâb ü yâr u hâm u ya şecerdür

Şehâdet eyledi hakkında cemmâ
Anı müşrik olan bilmedi ammâ

Anı fehm itdi şol kim ehl-i dindür
‘Adû oldı aña kim ehl-i kindür

Hebâ oldu cihâna gelmegi hep

Bükâ oldu cemî‘i gülmegi hep

3145 Var-ıdı cebhesinde turfa hâlet
Bu hâl olmuşdı ol meh-rûya ‘âdet

Nasîb olmuş idi aña kim îman
Olurdu cebhesinden nûr-ı lem‘ân

Aña kim virmedi î mânı Bârı
Görüp olurdu inkâr kârı

Yüzi mir‘âtı idi ehl-i dînüñ
Yine ‘aksi görünüp ehl-i kînüñ

Yine ‘aksi görünüp ehl-i kîne
Sebeb budur görünüp gelmezdi dîne

3150 Muhassal hikmeti idi Hüdâ’nuñ
Anuñçun rahmeti idi hod anuñ

Aña yitmez mi bu kâra ‘alâmet
Nitekim ‘ömri var-ıdı tamâmet

Sehâb oldu o şâhuñ sâye-bânı
Görürdi mü‘min ü ger kâfir anı

Sakınurdu o zât-ı pâki günden
Kılurdu aña zıllı sevdüğinden

Aña bir pâre bulut nâgehânî
Başı üzre kılurdu sâye-bânı

109a

- 3155 Olurdu dâyimâ ol aña sâye
Turuban başı üzre Mustafa'ya
- Niçe buncılayın var mu'cezâtı
Nedir gör dahı fahr-ı kâyinâtı
- Niçe mevtâyâ kim kıldı du'â ol
Hayâta irdi vü turup didi ol
- Muhakkak Hak resulsin yok gümânum
Du'â itdün çü Rabbüm virdi cânım
- Husûsâ câbir-i ensârınuñ ol
Çü da'vet itdi tutdı dârına yol
- 3160 Varup oturdu anda fahr-ı âlem
Şefî'-i cümle-i evlâd-ı âdem
- İki oğlı meger tenevvüre düşdi
İkisi irdi nâra yendi bişdi
- Görüp anları ol mahbûb-ı Mevlâ
O sultân-ı mu'azzam şân-ı a'lâ
- Getürdüp anları idüp himâyet
Terahhum eyleyüp anlara gâyet
- İkisi üstine örtüp ridâyı
Didiler âmîn ol itdi du'âyı
- 3165 Hüdâ buyurdu irdiler hayâta
Ya kılup bişüp irmişken memâta

Turup anlar da didiler sen olsun
Habîbullahi ya‘ni hak resulsin

Senüñ yok mu‘cizâtuña kıyâslar
Nice şerh eyleye fazluñ bu nâslar

Yine ensârîlerden birinüñ ol
Medîne’de dutupdur dârına yol

Çü vardı evlerine kondı ol şâh 109b
Ne izhâr itdi gör ol demde Allah

3170 Meger bir anası var-ıdı anuñ
Gözi a‘mâ idi ol mehlikanuñ

Aña kıldı du‘â gözi açıldı
Bilindi mu‘cizi anda seçildi

Dahı gör n’eyledi ol Mustafa’yı
Ki halk andan umar derde devâyı

Var-ıdı bir dişi koyunu anuñ
Bişürüp kor öniñde Mustafa’nuñ

Virüp on kişiye bir hisse Ahmed
Temâm olup yenildükde Muhammed

3175 ‘İzâmın cildine koyup koyunuñ
Diyüp bundan ola dâyim oyunuñ

Du‘â kıldı aña da sag oldı
Hoş oldı içi tolu yag oldı

O koyundan oluban altı yüz baş
Olardan oldu dâyim anlara aş

Du‘âsı Ahmed’üñ geldi yirine
Aña inkâr iden dâyim yirine

Gör imdi nice sultândur o zâtı
Anuñçun halk ide Hakk kâinâtı

3180 Olur mı hiç anuñ fazlına gâyet
Ya var mı mu‘cizâtına nihâyet

O cismüñ sâyesi düşmez yire hiç
Dime fazlına anuñ ‘akl ire hiç

Anuñ fazlına olmaz hadd ü pâyân
Kim oldur sun‘-ı Hakk mahbûb-ı yezdân

Şu göz kim göre ardından öniñden
O fehm olur mı öniñden sonıñdan

Ya şol dil taşa ger itse su‘âli 110a
Lisâna gele takrîr ide hâli

3185 Dime sen anı hiç insana beñzer
Ne ten başdan ayaga câna beñzer

Ne cism ola o ten rûh-ı musavver
Şebi dendânı zav‘ kıldı enver

Ne sem‘ ola ki yakından ırakdan
İşide söz çün okunır varakdan

Ne ayakdur kadem ırgürdi ‘arşa
Kılurdi reşki meh basdukda ferşe

Yire basdukça ol her lahza pâyı
Güneş okurdi gökde bu du‘âyı

3190 Diyüp *yâ leytenî küntü* türâb âh
Degül reşk ide ferş üzre görüp mâh

Bakardı izine seyyâreler hep
Dilerdi süreler yüz varalar hep

Ne pâdur ol-ki basup taş u tâga
Kılup i‘zâz u ikrâm ol ayaga

Teharrük eyleyüp kaldurdılar baş
Aña ikrâm idüben tâg u ger tâş

Di imdi böylelikden ol güzel şâh
Aña meddâh iken her işde Allah

3195 Nice medh eyleye insân anı hoş
Yog-iken kudreti mehdin ide gûş

Ne dillerle ünâs ide beyânı
Şu hazretten ki Hakk medh ide anı

Anuñ meddâhı ola çünki Hâlık
Ol ider yine medhi aña lâyık

Ne dildür kim kıla andan beyânı
Anuñ hakkında bula key me‘anî

Anuñ hakkında çün ol Rabbü'l-erbâb 110b

Diye bu resme idüp feth-i ebvâb

3200 Anuñ şanında çün *levlâke levlâk*
Seni halk itmesem olmazdı eflâk

Di imdi eyle olsa bunda insân
Kalup hayretde ola hâke yeksân

Nice medh ide ol nûr-ı Hüdâ'yı
Ki mehdinden bula diller gıdâyı

KASÎDE-İ NA'T-I RESÛL ALEYHİSSELAM

Yâ hâteme'l-risâleti yâ seyyide'l-enâm
Ente'llezî tefazzale bâ'l-fazli ve'l-kelâm

Saldukdâ bu cihâna meh-i tal'atuñ ziya
Buldı şerî'atüñle zemîn ü zemân nizâm

3205 Basdukda 'arşa pâyuñı ferş eyledi hased
Şol seyri kim sen itdüñ eyâ serv-i hoş hirâm

Kim itdi anı kimdür iden dahı anı kim
Virmez bu kâkı kimseye ol mu'tiyi merâm

Urduñ şu resme sikke-i mi'râcı kim izüñ
Seyrinde kıldı kamu ulü'l-azmi müstehâm

Kim bindi ol buraka ki sen olduñ uş süvâr
Kim geçdi ol hicâbı ki sen geçdüñ iy hümâm

Hergiz bu ‘izzet itmedi Hak gayrıya nasîb
Anı ki virdi tapuña ol hayyü’l-eyanâm

3210 Sürsem yüzümi tapuña umup şefâ‘ati
Kılsam bükâyı derd-ile âh eyleyüp müdâm

Yârın bekâda bulaydum tâ ki kurbeti
Maksûd-ı aslı bulaydum çün virile kâm

Câm-ı visâli nûş iden irdi bekâya hoş
Hôn-ı firâkuñ oldu bize fânîde ta‘âm

Dünyayı ger ay-ıla vireler bendeñe kapuñ 111a
Me’vâ idinmege yiter ol bâb-ı ve’s-selâm

Aldum yüzüm elüme vü geldüm niyâz-ıla
Koma beni tapuñda bu gün şöyle nâ-merâm

3215 Âdem atama eyledügi kineyi bugün
Aldı ‘Azâzil âzıduban benden intikâm

Gör itmege ‘aduyı yine eylegil ‘atâ
Kurb-ı cidâr-ı dâruñ ola meskenüm temâm

Hubb-ı tapuñı eyleme dilden cüdâ iken
Şol dem ki ‘ömr defterin idem ben ihtitâm

Gönder serîr-i sadruma şol şâh-ı ‘ışkuñı
Tâ kim vire muhibbetle anda intizâm

Virgil ziyâ-yı lütfuñ-ile kalbüme cilâ
Rûşen ola bu dâr-ı dilüm bulmaya zalâm

3220 Bir men miyem kapuña urup yüz recâ iden
Halk-ı cihân tapuña olupdur senüñ gulâm

Dürler dökerse havf-ıla n'ola iki gözüm
İrince bu firâk-ıla ol va'de-i kıyâm

Yarın kim anda bezl ola hön-ı şefâ'atüñ
Halk-ı cihâna kılmaga in'âm-ı 'am-i tâm

Havfüm budur ki ben de kalam arada hazîn
Dâmen çeke vü olmaya baña merâm râm

Düşem bu dâr-ı zulmete kâlam firâk-ıla
Örte şu mâh-ı tâli'ümüñ yüzünü gamâm

3225 İblîs nefis-ile yine el bir idüp bu gün
Şehbâz-ı kalbe eyledi dâr-ı belâyı dâm

Bu subh-ı kâhın itmedi gönülüm hazer dirîg
Tolundı âfitâb-ı 'ömür vâh irişdi şâm

Anlara kim virildi şu tedbîr-i hak baña
Va'veyletâ ki kısmet olunmuş bu fikr-i hâm

Ger bu hevâler-ile ki terk-i rûh idem 111b
Gözüm Cenâbı görmeye çünkim gire 'avâm

Kılmaz-ısa şef'ati tapuñ baña eger
Yârın baña ne eyleye bu zühd-i pür- riyâm

3230 Derdâ uyanmadı dil ü cân gözleri dahı
Göçdi bu kâr-ı bân- ten anlar ider niyâm

Yâ Rabb ayırmaya cân-ile dilden sadâkatüm

Çün sâkî-i ecel dem-i âhirde suna cân

Rahm it Murâdî kuluña eyle ‘inâyeti

Bâg-1 cinânda eyle yirin ola şâd-kâm

Yâ Rabb bihakk-1 Ahmed-i Muhtâr u âl-i û

İrgür makâm-1 ‘izzete kim bahş ola makâm

BÂB-I BEYÂN-I RESÛLULLÂHİ ALEYHİSSELAM

Ne Ahmed’dür kim ol Mahmûd-1 cândur

Merâm-1 cân u maksûd-1 cihândur

3235 Ol Ahmed’dür kim ol sultân-1 a ‘lâ

İdindi anı mahbûb-1 mu‘allâ

Anuñçun oldı mabûb-1 cihân ol

Murâd-1 ‘akl u hem matbû ‘-1 cân ol

Yaratdı evvelâ anı Hüdâ hoş

Ve ba‘de itdi bahr-i hikmeti cûş

Dahı soñra yaratdı kâyinâtı

Bu cüz’ ü küll ü cümle mümkinâtı

Dahı soñra yaradıldı bu âdem

Müzeyyen oldı şu âdemle ‘âlem

3240 Anuñçun evvelâ anı yaratdı

Bu mevcûdâta anı bâ ‘is itdi

Şefî‘ ide yine anı tamâmet
Ki haşr olup ire yevm-i kıyâmet

Şefâ ‘at ide ol ceş-i ‘usâta 112a
Çün anı server itdi kâinâtı

Püs oldur serveri bu kâinâtũ
Hem oldur bâ‘isi bu mümkinâtũ

Ol olmasa yaradılmazdı ‘âlem
Degül kim halk ola içinde âdem

3245 Di imdi eyle olsa ol Muhammed
Habîbu’İlahı ol Mahmûd u Ahmed

Şefî‘dür kamu halk-ı cihanũ
Ümîdidür ‘usâtũ ehl-i danũ

Şefî ‘ olıncak ol bu kâinâta
Şefâ ‘at ol kılıcak hep ‘usâta

Niçün biz kılmazuz andan talebler
Sebeb tutmaya anı bî-sebebler

İlâhî rahmetũ hakkı Rahîmâ
Kerîmâ Girdigârâ vü Kadîmâ

3250 Şefî‘ it Ahmed’i rûz-i kıyâmet
Şefâ‘at eyleye bize temâm et

Bizi dâr itme anũ dergehinden
Ki merdûd olmayavuz biz rehinden

Habîbüni bize sen reh-nümâ kıl
Bize hâdî it anı pîşvâ kıl

Bize anuñla kıl rahmet İlâhî
Ki sensin cümle düşmişüñ penâhı

Bize Mahmûd'üñi anda refik it
Şefî' it Ahmed'üñ ahsen tarîk it

3255 Götür bu şerr-i şeytanı özümden
Hicâb-ı gafleti ref' it gözümden

Habîbüñ yolına sen reh-güzâr it
İrür 'adne birümüz gül'izâr it

Bizi haşr eyle taht-ı sancâğında 112b
Ki makbûl olavuz lütfuñ bâğında

Livâsı sâyesinde bizi var it
Şefî' eyle anı bizümle yâr it

Tarîkından bizi ayru düşürme
Hevâ cündüni sür başa üşürme

3260 Gider rehden mugaylandur hevâlar
İrüre şâhı lütfuñ pîşvâlar

Düşür hubbını kalbe ol habîbüñ
Düzet kalbî evini ben garîbüñ

Anuñ hubbıyla kalbüm âşinâ kıl
Bu dârı koma bî-zav'rûşenâ kıl

Bilişdür hubbı ile komagıl yâd
Şeh-ı ‘ışkı kıla dil milkiñ âbâd

Esirge ol ili virme harâba
Terahhum it bu bir avuc türâba

3265 Bu zerreye mülâkî kıl ‘inâyet
Bu katreye irür zerre himâyet

‘Înâyet ‘aynı ile nâzir olgıl
Bu kerde kıl nazar di bâhir olgıl

Tapuñdan bula ger zerre ‘inâyet
Bula gün bigi ‘âlemde se‘âdet

Ola ‘ayn- ı ‘inâyet çün nazar-dâr
Kıla yig zerre hâkî gevher-âsâr

Eger bir katreye ki ire ‘inâyet
Kıla cârî ola ‘ayn-ı ‘inâyet

3270 Kıla mevci gele cûş u hurûşa
Cihâmı gark ide çün ire cûşa

Bize yâ Rabbi kıl imdi ‘inâyet
Ki bir dermandayuz cürm-ile gâyet

Habîbüñ hürmetine yâd eyle
Anuñ râhın bize irşâd eyle

113a

Bize vir işbu yolda takvîyetler
Ki tahsîl idevüz çok ma‘fîretler

Anuñla bulavuz kurbet Habîb'e
İrevüz tâ ki şefkatden nasîbe

3275 Bize andan ire tâ kim şefâ'at
İrişdür sa'di terk itdür şekâvet

Bu nefsânî heveslerden rehâ kıl
Anuñ dergâhına bizi revâ kıl

İşigi tâşını bize sened it
Gıyâs irgür bize andan meded it

Ki hep mücrimlerüz 'âsîlerüz biz
Mukassî kalb ü hem kâşîlerüz biz

Dilümüz âyinesin pâk eyle
Rehine togrı sal bî-bâk eyle

3280 Bize igür tapusından mededler
Yabanda kalmaya biz bî-mededler

Götür bu dilde olan kıl ü kâli
Bulavuz tapusından nevâli

Nevâl-i cûdîñi in 'âm eyle
Bize in'âm-ı hâsuñ 'âm eyle

Nevâl-i rahmetüñden vir nevâlar
Nevâlar bula tâ biz bî-nevâlar

Habîbe kesb ide andan karâbet
O kurbetle ola ehl-i karâbet

- 3285 Muhassal ırgür añâ kâmlar vir
O dergehde niçe in‘âmlar vir
- Yesîr eyle degül râhum ‘asîr it
Yiter bu nefis-i hod-râya esîr it
- N’ola oldumsa ol hodbîne derhem 133b
Lisânum olmadı lütfuñda ebkem
- Beni sayd itdi gerçi nefis bed-kâr
Umaram yine tapuñda yirüm var
- Ne cürm itdümse ger sehv ü hatâdan
Dilm kat‘ itmedüm hergiz recâdan
- 3290 Ümîdüm kesmedüm çünkim kapuñdan
Terahhumlar umaram hazretüñden
- Cihân içinde zevki âdeminüñ
Deger mi fûrkâtine bir deminüñ
- Añâ magrur oluban tuta bir yol
Yapışup taraf-ı **habl-i** ‘âleme ol
- Ne şeydür mu‘temed olup kar’ânı
Değişe lahzaya iki cihânı
- Ne var kıldumsa sehv-ile hatâlar
Özüme eyleyüp zulm ü cefâlar
- 3295 Suçum bildüm bugün estagfirullah
Recâya gelmişem *li’lîlâhi fi’lîlâh*

‘Özür-hahlık idüp düşdüm rehüñe
Yine sen lâyıık eyle dergehüñe

Habîbüñ ‘ışkına mahrûm itme
Hevâ nârında kalbüm mum itme

Ki yakam dâyim aña perr u bâli
Gider gayrı tapuñçun kîl ü kâli

BÂB-I BEYÂN-I TALEBÛT-TEVFİK MİN ‘İNDİLLÂH

İlâhî kârsâzı her dü ‘âlem
Tapuñ muhtâcıdur her cinn ü âdem

3300 İderler dergehüñden hep temennâ
Kılasın merhamet olalar agnâ

Bize de irgürüp rahmet tapuñdan 114a
Gınâ-i lütüñüñ irgür kapuñdan

Dahı irgür Habîb’üñ dergehine
Ki yüz üzre düşüp varam rehine

Bize tevfiık vir rûşen tarîk it
Şefâ ‘at bahrına irgür garîk it

Bize anuñ rehidür râh-ı ‘âlî
Anuñla bulunur dergâh-ı ‘âlî

3305 Aña tâbi‘ olandur ehl-i tahkîk
Kelâmı birle kim nass tdi tatbîk

Olardur kat‘ idüp alan tarîkî
Tarîk-1 hakka kesb iden refikî

Tarîk-1 hakda kim kim oldı fâyık
Olan oldur makâm-1 hakka lâyık

Anuñ hubbın bize imdi ‘atâ kıl
Hem anı bize yârın reh-nümâ kıl

Anuñ bigi olur mı ki kân-1 ‘izzet
Cidâr-1 dârıdur erkân-1 ‘izzet

3310 Ne sultândur kim ol hâs-1 Hüdâ’dur
Tarîkatde kamuya reh-nümâdur

Bulan anuñla bulur her merâmı
Alan andan alur ser-cümle kâmı

Pes anuñ şer‘idür turkuñ yakîni
Aña mâşî olan bulur yakîni

Îlâhî cûd u fazlûñ hürmetine
Sehâ vü dâd u ‘adlûñ hürmetine

Bizi dergâhına anuñ yakîn it
Hem anuñ şer‘ini bize metîn it

3315 Bizi ol bâba ulaşdur kerem kıl
Bizi ümmet kıl aña muhterem kıl

Bizi ümmet diyüben eyleye yâd
Anuñla eyleye tâ kalbümüz şâd

144b

Aña ümmet olavuz gussa yokdur
Aña ümmet olana hisse çokdur

Aña ümmet olan kulı kapuñun
Olur lâ-reyb makbûli tapuñuñ

Bizi ümmet kıl aña imdi bâri
Çü sensin halk-ı ‘âlem Girdigâr’ı

3320 Tapuña gelmişüz yâ Rabb recâya
Bizi mahrûm idüp salma şu câya

Kim ola ol Habîb’üñden irag it
Bize olmaya yâ Rabbî turag ol

Bize kûy-i civârında turag it
Degül kim kurb-i Ahmed’den irag it

İrişdür vuslatına şâd eyle
Harâb-âbâdımız âbâd eyle

Yüzümüz karasına bakma yâ Rabb
Bizi dergâhında sen eyle mukarreb

3325 Cemî‘-i ‘âleme rahmet kılursın
Dilerseñ cümleye zahmet klursın

Dilersen bî-tereddüd rahm idersin
Dilerseñ cümle halka zahm idersin

Senüñ emrüñe olmaz kimse hâciz
Olupdur ‘akl evvel anda ‘âciz

Buyurduñ nitekim yâ Rabbî anı
Hadîs-i kudsîde kılduñ beyânı

Kelâmümdür benm halka ‘ikâbum
Kelâmumdur ‘atâm ü ger ‘azâbum

3330 Çü bir sözüñle ola halka rahmet
Neden çekdüresin insana zahmet

Tapuñken menba‘-ı mihr u vefâlar 115a
Tapuñken ma‘den-i cûd u sehâlar

Bu ‘âsîler için evlâ degül mi
Kamu ‘afv eylemek ahrâ degül mi

Ne vardur lütfuña kim ola ol sed
Bu nehrüñ turkı hiç olur mı mesned

Karışmaz el aña illâki emrüñ
Dühûlı olmaz anda Zeyd ü ‘Amr’uñ

3335 Bu emr ancak saña mahsusdurur hep
Bize bu ‘ilm için mansusdurur hep

Ne var halk-ı cihânı şâd itseñ
‘Azâbundan kamu ‘azâd itsen

İrer mi zerrece naksa kemâlüñ
Muhassal bu me’âli kîl ü kâlüñ

Hüdâyâ cümlemüze rahmet eyle
Bizi hem ol resûle ümmet eyle

Bizi bu nefis elinden hem halâs it
Habîbüñe mukarreb eyle hâs it

3340 Bizi anuñ rehinden dûr itme
Kabûl it 'özüñüz makhûr itme

Kamuya rahmet it magfûr eyle
Yerümüz cennet içre nûr eyle

Esirge 'abdüñüz noksânumuz çok
Çiger dergâha lâyıık yanımız yok

Velîkin Rahîm ü sen Kerîm'sin
Bilürsin cümle maksûdı 'Alîm'sin

Murâdımız çiger saña 'ibâdet
'İbâdet sanup iderüz hıyânet

3345 Oda tâpanlaruñ sensin murâdı
Olursın isteseñ anlara hâdî

Hatâ idüp ne var kılsak günâhı 115b
Ki sır bir tevbe hep cünd-i cünâhı

Dilerseñ cümleye ihsân idersin
Kamunuñ derdine dermân idersin

Dilemezsen kalurlar şöyle âciz
Olımaz emrûñe kimse mu'âciz

Pes eyle olıcak lutfiñ İlâhî
Tapuñdur cümle mahlûkuñ penâhı

3350 İrerken herkese rahmet katuñdan
Bulurlarken nevâli hazretüñden

Baña da irse ol rahmuñ hönından
Ne naks ire ‘aceb lütfüñ güninden

Doyarsam n’ola hön-ı rahmetüñle
Doludur çünkü ‘âlem ni‘metüñle

BÂB-I BEYÂN-I MÜSEDDES NA‘T-I MUHAMMED ALEYHİSSELAM

İy Rahîm ü iy Kerîm ü iy Latîf ü Lâ-Yezâl
Bî-şebîh ü bî-nazîr ü pâdişâh-ı bî-misâl

Bir münezzeh zât-ı a’lâdur tapuñ irmez zevâl
Emrüñe dâyim itâ‘at eylemeklikdür kemâl

3355 Tapuña lâyük velî bu bende de yoktur hisâl
Geçti ‘isyân-ıla ‘ömrüm itmedüm fikr-i me‘âl

Cünd-i nefis itdi bu dil mısrını derdâ pâyimâl
Veh ne müşküldür nasîb olmazsa ger vasl-ı cemâl

Cürmüme bakup beni Yâ Rab koma âşüfte-hâl
Kıl terahhum kim şefâ‘at ide baña ber-kemâl

Ol şeff’ü’l-müznibîn ol Ahmed-i sâhib-hisâl
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l-celâl

Yâ İlâhî baña rahm it gör dil-i giryânumı
‘Asker-i iblîs ihâta eyledi her yanımı

3360 Nefs ile el bir idüp dökdi hevâlar kanımı 116a
Gûş idüp gökde melekler acıdı efgânumı

Gerçe gurbetde kim ola dîmedüm yârânumı
Saña lâyük emr-ile geçürmedüm bir ânımı

Ceyş-i küfr olursa n’idem kal’a-i idyânumı
Umaram ihsâna tebdîl eyleye ‘isyânumı

Kılmaga âzâd ateşden bu kuşça cânımı
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zü’l-celâl

Gerçi bir fâcir kesem kılmış fücûrın ihtiyâr
Nefs-i zâlim sayd idüpdür elde yokdur ihtiyâr

3365 Vay benüm hâlüme ger böyle kalursam ber-karâr
Şimdi bildüm kim ‘ömür olmaz benümle yâr-ı gâr

Olmayıcak bu fenâ milki kişiye pâydâr
İrişüp bâz-ı ecel cân murgını eyler şikâr

Anı kasd itdüm ki koyam bir mu’aşşer yâdigâr
Hakk’a ahrâ bir ‘amelde itmemişdüm kesb ü kâr

Yine umaram tapuñdan ey Kerîm ü Girdigâr
Cümle-i cürm ü cünâhum ‘afv ide her ne ki vâr

Ol resûl-i hazret-i Mevlâ vü ‘abd-i Girdigâr
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l-Celâl

3370 ‘Akıbet bilsem Hüdâ’yâ n’olur ahvâlüm benüm
Hâle tebdîl olmadı çün bir nefes kâlüm benüm

Dergeh-i Hakk’a mülâyim kanı ‘amâlüm benüm
Hep şekâvetden eserdür cümle ahvâlüm benüm

Ol sebebden al-ıla olur her ikbâlüm benüm
Hem me’âsî üzre geçmişdür meh ü sâlüm benüm

Gör neler etti baña âhir bu ihmâlüm benüm
İy dirîgâ nefis elinden oldı izlâlüm benüm

Gerçi bu nev’ üzre geçdi geçen ahyâlüm benüm
Bu recâ tâ‘at yirine tuta akvâlüm benüm

3375 Mahv ide hem defter-i ‘isyândan a‘mâlüm benüm 116b
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l-celâl

Üşte bu ‘isyân-ıla yâ Rabbi kalursam hemân
Bellüdür n’olur derûnum rahmuñ irmezse ‘ayân

İşbu nefis-i zâlümüñ şerrinden itdüm çok ziyân
Hâsılı bu nefis-i emmâruñ elinden el-aman

Bilmez kim niçe bir idem bu vech ile figân
Yanayım tâ haşr deñlü zârılık idüp revân

Yüklenelden sırtuma cürmüm çü şol bâr-ı girân
Komadı hırs u tama ‘ nârı vücûdumdan nişân

3380 Gerçi kim çokdur günâhum âşikâre vü nihân
Rûz-i ‘ukbâda umaram meskenüm ide cinân

Eyleyüp baña şefâ ‘at ol resûl-i dü cihân
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l- celâl

Bir nefesde itmişemdür ben Hüdâ’ya biñ günâh
Bir günâhı yâd idüben itmedüm ben bir gün âh

‘Âlem içre var mı ola bencileyin rû-siyâh
Hep hevâ-y-ıla hevesde geçdi bu ‘ömrüm tebâh

N’ola hâlüm yine sen rahm eylemezseñ yâ İlâh
Baña kim hâdî oluban göstere bir togrı râh

3385 Nâr-ı fûrkatla yanaym tâ kıyâma âh u vâh
Eyledüm kendü elümle baña menzil anda çâh

İtdüğüm ifsâda olur gözlerüm yaşı güvâh
Tapuña yüz tutmuşamdur iy şeh-i ‘âlem penâh

Kıl ‘inâyet sen baña k’ola şefî‘ haddi mâh
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîbi zi’l- celâl

İşbu nefis-i şom elinden olmuşam gâyet garîb
Dergehüñe cân u dilden olmak isterken karîb

Bu hevâlarla heves oldu ara yirde rakîb
N’ola hâlüm ger cemâlün baña olmazsa nasîb

3390 Derdüme bir çâre itmeyüz biñ olursa tabîb 117a
Hâsılı a‘dâlıgında bu hevâ gâyet mehîb

Âhîret hâlin koyup dünyâyı idindüm habîb
Kandan irdi başuma yâ Rabbi bu emr-i ‘acîb

Ben kadar zâr eylemez gülzâr içinde ‘andelib
Cân umar ki ide şefâ‘at ol hasîb u ol nesîb

Ol vesîm u ol cesîm u ol tabîb ü ol lebîb
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîbi zi’l- celâl

Kim ola râh-ı Hüdâ’da baña yâ Rabb rehnümâ
Kim dalâletden baña itdüm delâlet ben baña

3395 Duzah içre irişür yolum gidersem her yaña
Kim benüm ahvâlümü fehm eylese kalur taña

Eyledüm tefvîz u teslîm emrümü küllî sana
Fâcirem gerçi işüm cürm eylemek öñden soña

Sen ‘inâyet eylemezseñ n’ola hâlüm iy Hodâ
İtmedüm varup tarîkat yirine çün iftidâ

Bu ‘aceb k’uslanmadum uş buldı ‘ömrüm intihâ
Vey benüm hâlüme kılmazsa şefâ‘at fi’l- bekâ

Yâ İlâhî kıl şeffî‘anı ki ‘arz ide likâ
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l- celâl

3400 İy dirîgâ nefis elinden olmışam key derd-i mend
Hem fakîr u hem hakîr u hem zelîl u müstemend

Boynuma ‘isyân ipinden takmışam muhkem kemend
Gör hevâyı nâ-temâmı niçe geçdi baña bend

Tutmamışdum gerçi baña hayli olmuş idi bend
Şimdi bagrum pâre pâre itdi nâlem bend bend

Rûhumı odlara atup nice yakam çün semend
Şimdi fikrüm bu ki diyem bir mu ‘aşşer dil sipend

Gûş idüp feryâdum acır ehl-i mısır u ehl-i kend
Vire andan yine ümmidüm bu tâc-ıla semend

3405 Kim kıla kurb-ı civarında baña cây-ı bülend 117b
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l-celâl

Tâ gelüp bâg-ı ‘ademden bulmuş iken irtikâ‘
Gör bu nefsi beni rehden ayırmaga eyler nizâ‘

Korkaram bir hîle ider ‘âkıbet oldur hudâ‘
İtmedüm hâlüm bigi bir kimse hâlin istimâ‘

Haste dil bu derd-ile yâ niçe urmasun semâ‘
Saldı anı iblis ü nefis ü hevâ bi’l- ictimâ‘

Tâ ebed zulmetde kalam bigi teşne vü ciyâh
Vay baña kim bulmadı bu kanlu yaşum inkitâ‘

3410 Böyle kalursam cihânda cân u dilden elvedâ
Umaram ide şefâ‘at bulam andan intifâ‘

‘Aleme rahmet için gün tek çün itdi intilâ‘
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l-celâl

Gel Murâdî her nefesde böyle feryâd eyleme
Her taraftan işidüp düşmenlerüñ şâd eyleme

Terke bu nâ-hakk tarîkî var yaman ad eyleme
Kalbûñe ko anı iş it gayrı irşâd eyleme

‘İşka kul it gönlüñi bu gamdan âzâd eyleme
Yık bu dil milkin gamınsuz bâri âbâd eyleme

3415 Hem hevâyı gel ferâmuş it dahı yâd eyleme
‘Aklunı dir nefsüñi cürm ile mu ‘tâd eyleme

Tövbeler kıl itdügüñ ‘isyâna ifsâd eyleme
Hürmetine rahmetüñden sen bizi yâd eyleme

Bu recâ diye benümçün kahruñ îrâd eyleme
Seyyid-i sâdât-ı ‘âlem hem habîb-i zi’l-celâl

BÂB-I BEYÂN-I TALEB-İ VUSLAT-I Lİ’N-NEBİYYİ ALEYHİSSELAM

Ne şehdür ol ki sultân-ı rüsüldür
Şefü’l- halk-ı vü hâdîü’s-sübüldür

Meh-i burc-ı kerem kân-ı ‘atâdur 118a
Ümîd-i halk-ı ‘âlem Mustafa’dur

3420 Kamu andan umar her şey mürüvvet
Bulur herkes de umdugın ne minnet

Dilerseñ iy gönül sen de şefâ‘at
Vir anuñ rûhına yüz biñ salâvat

Dahı nazm eyle bir na‘at-ı salâvat
Bulasın sen de andan şefâ ‘at

Okuyup ola her dil şâd andan
Harâbuñ ola hem âbâd andan

Şu kim mü ‘mindür umar şafkat andan
Diler vaslın giçer baş u cihândan

3425 Niçe ser belki hep rûh-ı revândan
Urup terkini geçüp cism ü cândan

Dilerler her nefesde vaslın anuñ
Bilürler zîrâ n’olur aslın anuñ

Di imdi sen de iy şurîde pür-gam
Yiter olduñ hevâ cündiyle der-hem

Hemân terk eyleyüp kamu hevâyı
Dem-â-dem gözleyüp râh-ı hevâyı

Dile imdi Hüdâ’dan vaslın anuñ
Dilerseñ rahmetini ger Hüdâ’nuñ

3430 Hep anuñla bulur rahmet bulanlar
Bu turkı eyle kıldı hem bil anlar

Ola halk-ı cihân çün eyle râcî
Niçün sen olmayasın bunda nâcî

İre tâ sañada hön-ı şefâ‘at
Kim andan bulasın rahmet tamâmet

Di imdi aña göre kıl vefâsın
İrüp dergâhına ‘izzet bulasın

Çün oldur rehnümâsı mürselînüñ 118b
Tarîkı aña irer her velînüñ

3435 Dürîş sen de irer râhuñ aña da
Ki merhem bula derdüñ ol yañada

Kim oldur menzil-i a‘lâ kamuya
O râha tûş olan girmez tamuya

Tutup ol yolu ‘azm it imdi iy yâr
Müseddes ya‘ni kıl hem bunda izhâr

MÜSEDDES-İ TESLİYE’N-NEBİYYİ ALEYHİSSELAM

I

Bulmak isterseñ eyâ dil derdüñe âhir devâ
Can gözinden gaflet uyhusını ref‘ itmek revâ
Sür dilüñden saña yol bulmaya tâ gayrı hevâ
Bul nevây-ı şefkatinden cehd idüp anuñ nevâ
3440 Ger dilerseñ ola yarın saña anda pîş-vâ
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

II

Evliyanuñ enbiyanuñ canıdır hem hânıdır
Ol sebebden cümle-i derd ehlünüñ dermânıdır
Hubbı anuñ kişver-i kalbüñ meh-i tâbânıdır
Dilleri şâd idecek yarın anuñ ihsânıdır
Anı tasdik eyle bî-şek dü cihân sultândur
Vir salavat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

III

Çünkü Hakk urdı aña lutf-ıla hâtem hil'atin
Kıldı levlâk-ıla anuñ gâyet a'lâ rif'atin
3445 Dutmak evlâdur anuñ biñ cân u dilden sünnetin
Yine oldur şâd idecek bu yazuklu ümmetin
Şerh idemez diller anuñ 'izzetin ü hürmetin
Vir salâvat aña k'oldur cümle şâh-ı enbiyâ

IV

Ol habîb-i hazret-i Mevlâ'dur anuñ 'izzetin
Fehm idemez haste diller devleteyn ü midhatin
Çekmegil imdi cihân câhınuñ iy dil kürbetin 119a
Nûş ide gör çalısup cân ile 'ışkı şerbetin
Yevm-i âhirde eger görmek dilerseñ şefkatin
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

V

3450 Anı tasdîk eyleyen dil belki bed-nâm olmaya
Fıkr-i fâsid her taraftan râhına dâm olmaya
Oda yansun emrini şol dil ki anuñ râm olmaya
Aña şek iden dile bir zerre in 'âm olmaya
Sünneti ihyâsına ya niçün ikdâm olmaya
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

VI

Yâ İlâhi ben kuluñ tapuñda mezmûm eyleme
Yak anuñ 'ışkında kalbüm özgeye mum eyleme
Kalbüme hubbindan ayru hupbı merhûm eyleme
'Ömri şer 'inde geçür ehvâda ma 'dûm eyleme
3455 Sen seni iy dil iki 'âlemde mahrûm eyleme
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

VII

Ol degül mi k'eyledi barmagı şakku'l-kamer
Mu 'cizinden virdi anuñ cümle-i eşyâ haber
Gör nice kân-ı şefâ 'atdür aña eyle nazar

Dâmen-i şer ‘in dutan dergehde olur mu ‘teber
Cünd-i iblîsi dilâ kılmak dilerseñ kör ü ger
Vir salâvat aña k’oldur şâh-1 cümle enbiyâ

VIII

Pes aña bir kez salâvat virse bir sâhib cemâil
On salâvat virür aña ol Hüdâyi vü zi’l-celâl
3460 Fehm ider bu sırrı kim ‘âlemde oldı ehl-i hâl
Gör su’âl olursa andan ideyin şerh-i mâl
Ya‘ni on cürmin yuyup on ecri virür ber-kemâl
Vir salâvat aña k’oldur şâh-1 cümle enbiyâ

IX

Cehd kıl hubbını anuñ eyleme dilden cüdâ
Sünnetin dut cân u ser kıl ‘ışkına anuñ fidâ
Çek bu yolda durişüben niçe yüz biñ dürlü dâ 119b
Deyn olan sünnetlerini saña dâyim kıl edâ
Dü-cihân içinde oldur çünki mahbûb-1 Hüdâ
Vir salâvet aña k’oldur şâh-1 cümle enbiyâ

X

3465 Sünnetine kim tekâsül itse âbâd olmaz ol
Hem iki ‘âlemde tahkîk anı bil şâd olmaz ol
Ümmet-i Ahmed diyup añılsa hep yâd olmaz ol
Ger şefâ ‘at olmasa duzahdan âzâd olmaz ol
Olsa reyyân halk-1 ‘âlem havza îrâd olmaz ol
Vir salâvat aña k’oldur şâh-1 cümle enbiyâ

XI

Sünnetin ihyâ iden dildür çü ber-hordâr olan
Tûtî-i güyâ bigi dâyim şeker güftâr olan
Cennet-i huld-i berîn içre yiri gülzâr olan
Vâsıl-1 maksûd oluban cây-1 pür- envâr olan
3470 Bu gün emrini dutandur yarın aña yâr olan
Vir salâvat aña k’oldur şâh-1 cümle enbiyâ

XII

Ko mecâzı verd için bülbül bigi sen kılma zâr
Var anuñ kıl verd-i hubbın cân u dilden ihtiyâr
İki ‘âlemde eger olmak dilerseñ saña yâr
Kıl eyâ dil murgı hubbın cehd idüp anuñ şikâr
Âhir isterseñ eger kurb-ı cidârında diyâr
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XIII

Dâyim anuñ ‘ışk-ile kıl imdi kalbün şâd-kâm
Bulasın bunda murâdı hem alasın anda kâm
3475 Hakk Te ‘âlâ dergehinde kalmayasın nâ-merâm
Kesb idesin âsitân-ı Ahmed içre ihtirâm
Dutmak isterseñ dilâ dârü’l-makam içre makâm
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XIV

Oldurur islâm için çünkim delâlet eyleyen
Mücrim ü ‘âsîlere anda himâyet eyleyen
Ümmetin hön-ı şefâ‘atle ziyâfet eyleyen 120a
Her dil-i mahzûna haddince ri ‘âyet eyleyen
Yine yarım cümle-i halka şefâ‘at eyleyen
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XV

3480 Düş anuñ râhına iy dil kendüñi kılma helâk
Süz anuñ hubbından ayruğın göñülden eyle pâk
Ger aña ümmet olasın hiç saña kılmaya bâk
Kılma anuñ hubbına bir hubb-ı gayrı iştirâk
Kalmaz ebter kim anuñ silkine bulsa insilâk
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XVI

Kanda ise râhı anuñ kıl aña dâyim sefer
Aña kim tâbi‘ olursa Hakk dahı anı sever
Kim çıkarsa râh-ı şer‘inden anuñ eyler zarar

Emrin içre eylemekdür her nefes anuñ hüner
3485 Bulmak isterseñ eger kim ceyš-i ehvâya zafer
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XVII

Sür yüzüñ dergâhına kıl anda nice âh u zâr
‘Arz idüp eksükligüñi eyle biñ biñ i ‘tizâr
Düş anuñ sevdâsına sen gözleme ‘ırs u vakâr
Kıl hem anuñ sünnetin dutmaga dâyim iftihâr
Eyle idendür bulan dergâh-ı Hakk’da i ‘tibâr
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XVIII

Dut evâmirle nevâhî eyle ihyâ sünnetin
Tâ göresin sen de anuñ fi’l-kıyâmet himmetin
3490 Hep bulan anuñla bulur Hakk Te‘âlâ rahmetin
Oldur iden ümmetinden def‘-i mahşer zahmetin
Anı bil komaz iki ‘âlemde mahrûm ümmetin
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XIX

Şol kişi k’olmak diler lütfundan anuñ behremend
Yüzini döndermez andan ger çekilse bend bend
Âteş-i ‘ışkında anuñ dil yakar çünkim sipend
Aña dil viren bulur biñ cân-ıla tâc u semend
Ehl-i hakk katında ger olmak dilerseñ dil sened
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

120b

XX

3495 Bil şefi‘ olur kamu mücrimler için ol Habîb
Derd-i ‘isyân için oldur ‘âkıbet olan tabîb
Ol vesîm ü ol cesîm ü ol habîb ü ol nesîb
Ol emîr ü ol münîr ü ol şefi‘ ü ol lebîb
İy gönül almak dilerseñ sen de lütfundan nasîb
Vir salâvat aña k'oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXI

Oldurur bahr-i kerem ider şefâ‘at her dem ol
Fâcir ü cânîlerüñ derdine bulur merhem ol
Yine oldur olacak bu ümmet için hemdem ol
Dü cihân içinde tañ mı olsa böyle ekrem ol
3500 Muktedây-ı ‘âlem oldur pîşvâ-yı âdem ol
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXII

Menba‘-ı lütf u ‘atâdur ma‘den-i cûd u kerem
Mesken-i bezl ü sehâ vü mevkı‘-ı seyb ü himem
Seyyid-i sâdât u hem hayrî’l-verâ Mevlâ’l- ümem
Melcei her bi-em ü pür-derd ehl-i gam
Halk-ı ‘âlem içre ger olmak dilerseñ muhterem
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXIII

Hamîd ü Mahmûd u Ahmed hem Beşîr ü hem Nezîr
Şâhid ü meşhûd u maksûd-ı kebîr ü ger sagîr
3505 Ümmetine olacak oldur kıyâmetde zahîr
Pertevin bezl eyler ümmet üzre ol mâh-ı münîr
Gül bigi baş üstine olmak dilerseñ dil-pezîr
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXIV

Hakk Te‘âlâ’nuñ resûli hem habîbi ol emîn
Dergeh-i Hakk’da bulur kurbet aña olan yakîn
Dil anuñ sevdâsına vir yok yire kılma enîn 121a
Anuñ-ıla kesb ider kesb eyleyen nûr-ı yakîn
Şer‘ini icrâ idendür ümmeti olan hemîn
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXV

3510 Tâbi‘ olan şer‘ine anuñ pek dutup dâmânını
Añladuñ çünkim dilâ kimdür şefâ‘at kanını
Hakk Te‘âlâ medh kılmışdur çün anuñ şanını

Cümle derd ehli hep andan bulur dermanını
Dâr-ı ‘ukbâda dilerseñ alasin ihsanını
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXVI

Her nefes dîvâne olma ‘akluñı cem‘ eyleyüp
Bezm-i ‘ışkında anuñ yandur dilüñ şem‘ eyleyüp
Mahzen-i çeşmüñ çalış pür-gevher-i dem‘ eyleyüp
Dürr-i lutfin her emirde gûş idüp cem‘ eyleyüp
3515 Mâhasal dilden düriş gayrı femi kam‘ eyleyüp
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXVII

Nefse uyma iy gönül gel bu ‘abes igvâyı ko
‘Işka kul ol imdi var yok yire bu gavgayı ko
Hubb anuñdur aña düş bunda kalan sevdâyı ko
Sen devâya irmege cehd eyle dâyim dâyı ko
Gel hevâyı nâtemâma uyma bu ehvâyı ko
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXVIII

Vir salavat hem anuñ âlına ve evlâdına
Cân u dilden kıl anı kim gûş olup evlâdına
3520 Yak anuñ hubbında gönülün bakmagıl âbâdına
Varuñı ehline bezl it düriş anuñ yâdına
Canıñu kurbân idüben ol resûlün adına
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

XXIX

Derd-i ‘ışkına anuñ kalbümi kıldum çünkü râm
Kıl ziyâde hubbinu yâ Rabbî kalbümde müdâm
Dergehünde tâ ki bulam ben dahı andan merâm 121b
Çünkü lütfuñ yâ İlâhî mu‘tî-i kâm-ı enâm
Ger dilerseñ iy Murâdî bulasın ‘izzet temâm
Vir salâvat aña k’oldur şâh-ı cümle enbiyâ

BÂB-I BEYÂN-I MATLA‘-I DASİTAN VE KASİDE-İ ELFİYYE

3525 Elâ iy bülbül-i bâg-ı muhabbet
Ku‘ayb-ı gülşen-i cansın ne minnet

Di imdi yine ol şâh-ı cihâna
Bir elfiyye kasîde ‘âşıkâne

Tazarru‘-ıla niyaz-ıla edâ kıl
Velîkin anda medhin ibtidâ kıl

Biraz na ‘t ü biraz di vasfın anuñ
Habîb-i hazret-i bâr-ı Hüdâ’nuñ

Ola kim şefkati ire saña da
Anuñ vasfın beyân it her yañada

3530 Anuñ vasfidurur çün kût-ı canuñ
Aña nisbetle yâkutı cihanuñ

Degüldür pil-ver belkim hacedür
Şu kim kadr añlamaz ol bed-güherdür

KASİDETÜ’L- MİN NA‘T-I RESÛLULLÂHİ SALLALLÂHU ‘ALEYHİ VE SELLEM

*Yâ fazle’l- bi’r-reyhi yâ eşrefe’l-verâ
Ente’llezî te‘ayyen-i bi’l- fazlı ve’l- ‘ulâ*

*Yâ seyyide’l- enâmı ve yâ hayr halk-ı Hakk
Ente’l-lezî tefferred bi’l- cûdı ve’l- ‘atâ*

Vasluñ recâsına yüz urur dergeh-i Hak'a
Fehm eyleyen bu ma'nî *bil'l- hakkı ve'r-rızâ*

3535 Sürse yüzün izüñe n'ola cümle-i ünâs
Çün gerd-i pâyuña dike göz dîde-i semâ

Sanmañ nücûm ola görinen bu felekde hep 122a
Pîr-i felek ki gözlerin açup bakar aña

Sensin o kân-ı merhamet ü menba'-ı kerem
Hon-ı şefâ'atüñi bulur isteyen nevâ

Çeşm-i felek çü görmedi dünyada mislüñi
Ya dü cihânda ola mı hem-tâ dahı saña

Muhtâr-ı âlem olduguña bu yiter senüñ
Dindi tapuña cümle-i elsinede Mustafa

3540 Cân u dili nisâr ideyin ilet aña beni
Fi'l- cenneti *yukâlû lehâ dârü'l-eshiyâ*

Kankı dil ola tapuña yüz urmaya senüñ
Sa'yum budur ki ben de irem vasluña şehâ

Yâ dil ola mı kılmaya cân nakdini nisâr
İzüñ tozına irmege çiküp belâ vü dâ

Leylî saçuña niçe dindi *izâ secâ*
Vasf-ı haddüñe gelmemiş olaydı *ve'd-duhâ*

Şol dün ki eyledüñ rah-ı aksâya sen sefer
Geldi rikâbuña yüz urup cünd-i enbiyâ

3545 Kıldıñ salâtı olubanı anlara imâm
Emri Hüdâ ile saña kıldılar iktidâ

Fehm ide mi kimsene o seyrüñ tarîkını
Rûhu'l-emîn ol arada kıldukda seyye(i)mâ

Kavseyn çünki buldı tapuñ râh-ı kurbeti
‘Arz oldu anda saña *ev ednâ ile likâ*

Kıldıñ o zât-ı ‘âlî anda müşâhede
İtdüñ rücû‘ ol aradan oldukda murtezâ

Alduñ hediye rahmeti hoş armagan için
Ya‘ni salât-ı hamsei kim ümmetüñ kıla

3550 Aldı merâmı bulubanı hazretüñ murâd
Kıldı ‘atâ anı ki saña ve *hüve mâ yeşâ*

Kıldıñ süyürü alubanı cümle kâmuñı 122b
Virdüñ beyânı şerh idüp andan kezâ kezâ

Kıldıñ o resme ümmete ta‘lîm kim ezel
Ol dem içinde oldu ‘*alâ mâ cerâ cerâ*

Eyle ‘atâlar eyledi anda saña ki anı
Gayrı nebiye virmedi lâ-raybe ol Hüdâ

Müştâk-ı gerd-i râhuñam andan umup vefâ
Her dem aña irişmek için eylerem du‘â

3555 Kudret kanı ki aña irişüp yüzüm sürem
Gerd-i mezârum iltüre anda meger sabâ

İrgür rehüm benüm yine lütfuñla anda sen
Alam ‘atâ-yı merhametüñ tâ ki bi’r-rızâ

Gönder serîr-i sadruma bunda muhabbetüñ
Dâyim nevâl-i ‘ıškuñı ben idinem gıdâ

Uyar sirâc-ı hubbuñı kalbümde dem-be-dem
Dâr-ı dilüm zalâmın ide yine pür-ziyâ

Şol tâb-ı ‘ıškuñı baña sen eyle hem delîl
Kanda irerse râhum ide tâ ki rûşinâ

3560 Bu fakr-ı hicr ile niçe bir olayın zelîl
İrgür beni visâlûñe kim bulam igtinâ

Gerçi yüzüm karasınuñ olmaya sağışı
Bir zerre kârı eylemedüm tapuña sezâ

Lîkin tapuñdurur senüñ ol ma‘den-i lütf
Kıl yine baña lütfuñı bu hüzn-ile koma

Lütfuñ na‘îmini umuban cümle-i ünâs
Dâyim kılur tazarru‘ı *fi’s-subhı ve’l-mesâ*

Yig zerrece şefâ‘atüñi halk-ı ‘âleme
Bezî eyler iseñ imdi eger eyler iktifâ

3565 Yâ seyyide’l- halâyıkı yâ rûhe’l-evliyâ
Mahbûb-ı mürselîn ü matlûb-ı asfiyâ

Seyr-i semend-i sırruña niçe ider ‘ukûl
Ol menzil oldı saña çün ol evc-i müntehâ

123a

Biñ yıl çalıssa fehm idemezler me‘âlini
Cümle cihânda cem‘ oluban ceyš-i ezkiyâ

Ol devleti ki buldı tapuñ bu serîr ile
Gözler kamaşdı pertevine kaldı dil tañâ

Bulduñ o resme kurbeti Hakk’a ki dindi bu
Ta‘zîm-i şân-ı hazretüñ için *ve mâ kalâ*

3570 Kimdür ki şerh idebile yâ ‘izz u hürmetüñ
Zerrâtı ‘âlemüñ ki dimege lisân ola

Deryâ midâd u hem aña eşcâr kalem olup
Yüz biñ yıl aña harc ide hep ‘ömri câliyâ

Vasfiñ kitâbınuñ ideler noktasın beyân
Ancak bu deñlü şerh ola hep kala *mâ ‘adâ*

Ben bu lisân ile niçe medh eyleyem tapuñ
Sûdum ‘anâ vü râhum olupdur benüm hevâ

Sandum sadâkat eyleyem itdüm hıyâneti
Sıdkum benüm ki kizb ola hem tâ‘atum riyâ

3575 Senden ne vech-ile ideyin ben recâ yine
Kârum tapuñda olmış iken bunca nâ-sezâ

Yâ Rabb tapuña yüz uruban itdügüm recâ
Cân u dili münevver ide ol meh-i dücâ

Salsun şu‘â-‘ı şefkatini üstüme benüm
Kılsun himâyetini baña budur irticâ

Sen de baña ‘inâyet idüben ‘atâlar it
İrgür visâl-i Ahmed’e tâ görmeyem ‘anâ

Bu fakr u zillet ile beni koma münkesir
Bulam nasîb rahmetüñ ile yine gınâ

3580 N’ola bu ben zelîli dahı eyleseñ ‘azîz
Tapuñdurur yine viren *i ‘zâzı men teşâ*

Hâdî olup bize yine bunda hidâyet it 123b
İrgür serâ-yı rahmetüñe râhı ihdinâ

Yâ dâfi ‘e ‘l- beliyyeti yâ hâdiye ‘s-sübül
Ya dâfi ‘e ‘l- musîbeti ya mâni ‘e ‘l- belâ

Kurtar beni hevâ-y-ıla iblîs ü nefsdan
K’inte ‘l-lezî hafîzi ve ente ilâhinâ

Mahv eyle seyyiâtumı irgür cenâbuña
Toyla yine bu ni‘met-i lütfuñla Rabbenâ

3585 Bu ben za‘îfe yine irişdür inâyeti
Lutf-ı habîbüñ ola baña tâ kim ilticâ

Halk-ı cihân kim andan umarlar şefâ‘atını
Eyle müyesser anı dahı bize fi‘l-bekâ

İy mahzen-i vefâ vü meh-i merkez-i safâ
Viş mâh-ı burc-ı ma‘dilet ü kişver-i sehâ

Horşîd-i mısır-1 'ilm ü meh-i çarh-1 mekremet
Nûr-1 çerâg-1 şerh u ziyâ-yı reh-i Hüdâ

Hem nûr-1 bâg-1 rahmet ü bustân-1 lûtf u cûd
Gûyâ-yı pür-dakâyık u mahbûb-1 kibriyâ

3590 Sensin o şâh-1 sâhib-i gülzâr-1 ma'rifet
Kim Hakk yaratdı rûhuñı 'alemden ibtidâ

Budur seni yaratmadan evvel şehâ rumuz
İki cihânda hazretüñi ide mübedâ

Sensin o nûr-1 lem yezelüñ pertevi ki hep
Kankı dile ki irişe lem'añ virür cilâ

Devlet anuñ ki şer 'uña kıldı itâ'ti
Redd itdi anı didi tapuñ ve *mâ nehâ*

Nehy eyleyüp nevâhiyi tutan evâmiri
Buldı kamu hidâyeti vü oldı muhtedâ

3600 Kurb-1 civâr-1 dârûñı kim gözlese anuñ
Takovâ vü zühd ü tâ'ât olur kârı dâyimâ

Hâk-1 rehüñ ki tuhfe-i ridvân ola n'ola
Pâyuñ gubârını melek idindi tûtiyâ

124a

Kimdür ki vasf ide vara tapuñ kemâl-ıla
Çün medhüñ okudı senüñ ol şâh-1 dü serâ

Yâ Rabb beni sen it yine fazluñla âşinâ
İrgür tarîk-1 dergehüñe eyle muktedâ

Her kim olursa mazhar-ı envâr-ı lütf-ı tû
Rûşen tarîkat olmasını eyler iktizâ

3605 İrgür makâm-ı Ahmed'e mahmûd olam yine
Kim dir 'azâb u lütfuña çûn ve yâ çerâ

Göster cemâlûñi dahı irgür habîbüñe
Bu hâk-i 'âcizi görüben diye merhabâ

Bu cevr u zecr u mihnet-i dünyada hatm olup
Bu derd ü hicr ü hasretde ire intihâ

Dâr-ı dilümde koma bugün sor hebâyı hep
Ancak muhabbetün kala ve gide mâsivâ

Dergâha yüz urup idinürven şefî' anı
İki cihânda eyle baña anı rehnümâ

3610 Hep mürsel ü nebi dahı umar şefâ'atin
Olur kamusına irüşüp anda pîşvâ

Havfum budur ki kala yine bende-i za'îf
Hor u hakîr u mübtezel ü her işi hebâ

İdlâl idüp beni ki bu nefis eyledi denî
Derdâ ferâyiz olanı hiç itmedüm edâ

Yâ Rabb yüzüm karasını 'afv eyle kim yine
Senden diler dilüm bula gussadan rehâ

İy dürr-i bahr-i lütf u iy kenz-i bî- gitâ
Gencîne-i lâ'li vü mir 'ât-ı hakk-nümâ

- 3615 Olsun senüñ üzerüñe vü âlüñ üzre hem
Her dem nisâr-ı ez-dil ü cân gevher-i ‘atâ
- Sensin o dürr-i bahr-i kerem kim saña ebed 124b
Kimse cihânda bulmadı vü bulmaya bahâ
- Saçduñ o resme dürr-i kelâmüñ ki ‘âleme
Her genc-i ‘akl harc oluban ırmeye añâ
- Her kim ne istese anı virdüñ ‘atâ idüp
Hôn-ı ne‘am çekildi vü olmadı lafz-ı lâ
- Buldı devâyı derdine senden şu kişi kim
İşbu belâyı küfr ile olmışdı müptelâ
- 3620 İrdi makâm-ı devlete altun olup eşi
Sürdi yüzün rehüñe şu kim kıldı irticâ
- Kim nâr-ı şevkuña yanuban hâlis olmadı
Kaldı gubârı zer bigi bulmadı kimyâ
- Şimşir-i ‘ışkuña yine gerden tutan za‘îf
Bulup cinân-ı vasluñı olur ulu’l-kuvâ
- Şeşvây-ı ‘ışk içindeki belvâya lâ-cerem
Bezm-i safâda menn ile selvâ olur devâ
- Ol zümreye ne gam diye lebbeyk hep kamu
Ol dem kim ümmetî diyü sen idesin nidâ
- 3625 İy kişver-i nübüvvet sultân-ı dil-güşâ
Viy milket-i vilâyetde hân-ı bî-merâ

Ber fark-1 nüh felek tû şebi seyr-kerdei
Fîhâ râyet lika'l-hakkı gayrı mârây

Kâsır zübân-1 ins ü ferîşte zi vasf-1 tû
Ya bir lisân-1 'âciz anı ide mi edâ

An ki 'ayân nebûde befermân-1 Girdigâr'ı
Ya ben nice beyân ideyin anı bî-hümâ

Bî harf ü savt u lafz-ıla oldı saña kelâm
Fehm eyledüñ sen ol sûrı bî-siyt u bî-sadâ

3630 Ol kurbeti ki buldı tapuñ bu bulmadı ehad
Ol vechi gördüñ anı bilenler kalur tañâ

Bu baş göziyle k'eyledüñ anda müşâhede 125a
Cân gözi ile görmeyiser kimse zâhirâ

Olmaz müyesser irişe hiç ol makâma kes
Mâ ya 'rucu ileyhi ve fi'n-nevmi mâ yerâ

Bu cünd-i ümmete yine sensin olan şefî'
Bezl-i şefâ 'at itmege ref' eyleyüp livâ

Redd itme ben za'îfî de üftâdeñem senün
Kurb-1 cidâr-1 dâruñı vir olmayam cüdâ

3635 İrgür cinân-1 vasluña kadrüm bülend idüp
Zühdüm bigi koma yine *fi'l- arzı ve'n-nemâ*

Gönder riyâz-1 'izzet-i 'uzmâya her nefes
Şeyheyn ile vafına dinür *izhümâ*

Nûr-ı şefâ‘atüñ baña sen eyle hem sirâc
‘İzzine k’oldı sâhib-i nûreyn ve’l-hayâ

Sür şirk u küfr u cahdı dolmadan irag idüp
Kıl hürmetine râzı anun k’oldı murtezâ

Koma beni yine muhtâc u teşne vü ciyâ ‘
Ümmet ki hân-ı lütfuñ-ıla ola imtilâ

3640 Yâ Rabbi bihakk hazret-i muhtâr u müctebâ
Gülzâr-ı şer‘ içinde k’oldur serv-i ser-fizâ

Kılduñçü milk-i şer‘üñe sultân sen anı
İtdüñ iki cihânda kamu halka reh-nümâ

Bu bîkes ü zelîle de sen kıl anı delîl
Dergâhuña anuñ-ıla tâ kim ola revâ

Haste dilümdeki imrâz-ı cürmi için benüm
La‘l-i lebinde görünüser âyet-i şifâ

Kıldı ‘adû-yı dîn olanı çünkü bî-basar
Ol dem ki nâzil oldı aña âyet-i remâ

3645 Tûbâ limen sadîkihi kavlen ve mu‘cizen
Veylün liküllü tâgî ve veylün limen ‘asâ

Halk-ı ‘azîmi şanıma çün nâzil eyledüñ
Ol hürmet için imdi eyâ nâzil-i sebâ

125b

Kıl ümmet aña işbu şikeste zelîli sen
İrem cemâlf vuslatına kılmayam büka

Görüp kemâl-i şefkatini irişüp dahı
Sürsem yüzümi hâkine ol serverüñ n'ola

Bir zerrece şefâ'atine bûy-ı rahmetüñ
Ola mükârin olaydı zembüme kefâ

3650 Bildüm ben anı olmadı Feyyâz'da behul
Cehdüm budur kim imdi kılam aña iltifâ

*Yâ Hâlık'l- halâyıkı ente ilâhünâ
Narcû 'atâe afvike 'an seyyiâtinâ*

Ki iblîs ü nefis ile bize her bir hevâ yagı
Bunca 'adû ile n'ola biz eylesek hatâ

Men tâbe mîm zünûbihi min lâ zünûbe lehü
Didi hadîsi içre o sultân-ı etkıyâ

Çünkü buyurdu eyle anı fahr-i kâinât
Bildüm anı vü şimdi rücû' eyledüm buña

3655 Ger sehv ü ger hatâ-y-ıla her ne kim işledüm
Geçdi bu güne irişüben cümle mâ mezâ

Biñ tövbe vü ne dem ola her bir günâhuma
Yâ Rabb anı kabûl idüben rahmet it baña

İrgür cenâb-ı fazluña hem bu Murâdî
Kim ol der-i se'âdete irmez ebed fenâ

Bu reng-i cürm ile ki yüzüm eyledüm siyâh

Ger âb-ı rahmetüñden irişmezse yine mâ

Olmaz yüzüm karası benüm mahv tâ ebed

Kaldum yüzüm karasıyla havf u hasr tâ

3660 ‘Ayn-ı ‘inâdetüñle n’ola eyleyüp nazar

Lâyık ki dest-i lütfüñ ide mesh-i bi’l- haka

Yâ Rabb kamu ‘ibâduña bezl eyle rahmetüñ 126a

Kılsın şefâ‘atin dahı Ahmed de küllehâ

BÂB-I BEYÂN-I EL- MA‘Z MİN ‘İNDİLLÂHİ Lİ-HÜRME TE ÇEHAR-YÂR EL-RİDVÂN’ALLÂHİ ALEYHİME ECM A‘ÎN

Dahı hem anlaruñ ‘ışkına iy Hakk

Ki kılduñ çâr-ı yâr anları mutlak

Yine hep ümmeti ol Mustafa’nuñ

Kamusı himmeti kân-ı vefanuñ

Deh-i islâm içinde muhtedâlar

Cemî‘-i murtazâlar muktedâlar

3665 Pes eyle olsa anlar da uludur

Hüdâyâ dergühüñde sevgülüdür

Bularuñ hürmetine eyle âzâd

‘Azâbundan dahı rahmetle kıl yâd

Umaram olmayam tapuñda mahrûm

‘İbâduñ arasında hor u mezmûm

‘Înâyet kıl baña imdi Îlâhi
Tapuña togrı dutdum çünki râhı

Esirge rahmet eyle ben gedâya
Derûn-ı zenbe düşmiş mübtelâya

3670 Îlâhî rahmetünden kılma merdûd
K’olavuz biz de mahluk içre mes‘ûd

BÂB-I BEYÂN-I A‘LÂ MİN ÇEHAR-YÂR RIDVANALLAHİ ALEYHİME ECMÂ ‘ÎN

Didüñ kim çâr-ı yârı muktedâdur
Bize anlar da yir yir reh-nümâdur

Añayın her birinüñ ism-i pâkin
Gözüme kühl için yolları hâkin

O gabra çeşm-i câna tûtiyâdur
Aña ta‘n eyleyen key bî- hayâdur

Kılayın ben de anlar ismini yâd 126b
Bu ümmîde k’olam duzahdan âzâd

3675 İşit imdi kim imiş bir bir ol çâr
Kim ola hazret-i Muhtâr-ıla yâr

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ HAZRET-İ EBUBEKR RADİYALLAHU ANH

Biri nûr-ı Hüdâ horşîd-i tahkîk
Emîre’l- mü’minîn bubekr-i siddîk

Resûle evvelâ ol kıldı tasdîk
Aña dahl eyleyenler oldu zındîk

Dahı hem Mustafa'ya leyl-i mi'râc
Çekildi ni'met uruldı başa tâc

Getürdi her birinden armaganı
Görüñ nice severmiş Ahmed anı

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ HAZRET-İ ÖMER RADIYALLAHU ANH

3680 Biri nûr-ı hüdü şems-i münevver
Emîre'l-mü'mînîn ya'ni ki 'Ömer

İki 'âlemde fâruk oldu adı
Kılurdı hükm içinde 'adl ü dâdı

Didi hem Mustafa ben olmayaydum
Resûl olup cihâna gelmeyeydüm

'Ömer olurdı fahr-ı mürselînüñ
Görüñ kadri niceymiş ol velînüñ

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ HZ. OSMAN RADIYALLAHU ANH

Biri nûr-ı Hüdâ horşîd-i rahşân
Emîre'l- mü'mînîn üçünci 'Osman

3685 Hem oldur Sahîb-i âyât u burhân
Hem oldur câmi'-i âyât-ı kur'ân

Didi hakkında Ahmed ol hümanuñ 127a

Utanurvan hicâbından hem anuñ

Hem utanur melekler de felekde

Nazîri yok beşerde vü melekde

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ HZ. ALİ RADIYALLAHU ANH

Biri nûr-ı Hüdâ horşîd-i enver

Emîre'l-mü'minîn dördünci Haydar

Ki ya'ni kâbit-i küffâr u müşrik

Ki dârı olmışdur kalbine şirk

3690 Reh-i edyân için bî- hâb oldur

'Ulûmuñ şehri Ahmed bâb oldur

Resûlüñ nûrı çeşminüñ enîsi

Habîb-i hazret-i hakkuñ celîsi

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ ESHÂB Ü EHBÂB RIDVÂNALLAHİ ALEYHİME ECMÂ'İN

Ve ba'de Hamza vü 'Abbâs u ehbâb

Dahı yârân u hem ensâb u eshâb

Bularla tâbi'în evlâd u etbâ'

Ne deñlü vâ-ise ezvâc u eyâ'

Kamusınuñ enîsi nûr olsun

Kamusınuñ celîsi hûr olsun

3695 Eser bulmadılar cevr ü cefâdan
Cüdâ olmayalar zevk u safâdan

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ HASAN VE HÜSEYİN RADİYALLAHU ANH

Hasan da hem Hüseyin iy yâr-ı dildâr
Umaram olalar baña harîdâr

İkisi de şehîd-i Kerbelâdur
İkisi de Yezîd'e ger belâdur

Resûlüñ gözlerinüñ nûrı tahkîk 127b
Bil anlardur bu kavli eyle tasdîk

Makâmı cennet-i Mahmûd olsun
Ta'âmı vuslat-ı maksûd olsun

BÂB-I BEYÂN-I MENKABE-İ EVLÂD-I RESÛLULLAHİ MİN RIDVÂNALLAHİ ÂLİ ECMÂ 'ÎN

3700 Ve Zeyne'l- 'Abidîn'üñ bendesiyem
Hakîkat Ca'fer'üñ efkendesiyem

Muhammed Bâkir ü Mûsâ Rızanuñ
Nakî vü mehdî-yi sâhib zemanuñ

Bularuñla Hasanü'l-'askerînüñ
Muhassal çâkerîyem her birinüñ

Nakî v hem dahı Mûsâi Kâzım
Mufassal her birin añmak ne lâzım

Şular kim âl-i evlâduñ yegidür
Hakikat milkinüñ yir yir begidür

3705 Kamusından Hüdâ hoşnûd olsun
Yiri her birinüñ mes'ûd olsun

Umaram her birinden isti'ânet
Hüdâyâ irgür anlardan 'inâyet

'Atâ kıl baña lütf it pâdişâhum
Hep anlar 'ışkına cürm ü günâhum

Şefi' it anlaruñ hem her birini
Bulam anlarla tâ huld-i berîni

Îlâhî bu du 'âyı eyle makbûl
Kabûl it dergehüñde kul idin kul

3710 Bulam ol nesl-ile 'âlî makâmı
Tevettun kıl baña dârü's-selâmı

Beni halk eyledüñ çün ol nesebden
Benüm de hissem oldı ol sebebden

'Atâ kıldıñ beni çünkim yaratduñ 128a
Hüdâyâ anlarun neslinden itdüñ

Yine lütf eyle imdi pâdişâhum
Bağışlayup kamu cürm ü günâhım

Yüzümüñ karasına ola nâzır
Basırumsın cemî'i yirde hâzır

3715 Elüñdeyem baña ne işler iseñ
‘Atâ idüp ve ya bağışlar-ısañ

Recâ budur velîkin hazretüñden
Yine yâd itmeyüpen rahmetüñden

Ayırmayasın anlardan İlâhî
Çü sensin pâdişâhlar pâdişâhı

İlâhumsın İlâhumsın İlâhum
Tapuñdan özge yok puşt u penâhım

BÂB-I BEYÂN-I TE’VİL-İ ÂYETE KUL: YÂ İBÂDÎ VE RECÂİ MİNALLAH

Didüñ hem yâ ‘ibâdî kullaruñçun
Yaratduñ bunca ni‘met bularuñçun

3720 Olam anlarla yokdur ihtirâzum
Bu sözdür kim kılam uş keşf-i râzum

Halâs olam kamu cevır u cefâdan
Alam behre yine mihr u vefâdan

Bu yüzden kim eyâ sultân-ı a‘lâ
Tapuñdur çünki dergâh-ı mu‘allâ

Birin sevse bu dünya pâdişâhı
Kulumdur diyü yâd eyler İlâhî

Çü sen hod pâd-i şâh-ı lem yezelsin

Bu şehler fânî sen hayy-ı ezelsin

3725 Cemî'-i 'âlemüñ sultanı sensin
Günehler derdinüñ dermanı sensin

Kapuñdur kıble-i erbâb-ı hâcât 128b
Aña eyler kamu şehler münâcât

Pes eyle İsa sensin şâh-ı 'âlem
Ne şeydür kudretüñe nisbet âdem

Kulum didüñ de bir kul kulına
Gire 'izzetler ol kuluñ eline

'İbâdüñle bile çün yâd oluram
Umaram korhudan âzâd oluram

3730 Anuñçun umaram ben rahmetüñden
Cihân toptoludur hep ni'metüñden

Beni müstagrak eyle ni'metüñle
Yine yâd eyle anda rahmetüñle

Habîbüñ hürmetine pâdişâhum
Tapuñdan özge câya sürme râhum

'Înâyet kıl baña lütf it İlâhî
Çü sensin cümle başuñ secdegâhı

Eger lütfüñ irişmezse nidem ben
Bilimezem ne etrafa gidem ben

3735 Beni râhumdan ayırdı nefs-i hodrây

Meded irmezse tapuñdan baña vây

N'olur hâli 'aceb bu derd-mendüñ

Cünâha menba' olan müstemendüñ

Kalur mı tâ ebed sergeşte vü zâr

İki 'âlemde key mecrûh u bîmâr

Terahhum idüp aña yâ İlâhî

Koma dil haste bu resme kemâhî

Tapuñdan eyle aña yine dermân

Çü sensin Hâdî vü Rahmân u Gufrân

MURABBÂ '-İ HAVF U TALEB-İ NECÂT-I MİNELLÂH

3740 Bendeyüz diyu ururuz gerçi çok yirlerde laf 129a

Niçe 'abdüz kılmaduk bir zerrece insâfi sâf

N'ola hâlüm İlâhi cürmüm itmezseñ me'âf

Hey meded hey pâdişâhum *neccinâ mimmâ nehâf*

Çok me'âsî işledüm utanmayup Allah'dan

Kandan irer baña rahm irmezse ol dergâhdan

Hâdî ol baña hidâyet kıl ki çıkdum râhdan

Hey meded hey padişâhum *neccinâ mimmâ nehâf*

'Akla uymadum bu nefse kendümi râm eyledüm

Kendü boynumla hevâ zencîrini dâm eyledüm

3745 Ben baña itdüm beni tapuñdan bed-nâm eyledüm

Hey meded kıl pâdişâhum *neccinâ mimmâ nehâf*

Dehşetüm var hışmetünden eylerem şimdi hazer
Bu recâ kim hem idem küllî menâhîden güzer
Kıl ‘inâyet eyleme yüzüm karasına nazar
Hey meded kıl pâdişâhum *neccinâ mimmâ nehâf*

Bu Murâdî mücrime yine hidâyet eylegil
Cümle-i cürmini ‘afv idüp ‘inâyet eylegil
Lutf ile göster cemâl aña himâyet eylegil
Hey meded kıl pâdişâhum *neccinâ mimmâ nehâf*

BÂB-I BEYÂN-I AHVÂL-İ MECNÛN-I ‘İŞK-I İLÂHÎ

3750 Elâ iy pâdişâhlar pâdişâhı
Ne dildür kim kıla medhûñ İlâhî

Bu bende ‘âciz ü bî-kudretem uş
Velî oldum mey-i ‘şkıñla serhôs

Edepsizlik idüp yâ Rabb tapuña
Yüzüm karasın iltürem kapuña

Şular kim ‘ışk-ıla dîvânelerdür
Muhabbet şem ‘ine pervânelerdür

Olaruñ hod olur her işi ma‘zûr 129b
Kavl bu dergehüñden olmaya dûr

3755 Bu bende ‘ışk ile dîvâne oldum
Muhabbet şem ‘ine pervâne oldum

Gerekdür her sözüm tapuñda ma‘zûr
İlâhî dergehüñden kılmagıl dûr

Bilürsin her nedür kalbümde penhân

Aña nâzır oluban eyle ihsân

Görüp ef‘âlümü kılma cefâyı

Bilüp a‘mâlümü itme vefâyı

Senüñ lütfuña lâyıık işi işle

Günâhum çok İlähî sen bağışla

3760 Eger kim keşf olursa rahm-ı medfûn

Yiter yüz biñ olursa bence meftûn

MURABBÂ‘-İ RECÂ

Pâdişâhsın bî-şebîh ü bî-nazîr u bî-miyâl

Lâyezâl ü lem yezelsin zâtuña irmez zevâl

Kıl ‘inâyet kalmışam ‘isyân içinde bî-mecâl

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zi’l-celâl

Yig bu dil milkin gamuñsûz bâri ma‘mûr eyle

Cürmüme bakup beni kahruña makhûr eyleme

Yâ İlähî rahmetüñden sen beni dûr eyleme

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zi’l-celâl

3765 Düşmişem nefsüm hevâsına uyuban gurbete

Vay benüm hâlüme derdâ kim irişdüm firkate

Bilmezem emrûñ n’ola irmezsem âhir vuslata

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zü’l-Celâl

Havfum oldur k’ire bir gün ‘âkıbet yevm-i hisâb

Âhire rahmet ola baña ola hışm ü ‘itâb

Tapuña yüz tutmamışdur iy şeh-i ‘âlî cenâb 130a

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zü’l-celâl

Bu cihanuñ bâğı çünkim cân ile dil bâğıdur

Bu ‘aceb kim kendü nefsum yine baña yağıdur

3770 Kıl terahhum baña yâ Rabb sen himâyet çağıdur

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zü’l-celâl

Añladum kim saña lâyıık yokdur a‘mâlüm benüm

İrmedi hâle dirîgâ hasretâ kâlüm benüm

Korkaram kim katı düşvâr ola ahvâlüm benüm

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zü’l-celâl

Kılmadum a‘mâl ü tâ‘at dâimâ igvâdayam

Olmuşam nefsum esîri bir kurı gavgadayam

Ben Murâdî bir za‘îf efkende vü üftâdeyem

Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zü’l-celâl

BÂB-I BEYÂN-I TALEB-İ UMÛR-I DÜNYEVİYYE VE’L UHREVİYYE MİN ‘İNDELLÂHİ TE‘ÂLÂ

3775 İlâhî işbu deñlü eyledüm zâr

Beni mecrûh idüpen kılma evkâr

Eger dünyâ eger ‘ukbâ umûrın

Baña feyz it ki tâ bulam sürûrın

‘Atâñuñ hod bize yokdur kıyâsı

Kanı yüz kim kılavuz iltimâsı

Velîkin lütfuña yokdur nihâyet

‘Ulûm-ıla bulunmaz aña gâyet

Meger bildüre lütfuñ yine anı

Bu yirde eyle olincak ma'âni

3780 Aña tayanup iderüz recâyı

Bulmaz dil tapuñdan özge câyı

K'anı mesned tutup ide temennâ

Sözümde budurur remz ile ma'nâ

Ki yok ihsanuña ihsâ vü gâyet

130b

Bulnur mı aña hergiz nihâyet

Bulardan gayrı dahı imdi iy Hakk

Tapuñdur fâ'il-i muhtâr-ı mutlak

Kamu fi'lüñe sensin yine 'âlim

Bilürsin hem kim eylerse mezâlim

3785 Dahı hem kamu her sırr-ı nihânı

Cemî-'i dilde ne fikr olsa anı

Pes eyle olsa her dilde ne kim var

Bilürsin anı bir bir saña izhâr

Aña göre kıl imdi kârı yâ Rabb

Ki biz kalmayavuz bu hüzn ile hep

Dahı biz 'âcizüz hep sen kavîsin

Kamumuz efkar ammâ sen ganîsin

Ne sûduñ var bize kılsañ belâyı

Ne hod irer 'anâ itseñ 'atâyı

3790 Pes eyle olsa ey Settâr-ı ‘âlem
Nigehdâr-ı kamu ervâh-ı âdem

Ne âdem zümre-i zî-rûh u enfâs
Tavâif kim kamu hayvan u ger nâs

Tapuñ bir pâdişehdür kân-ı rahmet
Bize ‘âlemde virdi bunca ni‘met

O ni‘met hakkı çün yine ‘atâ kıl
Rehûne irmege bizi revâ kıl

N’ola rahm eyleseñ yâ Rabb kamuya
Tapuña yüz tutarlar bu umûya

3795 Recâmuzdan bizi sen kılma mahrûm
Yine sen kıl ‘inâyet eyle merhûm

BÂB-I BEYÂN-I SEBEB-İ DARB-I MESEL FÎ HÜRMETİ’L- HUKÛK

Yine bu yirde bir darb-ı mesel var 131a
Hüdâyâ gerçi kim he saña izhâr

Bu yirde ideyin ben de yine ad
Ola kandan idesin kalbüm âbâd

Yine anuñ-ıla dilşâd olam ben
Gamından ‘âlemüñ âzâd olam ben

BÂB-I BEYÂN-I DARBÛ’L- MESEL FÎ-EL-HİKÂYET REÇULU’S-SÛ’

Meger bir ‘âşık için bir bed âyin
Kılup bugz u ‘adâvetler tutar kîn

3800 Dem-â-dem gözler idi dâyim anı
Aña dar eyleye milk-i cihânı

Hele bir gün bulur fırsat o bed-kâr
Elini bağlayup ider işin zâr

Urur darbı sürer ilter evine
Diler kim öldürüp anı sevine

Anı taşa koyup ol merd-i bedkâr
Yarâg almaga bedhûy u bed-efkâr

Girür dârına pes alur yarâğı
Çıkar kim öldüre ol yüzi ağı

3805 Girür bu kârı anda bir kamer-had
Perî peyker melek manzar elif-i kad

Ki ya‘ni ehli ol merdüñ turur tîz
Bu ma‘nî def‘i için eyleyüp hîz

Özin cem‘ idüp anda ol melek-rû
Diler def‘ eyleye ol yirde kaygu

Hele ol dem bu tedbîri ider ol
Diler def‘ine anuñla bula yol

Ki ya‘ni yidüre bir pâre nânı
Halâs eyleye anuñla cüvânı

3810 Hele irişmedin ol zevci iy cân 131b

Virür agzına anuñ pâre-i nân

Gelür görür bu hâli ol bed- âyin

Gider gönlinde olan kibr ile kîn

Benüm nânum yimişdür eyler âzâd

Kılur anuñla anuñ kalbin âbâd

Elin çözüp halâs eyler cüvanı

Ri'âyet eyleyüp bir pâre nanı

Hüdâyâ bizi hod sen kıldıñ îcâd

Virüben bunca ni'met eyledüñ şâd

3815 Husûsâ eyledüñ mü'min muvahhid

İşümüz geh tilâvet kâh tevhîd

Recâ bu cürmümüz kıl imdi ma'zûr

Tapuñdan olmayavüz biz dahı dûr

Umaruz yine tapuñdan 'atıyye

Bulavuz dahı çok dürlü hediye

Anuñçun kim eyâ sultân-ı 'âdil

Ki yirde gökde yok saña mu'âdil

Didüñ *lâ-taknetu min rahmetillah*

Tuyup ol âyetüñ mefhûmın iy şâh

3820 Recâmuz kesmezüz imdi tapuñdan

Mürebbî olmuşuz çünkim kapuñdan

O ni‘met hakkıçun bizi kabûl it

O yüce dergehe bizi de kul it

BÂB-I BEYÂN-I TALEB-İ İHTİTÂMÜ’N-NAZM MİN ‘İNDİLLÂHİ TE‘ÂLÂ

İlâhî vahdetüñ hakkı Hüdâ’yâ

Yine kıl dâr-ı gaybuñdan ‘atâyâ

Hezârân dürlü kim in‘âm kıldıñ

Bize in‘âm-ı hâsuñ ‘âm kıldıñ

‘Ademden hem yaratduñ vâr itdüñ 132a

Nice lütfuñ dahı izhâr itdüñ

3825 Bu def‘a eyle yine lütf-ı tâmı

Bu nazmum Dahı bula ihtitâmı

İrişe intihâya bula gâyet

İre ‘avnuñ yine bula nihâyet

BÂB-I BEYÂN-I SEBEB-İ TERTİBÜ’D-DÜNYÂ Lİ-HÜRME TE’N-NEBİYYİ ALEYHİSSELAM

Anuñ hakkı kim oldu fahr-ı ‘âlem

Güzîn ü zübde-i evlâd-ı ‘Âdem

Ki ya‘ni Hâdî vü Mahmûd u Ahmed

Şehîd ü Mehdî vü Hâmid Muhammed

Kim oldur enbiyanuñ pîşvâsı

Cemî‘i evliyanuñ rehnümâsı

3830 Dahı hem bâ‘isi cümle cihanuñ
Şefi‘i esfiyanuñ etkıyânun

Anuñçun halk olındı halk-ı ‘âlem
Vuhûş u ger tuyûr u cinn u âdem

Anuñçun var olupdur cümle eşyâ
Anuñçun kıldı münşî hâke inşâ

Anuñçun oldı bu tertîb bünyâd
Anuñçun oldı dünya milki âbâd

BÂB-I BEYÂN-I TALEB-İ ‘İTİBÂRU’N-NAZM FÎ-INDE’S-SULTÂNÜ’L- HÜRMETE RESÛLULLAH

İlâhî hürmetine ol habîbüñ
Kamu derd ehliçün olan tabîbüñ

3835 Yine bu silk-i nazmum pür güher kıl
İrişdür ihtitâma mu ‘teber kıl

Kamu ‘ışk ehline mahbûb eyle
Huzûr –ı şâh’da mergûb eyle

İrer şâh-ı cihân bezmine anı 132b
Ki göre dil-pesend ehl-i ma‘ânî

O server hakkıçun kıl anı âbâd
Anuñla kalb-i mahzûnum ola şâd

Düşer kalb-i şehinşâha vefâlar
Götürüp hâkden ide ‘atâlar

- 3840 Beni hâk-i mezelletden götüre
Anuñla menzil-i hâsa yitüre
- Benem bir zerre oldur şems-i ‘âlem
Benem bir katre ol deryâ-yı a‘zam
- Benem bir müstemend ol şâh-ı ‘âdil
Cihâna gelmedi aña mu‘âdil
- Ne şehdür ol ki sultân-ı cihândur
Aña bende selâtîn-i zemandur
- Bu kandan bende olam ben kemine
Olaydum bende ger ‘abd-i kemine
- 3845 Bulurdum gün bigi ‘âlemde şöhrat
Tulû‘ iderdi bahtum mahı elbet
- Feemmâ bu recâ Perverdigâr’um
Kabûl idüp benüm bu âh u zârum
- İrişdü reh-i anuñ taş işigine
Koyam taş yirine baş işigine
- Anuñ ile bulam andan ‘atâlar
Deminden irişe bûy-ı vefâlar
- Dem-â-dem şâhlar işi ‘atâdur
Şu sâyiller içün k’anlar gedâdur
- 3850 Pes eyle olsa ben de bir gedâyem
Bu dâ-y-ı fakr-ıla key mübtelâyem

Hem oldur pâdişâh-ı rub‘-ı meskûn
Dehanından dökilür dürr-i meknûn

‘Atâsından tolu ‘âlem ser-â-ser 133a
Katında hâk ile cevher berâber

Ne vardur ihtiyâcı cevher için
Ne virür kalbe acı gevher için

Türâb ile berâber aña altun
Sehâ vü bezlidür kârı dün ü gün

3855 Muhassal ni‘met-i mebzuldür
Cihanuñ şehleri hep aña kuldur

Sehâsından utanur hâtem-i tayy
Deminden ‘İsî-veş mevtâ olur hayy

Pes eyle olicak bu ben kemîne
Sehâsınuñ yine irem demine

İrişdür bu recâya yâ İlâhî
Ki sensin cümle düşmişüñ pehâhı

BÂB-I BEYÂN-I RECÂ MİN BÂB-I İLALLÂHİ HÜRMETE RESÛLULLÂH

Hüdâyâ beni yiter derdimend it
O sultân işiginde behremend it

3860 Anuñ hakkı kim ol rûh-ı cihândur
Şefi‘ vü server-i âhir zemândur

Anuñ hakkında didi çünki levlâk
Ol olmasaydı halk olmazdı eflâk

Anuñçun oldu bu varlık müheyyâ
Mine't-tahtı's-serâi tâ süreyyâ

Anuñçun oldu bu 'âlem ne kim var
Anuñçun varlık oldu cümle izhâr

BÂB-I BEYÂN-I MEDH-İ PÂDİŞÂH-I CİHAN-ŞAH-I KÂMRÂN

Husûsa kim zamanuñ pâdişâhı
Bu 'âlem halkınuñ puşt u penâhı

3865 Nizâmı 'âlemüñ ihsanı Hakk'uß 133b
Güzîni âdemüñ sultanı halkuñ

Ki ya'ni hazret-i sultân Süleyman
K'anuñ emrindedür hep cinn ü insân

Ne şehdür gör o sultân-ı zemâne
Nazîri gelmedi milk-i cihâna

Ne deñlü şâhı kim var her diyâruñ
Diler kulı ola ol şehriyâruñ

Nider bir kişi bu cismi İlâhî
Kim olmaya o şâhuñ hâk-i râhı

3870 Ya n'eyçün saklanur bu baş-ıla cân
Kim olmaya o şâh öñinde kurbân

Ya nider bir kişi bu sâl u mâhı
K'anuñ hupbında sarf olmaz kemâhî

Ne içün cem' ider ya kişi dünya
Reh-i 'ışkında anuñ olmaz ifnâ

Ne eyler bir kişi ya bu lisanı
Anuñ medhinde giçmez î n u ânı

Çün oldur devr içinde şâh-ı 'âdil
Kim olur 'adl ile aña mu'âdil

3875 Hüdâ kıl sun anuñ 'ömrin ziyâde
İrürsin yaht-ı bahtın izdiyâda

Cihân turdukça tursun şâd olsun
Gamından 'âlemüñ âzâd olsun

KASİDE-İ MEDH-İ ŞEHİRİYÂR VE TÂRİH-İ SALTANAT ŞÂH-İ GERDÛN-I İKTİDÂR

Bu tahta kadem basdı çün ol şâh-ı dilâ
Devlet süre pâyına yüzün nite ki gabrâ

Gün bigi tulû' itdi yine burc-ı şerefden
'Aks-i ruhı etrâfi kamu kıldı mücellâ

Servi bigi saldı çemene sâye-i rif'at 134a
Bu rif'atle oldı müreffa' kamu eşyâ

3880 Şâh-ı ebedî virdi aña devlet-i câvîd
Mercûdurur andan bula ol nusret-i ibkâ

‘Âlem çün anuñ ‘adlıyla buldı nizâmı
Ref‘ oldı cefâ gamdan olup şöyle müberrâ

Şâd oldı cihân hürrem olup oldı taraf-nâk
Raks urdı felek cümle melek itdi temâşâ

Bu şâdî-y-içün çünki felek girdi semâ’a
Baş açdı kamer şems ile tâ kim ola hem-pâ

Ger irse ‘inâyet nazarı kime Hüdâ’dan
Râm ola memâlikde anuñ emrine cem‘â

3885 Hüküm eyler ise tañ degül ol şarka vü garba
Çün didi selef isme göre ola müsemmâ

Pes oldı anuñ ismi Süleymân ile hem-nâm
Kuvvetde dahı artuk olursa n’ola evlâ

Ol kendü içün da‘vet iderdi kamu halkı
Hazretten idüp Ahmed-i Muhtâr’ı temennâ

Hikmet bu niye varup aña ümmet olaydı
Mihriyle anuñ bulaydı menzil-i a‘lâ

Bu hod yine ol resm ile âyîn-i mu‘azzam
Zeyn olsun içün kıldı cihâd oldı müceddâ

3890 Ya‘ni ki bula şir‘at-i Ahmed dahı rif‘at
Revnaq virüp etrâfi anuñla ide iclâ

Ger ister iseñ aña delîl ismini fehm it
Gör ahruvını tâ olasın aña mukırrâ

Sîninden alup saltanat u sa‘d u se‘âdet
Bunuñla ider her birisi ismini inşâ

Bu cümlesinüñ başıdur ol harf-i mübârek
Bunsuz kılamaz hiçbirisi ismini peydâ

Lâmına nazar eyle ki la‘li eserîdür 134b
‘Îsî bigi her mürde dili eyleye ihyâ

3895 Ger yok diriseñ zülfine muş‘ir ola ya‘ni
Bu rûy-ı cihâna koya bir zülf-i mutarrâ

Yiryüziniñ olsa eger bedr-i münîri
‘Alem kaladı bu şeb-i zulmetde dirîgâ

El- mi’n-netü lillâhi Te‘âlâ ve Tekaddes
Kim togdı olup devletimüz güneşi icrâ

Miyâmide olup sırr-ı dehânına beşâret
Elfî dahı serv-i kadin eş‘âr ider ammâ

Şol hâtem içün mühr-i Süleyman ki dimişler
Kudretle dehanında komış vâli-yi vâlâ

3900 Saldı kadi sâye vire her şahsa merâmın
Ol bâg-ı cinân içre nite kim kıla tûbâ

Kaddine çü bildüñ ki ne yüzden kodı ‘izzet
Bu remzi tuyanlar didi ser-cümle ata ‘nâ

Nun kaşınıñ olmışdurur anuñ belki delîli
Evvel görünür ya‘ni hilâl ol meh-i leylâ

Döndükce felek bedr olur ol mâh-ı müdevver
Gör niçe bulur vakt iricek kuvvet-i kübrâ

Bu cümlei fehm idebilen ehl-i kemâle
Biz kul oluruz diyümezüz câh ile pâşâ

3905 Çün fasl-ı rebî‘ oldı cihân geldi hurûşa
Anları görüp cûşa gelüp bu dil-i şeydâ

Yazmak diledi midhat-ı sultân-ı zemânı
Destine kalem aldı diler kim ide peydâ

Devlet niçe yüz tutduğına hem diye târîh
‘Ömr-i ebedî ‘izzet-i cûdı ola hem-pâ

Efkâr idinüp söyler iken dil aña târîh
Bu matla’ da gördi hem anuñ içün ahrâ

İy husrev-i ‘âdil ki tapuñ menzil-i a‘lâ 135a
Sultân-ı selâtîn-i zemân v’iy şeh-i bâlâ

3910 Tolaşdıgı bu tapuñı her lahzada hurşîd
Yüz sürmege izüñ tozına ide mudârâ

Zerd itdi cemâlin çün anuñ derd u firâkuñ
Şol şerbet-i vasluñla diler ola müdevâ

Hâk ol rehine sen de dilâ lütfın umarsañ
Çün arza düşer pertev-i hurşîd ola ifşâ

Kankı dil ü cân ola aña olmaya mâyil
Kankı şeh ola olmaya bende aña cânâ

Kudretde Süleymân velî kuvvetde Sikender
Rüstem dahı hey'etde añâ olmaya hem-tâ

3915 Mürüvvetde vü heybetde 'Alî Hamza sehâda
'Adlıyla Ömer'e sıdkına Bubekr ola ardâ

Hüsn ile Hasan misli secâ 'atde Hüseyin'ün
Ya hulk ile Ahmed midür ol lutf-ıla hasnâ

'Osman utana belki hayâ vü edebinden
Derler döke dürler bigi çünkim bula kudbâ

Key devlet ü ikbâl ü zehî baht u se'âdet
İrgürmiş ola sohbetine bu denî dünyâ

Gunç-ıla gülerse açılır gonçe-i şâdî
Güftârına şermende ola bülbül-i gûyâ

3920 Âgâz idicek lakt-ı sehün bula hayâtı
Tûtî bigi ger açâ fem ol la'l-i şeker-hâ

'İsî bigi dem uralı ol la'l-i şeker-bâr
Kes itmedi Hızr âbını hiç dahı temennâ

Reşk itdi görüp kâmetini serv ile 'ar'ar
Nergis gözini haddini hem lâle-i hamrâ

Gül 'arızına öykünümez la'line şekker
Reyhân hatına 'anberine sünbül-i ra'nâ

Kanda bulunur buncılayın bir gül-i ter kim 135b
Gülzâr-ı cihân içre bite tâze vü yektâ

3925 Çeşmi feleküñ mislin eger görmüş olaydı
Tokuz mı tolanurdı tapusını çeküp da

Görince hired-mend dirilüp pîr-i felek kim
Ây u günü çeşmüñ idinüp ide temâşâ

Ragbet komaya kühl-i safâhâna muhakkak
Hâk-i derî kim çeşm-i dil içün ola tutiyâ

Beñzer işidüp midhât-i dendanını geldi
Çıkmış sadefinden yüz urup lü'lü-i lâlä

Sevdâ-yı kadı ile sanevber taga düşmüş
Zülfî hevesi ile yiler 'anber-i sârâ

3930 Kassâm-ı ezel eyleyicek behre-i kısmet
Bu devlet ü baht-ıla cemal eylemiş a'tâ

Kim zülfine dil virse bula cây-ı muhabbet
Kim görse yüzün izine mahrûm ola hâşâ

Ger dide-i cân kılsa nazar haddine anuñ
Olur ter ü tâze vü basîretde musaffâ

Kılmış nazarın aña 'inâyet nazarından
Bu cümle kerâmâtı virüp zât-ı mu'allâ

Saklarsa revâ dil müjesi vü kaşı fikrin
Eglence olur kişiye gurbetde ok ü yâ

3935 Mül bigi lebi 'ışk ile dil kana boyandı
İzi tozı kühliyiçün olup gözlerüm a'mâ

Nâr-ı gam-ıla yandı ciger döndi kebâba

Acıdı görüp eşkümi cûş eyledi deryâ

Ben nicesi kul olmayam ol şâh işigine

Çün bende olupdur derine ‘Âlim ü Dâna

İy dil yüri kat‘ eyle yedüñ şugl-i kanâdan

Gün bigi yüzün görmege kıl maksad-ı aksâ

Anuñ yüzi pertevinüñ ‘aksi ola şems

136a

Kurbet dileyenler aña mahrum ola sanma

3940 Hâk-i derinüñ medh ile hürrem iken iy dost

Bu matla‘ı yâd itdi yine bu dil-i asfâ

Ger ister isen ki bulasın menzil-i a‘lâ

Var işigini idinügör mesken-i me‘vâ

Cânâ süreyidüñ yüz anuñ hâk-i rehine

Gül tek açılup olayıduñ gün bigi garrâ

‘Âkıl diyüben aña direm râh-ı tapusın

Mercû idine istemeye cennet-i me‘vâ

Gördükce yüzi mâhıyıla kaşı kemânın

Efkâr-ı dil ü cân bu varup olalar ezhâ

3945 Fehm it ne rumûz-ıla anuñ ‘ıyd-i visâlin

Şol leyl-i kadri saçınıñ eyleye irsâ

Gör kim nce zeyn itmiş anuñ rûy-ı kemâlin

Sun‘ı ile Allah Tebâreke u Te‘âlâ

Yâ Rabbi anuñ nesline ‘izz-i ebediyyet
Vir nite felek tura cihân ola müheyyâ

Hem eyle Murâdî’ye müyesser ki süre rû
Hâk-i derine lütf idüp iy bâr-ı Hüdâyâ

Gabrâya nazar kılrsa zer olur nazarından
Şâyed kıla bu hâk-i rehine nazar ilkâ

3950 Kalmadı gam-ı hicriyle bir zerre vücûdum
Bir bencileyin kanı dahı arzâ u ednâ

İRmege izi yüzine yok bende liyâkat
Gerçi umaram şâh-ı ezel eyleye i’tâ

Milk-i dili ger kılrsa hıyâli n’ola enver
Çün mûr-ı za‘îf oldı Süleymân-ıla hem-câ

Kâsır dilümüz midhat-i vasfında anuñçun
Zîrâ idemez diller anuñ lütfunı ihsâ

Bu fasl-ı behâr irmek ile bu dil –i miskîn 136b
Kasd itdi bu târihi yazup eyleye inşâ

3955 Görđi kamu zî-rûh olanı geldi hurûşa
‘Alem tonanup geydi libâs ahmer u hadrâ

Başladı şükûfe dirilüp kaldura başın
Her birisi bir vechile gösterde muhayyâ

Kim şâd u müzeyyen kimisi hüzn ile pür gam
Bu ‘arsai kim görse sanur mahşer-i güyâ

Pür zîver ü zeyn oldı her etrâf-ı gülsitân
Anları görüp nagme kılur murg-ı hûş evâ

Dikdi ‘alemin serv ile ‘ar ‘ar bula revnak
Bu leşker-i ezhâr u nebâtât-ıla sahrâ

3960 Dest urdı hazanına meşşâta-i gaybî
Bu rûy-ı cihân üzre saça rahmet-i ihfâ

Hem geldi vücûda yine bu mürde-i ezhâr
Destûr ile çün urdı sabâ nefh-i mesîhâ

Gûş eyleye nedür zikr-i lisanın ki kamu gör
Tespîh ide süphanın okur her nefes esmâ

Kıldı nazar anlara meger tutdı kulagın
Efkende vü bîmâr u şikeste dil-i şeydâ

Bu cümlesinüñ cûş u hurûşını idüp gûş
İster ki temevvüc ide ol nite ki deryâ

3965 Efkâr-ı cihânı idüben cümle ferâmûş
Bu nazm-ı hoş- engîz dürer bâr-ı güher-pâ

Âgâz idüpen eyledügi aña şurû ‘ı
Pes ola sebeb yâr işigine bula zülfâ

Çün fasl-ı rebî ‘a ire bir nazm-ı dür-efşân
Vâcib budurur ehl-i dile kim kıla imzâ

Envâ‘-ıla eşhâsa virüp küllî merâmın
Ehl-i dile beñzer didi nazm eyledüm i‘tâ

Bezm-i ezeli kısmet olıncak kamu behre 137a

Levh üzre kalem yazdı diyüp nahn ü kasemnâ

3970 Pes anuñ için kudreti yitdükçe bu nazmı
Her ehl-i kemâl dir dürişüp eylemez îbâ

Anları görüp ben dahı oldum aña mâyl
Tâkat mı var idi ki kıla midhatin ihyâ

Lîkin bu kadar var ki baña hâlık-ı bîçun
Kudret virüben lutfiyla eyledi hem-pâ

Andan umaram komaya bu bendeyi mahrum
Maşerde de ol hâlık-ı ser-cümle-i eşyâ

Rahmin uma bu lafzı didüm cân-ıla dilden
Lutfin dileyü hem keremin ide temennâ

3975 Yâ Rabbi müyesser kıl ezel dünya merâmın
‘Ukbîde dahı koma kamumuz ten-i tenhâ

BÂB-I BEYÂN-I KASÎDE-İ SULTÂN-I CİHAN VE SÜLEYMAN-ZEMÂN-I KÂMRÂN

Tuyup ol pâdişahuñ ‘izz-i tâmın
Derinde bulmaga devlet makâmın

Yine bir dahı kıldum bunda inşâ
Kasîde kim kılam evsâfın imzâ

Anuñçün eyledüm kim ismini yâd
Şu‘â’-ı yaht-ı bahtı ide dilüm şâd

KASÎDE-İ MEDH-İ SULTÂN U VASF-I ŞÂH-I KÂMRÂN

İy menba‘-ı i‘tâ ki tapuñ bahr-ı sehâvet
Viy mecma‘-ı ezkâ ki kapuñ şehr-i letâfet

3980 Ger Rüstem-i Zal olsa ide havf ile zilzâl
‘Arz itse aña heybet ile çünki şecâ‘at

Hâsıl ola mı ol dîde ki görmeye cemâliñ
Vâsıl ola mı ol k’ide nihâlûñe ihânet

Bulmaya sadâkat eserin iki cihânda 137b
Ol kim ser-i kûyuñda kıla cürm ü hiyânet

Râhat mı olur irer ise ka‘r-ı zemîne
Bir zerre saña kim ki kıla bugz u ‘adâvet

Gün bigi çıkup saldı cihân içre ziyâyı
Bâbuñ feleginden toguban mâh-ı ‘adâvet

3985 Ger şârih ola halk-ı cihân lutfuña cânâ
İhsâ idüben bulmayalar aña nihâyet

Zîrâ ‘adede gelmeyiser midhat-ı lütfuñ
Yâ pes nicesi bula aña kimsene gâyet

Hakkâ ki tapuñ oldu buugün ‘adl ile a‘lâ
Hilmiyle revâ k’ola dahı yüce begâyet

Halk içre bu hulk-ıla igen cism-i latîfuñ
İrgürmeye Hakk’dan dilerem aña kesâfet

Peykanı ki tîr-i müjenüñ sadruma irer
Hûn-1 cigerümle dil ider anı ziyâfet

3990 Vasluñ var iken kim ki diler bâg-1 cinânı
Hakk bu ki sefîh olup ider fikr-i sefâhet

Bîmâr-1 dile irmez ise şerbet-i la'lüñ
‘İşkun marazından nicesi bula ifâkat

Kâmil mi direm vara tapuñ itmeye melce’
‘Âkil mi direm göre gamuñ ide ibâkat

Ben aña direm ‘âkil ü kâmil ki senüñçün
‘İşk ateşine cân ile gösterde izâfet
Nâzîklik ile pîrehenüñ cism-i şerîfüñ
Tahsîn aña kim kuçmak içün geçdi nezâket

3995 Gör dürri ki lü’lü’ dişüñe irmege iy dost
Terk-i sade-i bahr idüben itdi siyâhat

Çün halk-1 cihân anuñ ‘adline erzâ
Râzı ola himmet bu ki hem hatm-i risâlet

İy şâh-1 rüsül sen dahı ol mâh-1 cihâna
Gâyet yiridür idübeni hüsn-i himâyet

138a

Ol bahr-1 ‘atâya kılasın lutf ile i’tâ
Lâyık budurur lütfüña iy kân-1 şefâ‘at

Yümn ile niçe oldı-y-ısa bunda imâm ol
İy kân-1 kerem sen vir aña anda imâmet

4000 Çün dâr-ı fenâ ‘adlı-y-ıla tutdı nizâmı
Def‘ oldı zulüm gitdi cefâ ile cehâlet

Servi bigi çün saldı cihân bâgına sâye
Ol sâye-y-ile buldı kamu emn ü emânet

Sen dahı şehâ eyle ‘atâ efkâr-ı ‘ışkam
Çün buldı tapuñ devlet ü baht-ıla se‘âdet

Makdûr-ı beşer midür o kim bula südü
Dür bigi kıla sırr-ı femûñ silk-i ‘ibâret

Ceyş-i gam-ı hicrûñ ki dili eyledi pâ-mâl
Gel gel ki hıyâlûñ evidür eyle ‘imâret

4005 Terk-i sanem idüp çü göre rûyuñı râhib
Mihrâbına râ kaşlarıñuñ ide ‘ibâdet

Engüş-t-i Muhammed bigi şol zenbag-ı gonçeñ
Mâh-ı nevi şakk itmek için kılmış işâret

İrgürdi meger bâd-ı sabâ bûy-ı ruhundan
Cân bülbüline peyk-i ferâh itdi beşâret

Kühl için izüñ tozına sürer çü sabâ yüz
Kankı dil-i a‘mâ ola k’itmeye sabâvet

Cehd eyle dilâ sen dahı sür işigine rû
Tâ kim kılasın ol şeh ile kesb-i karâbet

4010 Var ‘ömrüñi harc it dürişüp ‘ışkına anuñ
İhmâli ko kim itmeyesin soñra nedâmet

‘Âşık odurur yüzini döndürmeye hergiz
Râhında eger çiker ise anca cirâhat

Cân nakdini harc itmek için la‘l-i lebûne 138b
Bu bât-ı dil uş göçdi varup ide ticâret

Dil cevruñ ile giçeyidi çâr u nâçâr
‘Arz itmese hicrüñ meliki rûy-ı şekâvet

Zülfüñ hevesi bâşuma sevdâ ki getürdi
‘Işk oldı delîl aña vü gam itdi delâlet

4015 Gûş itdi meger medh-i ruhuñ bâd-ı sabâdan
Gülşende güle irdi eyâ gonçe hecâlet
Perî bigi teshîr ideyin diyu hiyâlûñ
Da‘vetler idüp çekdi gönül bunca riyâzat

‘Işk okı dili delmese medhüñ diyemezdi
Hakk olmasa bolmazdı dürüñ nazmı selâmet

Nâ-ehl idemez gevheri kıymetde tefehhüm
Ahz eyliyemezdi ma‘nî-yi cem‘ olsa garâbet

Midhatde n’ola kâsır isem la‘lûñi cânâ
Biñ biñ umaram cûdîñi iy bahr-ı cevâdet

4020 Üftâde vü efkende dilem taş işigüñde
Rahm eyle baña buldı tapuñ çünki semâhat

Hicrüñde velî hasret-ile zâr u za‘îfem
Çıksam yaraşur ‘ışkuñ ile ben de cesâmet

Kan yutmasa la‘l olmazdı kadr ile a‘lâ
Altuna nazar olmaz-ıdı olmasa sıyâget

Ezhâra nazar eyleseñ envâ‘-ıla zengîn
Meşşâta-i kudretle meger oldı rengîn sıbâkat

Mecrûh ise dil ‘ışkuñ ile eyleme ta‘yîb
Hatt-ı ruhuñuñ fikriyle irdi sıyâkat

4025 Ol şevk ile dil düşdi şehâ râh-ı gam içre
Çekdi sitem ü hicrûñ ile anca helâket

Ahrâdur eger rahm idüpen işbu gedâya
İrgürür iseñ vasluñ ile hayl-i fehâmet

İblâg ider iseñ yaraşur bendeñi bezme 139a
Tâpuñdurur iy şâh-ı cihân genc-i belâgat

Şâkir idüm iy gonçe-dehen hâr-ı gamuña
Göstermese fûrkat dikenî özge kabâhat

Yâ dil ser-i kûyiñda nice eylesün seyr
‘İşkuñ anı da‘vet ider ol eyler icâbet

4030 Zencîr-i firâk u elemüñ boynına takmış
Dil bestedurur pes aña takrîr ne hâcet

Bîmâr u şikeste dil-i pür-sûzımı görüp
Sen kılma ta‘accüp ki çeker dürlü sekâmet

Her lahza cefâ eyledüğüñden sanuram kim

Hep ehl-i hüsün içre şehâ bu ola ‘âdet

Dil haste idi hasret ile tapuñ añuban
Seyranına yine kıldı şürû‘ itdi ikâmet

Togrusı görelden sanma nâr-ı gamuñla
‘Ar‘ar hevesinden dil ü cân itdi ferâgat

4035 Hikmet bu ine yanmış iken nâr-ı gamuñla
‘İşkuñdan irer cân u dile bir nice hâlet

Dil murgını zülfüñ ne aceb dâma düşürdi
Bend olmaga boynına giçüp bunca zarâfet

Hicrûñ şehi şîrâne gelüp virmek için havf
Gösterdi bu dem haste dile bunca mehâbet

Su bigi revân oldu bugün verdir hükmeçün
Uymadı gönül ‘ışka tutar emr-i isâlet

İy pîr-i felek gözleyüpen yâr ışığını
Key yücedurur irmek için çekme felâket

4040 Tahsîn iderem aña şehâ dest-i gamuñdan
Kurtara seri ‘ışkuñ-ıla sâg u selâmet

Bülbül mi olur goncasınuñ çekmeye zecrin
Ya dil mi olur çıkmeye ol bâr-ı melâmet

Râhuñda beni hâk idiser ‘âkıbet iy dost
Bu ‘ışk-ı mecâzîde nedür bunca kerâmet

139b

Bir dil ki ruhuñ dînine eksük nazar itdi
Bî-şek bulmaz âyin-i ‘ışk içre tahâret

Zülfüñe uyup hem ser olan hatt-ı ruhuñla
Dînden çıkuban tutusar ol râh-ı dalâlet

4045 ‘Uşşâkı görüp kimsene ta‘n eylesün hiç
‘Aşıklar içündür yazılan bunca rivâyet

Bu mihr-i mecâzîde de sır oldugıçundur
Vardukça ki ‘ışk ehli böyle ziyâdet

‘Arz eyle señ iy servi eger kadd-i bülendüñ
Başuma kopar ‘ışkuñ ile rûz-i kıyâmet
Gam hânede komaz ki giçem hicr ile her dem
Hançerle gelür üstüme şol gamze-i âfet

Hor olmuş idi cevr ile nazm ehli içinde
Dil dirmege medhüñ dürini yog-ıdı tâkat

4050 Sen bir şeh-i a’lâ u tapuñ yüce felekden
Medhüñ dimege nice ola anda liyâkat

Deryâ-yı ser-i ‘ışkuñ idüp yine temevvüc
Gark itdi sabr-ı zevrâkumı uşta tamâmet

Zîrâ ki şehâ okumaga medhüñi dâyim
Bu fenn-i şi‘irde baña hak virdi mehâret

Tapuñda nice buldı ise rif‘at-i a’lâ
Sen şehde nice oldı-y-ısa kân-ı vilâdet

Ben bendeye de virdi Hüdâ işbu merâmı
Tasdîk idiser cümle sözümler halk-ı vilâyet

4055 Elyak budurur kılmayasın hâk-ile yeksân
Bast oldu şehâ kalbüne hod-rây u zekâvet

Dil hastasını n'ola hıyâl-i ruhuñ iy dost
Rahm eyleyüben geh geh ide vara 'ibâdet

Çün mûr-ı za'ife irişe mihr-i Süleymân 140a
Gelmeye anuñ rif'atine iy gonçe hasâret

Hadduñ güli gülşen güline komadı revnak
Şehde de komaz kand-i lebün uşta halâvet
Râh-ı lebüni tatmış idüm kalbi anuñ da
Hâr olmuş imiş kalbüme irgürdi harâret

4060 Medhüñde şehâ bağlamışam bir niçe ma'nî
Fehm idemeye birini biñ ehl-i firâset

Râhuñda nice hôr u hakîr isem eyâ şeh
'İşkuñla recâ bu ki bulam eyle siyâdet

Bir gün ola kim bula halâsıyyeti bu dil
Hicr ile niçe bir çeke pes bunca siyâset

Su bigi revân işigüne dem-be-dem eşküm
Yüz sürer idi iy servi eger bulsa irâdet

La'lüñde görüp mu'cizi 'İsî didüm aña
Dimez mi Mesîh aña gören bunca 'alâmet

4065 Cârî oluban yüz sür eyâ eşk-i revânum
Ol servi ayagı tozına var itme kesâlet

Bilsem n'olısar hâli bu üftâdenüñ âhir
İrgürmez ise rahmuñ eli lütf u 'inâyet

Sevmek seni suç ise eger iy şeh-i 'âlâ
Öldür meni kim cümle işüm cürm ü hıyânet

'Akil diyüben aña direm hâsılı iy şeh
Cürm ise dahı vuslatıñı idine hâcet

Ger sorsa hıred çâre nedür vuslat diyeydüm
Cevr için ola hâne-i gam künc-i kanâ'at

4070 Şükrâne virür cân-ıla dil 'ömrin anuñçun
'İşkuñla bu gün virdi bu eş'âra fesâhat

Mihrâbını beñzer kaşınıñ görmedi bülbül
Minber idinüp şâh-ı güli itdi hitâbet

Remz ile kılur dilde baña hâlini i'lâm 140b
Ya'ni ki göre var mı imiş bende kinâyet

Hadduñda şehâ göreli hattuñı ider dil
Şol levha-i sîm üstine erkâm-ı kitâbet

Redd eyler isen kime kılâm hâlümü i'lâm
Şehden göricek zulmi kime ola şikâyet

4075 Ammâ umaram ola kabûlüñ kamu şi 'rum
Gerçi ki dinilmiş okınur anca hikâyet

Medhũñ bigi olmaya senũñ midhat-i a'lâ
Şerh itmege 'ömrüm iremez 'akl ü dirâyet

Andan görinen bu ki eyâ şâh-ı cihânum
Medhũñ sebep olup ola bu hâke ri 'âyet

Gerçi ne gupâram kim ire yüzüme izũñ
Lâkin bu kadar var umaram ire hidâyet

Yahud sanma bâg-ı ruhuñ gonçalarından
Cân bülbinũñ irdi dimâgına meşâmet

4080 Yahud irişüp ceş-i hatuñ fikrinũñ iy dost
Dil milketinũñ varını hep eyledi gâret
Bunları görüp dil dahı bulmadı halâsı
Çâre idemez anlara kim vire izâlet

Cân u dil u hem 'akl u fehmi cem' olup âhir
Medh okudılar k'anda bulunmadı gayâbet

Pes anlar olup bâ'is aña dindi velîkin
Tafsîl ile olmadı vü bulmadı vecâzet

Ger dîdeyi toprak toyurur dirler ise hak
Dil izũñe kim sürmeye yüz bulmaya râhat

4085 Yâ pes nice tolaşmaya ol zülfũñũñ iy cân
Kılca komadı turrası sünbülde tarâvet

Her lahza Murâdî yüz ur ol şâh işigine
Var özge garaz idinüben çikme fezâhat

Çün hubbı anuñ evzah ola cümle garazdan 141a
Kim hupbına bil bağlar-ısa bula vesâhat

Kapuñ bigi añlayumazam bâb-ı şerî'at
Tapuñ bigi kim gözleyiser dîn ü deyânet

Gün bigi çü togdı başuma âteş-i 'ıškuñ
Kadrüñ feleginden irüp iy burc-ı melâhat

4090 Sevdâ-y-ı ser-i zülf-i dil efrûzuñ ile dil
Hem sırr idi sevdâsı n'ola itse sirâyet

Beñzer ki bu dil taht-gehine şeh-i 'ıškuñ
Gam şâhını zabt itmek için itdi nisâbet
Bu bendeñe sihr itdügine şol iki câzû
Gamz-ıla yine gamzelerüñ itdi şehâdet

Cân kasdına cem' oldı hatuñ bir gün içinde
Şer yire dirilmez idi hod bunca cemâ'at

Cân gözine kühl için eger gerd-i rehüñden
Bir zere k'ire ider ol a'mâya kifâyet

4095 Gül bigi ruhı fikr ile handan ol eyâ dil
Zülf ü hattı sevdâsıyla çikme kasâvet

Leylî saçuñuñ fikr iledür bu dil-i mecnûn
Her lahza varup yollaruñ itdügi ziyâret

Lâyık budurur 'ışkı ile dil ola me'nûs
Mihrine vü kahrına anuñ ide inâbet

‘Âkıl mıdurur ol kim anuñ emrine dâyim
Biñ cân ile dil virübeni itmez itâ‘ât

Mercû iderem hurrem-i fazluñdan İlâhî
Kalbine anuñ rûz u şeb irişe beşâşet

4100 Hem eyle bu zâr u dil-i pür-sûza müyesser
Hâk-i rehine irişüben bula selâmet

Hâk-i derinüñ vaslı ile ola müşerref
Sen eyle bu ben pür-gama yâ Rabbî ‘inâyet

BÂB-I BEYÂN-I EVSÂF-I HAMÎDE-İ ŞEHRIYÂR TÂCDÂR-I GERDÛN-I İKTİDÂR

Pes oldur ol meh-i burc-ı se‘âdet 141b
İdinmişdür sehâ vü ‘adli ‘âdet

Giçürdi pîr-i dehrüñ gerçi fenyât
İdinelden kamerle şemsi mir’ât

Nazîrin görmedi ol nev-cüvanuñ
Getürmedi misâlin devr anuñ

4105 Kim ol bir gonçedür bir gülsitânda
Gül-i yektâdurur bâg-ı cihânda

Tutupdur bûyı anuñ her diyârı
Komayup bûyı miske i ‘tibârı

Akaldan âb-ı cûdı her diyâra
Mezâlim zevrakın sürdi kenâra

‘Adl-i meydanı içre pehlevândan
Vefâ sahnında bir serv-i revândan

Tutuban sâyesi bâg-ı cihânı
Müşerref kıldı her pîr ü cüvanı

4110 ‘Adâlet milkin eyler eyle âbâd
Olur feryâd-res kim eylese yâd

Kamu düşmişlerüñ oldur recâsı
İşigidür kamunuñ mürtecâsı

Bulanlar kurbeti hâk-i rehine
İrürür sakfi çerhuñ dergehine
O bir horşîd-i burc-ı ma‘diletdür
Ziyâsı kime devlet kime letdür

Salarsa kankı câya pertevin ger
Zalâm-ı zulimden eyler münevver

4115 Mu‘allâ zât u hem ‘âlî nesebdür
Bu ‘adl ü dâdına nesli sebebdür

Mukarrer asl olan kılmaz hatâyı
Bulursa kadri ger evc ü semâyı

142a

Dahı bî-asl olan kılmaz vefâlar
Olısar rûz u şeb-kârı hatâlar

Anuñçun bâbı ‘âlem râhatıdur
Derî gerdî kamunuñ hâcetidür

Kim ol hân-ı Selâtîn zemândur
Kapusı bendesi cân-ı cihândur

4120 Düşen mazhar o emsüñ pertevine
Ola dilşâd hem candân sevine

Ola bir zerre tâbına mülâkât
Olup bedr-i dücâ alur murâdât

Anuñçun bunda medhin kıldum îcâd
Ki kılâm bir kasîde yine bünyâd

Gerekdür medhine niçe kasâyid
Virür vasfî dil ü câna fevâyid
Revâdur olavuz biz dahı dilşâd
Diyâr-ı vasfîn itmeklikle âbâd

KASÎDE-İ SÂLİSÜ'L-MEDH-İ ŞÂH-I CİHÂN

4125 Hâk-i rehüñe yüz urup iy kadr-i mu'allâ
İster ki bu dil âyinesin ide mücellâ

Sen servüñ ayagina bu yüz sürdügi eşküm
Dür bigi bula 'ıškuñ ile kıymeti a'lâ

Şol dil ki ser-i 'ıškuñ ile olmadı hem-ser
Ol ten ki şehâ râhuñ için olmadı garrâ

Bîgânedürür ol dil ü ten baña gerekmez
Bîgâne-i 'âkil ki göre idiser îbâ

Tîrûñ bigi tek kahruñ eli eylesün red
Lütfuñ kılıcı bigi kabûlüñ ola bîdâ

4130 Biñ cân ile her kim ki süre işigüñe yüz 142b
Her nice bî-ragbet ise iy şeh-i bâlâ

Gün bigi bula rif'ati tâ encüm içinde
Gül bigi tuta şöhreti bî-minnet ü pervâ

Lâyık budurur 'âkıla kim bekleye tapuñ
Bir lahza irag olmasını görmeye ahrâ

Gör verdiği her câya irüp virdügiçün bu
Her câyı olup kendü özin eyledi rüsvâ

Her gonçeye dil virdügiçün oldu melâmet
Gülzâr-ı cihân içre gezüp bülbül-i şeydâ

4135 Bir taş idi sâbıkda yirin bekledügiçün
Gör la'li şehâ nice bulur kıymet-i kübrâ

Olmaya mı pes gayretümüz dilde hacerce
Taş işigüñe irmegiçün çıkmeyevüz dâ

Mercûdurur andan kılavuz kesb-i karâbet
Dâyim olavuz şerbet-i la'lüñle müdâvâ

Kadri ne kadar 'âlîyse şems-i cihanuñ
Hâk üzre düşer pertevi iy şâh-ı dilârâ

Hem dahı Süleymân'a nazar eyle eyâ şâh
Dem oldu görüp mûrı dahı itmedi îbâ

4140 Hemdem oluban eyledi bizimle hürrem
Naks irmedi kadrine anuñ zerrece cânâ

Nâmiyla bugün Hak bu tapuñ ‘âlî nesebdür
İrişmek anuñ vaslına düşvâr olur ammâ

Bir hâk-i reh-i ‘âciz ü bî-ragbetem uşta
Vasluñ güneşi eyler-ise tâ ki tecellâ

Ben dahı şehâ irgürem eflâke şu‘â‘um
Gün bigi bulup kadrüñ ile rif‘at-i ‘ulyâ

Hâkister olup irer isem pâyına verdüñ
Benden bite her gonçe dil-firûz u dilârâ

4145 Bildi çü tapuñ bendei bir mûr-ı za‘îfem 143a
Geldüm yüz urup hûn-ı vefâ ide temennâ

Lâyık bu ki redd eylemeyüp işbu gedâya
Vasluñ ni‘amin sunasın iy menba‘-ı i‘tâ

Şol kimsei kim cevrüñ eli redd ide cânâ
Bî-şüphe diye haşredegın zâr-ıla vâvâ

Ya kasduñ eli çiker-ise tîygi ‘adûya
Olmaya halâs olsa eger Rüstem-i Dârâ

Yâ Rabbi revâ eyler iseñ ‘ömr-i dirâzın
Günden güne key devlet ü ikbâl-ile hem-tâ

4150 Yâ Rabbi anun âlini evlâdını kıl hem

Tâ ‘ömr-i tavîl ahsen-i a‘mâl-ıla hem-pâ

Kılduñsa nice hazretine lütf ile me’nûs

Tâ‘ât ü salâh-ıla vü bu zühd-ile takvâ

Hem ‘âkıbetin hayr-ile hatm eyle kim anuñ

Hergiz dimeye bunda vü ya anda nidem vâ

İy Sâni‘-i eflâk ve iy Hâlık-ı eşyâ

Tapuñdan ider çünkü cihân halkı temennâ

Ben bende-i üftâde dahı cân ile dilden

Yüz urubanı tapuña iy vâlî-i vâlâ

4155 Senden dilerem kim viresin nusret ü fûrsat

Bu fânîde ‘ömrî ne kadar kim ola ebkâ

Vaktâ ki bula müddet irüp tapuña kurbet

Kıl rahmet aña âline evlâdına cem‘â

Bunda ne kadar buldı ise hürmet ü ‘izzet

Anda da bula zevk u safâ ‘ıyş ile turrâ

Ben gerçi ki bir ‘âsî vü fâcir kesem iy Hakk

Yüz kanı u ram dergehüñe olasın arzâ

Ceddüm çün ezel hazretüñüñ oldı habîbi

Kıl hürmetine cümlemüze rahmeti cemmâ

4160 Hem eyle Murâdî’ye müyesser ki dem-â-dem

143b

Tapusına yüz sürmek için ide müdârâ

Şâyed ola bu hâk-i rehi üstine nâzır
Altun ola ger kılsa nazar cümle-i gabrâ

Sunulmuş aña nefh-i mesîhâ kabilüñden
Bir dem demine iren olur tâ ebed ihyâ

Bu cümle kerâmâtı kim ola ki görüben
Dergâhına yol bulmag-ıçun çıkmeye igvâ

Vaslı ile her kim ki anuñ hürrem olupdur
Lâ-şeydür eger ister ise cennet-i me‘vâ

4165 Gâfildür o kim gözlemeye râhını dâyim
‘Âkıldur o kim işigini idine me‘vâ

BÂB-I BEYÂN-YI MEDH-İ ASL-I ŞÂH-I CİHÂN

Ne dürdür ol dür-i bahr-ı melâhat
Degül kıymet cihân genci tamâmet

Cihân genci k’ola tolu cevâhir
Anuñçun olmaya bir pulca zâhir

Ne bahruñ dürridür ol gevher-i pâk
Aña kıymet bulmaz ehl-i idrâk

Kim anuñ sâyesi ‘âlem nizâmı
O dürrüñ silki bulur intizâmı

4170 İdinen medhin ol dürrüñ şikâr ol
İdinür gûş-i câna gûş-vâr ol

Di imdi midhatin izhâr eyle
Ruhî vasfin dilünde yâr eyle

Dilerseñ kim bula nazmuñ selâmet
Geçür medhinde var ‘ömri tamâmet

KASÎDE-İ RÂBİ ‘ ŞÂH-I CİHÂN

Bihter ez-hurşîd-i ‘âlem mihter ez-mâh-ı cihân 144a
Husrev-i Dârâ’yı dehr-i Sikender-i sâhib-kırân

Matla‘-ı ‘adl ü sehâ vü menba‘-ı mihr ü vefâ
Âfitâb-ı burc-ı devlet mâhitâb-ı milk-i cân

4175 Emrüñe fermân ola her bir şeh-i kişver-güşâ
‘Adlüñe arzâ ola ol lâ-yezâl ü lâ-mekân

Oldı çün erbâb-ı ma‘nîye tapuñ ‘izzet-nümâ
Bûy-ı zülfüñ olsa tañ mı ‘âleme ‘anber-fişân

İsmüñi kamu feleklerde melekler itdi iy yâd
Resmüñi tasvîr ider zâhir u bâtın ins ü cân

Ol sebeddendür ki çizdüñ sen livâ nusret ü karîn
Milk-i küffâra ki ref‘ ola dalâlet bî-gümân

Bu cihâdı kim sen itdüñ görmedi çeşm-i felek
Vasfını gûş itmişdür niçe biñ mîr-i cihân

4180 Çün Süleyman-ıla hem nâm oldı ismüñ bu recâ
Ancılayın bulasın kudret ve kuvvet her zemân

Çün bu nev'-ile giçe rûz-ı fenanuñ sohbeti
Tutasın firdevs-i a'lâda mekân-ı câvidân

İşidüp bu midhati hürrem olup her ehl-i dil
Gûş idüp ol rahmeti şâd ola küllî mü'minân

Hâsılı dâyim cefâ bâbın tapuñçun setr idüp
İrgüre her dem vefâ tâbından aña Müste'ân

Eyle olsa nice meyl itmez tapuña her gedâ
Cân u dilden bende olmagı recâ itmez 'ayân

4185 Çokdur imdi bil şehâ ashâb ve ahbâb-ı kapuñ
Lîk yokdur bencileyin âşikâre vü nihân
Bende-i muhlis ola sıdkan derûnde çün eyâs
İrişince tâ aña mîr-i ecelden bir nişân

Añlaram lütf ile hulkuñdan nazar kılsañ türâb
Zer olur iy pâdişâh-ı kâmiyâb u kâmrân

Ger nazar kılsañ Murâdî de rehûnde hâk iken 144b
Zer bigi kıymet bulurdı 'âlem içre bî-gümân

Kıl terahhum yiridür bu bende-i dil-teng içün
Bâd-ı 'ışkuñ berk-i cismin irüp itmişdir hazân

BÂB-I BEYÂN-I HASLET-İ SULTÂN VE MİDHAT DİGER ŞÂH-I KÂMRÂN

4190 Nice şehdür görüñ ol pâdişâhı
Kim arz üzre odur zıll-i İlâhi

Anuñçun sâyesi halka nizâmdur
Vücûdı hod nizâm-ı intizamdur

Anuñ ‘adli ile bâkî bu ‘âlem
Ol olmasa n’olurdu hâl-i âdem

Anuñ ‘adlin görüp fark-ı felekde
Du‘â eyler aña her bir melek de

Anuñ devrinde tutdı kuvvet İslâm
Gelüp başına küffârûñ serencâm

4195 Kopardı ol ‘adû üzre kıyâmet
Ol açdı dîn ü İslâm’ı tamâmet

Rızâ-yı Hakk içün oldur mücâhid
‘Adûdur aña her kim olsa câhid

Turumaz kamu tâgî heybetinden
Ve hem-nâk olur a‘dâ hey’etinden

Çekimez yayın olsa Rüstem-i Zâl
İder havfi ile her lahza zilzâl

Degül Kistrâ vü Sâm u Behmen ü Cem
Turumaz aña karşı niçe Rüstem

4200 Olupdur kadr-ıla ceddinden a‘lâ
Hakk anı kamudan itdi mu‘allâ

Bilen dir rif ‘at-i a‘lâsın anuñ
Bilürler menzil ü me’vâsın anuñ

Anuñ medhi velî olmaz ‘ayân hiç 145a
İdemez cümle-i elsün beyân hiç

Ki zîrâ Hakk anı kıldı mu‘azzam
Cihân içinde idüp şâh-ı ‘azâm

Virüpdür aña Hakk küllî murâdın
Cihânda toldurupdur yahşî adın

4205 Mine’ş-şarkı ile’l-garb ism-i pâkî
Müzeyyen kıldı vechi levh-i hâkî

Yazıldı safha-i hâke tamâmet
Okına vasf u medhi tâ kıyâmet
Okuyan işbu hatt-ı bî-gerânı
Nedür añlar anuñ nâm u nişânı

Anuñcun oldurur zıll-i İlâhı
Olur eşyâ-yı küll anuñ güvâhı

O bir sultân-ı ‘âdildür cihânda
Nazîri gelmedi hiçbir zemanda

4210 Niçe biñ geldi gerçi şâh-ı ‘âdil
Birisi olmaz aña mu‘âdil

‘Adâletde sehâvetde nihâyet
Şecâ‘atde salâbetde begâyet

Şeh-i şâhân u hem mâh-ı cihândur
Emîr-i memleket şâh-ı zemândur

Kapusı bendesi şâh-ı ‘acemdür
Şeh-i milk-i ‘arab şûh-ı ‘acemdür

Umûr-ı Ahmedî’de pâk u tâhir
Münevver ruhları gün bigi bâhir

4215 Boyı servi ruhu verd-i cinândur
Dehânı gonçe haddi gülsitândur

Nihâl-i tâzedür ol kadd-i şimşâd
Olur vaslına iren cân u dilşâd

İrerse kim izi tozına anuñ 145b
Olur sultanı ol devr-i zemanuñ
Selâtîni zemanuñ sag u ger sol
Dilerler kapusunda olalar kul

Kamusı işigi üftâdesidür
Derinde cümlesi efkendesidür

4220 Anuñçun hizmet itmege iverler
Derûn-ı dilden ol şâhı severler

Gedâlar bigi hizmetler iderler
Gelürler hüzn ile hürrem giderler

Olurlar hizmetinde şâd u handân
Virürler râhına ger re’s u ger cân

Bulurlar dürlü rif’at tapusunda
Anuñ-uçun olurlar kapusunda

İşigin yasdanan kalmaya mahrûm
Anuñçun cümle kalb olur aña mum

4225 Rehi hâki ki diller pisteridür
Kühl çeşm-i dile hâk-i deridür

Felekden yüce evc bâr-ı gâhı
Cihân kadri derînuñ kâr- gâhı

Odur ol pâdişâh-ı rub‘-ı meskûn
Serîr-i saltanatda genc-i medfûn

Aña bende selâtîni cihanuñ
Şehinşâh u Süleymanı zemanuñ
Hüdâ’nuñ lutfi vü in‘âm-ı tâmı
Anuñla buldı bu ‘âlem nizâmı

4230 Ne şehdür ol ki sultân-ı cihândur
Cevâri güninüñ bâg-ı cinândur

‘Udûlındandurur arzuñ kıyâmı
Ki halk anuñla bulur intizâmı

Felek bir hayme kadri ordusunda 146a
Rehi bir rişte igne yurdusunda

Şerî‘at yolın eyle anca gözler
Nazîrin görmemişdür anca gözler

Devirde Rüstemi ya Nerriman’dur
Sikenderler bigi sâhib-kırandur

4235 Rızâ-yı Hakk için eyler cihâdı
Bolur anuñla dergâha vidâdı

Hele zâhir olalı âl-i ‘Osman
Kim oldu ‘adl ile bu resme sultân

Du‘â ider aña cinn u melek de
Misâlin görmedi çeşm-i felekde

Yakında göre anı çeşm-i insân
Çü mislin görmedükdür ‘ayn-ı devrân

Kamu şehlerden oldu kadri ‘âlî
Hired re’yine dimez kîl ü kâli

4240 Deri üftâdesi erbâb-ı ma‘nî
Safâ bahş âsitanı kân-ı ma‘nî

Visâli maksad-ı aksâ-yı mermâ
Hisâli ahsen özi a‘ref ahmâ

Kemâl ü ma‘rifetde kadri erkâ
Cemâl ü ma‘diletde bedri akvâ

‘Adil güster safâ-bahş âsitanı
Ruhı mât idiser verd-i cinanı

Nihâl-i tâzedür ya kaddi şimşâd
Kim olur sâyesine irse dilşâd

4245 Tulû‘ itmese haddi âftâbı
Tutardı ‘âlemi küfrüñ sehâbı

Muhassal sâyesi arzuñ karârı
‘Udûlıyla bulubdur iştiârı

Hüdâ kılsun anuñ ‘ömrin ziyâde 146b
İrürsin ‘adl ü dâdın izdiyâda

Ki devrinde husûl itdüm kemâli
Anuñla ben de buldım kadr-i ‘âlî

Anuñçun ism-i pâkin eyledüm yâd
Kim urdum nazmuma devrinde bünyâd

4250 Dahı irgürdüm anı ihtitâma
Nihâyet buldurup her bir kelâma
Cem‘ kıldum şu kim maksûd idindüm
İrişdüm vasla çün mahbûb idindüm

Meseldür bu kim olur kâmû insân
Mülûkuñ dîni üzre tutar edyân

Melik olsa ne a‘mâl üzre tâlib
Olur bu halk-ı ‘âlem aña râgıb

Bihamdi’llâh kim ol sulân-ı ‘âlem
‘İbâdet ile giçinür dem-â-dem

4255 Dahı hem ma‘dilette kalbi me’nûs
Kemâl ü ma‘rifet gönlinde medrûs

Anuñçun olmuşam ben bende tâlib
Me‘ârif kısmını cân-ıla râgıb

Dürîşüp eyledüm bu deñlü âsâr
Bu yolda ‘ömr ü canı idüp isâr

Eger kim mâyl olmasa kemâle
İrerdî herkesüñ kalbi zevâle

Kılur çün i‘tibârı şeh kemâle
İrer her bir dil ehline nevâle

4260 Dürîşüp ider anlar dahı peydâ
Nice sûret k’olur kim görse şeydâ

Budur ahvâl-i ‘âlem tâ ezelden
Çıkaram fırsatı var imdi elden
Neye kâdir olursañ eyle izhâr
Bilürsin kim bu ‘âlemde neler var

147a

Kemâl issi kişiler var kim anuñ
Katında biz de ol merdi cihanuñ

Hemân br katre yüz deryâya nisbet
Ve yâ bir zerre yüz bed-râya nisbet

4265 Murâd olan budur k’ehl-i kemâle
Diye bir söz çıka andan nevâle

Me‘ârif ehli ider niçe âsâr
Kim andan keşf olur bir niçe esrâr

Görüben anları ben bî-nevâ da
Ser-âgâz eyledüm işbu hevâda

Velîkin bilmezem ben bende âhir
Niçe idem bu mecmû'âtı zâhir

Nice iltem kemâl ehli katına
Kim ire her sözüdür kıymetine

BÂB-I BEYÂN-I HİKÂYET-İ YÛSUFU'N-NEBÎ SALAVÂT-I 'ALEYH

4270 Neye beñzer misâlüm diñle ya'ni
Ki düşdi kalbüme bu dem bu ma'nî

İrişdi nefsi mısra çünki Ken'ân
Nidâ olındı kim bey' ola cânân

Getürdi her birisi anda malın
Şu kim gördi anuñ hüsn ü cemâlin

Cemî'i mâlını terk eyledi ol
Dilinde 'ışkını berk eyledi ol

Kodı bu yolda her birisi mâlın
Fakîr olanlaruñ da diñle hâlin

4275 Meger bir pîr-i müflis görür anı
Satarlar ol meh-i nâ-mihrubanı

Segirdür ol dahı varur evine 147b
Diler kim ala ol mihri sevine

Evinde bir iki mankur bolur ol
Alur anı da ol dem gözledür yol

Dahı yok andan özge mâlı anuñ
Yolına harc ola ol yâr-ı canuñ

Hele oldiye ol da aña tâlib
Yiter şol kasd idüp oldugı râgıb

4280 Dilerdi ehl-i dünya her birisi
Kamusu almadı illa birisi

Ol almayan ne deñlü kim var iy yâr
O müflisle berâber oldı der-kâr

Ne resme hüzne irdi ol biri de
O nev 'a hüzne irdi her biri de

Vefâ kılmadı hergiz milk ü mâlı
Kim ilteler eve sâhib cemâli

Bu kâr üzre olur kamusu yiktâ
Ganî vü fakr u ez-pây u ser-tâ

BÂB-I BEYÂN-I DARB-I MESEL

4285 Ne yüzden eyledüm bu hâli kıssa
Anı fehm it k'alasın sen de hisse

Meseldür bu ezelden iy dil-i şâd
Ki varın vireni kıldılar yâd

Di imdi dahı olsaydı kemâlüm
Kılurdum medhin illâ yok mecâlüm

Ne mikdârum ola bir gûng ü lâlem
Dahı divâne vü şûrîde-hâlüm

Tapusıdur anuñ bâb-ı mu‘allâ
Biñ ol deñlü gerek medhi de a‘lâ

4290 Nazar eylerse ger ol şâh-ı a‘zâm 148a
Oluram çarha hem ser çikmezem gam

Kılursa zerre himmet şâh-ı a‘lâ
Bulam gün bigi bir menzil-i mu‘allâ

Cihanı eyle idem tâb ile enver
Kim ola zerresinden meh münevver

Ve illâ niçeler var gayr-ı makbûl
Berâber oluram anlarla ben kul

BÂB-I MEDH-İ PÂŞÂ-YI KÂMRÂN

Dahı hem bende-i sultan Süleymân
Enîs ü sâhibi sultân devran

4295 Ki ya‘ni hazret-i pâşâ-yı a‘zâm
‘Azîmü’ş-şân u kadriyla mu‘azzam

Bulubdur pâd-i şâha eyle kurbet
Nice kim Ahmed’e Sıddîk-i hazret

Çü buldı hazret-i Bubekr-i siddîk
Nebî oldukda evvel kıldı tasdîk

Kamudan esbak itdi aña ikrâr
Anuñçun oldı ol muhtâr-ıla yâr

Dahı ‘adlıyla buldı kadr-i ‘Ömmer
Şecâ‘atle olupdur çünki Haydar

4300 Edeble buldı ‘Osman’uñ makâmın
K’ala her bî-edebden intikâmın

Kanı anuñ bigi bir ‘adl-güster
Gelüp ‘arz itdi ‘adli baña göster

Ki ben de bilmiş olam mislin anuñ
Musâhib yârı sultân-ı zemanuñ

Devirde gellmedi anuñ nazîri
Bu ben de görmişem hayli vezîri

Revâ anlar aña eylerse hizmet 148b
Kapusında ki bula kadr-i rif‘at

4305 Güneş sürmezdi yüz hâk-i rehine
Recâ kılmasa irmek dergehine

Ruhı gülzârına irmek diler bâd
Yilüp esdügi bu kândan ola şâd

Diler kaddine bende ola ‘ar‘ar
Lebi kandından umar dâdı şekker

Saçı şeydâsıdur sünbül ü reyhan

Ruhı aşüftesidür verd-i handan

Ya niçün bizde yokdur işbu sevdâ
Ki dil kılmayavuz 'ışkında şeydâ

4310 Meger kim bizde yokdur 'akl u idrâk
İşiginde varuban olmazuz hâk

Aña lâyıy ki şehler ola bende
Bu kanda kim olam bir kulı ben de

Hele yüz süreyin hâk-i rehine
Recâ bu idi k'irem dergehine

Anuñla bula idüm ben de rif'at
Niçe bir eyleyeydüm ben de rikkat

Ve illâ kudretüm yok zâr-ı 'ışkam
Yürürem hüzn ile bîmâr-ı 'ışkam

4315 Tapusından eger irmezse tîmâr
Kaluram haşre deñlü şöyle bîmâr

Ümîzüm bu irişem dergehine
Varup yüzüm sürem hâk-i rehine

Anuñla ben de bulam kadr-i a'lâ
Tutam gün bigi bir menzil mu'allâ

Cihân içinde olam tâb-ı rahşân
Olam gül bigi dâyim şâd u handân

BÂB-I BEYÂN-I TALEB-İ VUSLAT PÂŞÂ MİNELLÂHİ TE ‘ÂLÂ

Recâ budur eyâ sultân-ı a‘lâ 149a
Eni kıl vuslat-ı nurından eclâ

4320 Müyesser kıl k’irem hâk-i rehine
Sürem rû-yı siyâhum dergehine

Olam biñ cânu dilden hizmetinde
Bulam behre nevâl-i vuslatında

Tapusına anuñ kim bula kurbet
Bu rûşendür bolur gün bigi rif‘at

Anuñçun olmışam vaslına mâil
Rehinde cân u ser terkine kâil

Ve illâ bulmadum bir yâr-ı hemrâh
Ki gösterde tapusına baña râh

4325 Anuñla irişem tâ dergehine
Demâdem yüz sürem hâk-i rehine

Anuñla gül bigi dilşâd olam ben
Revân serv-i sıfat âzâd olam ben

Îlâhî kıl ‘inâyet pâdişâhum
Tapusına irişdür togrı râhum

Bilürem ben de hod yokdur liyâkat
Bulam ben de oluban aña tâkat

‘Atânuñ yokdurur yâ Rabb kıyâsı
Toyurur bir nefesde kamu nâsı

4330 N’ola bir zerre yâda idüp i’tâ
Kılasın ol güneş tâbına ilkâ

Kim olam ol ‘atanuñ behremendi
Olam tâ âsitan-ı dil pesendi

Garîbem bî-kesem bir derd-i mendem
Za’îf efkendeyem key müstemendem

N’ola sevk eyler-iseñ ol kapuya 149b
Kılup hizmet turam dâyim tapuya

Anuñla gün bigi rif’at bulam ben
Tutam dâmânını ragbet bulam ben

4335 Niçe bülbül bigi şeydâ ola dil
Bu derd-i ‘ışk ile pür dâ ola dil

Îlâhî bu dili sen şâd eyle
Bu bir vîrânedür âbâd eyle

Kıl anuñ vaslıyla yine ma’mûr
Olam kulları içre ben de mesrûr

Olam diyu anuñ lutf-ıla ahrâ
Kasîde eyledüm bu yirde peydâ

KASÎDE-İ MEDH-İ PÂŞÂ YUSSİRALLÂHU MÂYEŞÂ

‘Âleme virdi ziyâ ol mâhitâb-ı enverîn
Rûşinây-ı ‘adlini kim görse dir sad-âferîn

4340 Gün bigi yüz gösterüben ideli ‘arz-ı cemâl
Oldı bâtl ebr-i gamda cevr-i sihr-i sâhirîn

Devlet ile oldı fikret rahşına eyle süvâr
Hiç rikâbında hired anuñ diyümez ân u îñ

Âsitân devletine kim ki kurbet bulmadı
Dâyim ide tâli‘inden geh şikâyet geh enîn

Baht u devlet işiginde nice derbân olmasun
Aña iren çünkü bulur hıfzına hısn-i hasîn
Himmeti katında bir pul cümle-i genc-i nihân
Kadri ordusunda bir hayme bu çarh-ı berterîn

4345 Her nefes ola mu‘azzez kamu ahbâbı anuñ
Dostı olup şâd u hürrem düşmeni ola hazîn

Çünkü oldur ‘âlem içre ‘adl-ıla kişver-küşâ
Bu recâ Hak’dan ki dâyim ola a‘dâsı mehîn

Pes kanı ancılayın bir menba‘-ı cûd u kerem 150a
Kim ola hâk-i rehine yüz süren *min fâizîn*

Tapusıdur kân-ı himmet kapusı bâb-ı güzîn
Mâhitâb-ı burc-ı devlet âfitâb-ı şer‘-i dîn

Gevher-i bahr-i ‘atâ vü pertev-i mihr-i sehâ
Ahter-i burc-ı vefâ vü şu‘le-i nûr-ı yakîn

4350 Âsaf-ı dehri kılupdurur iy içinde bî-nişân
Hazret-i pâşâ-yı a‘zam kâm-yâb u kâ-mübîn

Mü‘min-i mutlak muhibb-i hândân-ı Mustafa
Kavlühü kavlün sahîhu sıdkuhü sıdkun yakîn

Sırr-ı fikri eyle kıldı kim gazâ tedbîrini
Devletinde oldu ‘asker yümn-ile min nâsırîn

Kalmadı devrinde hergiz zulm-i zâlimden eser
Kırdı küffârı vü didi *lâ- uhibbu ‘z-zâlimîn*

Kılmadığı için itâ‘at emrine ol kavm-i şom
Bu cefâlar tîgi zecrinden *etâhüm külle hîn*

4355 Şerh idemez medhinüñ biñde birin yüz biñ lisân
Ya nice ‘ad ide lütfın bu zübân-ı kemterîn

Râhına yüz sürmege inse n’ola her şeb nücûm
Reşk ider kûyına çünkim bâğı firdevsi berîn

Cennetüñ verdi ruhidur zülfî târ-ı ‘anberîn
Şehd-i şîrîn la‘lidür lafzı kelâm-ı şekkerîn

Kâmeti katında olur şâh-ı tûbî münfe‘il
Âb-ı kevser la‘line nisbet *bike ‘sin min ma ‘în*

Ka‘be-i kûyudur anuñ kible-gâh-ı rûh-ı kudsün
Cevher-i gerd-i rehidür *kühli ‘ayni hûri ‘ıyn*

4360 Yazmadı ‘ünvân nakş-ı haddini nakkâş-ı dehr

Dizmedi dendânı bigi dürri sâfi nâzımîn

Kılca virmez kimse rikkatle miyânından haber
Añlamaz sırr-ı femin dikkatle ‘akl-ı hurde-bîn

Beñ mi ruhsârındaki ya buldı kurbet verde müşg 150b
Saç mı ya haddindeki kâfur ile ‘anber hemîn

Ehl-i diller didiler görüp ruhında hattını
Bu ne hikmetdür kim olur nûr ile zulmet karîn

Bâg-ı cennetdür visâli kesb takrîb idene
Didiler *cennâtu ‘adnin fed hulûhâ hâlidîn*

4365 Cür‘a-i câm-ı lebinde ne halâvetdür bu kim
Kona *min mâ’in ma’in lezzetin lişşâribîn*

Nefh-i ‘adlî eyle virdi i‘tidâli dehre kim
Buldı bu fasl-ı şitâda zînet-i huld-i berîn

Ceyş-i ezhâr ile zeyn oldı yine rûy-ı zemîn
Saçdı çün bârân-ı rahmet lûtf idüben ol Emîn

Pîr-i dehr el sunmasun diyu çiçek ebkârına
Gonçe-veş hançer çeküp turdı çemende yasemin

Nev ‘arus olup nice tonanmasun dâmen-i çarh
Gonçe ebkârınun asdı gûşına dürr-i semîn

4370 Kim kıla ikbâl ü ‘izz u devletine keç nazar
Bula ol ‘izzetde idbâr-ıla hüsrânun mübîn

Bulmadı nâmuñ bigi mensûr-i münşî-i cihân
Gelmedi nâmuñ bigi bir nâm pâk u behterîn

Cûdîñi idüp tevakku‘ iy dürr-i deryâ-yı cûd
Hirmen-i lütfuñdan oldı halk-ı ‘âlem hûşe-çîn

Dergeh-i a‘lâ ki yüz tutanlar olur behre-mend
Kime kim âsâr-ı rahmuñ ire ol bulur mekîn

Merhamet idüp recâ irdi Murâdî tapuña
Kalur ol nevmîd eger kim lütfuñ olmazsa mu‘în

4385 Her dil-i bîmâra timar itdügi-y-içün dâyimâ
Dest-gîrûñ ola her emrûñde Rabbü’l- ‘âlemîn

BÂB-I BEYÂN-I TALEBÜ ELTÂF-I PÂDİŞÂH MİNALLÂHİ TE ‘ÂLÂ

Hüdâyâ kıl anuñ lütfin refiküm 151a
İre anuñla dergâha tarîküm

Ki ya‘ni dâr-ı şâha ola vâsıl
Kim olur anda her maksûd hâsıl

Odur çün maksadı ehl-i merâmuñ
Ümîdi andadur cümle enâmuñ

Îlâhî anı şâd it tâ kıyâmet
İre ol bâba Hakk’dan isti‘ânet

4390 İrür ‘avni tapuñdan aña dâyim
Ola lütfuñla dâyim tâ ki kâyim

KASÎDE-İ LUTFİ PAŞA YÜSSİRALLAHU MÂYEŞÂ

İy lutf-ı Hak ki ‘âleme virdüñ letâfeti
Her kim yüz urdı izüñe buldı se‘âdeti

Sürsem yüzümi ben de n’ola hâk-i râhuña
Bulmaga bu hâlâyık içinde siyâdeti

Sensin o lutf-ı Hak ki dinür nâm-ı pâkuña
Lutfi vü lutf u hulk-ıla bulduñ mehâreti

Her lahza cünd-i ‘akluña ‘adl ola delîl
Dâyim irer tapuña Hüdâ’nuñ ‘inâyeti

4395 Kankı vezîre eyledi bu ni‘meti nasîb
Ya kankı şahsa virdi Hüdâ bu kerâmeti

‘Adlüñ eli şu zulmi ki ref‘ eyledi senüñ
Ecrinüñ anuñ olmaya hergiz nihâyeti

Kâdir mi idi kimesne olaydı reh-güzâr
Ref‘ itdi hazretüñ görüben ol kasâveti

Sürdüñ cefâ vü cevriñi devr-i zemânenüñ
Bulduñ sevâbı eyle kim olmaya gâyeti

Devründe n’ola yürüse gürk ile kûsfend
Kalmadı zîrâ cevri ü cefanuñ ‘alâmeti

4400 Kahruñ kılıcı eyleye a‘dâyı münherim 151b
Hişmuñ eline k’ide tapuñ yig işâreti

Ol dem ki dâr-ı küfre varup eyledüñ gazâ
Virdüñ ‘adûyî dîn iline key hasâreti

Ka‘r-i zemîne geçdi hep a ‘dâyı hâkisâr
‘Arz eyledüñ çün anlara rûyî mehâbeti

Seccâde-i se ‘âdete ger basmasuñ kadem
Kalur idi kıyâmete halkuñ şikâyeti

Halk-ı cihân tapuña nice itmeye du‘â
Buldı ‘Ömer zamanı bigi çün ‘adâleti

4405 ‘Adlüñ kuhûsı dütdi cihân bâgını temâm
Misk-i hitâya komadı hergiz meşâmeti

Lülü dişüñ ki komadı incüye i‘tibâr
‘Anber saçuñ ne sünbüle koya tarâveti

Bendüñ olurdu hâtem-i tay görse sehâ şüphesüz
Bu luutf u hüsn ü hulk ile bunca sehâveti

Gelsün niyâz u nâz ile hep efsah-ı ‘acem
Bilmek dilerler ise ki güneş-i fesâhati

Virilmedi kimesneye hiç Yusuf’a virüp
Devrân eli alalı bu hüsn ü melâhati

4410 Görse ‘arab belîgi olurdu kuluñ eger
Sen menba‘-ı ‘ilimde bulman belâgati

Her kim izüñe sürmedi biñ cân ile yüzün
Taşlarla döke başını idüp nedâmeti

Yâ Rabb bihak-ı hazret-i Ahmed vâlihi
Vir rûh-ı kalb-i pâkına anuñ beşâseti

İrgür Murâdî kuluñda lutfına anuñ
Ref‘ eyle bu zarûreti bula fehâmeti

İy dürr-i bahr-ı kân-ı kerem diñle hâlimü
Bir katreyem deñizden ider men şikâyeti

4415 Altı yıl oldı birine kim hizmet eylerem 152a
‘İlmüm yirine kesb idüp anda cehâleti

Kıldum makâm-ı ‘izzeti tebdîl
Virdüm siyâdetümi vü aldum melâmeti

İrgür serîr-i devlete olup baña şefî‘
Ceddüm ide saña dahı yârın şefâ‘ati

Mahşer yirinde cem‘ olıcak cümle-i ünâs
Tâ ol kapuda görmeye didüñ hacâleti

Hem ehl-i ‘ilm ü efkar u hem âl-i Ahmedem
Vir bir fezâ ü tevlîte vü ya nezâreti

4410 Lütfuñ eli ki bahş ide yüz biñ kezâya cûd
Naks irmeye aña dahı bola ziyâdeti

Cûd u sehâ vü merhametüñ hakkı lütf idüp
Gamdan benüm halâsuma irgür himâyeti

BÂB-I BEYÂN-I LÜTFİ PAŞA YUSSİRALLAHU MÂYEŞÂ

Husûsa ol zemân deryâya çıkdı
Varup Pulya diyârın oda yakdı

Aluban otuz üç kal‘a tamâmet
‘Adûyı dîne virmişdür hasâret

Yakup yıkup ol ili itdi pâ-mâl
Otuz dört biñ esîri anda derhâl

4415 Aluban döndi andan şâd u hürrem
Yine dergâh-ı şâha irdi ol dem

Kanı anuñ bigi ya bir dilâver
Se‘âdetlü mürüvvet kân-ı server

Ya kanı ancılayın bir bahâdır
K’izi tozına anuñ cân bahâdır

O can ki k’eyledi der-bâde bî-bâk
Gamından koydı kâfir başına hâk

Ki ya‘ni anlaruñla cenk itdi 152b
Cihânı başlarına tenk itdi

4420 Uruban top u tîg u yitür ü şimşîr
İrildi düşmene emriyle yir yir

Şu deñlü urdılar harb âletini
Sıdılar kâfiruñ yir yir putiyini

Şu ‘â ‘-ı tîg hep lem ‘ân oldı
Seri kâfirleruñ galtan oldı

İrişdi çarha savt-ı zâr u nâle
Yarâg itdükde anlara havâle

Duhân oldu köge yir yir direkler
Biri birine karışdı kürekler

4425 Çalındı kûs u sûr nâ vü nekâre
K'ire dehşet sıgâra vü kibâre

Koyuldu birbirine iki 'asker
Dem-âlûd oldu deryâ yüzi ekser

Muhassal vemk irişdi izdiyâde
Kırıldı ehl küfr ol dem ziyâde

Alındı dört kedirga ol hevesde
İkide gark oldu bir nefesde

Olup a 'dâyı dînüñ inhizâmı
Kamusı kaçdı yir yir bi't-temâmı

4430 Buları görüben ol bebr-i heybet
Muhibb-i âl-i Ahmed kân-ı himmet

İrince zuhr kovdı yine döndi
Tolundı gün yine limana kondı

İrişdi şâd u hürrem menziline
Ki taşrada kalan 'asker eline

Pes alup anları oldu revâna
İrişdi anda şâh-ı kâmurâna

Görün imdi ki nice pehlevandur 153a

Esed heybetlü bir merd-i cihândur

4435 Kanî anuñ bigi bir merd-i ‘âkil
Ki ‘âdil kalb ola Dahı safâ dil

Mürüvvet menba ‘ı kân-ı keremdür
İzine yüz sürenler muhteremdür

Şular kim baş kodı taş işigine
Ola dünde konur baş işigine

Bulurlar ‘izzet-i dünyayı elbet
Anuñ lütfuna çün olmaya minnet

Anuñ eltâfi çün mebzûldür
Anı kim sevmez ol mahzûldur

4440 İşigi cân ile dil pişteridür
Ruhına mihr ile meh müşteridür

Tutupdur bûyı ‘adli bu cihânı
Safâyı kalb olur fikr-i miyanı

Şular kim bulmak isterler nevâsın
Ki ya ‘ni almak isterler ‘at3asın

Kılurlar gice gündüz hizmetini
Bolurlar halk içinde ‘izzetini

Diler kim zer bigi ‘âlemde kıymet
Süre rû izine tâ bula ragbet

4445 İlâhî beni kıl añâ vâsıl
Ola tâ kim murâdum anda hâsıl

Hem anı dahı dâyim şâd eyle
Kamu gamdan dilin âzâd eyle

Ve hem irgür beni de dergehine
İrüp yüzüm sürem dâyim rehine

Anuñ bâbında tâ bulam merâmum
Alam andan ne kim var ise kâmum

Kim ol bahr-i kerem kân-ı ‘atâdur 153b
Añâ iren göñül gamdan rehâdur

4450 Delîlidür kamu düşmişlerüñ ol
Rahîmidür kamu dervişlerüñ ol

Zelîl ü müptezeller destgîri
Cihâna gelmedi anuñ nazîri

Dutar destini her bir müptelanuñ
Kılur kalbin ganî her br gedanuñ

Kamu miskinlerüñdür reh-nümâsı
Za‘îf ü pür belâlar pîşvâsı

Muhammed hısletin idinmiş ahvâl
Kılur her bir garîb ü âce ikbâl

4455 Virür ni ‘met kılur hep dillerin şâd
Kamu mahzûnı eyler gamdan âzâd

Nice kim anlara ihsân eyler
Bolur mahzûn dili handân eyler

Hodâ kıl sun anı da şâd u hürrem
Şefî‘ olsun resûlullâh aña kâm

Cihânda devlet ile ola bâkî
Ola dîdâr-ı muhtâra mülâkî

Müberrâ ola hem kalbi kederden
Mu‘arrâ ide Hakk anı hazardan

4460 Dem-â-dem şâd ola devlet ile
Müebbed ola ‘izz u hürmet ile

Yavuz göz görmeye gözi fenâdan
Şefâ ‘at bula dâyim Mustafa’dan

Olam diyu tapusunda anuñ şâd
Yine itdüm kasîde bunda bünyâd

KASİDE-İ ‘İZZ-İ MEDH-İ LÜTFİ PAŞA

İy ki kapuñ her dil pür- zâr u nâçâre medâr 154a
Viy ki tapuñdur medâr-ı ‘izzete câyı karâr

Taş işigüñ taşına irdük diyu şems ü kamer
Rûz u şeb dönüp felekde idinürler iftihâr

4465 ‘Ar‘aruñ yok kudreti refâre istikbâl ide
Bil büküp kaddüñe karşı anı ider i ‘tizâr

Gûş idüp sen serv-i âzâdun sabâdan vasfı
El açup durdı du ‘âya sahn-ı sahrâda çınar

Düşeli âyine-i dehr içre ‘aksi hadduñuñ
Oldı hep bâğı vü bustanı cihanuñ lâle-zâr

Büyü vird-i ‘adlũñ eyle dütdi cümle ‘âlemi
Komadı bir zerrce misk-i hitâya i‘tibâr

Hazret-i pâşâyı ‘âdil mâh-ı burc-ı ma‘dilet
Kâ mübîn ü kâ muyâb u kâmurân u kâmkâr

4470 Ya ‘ni mihr-i âsumân-ı lütf u cûd u mekremet
Yâd-ı gâr-ı hazret-i sultân selîm nâm-dâd

Menzil-i mihr u vefâda âfitâb-ı pür-ziyâ
Kişver-i cûd u sehâvetde emîr-i tâcdâr

Ol cihâdı kim sen itdũñ anı fehm itmez beşer
Pâd-i şehden gayr-ı kimse itmemişdür eyle kâr

Lütf u cûduñ var iken görmez tapuñdan kimse gam
Mâh-ı ‘adlũñ dötdi âfâkı güneş fâm âşikâr

‘Aleme ol deñlü virdũñ kim nazm-ı intizâm
Hep du‘â ider tapuñçün cümle şey leyl ü nehâr

4475 İy sehâvet kanı ol ‘âlemde dâyim ber karâr
Devletn olsun ziyâdedür dogınca rûz-i kâr

‘İzzet u hürmetle olup bu cihânda şâd kâm
Devlet ü baht ile ol oldukça ‘âlem pâyidâr

Şem‘-i lütfuñ Hakk Te‘âlâ eylesün rûşen müdâm
Çün sehâ vücûd ile bulduk cihânda iştihâr

Gelmişem bende kapuñda bî-kes ü bî- dil garîb 154b
Derdümend ü müstemend efkende vü üftâde zâr

Bir yaña furkat gamı bir yaña gurbet acısı
Bir yaña fakr âteşi bir yaña zecrir u zikâr

4480 Aldı âlâm-ı ‘amîme çâr etrâfum kamu
Düşmişem şol hâneye kim her cidârın dötü nâr

Döt elümi dest-i gîr ol iy mürüvvet menba‘ı
Dest-i gîrüñ ola dâyim ol Hüdâyı gird-i kâr

Yaraşur hem bâg-ı ‘adlün içre bir âl-i resûl
Zâhir ola cümle-i ezhâr içinde sebze-vâr

Âfitâb-ı himmetüñ her câyı eclî eylesün
Çün bilürsin bu fenâ olmaz kişiye pâyidâr

Sîm-i eşkin dökdügi ser Murâdî pâyuña
Kimiyyâyı gerd-i râhuñdan aña ola nisâr

4485 Hûn-ı lütfuñdan senüñ bir zerrece eksilmeye
Sunsa aña ancılayın sad hezârân sad hezâr

Pertev-i horşîd-i rahmuña ger mazhar dosta
Gün bigi rif‘at bolur yine bu bir evc âgâz

Âsitanuñda umaram kalmayam mahrûm olup
Himmetüñ seyfin kuşanup idem andan iftihâr

**BÂB-I BEYÂN-I MİNE'L-GAYR-I Bİ-KUVVET'ALLÂHİ TE 'ÂLÂ: EL-
KÂB-I HAZRET-İ PAŞA YUSSİRALLÂHU TE'ÂLÂ MÂYEŞÂ**

Ala iy bülbül-i bâg-ı latâfet
Yine bu gülşen-i medhi tamâm et

Temâşâ eyleyüp feryâda başla
Yine ol verd vasfin yâda başla

4490 Ki ya'ni iy dil-i vassâf-ı ser-bâz
Bu vasf-ı dil-nüvâza eyle âgâz

Ne güldür ol ki vasf-ı cân fizâdân
K'anuñ bûyına baş u cân fidâdur

Ki ya'ni yine di vasfin anuñ sen 155a
Kim oldur cümle mevsuf içre ahsen

Kıl ahsen hem anuñ vasf u beyânın
Ehibbâ andan ide şâd canın

Kim ol lutf-ı Hüdâ'dur vasfi anuñ
Kamu vafından evlâdur cihanuñ

4495 Beyân it imdi 'adl ü dâdını hem
Anuñla yâd idüben âdını hem

Okuyuban tâ kıyâmet ola dâ'î
Görüp ref' ola halkuñ iltiyâ'ı

Bileler hem nice 'izzet-nümâdur
Kamu düşmişler için pîşvâdur

Nice kıldı dahı halka ‘adâlet
Okına vasfi tâ devr-i kıyâmet

Diyu gör cem‘ idüben ‘adl ü dâdın
Ki toldurdı cihâna yahşi âdın

4500 Bulıncak kurbeti şâh-ı cihâna
Nice kıldı ‘atâl pîr u cüvâna

Dilinde komadı ha‘d u hasedden
Götürdi ‘ucb u kibri her ehaddan

Silüp âyine-veş kıldı mücellâ
Aña nâzır olanlar ola eclâ

Dahı şems-i duhâ-veş eyledi pâk
Zer ola pertevinden tâ ki hep hâk

Cihân görgüsini ol pâk itdi
Sehâb zulm ü cevri hâk itdi

4505 Silüp jenk cefâyı itdi çün pâk
Kulûbe oldı vâhid sîm ü zer hâk

Zemanında eger zer tola ‘âlem
Tama‘ destin üzetmez aña âdem

4.2. SONUÇ

XVI. yy şairlerinden Seyyid Murâdî hakkında elimizdeki divandan başka herhangi bir kaynak ya da başka bir eseri olmadığından sadece divanıyla sınırlı bilgi edinebildik. Gerçek ismini kayıt düşmediği için bilemiyoruz. Mahlasını divan boyunca “Murâdî” olarak kullanmıştır.

Eserinde daha ziyade didaktik bir dil kullanmış; Arapça ve Farsça kelime ve terkiplere oldukça çok yer vermiştir. Konu olarak dinî kavramları ve tasavvuf ıstılahlarını seçmiştir diyebiliriz. Allah’ın isimlerini açıklamaya çalışmış, devrin padişah ve büyüklerine kasideler yazmış ayrıca tasavvuf koluna intisab edecekleri öğütler kaleme almıştır.

Divanının 1b-155a arasında yaptığımız okuma ve incelemelerimiz sonucunda yukarıda değindiklerimizle beraber bazı sonuçlara ulaştık. Şimdi bunları aşağıda maddeleyelim.

- 1- Seyyid Murâdî, divanına “*Muhabbetname-i Seyyid Muradi*” diye başlamıştır. Eserine neden muhabbet-nâme dediğini bilmiyoruz. Zira eserin 200 varak kadar sonrasında bir aşk mesnevisine yer verir. Ancak eser genelde Allah aşkına matuf bir eser olduğundan bunu kastetmiş olabilir.
- 2- Eser temel kalıp olarak mesnevî nazım biçimiyle yazılmış, araya murabba, müseddes, kaside gibi farklı türler de koyulmuştur.
- 3- Eser klasik bir müretteb divan özelliği göstermez. Türler arasında kesin ayrımlar yoktur.
- 4- Eser güzel ve temiz sayılabilecek bir Türkçe’yle yazılmıştır fakat devrin temâyülü olarak Arapça-Farsça kelime ve terkipler kullanılmıştır; bunun nedenlerinden birisi de eserin çalıştığımız kısmının büyük bölümünün Arapça bir eserden (*Kuşeyrî Risalesi*) seçilmiş bölümlerin tercümesi olmasıdır.
- 5- Eserde çok sağlam bir kafiyeye sistemi bulunmaktadır, ama vezinler için aynı şeyi söyleyemeyiz(devrin özelliği).

- 6- Eserde devrin padişahı Kanûnî Sultan Süleyman'a 4 ve Kanunî'nin devlet adamlarından Lütfü Paşa'ya 3 kaside yazılmıştır. Bu da bize yazarın, eserini Kanunî Sultan Süleyman'a ya da Lütfü Paşa'ya sunmuş olabileceğini ve hâmîsinin de yine Lütfü Paşa olabileceğini düşündürmektedir.
- 7- Muradî'nin eserinden dinî ve tasavvufî konulara oldukça vakıf olduğunu, Arapça ve Farsça'yı da iyi derecede öğrenmiş olduğunu anlıyoruz. Sağlam bir Kur'an ve hadis bilgisine sahiptir. Büyük bir ihtimalle medrese mezunuydu ve hatta medresede ders vermiş de olabilir.
- 8- Muradî tasavvufu çok güzel bir şekilde yorumlar ve bir sâliğin geçmesi gereken aşamaları iyi bilir. Bunlar gözönüne alındığında onun (muhtemelen ehl-i sünnet inancına sıkı sıkıya bağlı) bir tasavvuf okuluna intisab etmiş olabileceği hatta öğretici tarzı da dikkate alınırse posta oturmuş olabileceği bile düşünülebilir.
- 9- Eserinde dört halifeye dört beyitlik dört ayrı bölüm ayırmış ve bu şekilde güzel bir matematik kullanmıştır.

4.3. KAYNAKÇA

- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi.
EMİN, Ahmet, **Duha'l-Islâm**, III, 5, (Çevrimiçi) <http://www.enfal.de/tarih22.htm>, 27 Eylül 2009.
GÜNDÜZ, Şinasî, **Din ve İnaç Sözlüğü**, Vadi Yay., 1998.
İhkâkü'l-Hak, c.5, s.501, **Et-Terâif**, s.77.
KÜLEKÇİ, Dr. Numan, **Divan Edebiyatından Seçmeler**, Akçağ Yayınları, 2005.
KONEVÎ, Sadreddin, **Esmâ-i Hüsnâ Şerhi**, terc. Ekrem DEMİRLİ, İz Yayıncılık, 2004.
KOÇ, Mustafa, **Baleybelen**, İstanbul, 2005, Klasik Yayınları.
Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, **Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'a Armağan**, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2006, s.126.
SARAÇ, Yekta, **Osmanlı'nın Şiiri**, 3F Yayınevi, 2006.
ULUDAĞ, Süleyman, **Kuşeyrî Risalesi**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999.
ULUDAĞ, Süleyman, **Tasvvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı, İstanbul, 2001.
YAZIR, Elmalılı Hamdi, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Huzur Yay., İstanbul, 2007.